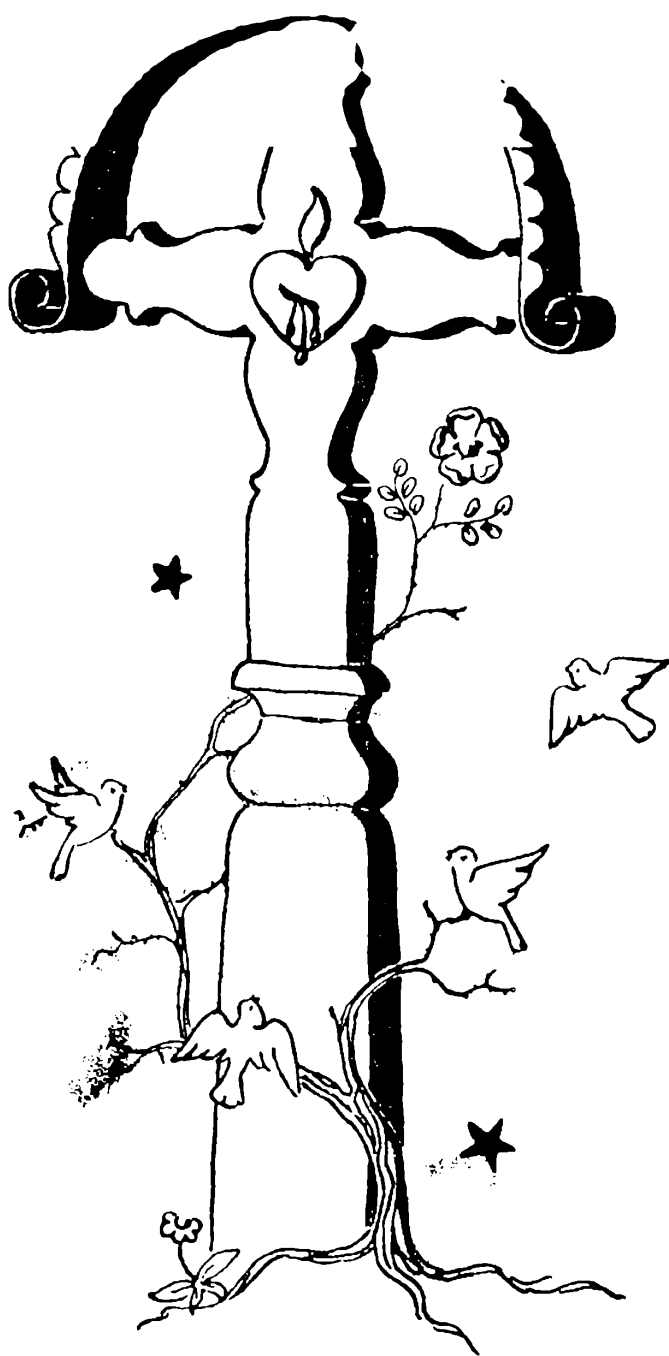
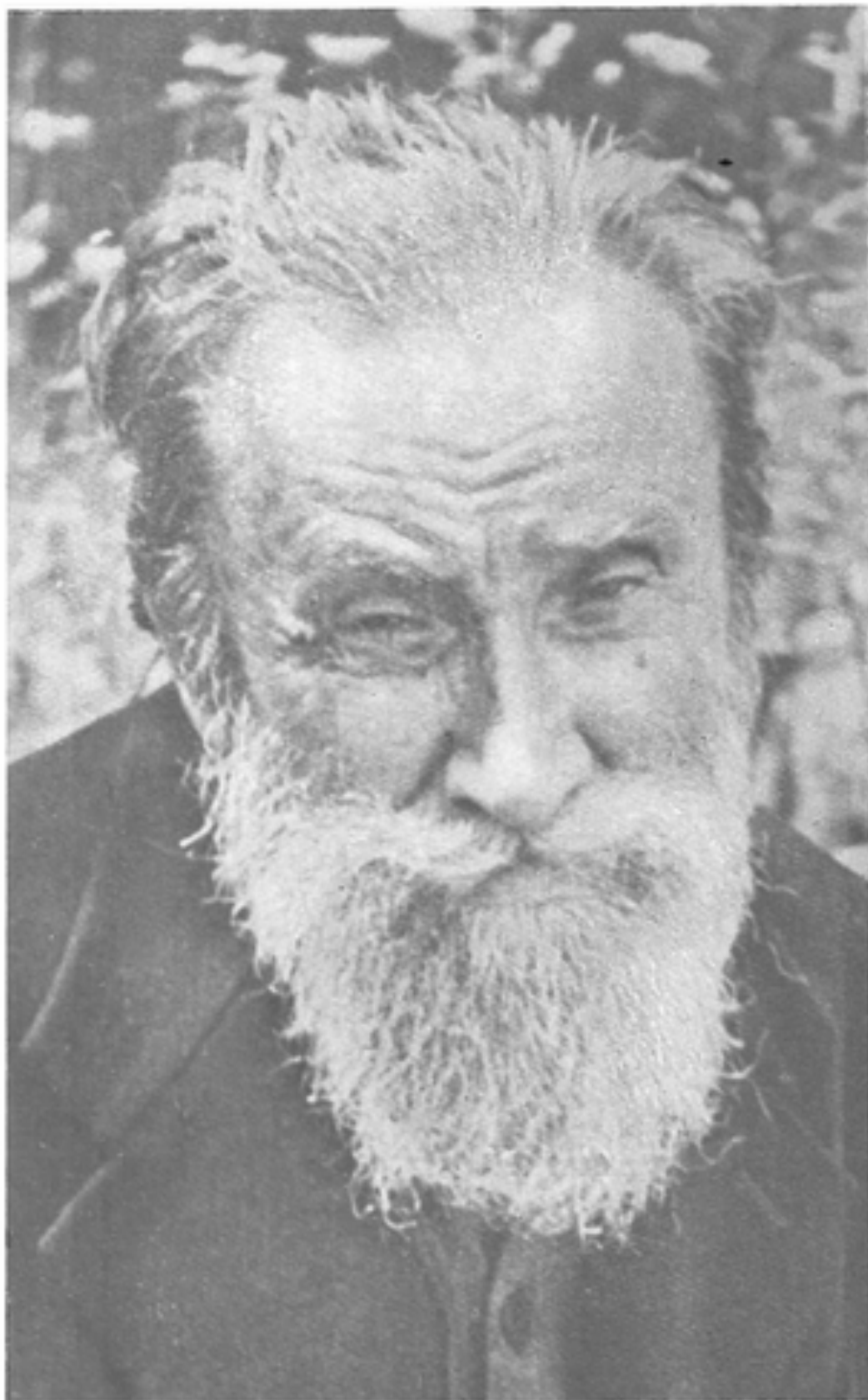

JAN*FR*
HRUŠKA

PROČ*JSEM*NEODPADL
Λ*NEODPADNU

Prof. H. K. H.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU

ŘETĚZ ČASOVÝCH ÚVAH

Napsal
Dr. JAN F. HRUŠKA

Druhé vydání prohlédl
Th. Dr. KAREL KADLEC
profesor Karlovy university

Praha 1938

Nihil obstat.

Prael. Dr. Jos. Čihák, censor.

Imprimi potest.

Praelatus Dr. Theophilus Opatrný,

Vicarius generalis.

Pragae, die 2. Maii 1938.

N. E. 6693.

K DRUHÉMU VYDÁNÍ.

Zvěčnělý profesor Dr. Jan Fr. Hruška překvapil mne asi před rokem žádostí, abych jeho knihu „Proč jsem neodpadl a neodpadnu“ připravil pro druhé vydání. Poctěn důvěrou svého nezapomenutelného profesora a přítele, podjal jsem se této práce s velikou radostí. Neodvážil jsem se na knize mnoho měnit. Chtěl jsem, aby kniha zůstala tak, jak vytryskla z jeho svaté duše, planoucí láskou k Bohu i láskou k těm, kteří ve víře zbloudili, aby zůstala osobitým a svérázným vyznáním hluboké a živé víry, z níž vyrůstala celá bytost prof. Hrušky. Jen jsem doplnil a opravil některé zastaralé údaje v knize a odstranil některá menší věcná nedopatření.

Prof. Hruška těšil se velice na druhé vydání své knihy. Nedočkal se ho však. Bůh ve své Prozřetelnosti povolal k sobě svého dělníka, aby mu dal mzdu za práci celého jeho života, věnovaného jen a jen Jeho službě.

Kéž tato kniha jest stále tím, čím podle úmyslu svého autora býti má: světlem a vůdcem bloudícím duším na cestě k Bohu. A autor její, dělník Boží, kéž vyprosí své knize u trůnu Božího hojného požehnání.

V Praze v dubnu 1938.

K. Kadlec.

PROČ JSEM NEODPADL A NEODPADNU

jal jsem se psáti jako dílo votivní po těžké nemoci, za žalostného úpadku víry a mravů po návratu vy-toužené svobody. Smutek z hromadných odpadů a kácení křížů střídal se mi při práci s nadějí, že bude zase lépe. Vráť se stará, prostá, živá víra do českého lidu a z víry obrodí se staré mravy, nejjistější záruka štěstí pro budoucnost národa. Svítá již a tato kniha má přidávati světla, než přejde temno. K tomu nám dopomáhej Všemohoucí a Milosrdný Hospodin Bůh Otec, Syn a Duch svatý!

Jan Fr. Hruška.

V Plzni na sv. Václava 1926.

ÚVOD.

MOTTO: Ó Pane, nedej mi zahynouti jako zrnku prachu ve víru zrněk prachových. Vezmi mě do své ruky, ó Bože můj, a připoj mě jako ubohý kámen někam na opovržené místo ve veliké katedrále života. Nezamítej mne, učiň ze mne jednoho ze svých dělníků. Ukaž mi, čím možno ožít v čase rozkladu a zmatku, jako činili ti mistři a učitelé, kteří ve stoletích víry plnili svět krásou. Popřej mi pracovati, jako oni pracovali, nikoli ze sobectví, ani z marnivosti, ale jedině z potřeby, abych viděl jméno Tvé slaveno na zemi jako na nebi.

J ö r g e n s e n.

Proč jsem neodpadl a neodpadnu? Na tuto otázku byla by jindy krátká odpověď! Vyšel bych od příkladu slavného Francouze Pasteura a řekl bych: Zachoval jsem si víru chodského sedláka, prostou a živou, jejíž kořeny jsou tak silné a hluboké, že jich nelze přetrhati ani přesazovati. Ale nynějšímu věku a pokolení je taková odpověď málo. A protože se mi ta otázka dává, kdy a od koho jsem se jí nejméně nadál, rozhodl jsem se odpověděti všechněm vespolek zevrubněji a veřejně.

Ale aby někdo z toho nechtěl odvozovati, že chci dělati svému vyznání propagandu a na jiné nátlak, prohlašuji hned na počátku čestně, že mi bylo a jest u věcech víry vodítkem naučení, které jsem si odnesl z domova od svých křesťanských rodičů. Ti říkali: „Své víry si haj, jinému jeho neber ani nezlehčuj!“ Kdyby tato zásada bývala známa a platna všeobecně, zejména u nás brzy po převratě, byla by měla republika o jednu těžkou ránu na svém těle méně a společenský život náš o otravující pramen bláhových svárů a rozmíšek.

Doma jsem se také od svých starších naučil vážit si náboženského přesvědčení druhého ne neupřímným vykřikováním této zásady jako plané fráze, nýbrž skutkem a životem. Vážil jsem si vždy žida, měl-li jsem k tomu důvody v opravdových přednostech jeho povahy a chování, a přece mi zase byl i jest

milejší i bližší křesťan kteréhokoliv vyznání, neboť všem nám jeden Kristus! A ten chce lásku a zapovídá nenávisť. Nebude tedy toto mé odpovídání na danou otázku ani kratochvilnou disputací, ani fanatickou polemikou, nýbrž prostým a upřímným vyznáním víry, beze všech ohledů na osobu lidskou.

Nemám také na mysli soustavnou a úplnou rozpravu, nýbrž probírám věc tak, jak mi k ní podněty dávány buď zevně, chováním nepřátel víry, nebo zevnitř, z vlastní nahodilé nálady nebo z mocnějších dojmů, jež sám sebou přináší náboženský život jak v církevním společenství, tak ve vlastním soukromí během církevního roku. Jsem si vědom od počátku, že látky nevyčerpám, o to mi také není a nebylo, ale na to kladu důraz, že co se tu praví, všecko je pověřeno poctivým svědectvím rozumu i srdce.

ZE VZPOMÍNEK NA NAŠE DĚTSTVÍ.

Vzpomínám si na své dětství i na léta studentská a staví se mi před duchovní zrak – někdy zrovna v úžasné zářivé kráse nebo ve tklivé něžnosti – co všechno jsem přijal pro své vychování a vzdělání, pro utvrzení názorů životních a pro bezpečnou cestu životem ze studnice vody živé, kterou jest i bylo zdravé duši náboženství, zejména naše křesťanské, honosící se v učení Kristově naukami, jež vytvořily všude, kam se dostaly, kulturu vyšší, než jaká kde předtím byla. Už pro tuto všeobecnou platnou pravdu neodporučovalo by se zdravému rozumu utíkat od církve, která byla i jest povolanou první dědičkou i strážkyní mravního pokladu evangelia Kristova. Mám však této chvíle na mysli závaznost svou vlastní, osobní, co a jak jsem kdy pro sebe sám od své církve přijal. U nás na Chodsku říkají sice: Ze všech na světě bylinek má nejslabší kořínek lidská vděčnost Ale tato smutná zkušenost nemá a nesmí platiti aspoň mezi lidmi nábožensky vzdělanými.

Vzpomínám na prvním místě, jakou blahodárnou mocí výchovnou působily na nás už od dětského věku mnohé náboženské úkony a řády a to ovšem v tom duchu, jak se k nim zejména věřící lid chodský vlastními názory a obyčeji postavil. Byla-li někde jinde působnost těchto úkonů malá, snad pro chladnost a lhostejnost prostředí, není tím vinna církev, zato jinde mohly býti a byly jistě obojí tyto účinky ještě zdárnější, kde mohly býti pořádány okázaleji, s bohatou výpravou a nádherou, jež působí zas vlivy jinými a uchvacují i srdce jinak založená.

Pominu z úmyslu přetajemné a převznešené výchovné moci Otčenáše pro první dětská léta – neboť tu promluvili už mnozí velcí duchové, vydávající svědectví ještě vzpomínkami v pozdním stáří, jakým světlem i teplem naplňovala se útlá dětská dušička, když rozvazující se znenáhla jazyk dovedl

po matce říkati slova prvního Otčenáše. Jen mi jest líto dětiček, kterým vlašný nebo lhostejný rodičové nechávají v této věci smutnou prázdnotu v útlé duši. A začnu už o krok dále, jak jsme my malé děti chodívaly na Velký pátek uctívati Boží hrob. Poněvadž církev předkládá v ten den ke zvláštnímu uctění kříž, jež matky líbají a dávají také líbatí dítkám i nejútlejším, v dětské mluvě říkávalo se u nás na Chodsku této návštěvě kostela „líbat Pámbůčka“ Bylo-li dost málo příznivé počasí, jediné dítko ani ze vzdálené přifařené obce nebylo by zůstalo doma. Matky samy měly to za svou zděděnou povinnost i také za zvláštní něžnou radost. Náš kostelíček v Trhanově byl chudý, nikde žádné nádhery nebylo v něm. Na ten den však starý kostelník Pajda upravil Boží hrob, prostý výklenek ve zdi, tak, že do něho položil obraz pohřbeného Spasitele, namalovaný na prkénku, prostřel přes něj tylovou průhlednou roušku, rozsvítil před obrazem patero olejových lampiček a před každou lampičku postavil skleněnou kouli, naplněnou zbarvenou vodou. Nebylo viděti lampiček, ale zato jejich plaménky odrážely se a hrály půvabným světélkováním do všech odstínů modře, červeně, žlutě ve hladkých koulích před nimi. Nad tuto chudou výpravu postavil kněz moštanci s bělostnou Hostií. Chudičký to byl stánek pro Spasitele, jako jesle betlemské, ale nám dětem vesnickým z chudého kraje poskytoval tento prostý Boží hrob a všecko, co se před ním dělo, půvaby nezapomenutelné. Ještě nebylo poledne a již sem chvátaly první matky se svými malými miláčky, ty, které odpoledne měly jíti do pole rozsévat nebo na jinou práci polní, která se právě v ten čas otvírá a nutí někdy do největšího chvatu. A pak každou hodinu jich přibývalo, až byla před Božím hrobem pravá tlačénice. A ty milé výjevy s dětičkami od nemluvnátka na klíně matčině až do bosého děvčátka, vyparáděného v nových kartounových šatech, jež už bude choditi do školy. Sem tam přibelhal se stařeček výměnkář, jenž už v poli není platen, a všecko to shromáždění při tom

mlčelivém kmitání světél oddáno tiché pobožnosti z víry, která nezná pochyb ani přetvářky. Tichý, milý obraz stává se ještě milejším, když jej samy sebou doplní vzpomínky na to, co se tu dělo na Velký pátek ráno: pašije, zpívané prostými občany z lidu, obřady s modlitbami konanými i za nepřátele a jinověrce, duté zvuky klapaček místo jásajících zvonků. Zapomene-li se tu a tam děcko a promluví hlasitě na klíně mateřském, neruší to dnes a nepohoršuje nikoho; je to, jako by se v památce velké chvíle spásy plnilo Písmo: „Z úst nemluvnat a kojenců připravil jsi sobě chválu.“

Živým zdrojem náboženského zabavení, obohacení a ušlechtění dětské duše bývala nám tajemná doba vánoční a to nejen v kostele, nýbrž i v starodávných chodských domácnostech. V starých rodinách se zpívalo, zejména za dlouhých večerů při tichých pracích, jako bylo přádlo, draní peří atd. Hned příchod adventu ohlásil se známou písní: „Z nebe posel vychází.“ To byla zároveň zvěst, že nastávají roráty. Můj Bože, jaká to byla radostná dětská touha probudit se záhy, ještě dávno za tmy, chutě vyskočit s lože a doprosit se našich starších, aby nás vzali s sebou na roráty. Nezapomenutelnou je mi sama cesta potmě do přespolečného kostela. A teprve ten nový mocný dojem osvětleného kostelíčka, kde scházivalo se tenkrát na roráty hojně lidí skoro jako ve svátek. Bílé sloupky plápolaly po lavicích, svítilce lidem do modlitebních knih nebo na písničky, a všecko shromáždění v tom tajemném přítomí adventního jitra vypadalo mi jako živý obraz arciočků, toužebně očekávajících Mesiáše v předpekli, jak mi o tom matka doma napřed vyprávěla. Nezapomenutelná jsou mi z těch prvních mých rorátů slova písně „Ejhle, Hospodin přijde a všichni svatí jeho s ním, a bude v onen den Světlo velké. Aleluja!“ To zanovali zpěváci s kruchtou ještě přede mší, pak se teprve osvětlil oltář, začala se rorátní mše za plného zpěvu celého kostela: „Z nebe posel vychází.“ Uměl jsem tu píseň z domova ještě dávno před školními

lety, oj, jak mi tlouklo srdéčko, že jsem se mohl a směl při nebožce matce dětským svým hlasem přidati ke zpívajícímu shromáždění! Kdo zpívá, dvakrát se modlí.

Když jsme dorostli let školních, už jsme se smlouvali předvečer a chodívali jsme rádi na roráty ve svých školáckých shlucích, ti dřív, oni později – jak kdo byl ráno časný. A nebylo zatěžko blátem a tmou nebo i sněhovými závějemi chodívatí skoro hodinu přespolní cesty.

A potom přišly vánoce, vánoce s kouzelným půvabem jitřní o půlnoci, kdy v naší vsi noha nezůstala doma, leda noční hlídači, kteří tu noc po starém řádu bděli po střídě z jednotlivých chalup „noční stráž držíce“. Chase a školákům připadlo postarati se o světlo na cestu. Jaká to byla krása a zároveň oslava novorozeného Jezulátka, když v tom nočním tichu nad zasněženou horskou krajinou zazářila mohutná světla planoucích dračkových pochodní, pokapaných smolou! A s vánocemi přicházely koledy, nová svěrázná a něžná radost dětí, přibližující v jásavém zpěvu i milých dárcích útlá dětská srdce malému Ježíškovi.

Já jsem měl k tomu ke všemu ještě betlem, chudičké jesličky papírové, jež mi poslala teta z města, již staré po nějakém chlapci z příbuzenstva. Ale jakou vzpruhou a posilou náboženských citů dětských a jakou pomůckou vyučovací, řekl bych moderně, stalo se mi na kolik let školních těch nějakých dvacet figurek, vystříhaných z papíru a přilepených k dřevěným špalíčkům! Seznámil jsem se dopodrobna s obrázky a jejich barvami i náladami, které měly malované osoby v tvářích, takže se mně i mým kamarádům na chudé horské vsi staly pravou galerií umění, a dovedli jsme o nich hovořiti a mudrovati celé hodiny.

Za kvetoucího jara vyprýštila nám zas nová radost ze spojení náboženského života lidového s kostelem a církví. Křížové dni. Po tři dni za sebou prosebné průvody za požehnání úrody pod širé nebe do polí

a každý den na grunty jiné, přifařené obce. Školáci nesměli chyběti na žádném. A kdo by byl z nás také zůstal doma a zameškal tak zvláštní pobožnosti, jichž se účastnila všechna obec i za nejpilnější práce aspoň do té míry, aby šel prosit za úrodu aspoň někdo ze stavení. My školáci začínali jsme průvod starožitnou písní Bože Abrahamův, Králi, Pane pánův! Střídavě po písni modlili jsme se sami zvlášť růženec. A těch nezapomenutelných dojmů z výjevů v omládlé přírodě s lidskou pobožností! Slyším ještě dnes v duchu jako malý školák vážný, táhlý zpěv nebožtíka faráře Šandy: „Od hromobití, krupobití a bouře!“ A zpěváky: „Ochraň nás, Pane Ježíši Kriste!“

Metající se narudlé klasy žitné vlní se při tom měkce před našima dětskýma očima, nad ně skřivánek vylétá se svou prolamovanou písní, a než se pobožnost u kříže posledního skončila, tichý májový deštíček šelestí v omlazené koruně lípy, jakoby samo nebe svěcenou vodou kropilo nadějnou přírodu i bohabojný lid.

A potom už tu bylo zářivé léto s Božím Tělem, kdy stará náboženská zvyklost ukládala nám dětem radostnou, ano jásavou povinnost hledati kvítí na věnečky. Týden už předtím jsme se radívali a prohlíželi luka i stráně, abychom s jistotou věděli, kam pro jaké kvítíko jít. A k večeru před Božím Tělem bylo v každé takřka senci chodské jako v květinářském krámě. Všecko se pestřilo kvítím z luk i zahrádek. Ten den také měly děti v přírodě všechnu vůli, všude směly pobíhat a trhat a žádný hospodář nesměl jich vyháněti z louky. Jaká to byla radost, když nám v náručí i v mošničkách rostly celé snůpky přeromanitých kvítků a kyticí, když jsme si k tomu po starém podání jeden druhému uvědomovali, že to kvítí sbíráme na věneček – památku trnové koruny Kristovy. Na každém věnečku muselo býti podle starého podání devatero kvítí.

Hle, otevřel jsem si v mysli jen čtvero pohledů zpátky do svého dětství, na výjevy v prostičkém běhu života horského lidu, a z každé mé vzpomínky tři

čtyři nové se tu rodí v hlavě, jako když hvězdičky vyskakují s večerem na jasném nebi. A všechny ty vzpomínky jsou tak sladké a milé, všechny zvou ku vděčnosti k církvi i k rodnému lidu, jež tak upřímně a těsně svůj lopotný život spojoval s povznášejícím působením církve. Ano, ano, cítím, že každá ta vzpomínka milá a krásná jest jedním „Zaplať Pán Bůh“ mé dětské duše těm nezapomenutelným hlavám a srdcím, jež mne tak vedly od útlého dětství. A kdyby mi byl měl a mohl někdo všechny ty ušlechtilé zážitky a všechno to obohacení rozumu a srdce z mého mládí urvat, ó, jak by tu zchudla a ztupla má dětská duše!

II

PRVNÍ SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ

Nad mým ložem visí malý, prostičký obrázek v prostém rámečku, na němž vyobrazen Spasitel u Poslední večeře a pod obrazem připsáno známým, určitým písmem kněze Václava Šandy, mého učitele náboženství na trhanovské škole: „Upomínka na první sv. přijímání, slavené v chrámu Páně v Trhanově 18. dubna 1875.“

Ten obrázek se mnou putuje za mým povoláním už od let studií a je mi nejmilejší památkou z mého dětství.

Často mi naň přijdou oči a vzpomínám s elegickou touhou na onen významný svátek, jemuž není rovného v životě křesťana.

Jaká to byla novina, jaké pohnutí a jaká zostřená bdělost nad námi ve všech našich starodávných domácnostech, když jsme doma ohlásili, že nám začnou ve škole přípravy na sv. zpověď a na sv. přijímání. Jaké úsilí a jaká vytrvalost potom horlivého mladého kněze, když nám s vlastní skalopevnou vírou a svatým nadšením vykládal o obou svátostech. Naše škola byla přeplněna chlapci, vyrostlými většinou

ve volné přírodě, kteří těžko se dávali při učení udržeti v kázni. Ale při těchto hodinách náboženských bývalo hrobové ticho, nikdy nebylo třeba někoho ze spolužáků napomínati.

Brali nás tenkrát k převážnému tomuto náboženskému obřadu školáky dost pokročilé; já dovršoval desátý rok, jiní byli ještě starší. Z domova z pečlivé výchovy rodičů byl jsem již hezky pokročilý v známostech náboženských, znal jsem zejména přehledně příběhy Starého i Nového zákona, jež jsme měli doma v pěkných obrazových vydáních, kde mi každý obrázek byl znám do nejpodrobnějších rysů. Věděl jsem, že je mezi lidmi mravnost a nemravnost, a že musí člověk bojovati proti hříchu, ale neznal jsem dvou velkých a vznešených schopností srdce lidského a to kajícího se vši její očišťující krásou, a dobré předsevzetí, blahodárnou silou, táhnoucí k dobrým skutkům. Tato dvě mohutná hnutí probudily mi v dětské duši první církevní výklady o sv. zpovědi a Večeři Páně.

Tenkrát teprve pochopil jsem a takřka prožil vlastní vnitřní účastí podobenství o marnotratném synu a o milosrdném Samaritánu, takže se mi oba ty příběhy zdají nejkrásnějšími básněmi světa. Ano, vždyť jejich básníkem je sám Ježíš Kristus!

Od té doby vyvstávaly a vyvstávají v duši mé dojmy předtím neznámé, nebo aspoň neuvědomělé, a to z upřímné kajícího nade vším z mé minulosti, s čím nemohu býti spokojen před tváří Boží a vůči božské dobrotě, kdykoli skládám starosti dne a uvažuji o odpovědnosti za duši nesmrtelnou, a dále dojmy z radostné touhy a pevného předsevzetí do budoucna, že chci jíti tou cestou, kterou označil Kristus slovy, jež směl říci jen On sám: „Já jsem cesta, pravda i život.“ Tyto dojmy, tyto, řekl bych, utajené schopnosti duše, probuzené od prvního svatého přijímání, otvírají mi vnitřní, mravní zrak duše a pomáhají – i když o tom nevím – rozhodovati mezi dobrem a zlem, a tak i v životě společenském zachovati si čisté ruce a dobré jméno.

Vzpomínám si na tomto místě, jak tutéž pravdu krásně a názorně vyjádřil Komenský v básni „Labyrint světa a ráj srdce“, když poutník, hledaje štěstí ve světě, zklamán byl všude až k zoufání, ale tu „Krista našel“, to jest kajícíností a dobrým předsevzetím vrátil se na cestu života. Jak katolicky tu Komenský myslel i cítil!

Ale vrátím se k vaší školní přípravě k prvnímu sv. přijímání.

Jedna matka přivedla mezi nás chlapce slabomyslného a polohluchého, již přerostlého, který do školy nechodil. Náš kněz ujal se ho se vzornou svědomitostí a pracoval s ním při nás i po nás, aby pochopil a porozuměl aspoň hlavním poučkám a podmínkám sv. přijímání.

Nezapomenutelně zůstane nám všem, jak tuto péči církve posilovali vlastní pečlivostí a pozorností vůči nám ve všech domácnostech, kam jsme tenkrát hned za přípravy jen vkročili. Lid, věřící vesměs vírou prostou, ale živou, díval se na nás jako na nějaké vyvolence, jež čeká hostina andělská. A což teprve v sám den slavnosti!

Neměli jsme zvláštní okázalé nádhery na šatech, dost bylo, když se i nejchudší rodiče postarali, aby měli své děti řádně ošacené. Většinou měli jsme ovšem šaty nové, ale prosté, a někteří spolužáci dostávali teprve první boty. Neměli jsme ani svíček, ani kyticek, zato nám všechněm, i našim starším, plály zraky radostí z očištěných dušiček a touhou po Večeři Páně. Byl nám v tom všem vzorem náš horlivý učitel náboženství, jehož hlas při oltáři a každé hnutí oka svědčily, že mu jde dnes o věc nejvyšší. Když před samým sv. přijímáním přerušil obřad krátkou promluvou a obrátil se k nám, začínal vroucně mluvit na slova Spasitelova: „Nechte dítek, ať jdou ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království nebeské,“ – rozplakal se všecken kostel radostí, nám dětem do té doby neznámou. A byl ten náš kostel v pravém slova smyslu natlačen, ačkoliv nebeská hostina naše dala se při první mši svaté,

kdy bývalo nejvolněji. To z ohledů kněžových, aby školáci z přespolečných obcí nemuseli tak dlouho lačnėti. A i z každé té vzdálené osady, z každé té rodiny, která měla dítě při prvním sv. přijímání, hleděl býti přítomen vznešenému obřadu, kdo jen mohl. Bylť to po starém řádu věřícího lidu svátek a jako vyznamenání celé rodině.

Proto také bděli nad námi po celý den naši starší, a to se stejnou pečlivostí a právem svoji jako cizí, abychom žádný po sv. přijímání ničím se nepohoršili. Zděděná uctivost k obřadu památnému stupňovala se až v úzkostlivost, že nám v ten den bránili, abychom neplivali na zem, abychom nechodili bosí, abychom si odepřeli i všechny dovolené hry. Zato jsme museli všichni i odpoledne do kostela na sv. požehnání, které bylo závěrem slavnosti a na které nás jako vyvolené miláčky doprovázela houfně celá obec.

Kdykoliv se dívám na obrázek, prostičkou památku na ten slavný den, prožívám znova všechny ty krásné a vznešené dojmy nejslavnější chvíle svého dětství, a tu vidím a cítím: Kdybych nic jiného neměl, pro památku prvního sv. přijímání, nikdy bych se nemohl odloučiti od církve, v níž jsem se narodil, byl vychován a v náboženských pravdách vycvičen!

III

NESPOUŠTĚJ SE BOHA

Kdykoliv jsem za svých studií odcházel z domova, můj otec říkával mi pokaždé: „Nespouštěj se Boha a Pán Bůh neopustí tebe!“ To bývalo jeho poslední slovo při mém každém loučení.

Zapsal jsem si ta otcovská napomenutí hluboko do srdce. Ale když jsem potom jako mladý člověk mezi cizími lidmi šel za svými povinnostmi i zábavami, za užitečnými naukami pro příští povolání i za všelijakými marnými výmysly a bláhovými hesly, vyble-

dal povolna v srdci ten můj stručný zápis otcova napomenutí a já ve chvíli jasné a klidné, rovnal-li jsem u sebe své účty mravního prospěchu a neprospěchu, poznával jsem s úzkostí a odporem k sobě samému, že v mém novém životě jest toho Božího tak málo a toho světsky lidského tolik, že nejsem ani hoden, aby Bůh držel nade mnou dobrotivě Svou ochrannou ruku jako se dělo a aby žehnal mému počínání.

V takových chvílích malomyslnosti však zaměňoval jsem si otcovu radu pro tu chvíli aspoň v přesvědčení: „Nespouštěj se náboženství a náboženství neopustí tebe.“

Odkud se mi ten úmysl vzal? Co jsem s ním chtěl?

Náboženství zajisté jediné ze všech věd a nauk, jimiž se obíral lidský duch, má nejen dosti světla, aby ukazovalo člověku pravou cestu v labyrintu světa, ale náboženství Kristovo má od svého nebeského Zakladatele nevyčerpateľný zdroj milostí, jež člověka na této bezpečné cestě při jeho dobré vůli drží, sílí, chrání, osvětluje i posvětluje.

Sklíčen jsa vědomím nepravých myšlenek, slov, i činů, neodvažuji si v synovské důvěře pozvednouti duchovních zraků k Otci na nebesích. Malomyslním, ba zoufal bych! Tu však se mne ujímá v zármutku mém náboženství, kterého jsem nikdy neopustil. Mluví ke mně sladce a konejšivě a ukazuje mi Chudáčka Božího, sv. Františka Serafínského, světce a člověka, jenž snad ze všech lidí nejvíce se přiblížil ke Kristu, ukazuje mi jej, jak se v slzách rozplývá štěstím z horoucí víry a při tom hlásá světu jádro všeho učení Kristova: „Bůh j e s t l á s k a!“ Oh, jaký živý pramen důvěry hned v duši mé obrozuje a zesiluje vědomí synovství Božího, jak s novým dobrým předsevzetím pozbývám vši liché bázně a jako Ztracený syn vracím se k Otci, k Bohu!

A ještě jsem se nevzpamatoval z potěšení nad tímto obrácením duchovním, jež se mi chvěje ve všech údech, a už náboženství zase mluví ke mně. Vidím a slyším velikého apoštola národů, usilujícího o po-

svěcení duší křesťanských: „Nevíte-li, že chrámem Ducha sv. jste?“ Krátké slovo, ale velké slovo. Dosti z něho mám domluvy i povzbuzení, abych vstal a šel a vyčistil starý kvas z příbytku srdce svého, abych tam připravil Kristu Pánu večeradlo bíle prostřené a vyzdobené květy nejlepších úmyslů, a po upřímném pokání přijmu Jej Hostem, abych se s ním zavřel v komůrce srdce svého a v přesladkých hovoroch se Spasitelem obrodil v duchu a v pravdě u sebe stálé sídlo Ducha sv.

Přijdeš-li, duše-sestro, do jakýchkoliv jiných rozpaků a nesnadných otázek i záhad životních, v náboženství pevně hledej odpovědi a rady, jak si kde vésti, náboženství tě neopustí, neopustíš-li ty je, a zavede tě zpátky k Otci, bude-li se ti zdáti, žeš jej sama opustila, ať ze slabosti lidské, ať z nedbalosti, ať i ze svévolné umíněnosti. Nespouštěj se náboženství a nespustíš se Boha, nespustíš se Pravdy!

IV

MŠE SVATÁ VŠUDE A STÁLE

Chvály a vděčnosti zasluhuje zvláštní požehnané ustanovení církevní o mši sv., jež se jistě stalo z vnuknutí Ducha sv., že totiž církev odedávna a pro celý okresek zemský poroučí konati nekrvavou oběť každý den a to všude od jitřních hodin jen dopoledne. Jak se tu překrásně plní stále a stále, takřka před očima věřícího světa slib Kristův: „Já s vámi jsem po všecky časy, až do skončení světa!“ Neboť se sluncem zároveň postupuje nepřetržité obětování nesčíslných mší sv. od východu na západ, obchází celou zeměkouli a když na jednom místě přestává, na druhém už začíná a postupuje zase s hodinami dne, ale neskončí se a nemůže skončiti nikdy, jako nemůže slunce přestat vycházeti a zapadat.

A jaké z toho překrásné, mnohonásob požehnané důsledky pro duši křesťana jedince i pro vzájem-

nost víry v celém křesťanském světě! Kdo z nás, kteří jdeme s církví za Kristem, neokusil té posilující slasti v cizině, když se mu zastesklo mezi neznámými lidmi i poměry, že mohl každého dne vstoupiti do kostela a tam našel pravý, starý domov aspoň pro náboženské sklony své duše. Kolik si již odnesli lidé s posvátného místa a z nejvznešenějšího obřadu v takové cizině posily a povzbuzení jak v boji o chléb, tak i pro očistu a mravní zdokonalení ducha. Ano, ano, v kostele, jen v kostele nalézá katolický křesťan i v nejdálnější cizině svůj pravý domov, své trvalé potěšení jako mezi svými. Sám tu mohu vydati svědectví o pravdě, jaké smutky a žaly a starosti v cizině rozprchly se mi z mysli při mši sv., kdy už se mi zdálo, že v mých trampotách jediný Kristus, navštěvující duši moji v bílé Hostii, jest mým pravým přítelem.

Dojemný příklad takového mocného působení mše sv. mezi cizinci podává náš spisovatel K. V. Rais v „Zapadlých vlastencích“ Nadějný student Čermák je vyrušen ze svých studií, musí jít učit za nemocného dědečka, jenž jest jeho živitelem a pěstounem, poněvadž už rodičů nemá. Nemoc je dlouhá, dědeček zemře, na další studie není pomýšlení, mladík Čermák musí zůstat při kantořině. Ale dají jej na obtížné místo do chudých hor, daleko od milované babičky, jediné bytosti, která srdcem visí na něm a on na ní. Zesmutnělý mladík pozoruje a uvažuje, kam se dostal a do čeho – čeká jej lopotný zápas o tvrdý krajíc chleba, ale mladík nezoufá. Má vědomosti, umí muziku, má chuť k práci a má víru, jak mu ji hřejivým slovem i dobrým příkladem vštípil dědeček i babička. Je postní pátek, nový proceptor sedá po prvé za varhany, ale v této jeho náladě počáteční práce nechce se mu podle obvyklého řádu hráti smutnou píseň postní. Cítí mocnou vnitřní touhu při té první mši sv. otevřít dokořán obětovanému Spasiteli srdce, vyprosit si s důvěrou Boží pomoci a sklonit se v prach před božskou Velebností. Vyžádá si od svého představeného dovolení, aby směl hráti „Tvůrce mocný nebes, země...“, ne píseň postní. A když postupem

posvátného obřadu stupňovala se i síla a něha náboženského vzrušení mladého varhaníka, najednou – snad ani nevěda – přidával se krásným zvučným hlasem ke zpívajícím účastníkům mše sv.:

„Svět-li proti mně se bouří,
Otče, budu volati,
pomoz, ukroť tuto bouři
a nedej mi klesati!“

Bratři, sestry, co by nám za tuto jistojistou útěchu na všech místech naší církve dali ti, kdož volají a lákají: „Pryč od Říma!“...?

V

ZNAMENÍ KŘÍŽE V PODÁNÍ CHODSKÉM

Za svého pobytu v Chodově za studiemi národopisnými, seděl jsem nedaleko za vsí ve stínu křoviny na vysoké mezi, lemující lán žita, z něhož již voněl nový chléb. Užíval jsem s rozkoší milé pohody letního dne na slunci a čistém vzduchu a pásl jsem při tom oči pohledem na bělající obilná pole po stráních a na zelené louky daleko do údolí.

Po nějaké chvíli přišly ode vsi tři děti a jakoby věděly, že mám děti rád, usadily se mi hezky na očích, blízko pode mnou v cestě, kde na pěkné rovince sneseno přívalem hodně sypkého písku. Vyhrátý písek, to je dětská radost, myslím si, dívaje se po nich, jak v něm začínají svou hru. Přiklepávaly si ručkama písek k bosým nožkám a stavěly tak pece, kterou kdo dovede největší. Po chvíli urovnaly pěkně písek a udělaly zahrádku. Rozdělily si ji pěšinkami na tři díly a každý do svého hned sázel, trhající všelijaká kvítka, kterých po stráních cesty hojně rostlo. Oddal jsem se v tom klidu svým myšlenkám

a na děti jsem pozapomněl. Tu najednou byl jsem vyrušen prudkým sporem, který povstal mezi maličkými. Dívám se po nich a poslouchám, jak vůdky-ně výpravy, sotva asi pětiletá dívčinka, v sebevědomí své převahy věkem káře důtklivě asi čtyřletého bratříčka, zatím co třetí člen dětské společnosti, malý běhounek, rozpačitě sedí stranou a poslouchá.

„To sou Panny Marie slzičky!“ kázalo děvčátko starší. „Ty nesmíš pohazovat! Člapalo by se na ně a Panna Maria by v nebi nad tebou plakala. Pěkně je sebereš, co si rozházel, huděláme nad nima kříž a dáme je pod kámen.“

Všecky tři děti potom bedlivě posbíraly rozházené slzičky, dívenka vybrala jim místo jako hrobeček, kudy se nechodilo, položila na ně kámen a udělala kříž.

Tato naivní dětská pověra velice mne dojala. Zdálo se mi, že se tu hlásí přes věky k svému právu pěkná idea z pohanského mythu, zde ovšem znamením kříže křesťansky ušlechtilá. Vzpomněl jsem si na starou řeckou báseň, v níž citlivá sestra proti zákazu vladařovu nepohřbenému bratru vykonala službu poslední, že jej pokropila vodou a posypala hrstí země a tím již byl podle tehdejšího názoru pohřeb vykonán, aby duše zemřelého měla na věčnosti klid. Malé chodské děvčátko cítilo s těmi mariánskými bylinkami, vytrženými z kvetoucího života. Úcta k Panně Marii i úcta ke znamení kříže vyvrcholila tu v starém lidovém podání citem člověka k přírodě v pověru, ale neškodnou, ba zušlechťující a velmi poetickou. Vstávám se svého stinného zátiší a stoupám bezděky dál do kopce, jako bych měl jíti za novými myšlenkami, ke kterým mi tu dán podnět.

Znamení kříže, ach, ano, ano! To bývalo nám chodským dětem stále na očích při našem vychovávání od dětské sukničky až do mladičkých let.

Dokud vládl na Chodsku svérázný starý kroj, mělo jej po svém i maličké nemluvnátko, zejména zavíjela chodská matka dítě do „poruštičky“ ne od rohu k rohu, nýbrž podél, takže hlavička dítěte zůstala

napolo kryta a chráněna mezi dvěma růžky peřinky. Zavíjejíc dítě, položila je chodská matka na střed povijanu, oba konce pak kladla přes sebe vpředu i vzadu, takže povstávaly tři kříže. Při tom říkala modlitbičku přehlubokého významu: „S křížem na svět, s křížem na světě, s křížem se světa!“ Když nemluvňátko zívá, matky chodské, dbalé ještě staré kmenové úsoby, dělají mu přes ústa křížek. Matčin kříž na čele býval chodskému dítěti první bohoslužbou a pohled na Ukřižovaného Spasitele, visícího v každé chodské senci nad stolem, byl mu první věroukou: „Hdepa je Pambu?“ – „Tam!“ ukazovali na kříž.

Když měla mladá matka první dítě, ozdobila mu křtící čepičku malým křížkem uvnitř nad temenem hlavy, jenž pořízen z lemovky její vodaveční sukně. Kolik na křížek bylo stužky třeba, odstříženo vlastní matčinou rukou z té slavnostní sukně. Rodilo-li se dětí víc, každé dostávalo nový křížek.

Jak bylo krásné, když dítě poznávajíc sebe a své okolí najednou pozorovalo v části svého oděvu tuto památnou náboženskou ozdobou, očím pro první pohled skrytou. Jak tím krok za krokem přibývalo a utvrzovalo se v náboženském vědomí.

Po každé když se děly přípravy ke tlučení másla, dětem chvíle velmi milá, protože se mohly těšit na pomazánku, za napjaté pozornosti každý týden znova a znova a to po celé vsi vídaly, jak hospodyně nalivši smetany do vypařeného dřevěného kbelíku, bere do ruky motvici a nad ústím máselnice dělá jí tři kříže s nábožným přáním: „Haby bylo sporo jako Krista Pána slovo!“ Totéž znamení kříže s touž modlitbičkou vídaly a slýchaly děti chodské také po každé, když se zadělávalo na chléb.

Rovněž při žatvě opakovali ji ženci pokaždé začínající práci a ve stodole na mlatě také tak.

Při žatvě na prvním poli na počátku žní za stara nespokojovali se ženci jen křížem, nýbrž klekali se srpy v ruce řadou vedle sebe na mezi a začínali dílo společnou hlasitou modlitbou Otčenáše, křížem pak se

žehnali před modlitbou i po ní. Nezapomenu nikdy, kterak jsem viděl tento vážný obraz pod širým nebem po prvé, když jsem jako školák, pospíchal s druhý ráno do školy a na polní trati „Pod škálou“ objevili se nám tak při silnici ženci, klekající řadou u bělajícího se a šelestícího žitného lánu. Před modlitbou hospodář přelomí na stojato dvě hrstky zralých klasů, ale nedolomí jich, utvoří z nich dva svislé kříže a nechá toto první zrní, jako první oběť v poli pro hladovějící ptactvo. Škoda, že už malíř Špillar nezachytil svým štětcem tento charakteristický zvyk. Podobně uplatňuje se víra ve znamení kříži, když se začíná svážeti úroda. Sám hospodář bere do ruky první tři snopy obilí a staví je jeden po druhém na ustálené místo do rohu perny. Zde staví první dva snopy přesně do rohu a přes ně klade třetí, takže povstane zas kříž, který tu trvá až do vyprázdnění perny, aby chránil celý dvůr ode škody a zejména, aby oheň nebyl nikomu škoden.

Že nábožný lid žehnával se křížem začínaje jakoukoliv práci dne, rozumí se samo sebou, ale při některém díle zvláště těžkém nebo i nebezpečném, přisuzovala se starým podáním znamení kříže zvláštní ochranná moc. Tu neudělati kříž vykládáno jako bezbožnost. Tato důvěra v kříž rozšířila se zvykem i do společenského života dětského a tu v některých chvílích bývala zrovna závaznou pro každého člena dětské obce. Když jsme se koupávali ani největší rozpusta, jsa svlečen neopomenul pokropiti se a poznamenati čelo, ústa, prsa znamením kříže než skočí do vody. Menšího starší zrovna zaučovali napomínáním, aby nezapomněl udělati kříž. Při koupání samém, byla-li voda pěkná, že se nám z ní nechtělo, vymýšleli jsme všelijaké kousky, někdy i nebezpečné. K těm patřilo na př. potápěním vynést nad povrch vody několik kamenů ze dna rybníka. Při tom dobrodružném kousku dělával se kříž před každým novým potopením.

Děti chodské, zejména výrostci dřevorubečtí a pohůnci při hospodářstvích, lézávají rády po stromech.

Nejen za ovocem, když zraje, ale také za ptáky a jejich hnízdy, nebo z pouhé tělocvičné zábavy soukají se na kmeny, jež ani neobejmou. Bývají z toho i úrazy, ale to lezce Chodáčka neodradí! Vyhrůžné zprávy, co se kde stalo při lezení na strom, jen zas vnutily a posílily víru v ochranné znamení kříže. Ať se chlapci lesáku zdá něco o nebezpečnosti či ne, on udělá kříž a leze, třebaš to bylo jen nazdařbůh, aby se mohl před druhý chlubit, do jaké se dostal výšky bez žebříku.

Vzpomínám si tu, jak jsem byl jednou na myslivně pod Čerchovem svědkem důvěrného rozhovoru o této věci mezi velkými. Starý dřevorubec, dobrý lesák, který si v zimě přivydělával trháním smrkových šišek na semena, za nimiž musel až do vrcholků smrčin, vysokých jako věže, dostal se skoro do hádky s myslivcem. Svědomitý lesní nechtěl už na tuto nebezpečnou práci pustit starce, který měl osmý křížek na zádech. Svědomitost jeho byla stupňována trvalou nepohodou, že stromy byly právě obaleny osluzem, t. j. zmrzlou vodou z tajícího předtím sněhu. Ale starý lesák dřevorubec měl tuto starostlivost myslivcovu za ponižující nedůvěru v jeho lesáckou zkušenost. Důrazně se opřel mínění opatrného lesníka a nakonec prohlásil sebevědomě: „Než sáhnu na dřevo, hudělám kříž – co se mi může stát?“

Tím slovem zvítězil nejen nad myslivcem, nýbrž i nad dočasnou nepohodou. Šel trhat šišky, jako jindy chodíval, a vrátil se zdráv jako jindy. Když jsem tak viděl onoho dřevorubce stát a mluvit před svým představeným, člověka-starce tak prosté a živé víry, vzpomněl jsem na Kristova slova z evangelia: „Nenalezl jsem takové víry v Israeli!“

Podobně mi vypravoval chodský výměnkář, jak kdysi při obtížné jízdě z prudkého kopce v lese pod těžkým nákladem najednou se mu strhala brzda. Oheň prý mu zableskl leknutím před očima, že se to všecko rozbije a zabije, potah i vozka. Skočí před vůz, chytí a drží vůji, bičem v ruce udělá ještě před

sebou kříž – a sjede bez nejmenšího úrazu vozu i tahounů.

Když jsem jako student o prázdninách chodíval sem tam po našich lesích, setkával jsem se často s ženami dřevorubců, jež nesly z lesa dříví, stlaní nebo trávu, a na určitých oblíbených místech mívaly svá odpočívátka. Bývalo to obvykle v některém souvoze, kde mohly s jistotou opřítí naložený koš o břeh a pod ním, nesundávající s ramen oprat, na chvíli posednout a si oddechnout. Z těchto žen žádná – mladé jako staré – neopomněla, když znovu brala tíhu na sebe, udělati kříž.

Naskakovala-li někomu, zvláště dětem při hrách boule po pádu nebo z nárazu o tvrdý předmět, staré Chodky brávaly do ruky nůž a kladouce jeho čepýl na plocho na raněné místo, třikrát křížem zamačkávaly bouli „ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen!“

Znamení kříže podle zděděného mravu chodského utvrzovalo už jaksi posvátně závaznost daného slova, slibu a vůbec vážného smlouvání o výměnu, koupi nebo dar cenné věci.

Když jsme byli dospělejšími školáky a začínali jsme napodobovati společenské jednání po velkých, leckdys jsme se dostali do takových vážných úmluv. Tu pak zárukou dohody bývalo podání ruky a hned po něm první z jednajících napřáhl před druhá otevřenou dlaň, tento mu na ní udělal vážně palcem praviče křížek, potom sám zadržel otevřenou pravou dlaň před druhým, tento mu křížek opakoval a jednání bylo svatosvatě skoncováno. Běda, zrušila-li slova která strana; to byla hanba a opovržení mezi všemi kamarády. Vídal jsem tento obyčej už jenom v obci dětské a není pochyby, že jej kdysi malí odhleděli od velkých a snáze jej zachovali. Vždyť jinak jsme si mezi chlapci rukou nepodávali, také to bylo jistě přejato, jak vídáno mezi dospělými.

U dětí pak pronikl kříž i do některých ustálených her. Při hře na „hůčku“ měl „pasák“ – jeden z hráčů – vhoditi hůčku, kousek dřeva jako prst, „do měs-

ta", dolíku vzdáleného na dohození, kolem něhož ro-zestaveno bylo několik hráčů s paletami v ruce, kteří hůčku od města odráželi. Přitom stáli každý pravou nohou v důlku, jež byly udělány ve stejných vzdá-lenostech kolem města. Podařilo-li se pasákovi hůčku mezi palestrami prohoditi do města, museli hlídači měnit důlek a zároveň palestrami hledět vyrazit hůč-ku znovu ven. Při tom zmatku podařilo se obyčejně dostat se pasákovi pravou nohou do některého důl-ku, třeba jen na okamžik uvolněného. Neměl-li hlídač ztratiti právo na svůj důlek a musel jej při hře na chvíli opustiti, na př. když běžel za dobyt看 na ško-dě, dělal nad ním palestrou tři kříže se slovy: „Můj důlek zámek!"

Bylo shora řečeno, s jakou úctou a důvěrou ve zna-mení kříže přistupovaly staré chodské hospodyně ku přípravě chleba a másla. Také v další práci o obou těchto pokrmech vrací se kříž znova a znova. Při pe-čení chleba zejména žehnán křížem také oheň, aby nebyl „škoděn". Na hotové hroudě másla byl starým hospodyním nejmilejší ozdobou trojí kříž, který dělá-valy velmi zručně vlhkou ještě motvicí tak, že je-jím kotoučem přejely hroudu napřed jednou podél od hrotu ke hrotu, potom třikrát napříč.

Načíná-li se nový bochník chleba, ať jej bere do ruky kdokoliv, třebas i člověk ve víře vlažný, na Chodsku každý udělá nožem na spodní kůře tři kří-že, dříve než zakrojí do chleba. A podobně žádá do-sud zděděný dobrý mrav, aby se bral do ruky každý „dar boží" s nábožnou uctivostí, ne-li s modlitbou, te-dy aspoň s křížem.

Vrcholem pak úcty ke znamení kříže jeví se mi ve starém podání chodském záliba chodských žen a do-vedných jejich šedliček, které nenápadně a velmi vkusně vpravily kříž z černého vyšívání na staro-dávný bílý čepec, zvaný podle tvaru jak sedí na hlavě, koláč. Již staří Chodové byli si vědomi, že prostonárodní mudrosloví, vedené lidovým vkusem, významně dalo kříž na část stroje, kterou nevěsta po oddavkách po první obléká, byvši vysvlečena z po-

slední dívčí ozdoby, pestrého čepení. Mladé ženě, jako by se tu připomínala vážnost chvíle, že ji v manželství budou potkávatí mnohé kříže, jež nejsnáze ponese s důvěrou ve kříž Páně. V staré písni chodské naříká si zklamaný ženich, jenž musel odejít do ciziny, že „když přišel domů, ona stála v domu, míla bílýj čepec, na ňom černyj kříž“. Bolestná pravda, zabalená písničkou, jest, že se mu milá vdala.

Při této zděděné úctě, kterou míval na Chodsku „svatý kříž, na němž umřel Pán Ježíš“, nebude ani příchozímu na Chodsko divno, že kolem všech chodských osad, zejména na všech cestách do nich a z nich, nacházíme hojné kříže v polích. Nebývají nádherné, většinou obyčejné z litiny, s podstavcem tesaným z domácí žuly, zdobeným tu a tam kalichem. symbolem umučení Páně podle slov: „Zdali nemám pítí kalich, který mi dal Otec?“ Prosté jsou tyto uctívané památníky smrti Páně, ale za našich časů jedno je na Chodsku velmi zdobí, že totiž na žádný z nich nesáhla násilně zločinná ruka. V nové době za úporných svodů a sporů nevěreckých zvlažnělo u víře také Chodsko, ale k surovému pustošení náboženských soch a obrazů nedá se dosud svěsti žádný pravý Chod. Není-li v tom zřetelný vliv starého podání o znamení kříže?

VI

POUTI

Asi před patnácti lety, za volné chvíle o prázdninách, přidal jsem se ku procesí které jedné soboty časně zrána vyjelo vlakem z Domažlic na Sv. Horu. Zajímaly mě hovory, jež jsem za čekání na nádraží slyšel od poutníků. Rozestupovali se ve svých názo-rech na dva tábory. Jedni si chválili a libovali, že taková dlouhá pouť dá se teď vlakem vykonati za dva dni, bez dlouhé, namáhavé cesty, s jediným noclehováním v cizině. Druzí přisvědčovali jen tak na-

polo, že je to nyní ovšem pohodlné, ale přidávali, že to není pravé putování. Ty radostné modlitby a zpěvy procesí, rostoucího od osady k osadě, lidí, posilujících se navzájem v náboženském přesvědčení, a k tomu pod širým nebem, tu mezi vlnícím se oblákem, tam zase v příjemném chládku lesním, nedají prý se nahraditi ničím a nelze jich ani dosti oželeť.

K tomu přidávali jiní souhlasně, že v hlučícím vlaku nejen ruší se modlitba i zpěv, ale poutníci stále jsou vyrušováni z pobožnosti na jednotlivých stanicích, ba často bývá jim i snášení posměch a urážky už mezi jízdou všelijakých nezdvořilců a bezvěrců. Dávno lepší bývalo prý, když se od nás na Svatou Horu putovalo o chlebě a vodě, pěšky celou cestu na celých pět dní.

Za těch hovorů přijel vlak od Bavor a voláno nastupovat. Poutníkům vykázány dva vozy úplně prázdné, takže mohli nerušeně začínati s obvyklými poutnickými pobožnostmi, hned jak se vlak hnul. Předříkávaly se střídavě modlitby a zpívány mariánské písně, stanice po stanici rychle mýjely beze všeho rušení takže se mi zdálo, že ty stesky na novomódní zřízení byly přece jen tuze starosvětské a neodůvodněné. Ale někde před Plzní vedral se do našeho vozu člověk, podle řeči horník, který, jakmile spatřil a poznal poutníky, byl všecken posedlý nevěreckým fanatismem. Házel nejprve sprosté vtipy na neuvědomělý lid, který „běhá za pámbíčkem“ dovíkam. Ženské kdyby prý raději zůstaly doma a mužům radně uvařily atd. Naši lidé nejsou výbojní, nechávají si dlouho líbit i nezdvořilé násilí, ale když jim dojde trpělivost, berou věc zkrátka a rázně.

Tak se stalo i našemu neznámému hostu. Napřed mu vytkli, proč do poutnického vozu lezl, když se bojí modlitby jako čert kříže. Ale pak šarvátko slovní rostla, že už se ukazovaly pěsti. Komicky působila chloubka nevěrcova, že má Sv. Horu jen dvě hodiny a že tam ještě nebyl. Odpověděla mu stará dřevorubkyně: „My jsme tam měli pět dní, ale už jsem tam byla pěšky tam a zpátky devěťadvacetkrát.“

Bylo mi úzko, když jsem tak viděl, jak pohoršení jediné prašivé ovce zle působí na celé stádo. Tatam byla milá a vážná nálada zbožné radosti, za které jsme vyjížděli. Útočný nevěrec kromě oplátky ostrých slov musil si dáti líbiti i námitky, při kterých jeho výbojná moudrost oněměla. Řečná mladá selka se ho zeptala: „Když se tak cestování chválí v každých novinách, ba i v kalendáři, pročpak by mělo přestat cestování poutnické? Dělali to naši předkové, putovalo se až do Svaté země a nikdo se tomu nesmál. Světáci dělají výlety s muzikou a s chlastem, věřící lid dělá si a bude dělat pouti s modlibou a zpěvem!“

To rázné slovo, všemi z vesela dotvrzeno, pomohlo.

V Plzni jsme se nezvaného hosta zbyli, ale za čekání na hlavním nádraží „ukřivovaly“ se mnohé tváře po vozech poutnických a posmívaly se, jakoby už to v Čechách při pověstné svobodě přesvědčení jinak býti nemohlo.

Rozrušená nálada duševní už se mi nevytratila, dokud jsme neopustili vlaku. Zato nové a nové dojmy na posvátném místě samém brzy nás uvedly v pravé náboženské nadšení. Na velikém prostranství před Sv. Horou i uvnitř na schodech a schodišti hlava na hlavě, procesí za procesím s jásavým zpěvem přichází, všude živá víra v každém slově i pohledu. kdekdo pospíchá před tvář Matky Boží, aby tu po svém vykonal svou pobožnost a otevřel srdce, sevřené trampotami a žalem, nebo zas jiný aby díky vzdal za požehnání a milost, kterých se mu právě na přímluvu Rodičky Boží dostalo. To je lid boží, kamkoli pohlédneš, tu není nevěrců, ani pochybovačů, to je velká křesťanská obec, shromážděná svatou touhou ze všech konců vlasti, obec jednotná, svorná, všichni jsou si navzájem svoji. Jaké to posilující poznání v době tolikerých sobeckých roztržek a fřídních bojů, otravujících všecku společenskou radost života, zdržujících a podvracujících všechn pravý pokrok a pořádek. Nikdo tu nepychá, že je víc než druhý, každý tu cítí hřejivé štěstí, že je křesťanem, a víc býti nechce.

Jiné dojmy a zase na výsost milé a nezapomenutelné odnesl jsem si sám ze Sv. Hory, když jsem toto památné poutní místo mariánské spatřil po prvé. Zajel jsem si tam o prázdninách a vystoupil jsem od Příbramě na posvátnou Horu již skoro k večeru, kdy slunce zlatilo jen posledními paprsky věžní bání. Všude kolem mne klid a ticho a zdi svatyně přede mnou, oblity zvláštním půvabem jasného západu! Projdu branou ochozu a vidím před sebou schodiště, nad ním hned volný oltář, kde slouží se mše svatá davům, jichž nemůže kostel obsáhnouti. Před oltářem klečí osamotnělé malé procesí až z Moravského Slovácka, v pěkných malebných krojích, a v prosté živé víře i nelíčené vroucnosti měkkým svým nářečím odříkává Otčenáš. Stanul jsem nad tím nádherným obrazem svatého místa a nad zbožností dalekých bratří poutníků tak dojat, že se mi ten zjev nevytratí z mysli do smrti!

A ještě na jiné poutní místo, chudičké a prostičké, si vzpomínám, kde jsem byl také nenadále tuze překvapen a dojat. Je tomu již čtvrt století, kdy jsem z Klatov zajížděl častěji do staré chodské vesnice Pocinovic, nad níž na zalesněném vrchu jest mariánská kaplička a pod ní studánka s hojnou svěží vodou. Bývají tam dosud hlučné pouti v druhé polovici září, po svátku Sedmibolestné Matky Boží. Já jsem přijel tenkrát do Pocinovic brzy po poledni za velikého vedra červnového. Rozhodl jsem se, že na pochůzku za národopisem pustím se až později, napřed si pohovím ve stínu lesa. Tak jsem se dostal k mariánské kapličce do příjemné lesní samoty a ticha, rušeného jen ptačím zpěvem a zurčením pramene, odtékajícího bohatě ze studánky.

Pobyl jsem tam malou chvíli, najednou slyším hromadný zpěv. Hlasy se co chvíli zesilují, již doléhají ke mně i jednotlivá slova pěkné, jásavé mariánské písně, mně dosud neznámé, jež se dobře hodila do nálady místa i dne, kdy slunce zářilo a hrálo, a les voněl prudkou vůní pryskyřičnou. Poté objevují se již první poutníci – upocení, zaprášení, ale s radostnou touhou ve

zraku. Malé vesnické procesí, vedené svým lidovým zpěvákem a předříkávačem, naplnilo ve chvíli kapličku i nejbližší okolí. Poklekli, vykonali společně pobožnost – litanii Loretánskou – zazpívali druhou mariánskou píseň a poté oddali se oddechu a občerstvení každý po svém. Nejvíce jich spěchalo ku prameni, jiní ve stínu pojídali svůj kousek domácího chleba, nebo sváteční buchty, matky sedaly se svými dětmi. Hovořili, přicházeli jedni ke druhým, jednotlivci oddávali se pobožnosti své vlastní.

Asi po hodině dal zpěvák zvonem znamení, shlukli se všichni ke společnému Otčenáši a po něm za jásootu téže písně, s kterou přišli, ubírali se posilnění na duchu i občerstvení na těle procházkou v svěží přírodě i upřímnou modlitbou, zpátky domů ke svým povinnostem a pracím nového téhodne.

Hleděl jsem dlouho za nimi a myslil jsem si, jak ubozí a ochuzeni sami sebou jsou proti těmto věřícím lidem jiní, snad i jejich spoluobčané a rodáci, kteří vyseděli to sváteční odpůldne v dusné krčmě, v kouři a alkoholu, při rozčilující hře v karty a někdy v noci budou se vraceti s těžkou hlavou k dětem a manželkám, z nichž mnohá bdí a čeká v zármutku a bázni.

Už když jsem byl malým hochem, chodíval jsem se svými staršími na pouti. Na starodávném Chodsku bývalo putování velmi vážným vyznáním víry, jehož se hleděl zúčastniti kdekdo. Chodívalo se na pouti až do Bavor, zvláště k Novým Kostelům, na Brod a do Degendorfu. Němci pak spláceli Chodům tyto návštěvy poutěmi do Čech, zvláště k sv. Martinu do Klenčí a k sv. Anně. Za velikého sucha konávaly se prosebné pouti o vláhu k sv. Vojtěchu do Milavče. Od nás tam bývalo po silnici, jak procesí chodívala, dobré čtyři hodiny. To byla trýzeň pro naše dětské nohy, ale těšili jsme se na tu pouť, když se začalo o ní mluvit, a nikdo z nás školáků nebyl by zůstal doma. Ještě dnes vidím nekonečný průvod, složený ze všech přifařených vesnic k Trhanovu i z jiných, které se přidaly, jak v pěkných pestrých krojích la-

hodně spořádán od nejmladších až do nejstarších za modlitby a zpěvu přechází domažlické náměstí. Kdo by se byl nadál, že tyto silné zděděné zvyky pomínou, že přijdou doby, kdy se jim povrchní a zlomyslní lidé budou posmívat!

Došli jsme k světovému poutnímu místu Lurdům. Nuže, ať zde dopoví rozjímání o poutích svědek povolanejší, kníže básníků Joris Karl Huysmans, konvertita, jenž plných třicet let potřeboval, než se z různých světských mátoh a pochybností dostal k jasným obzorům uvědomělého katolicismu. Líčí své dojmy odtamtud:

„Jeskyně zdá se jedinou výhní. Odtud vychází ten oheň, nesený nerozeznatelnými zástupy, jakoby jiskry vyskočily z pece a nesený byly větrem v nesmírné směsi písní, z nichž všemi jazyky světa vyznívá Ave. — Zvláštní to podívaná na zástupy, jež slily se sem ze všech končin do tohoto koutku, několik kroků odtud mlčenlivá, černá Kampaň. A všichni hlásají idiomy nejrozličnějšími totéž, a uznali totéž: že nemocné, od lékařů v beznaději zůstavené, může tu Svatá Panna uzdravit; že konverse nemožné zde se mohou uskutečnit; že záležitosti nerozřešitelné se mohou rozuzlit. A v tomto množství bezpočetném, kde není policie, není hádek, v tomto městě Madony, vrátil se první čas křesťanství, rozkvět srdečnosti, která potrvá, dokud ten lid zůstane v přístavu Svaté Panny. Lid, složený z prvků přerозličných a přece sjednocený, jako žádný jiný národ! Zítřka nebo pozítří se společnost ta rozpadne, ale ustaví se zase příchodem elementů nových a nezmění se nic; tatáž bude víra, trpělivost, zbožnost. Nejsmělejší utopie lidumilů jsou tu uskutečněny. Různé stavy na čas splynuly v jeden: dáma z velkého světa ošetřuje a očišťuje venkovanku, šlechtic nebo buržoa stal se tahounem u vozíku dělníka nebo sedláka, stal se pomocníkem lázeňským. Chudáka tu ubytují, živí, koupají, očišťují, a to vše za „Zaplať Pán Bůh“, aniž zaplatil haléře. Sen komunistické společnosti se tu každoročně na několik měsíců vybavuje, podmíněn

ctností, již svatý Pavel klade nade vše, – láskou. Teď utichly ty různé hlasy a z té vířivé kádě zvedá se chorál Kreda, nesený tisíci hlasy, vznešeně široký, z prostředka plamenů vystupuje k temné obloze. To země, která vyšla konečně ze zmatení jazyků, vyslovuje řečí liturgickou vyznání víry. Toť spojení všech jednotlivých modliteb celého dne, svázaných ve snop modlitby společné. Kde dosud stála před ním jeho Matka, stojí nyní Kristus sám a před ním vonný zápal, symbol jeho apoštolů, zápalná oběť, pronesený zpěvem jeho církve. Potom vše zmizí, světla se rozcházejí a hasnou, jenom jícen jeskyně září dál. A mně se zdá, že Svatá Panna, pracovavši za dne pokorná v kabinách u pramene, by uzdravila těla a chránila živé, nyní v noci pracuje dál, aby vyléčila duše a vysvobodila mrtvé. Vije ohnivou přízi a tká plamenné nitky těch modliteb na slavný šat duším, které nežádají si než onoho roucha rajskeho, v němž by vyšly z očištění.“ (Dr. F. Odvalil, Poslední básník Lurd.)

Za nadšeným projevem básníkovým stůjtež dokladem o blahodárném významu světového poutního místa přesné údaje chladné vědy:

A. D. Ales uveřejnil statistiku lurdských poutníků od r. 1867 (rok církevního schválení) a zázraků od r. 1882 (kdy zřízena lékařská kancelář) v Lurdech, anebo jinde na přímluvu Panny Marie Lurdské. Počet poutníků odhaduje se na 6 milionů, mezi nimi dva a půl tisíce biskupů a jiných církevních hodnostářů. Zázračných uzdravení od r. 1882 až 1914 uvádí 4445 a to 285 nemocí nervových, 892 tuberkulosních, 964 zažívacích ústrojů, 106 srdečních a spřízněných, 182 dýchacích ústrojů, 155 kostních, 206 kloubových, ostatní různá: rakovina, rány atd.; uzdravilo se 55 slepců, 24 němých, 32 hluchých. Lékařskou kancelář navštívilo do r. 1914 6983 lékařů.

K tomu ke všemu se zvláštní soukromou radostí mohu připojití skromný, upřímný projev účastníka české pouťi do Lurd v srpnu 1924, kněze a biskupského vikáře Jana Mottla, mého bývalého žáka:

„Kdyby se mne někdo ptal, proč jsem se vydal na tak dalekou a nákladnou cestou, řekl bych mu: Rozhodl jsem se jít na pout do Lurd, abych sobě i svým osadníkům i všechněm duchovním bratřím vyprosil u Panny Marie, bez poskvrny počaté, která se před 66 lety v Lurdech zjevila, milost Boží, pomoc a přispění v těžké a zodpovědné práci o spasení nesmrtelných duší. Šel jsem na pout do Lurd, abych se na příkladu jiných povzbudil k následování, abych načerpal nových zkušeností ke správnému vedení věřících. A dnes, když jsem zase doma, musím říci, že jsem neputoval nadarmo.

U Matky Boží v Lurdech složili jsme všichni břemena denních starostí všedního života, očistili jsme své duše a cítili jsme klid a blaho, které nám doma bylo neznámo, a po kterém se nám bude jistě dlouho a dlouho stýskati. Poznali jsme, co znamená katolická církev a jak veliká je to rodina a jak něžnou láskou spjati jsou všichni její členové k Ježíši Kristu, k jeho přesvaté Matce i k sobě navzájem. Světelné večerní průvody, při kterých z tisíců a tisíců hrdel několika národů (Francouzů, Čechů i Slováků, Portugalců, Belgičanů, Holanďanů, Angličanů a jiných) zazníval jeden zpěv „Ave, ave, Maria – Zdrávas, zdrávas, Maria“, uchvacovaly nás nadšením, a my jsme chápali, že pravý mír a pokoj mezi národy je možný pouze na základě křesťanské lásky, jejímž zdrojem pravým jest víra, kterou hlásá římsko-katolická církev, a proto jsme vždy všichni společně před rozchodem zpívali: Credo in unum Deum – věřím v jednoho Boha. Také za naší pouti stal se na přímluvu Panny Marie zázrak. V neděli dne 17. srpna po koupeli v lurdském prameni náhle ozdravěla slečna Klára Mattartová z Tessengerloo v Belgii. Lékaři tvrdili, že na obou stranách plic je stížena tuberkulózou, která v rodině byla dědičnou. Šest měsíců ležela nemocná na lůžku, neměla žádné chuti k jídlu, po koupeli však pocítila ihned ozdravění a žádala si pokrmu, který s chutí pojedla. Mimo to však viděli jsme na vlastní oči celou řadu těch, kteří z vděčnosti

k Panně Marii za milosti, prokázané duši nebo tělu, z lásky posluhují nemocným, nosí je na nosítkách aneb vozí na kočárkách. To vše utvrdilo v nás víru v Boha i lásku k Panně Marii."

Dodávám k tomu, že této daleké pouti účastnilo se z Čech 410 osob, mezi nimi byla zvláště inteligence, věc potěšitelná a významná dvojnásob, když už v témže roce a s týmž nadšeným účastenstvím byla vykonána od našich ještě obtížnější a nákladnější pout až do Svaté země.

Při tom při všem dočítáme se, jak stoupají čísla jednotlivých poutí i s počtem návštěvníků při hlučných zase poutích na naše domácí místa poutnická. Hle, jak se utěšeně změnil stav věci jenom od mé pouti, kterou jsem tuto úvahu začínal! S rostoucím sebevědomím českých katolických křesťanů a zvláště uvědoměným návratem inteligence k věřícím davům roste i zájem o smělé osvědčování víry na veřejnosti poutnickými výpravami a nikdo již nedbá posměchu a protivenství útoků malomocné nevěry. Naopak podle přirozeného zákona fysického, že tlak působí protitlak, čím více se proti poutím a proti katolictví vůbec křičí a brojí i píše, tím více rostou proti protivníkům, sezvaným se všech stran a sekt, řady vytrvalých obránců a právě na poutích má jejich slovo i čin největší váhu.

Zde příklad vůdcův posiluje davů a živá víra i naděje davů plní nadšením hlavy i srdce vůdců. Intelligent, sklánějící se v pokoře na místě svatém před zářnou vidinou Matky Boží, cítí – byť i té chvíle neviděl zázraků, o nichž svědčí tradice i zápisy – cítí hotový zázrak v sobě, jak tu slova a myšlenky a city jeho modlitby povznášejí se a vyzdvihují v úchvatnou tajemnou poesii, očišťující a posilující zázračně všecku člověkovu bytost...

Nepřátelé víry a protivníci křesťanského názoru na život a na svět necítí ovšem, nemohou cítiti této vnitřní působnosti katolíkova putování. Ale vidí oni výsledky vnější, vidí právě na poutních místech, že se děje pravý opak toho, oč oni se zlovolnou vytr-

valostí usilují. Obrozuje se a roste víra, vyžívá se a padá nevěra. Proto ty výstražné palby papírové, pokusy o boj aspoň v tisku, když už každý jiný selhává, a proto ty nářky, vzájemné výčitky a podezřívání i křivé osočování poutníků, že by chtěli na posvátných poutních místech konati něco jiného, než co jim velí jejich víra. Taková bývala poslední obrana všech poražených...

Máme své Lurdy a Svaté země na několika místech československé vlasti, jež naší úctě odkázány úctou zbožných předků. Putujme tam rádi po jejich příkladech s církví a za církví svou a vedle milosti, o kterou s důvěrou prosíme podle slov Kristových: „Proste a bude vám dáno,“ odnášejme si z našich Svatých Hor, Velehradů a Hostýnů životné nadšení, jež líčí očitý svědek, spisovatel A. Mrštík, na pouti velehradské:

„V nejkrásnější době roční, na den sv. Cyrilla a Methoděje, slaví Morava svůj svátek. Památka věrozvěstů po tisíci letech posud kvete v srdcích moravského lidu a v den jim zasvěcený vši Moravou táhnou slavné písně cyrilomethodějského dne:

Bože, cos ráčil před tisíci roky
rozžítí otcům víry světlo blahé,
jenžto jsi řídil apoštolů kroky
z východu k naší Moravěnce drahé,
k Tobě hlas prosby z této vlasti vane:
dědictví otců zachovej nám, Pane!

A slavný šedý Velehrad hemží se toho dne mraky moravského lidu. Se všech stran slévají se, hoří jeho průvody a ohromný chrám až v základech se otřásá písní, již jakousi strašnou silou a takořka jedním dechem bouří nepřehlední zástupové.

Kdo nezná Velehrad, nezná Moravy! Nezná nezměrné té síly lidu, když v ohromných spoustách těl do sebe sražených z plna srdce, veškerou myslí, duší takořka vichrem zachvácenou udeří svým zpěvem v klenbu nad ním rozepjatou a zajásá tak, že již daleko od kostela jest slyšeti úžasný, uvnitř se tísnící zpěv. A v chrámě v ohni svého vlastního nadšení a

v radostném vytržení téměř hoří se všech stran shromážděné množství.

Jak libě, jak přesvědčivě zní slova písně:

Nezhyne rod, jenž věřit neustane:

dědictví otců zachovej nám, Pane!

Velehrad! V ústraní ohromných rovin, v závinu údolí, chráněného lesíky a mírnými vlnkami kraje, za Hradištěm pod vysokým Buchlovem věžemi svými k nebi se zdvíhá pro tisíce a tisíce lidu vystavěný jeho chrám. Mlčí nádvoří, sladce tu hovoří v tichu ševelící koruny lip. A pojednou – jako když zvonem dá znamení, veškerou Moravou to trhne náhlým toužením a roviny hradišfského, hodonského kraje, žírné luhy strážnické i chudé koutky hornáckých dolin oživují malými i většími hloučky, spěchajícími vesměs jedním směrem i dlouhými procesími, takže všechny cesty a silnice, sbíhající se na konec v tichý Velehrad, ani se netrhnou pestrými průvody.

Krví Slovače zalije se rázem veškeré jindy šedé a takřka žízní zpráhlé prostranství velehradské. Haná sem putuje v tisících, chudí Valaši ruce si tu tisknou se Slovenskem. A znova ožívá nadšení předešlých věků, znova se plní prostory chrámu Páně, takřka do hloubky se propadávajícího, zas vzduch hoří, země se pění úbělem sněžných rukávců, rdí se veliká a rudá ohněm nachového kvítí.

Vyslyš, Pane, vyslyš prosbu vřelou –

Provázej nás na vezdejší pouti,

nedej lidu svému zahynouti!

Ten zpěv září úchvatnou svou čistotou, roste vznícenou silou po všech těch tisících a tisících lidu venku meškajícího a rozléhá se v chrámu jako bouře hrůzně krásnou svou velebou."

Tak píše o velehradských poutích vynikající spisovatel, laik, jehož jistě nikdo z těch, kdož čtli jeho spisy, nebude podezřívati, že straní katolíkům.

Jiný moravský spisovatel laik J. Merhaut líčí své dojmy z pouti hostýnské takto:

„Hostýn!

Ztrácel se za čarou obzoru, jak ujížděl vlak, a hned zase vyplul vpřed. Kdejaká silnice šedá, kdejaká pěšina polní, na prorvách lesa i svítivých pasekách potroušeny byly hloučky spěchajících k němu výš a výš.

Drobná procesí, v chumáče sražená, napřed spěchala jasná v barvě i zpěvu. Dávno utekla a zahýbala už v domy Bystřice. A za nimi teď – jaká čára černá, nekonečná, hustá, truchlivě pravidelná plížila se k městu! Obrovský průvod lidí v tmavých šatech nynějšího o kroj okradeného venkova, zvolna se bral kupředu. Šli s hlavami odkrytými, v těsných řadách, s očima sklopenýma v poutní kancionál – sami mužové, jinoši i starci, tisíce mužů a za nimi jen hlouček žen, jako markytánky táhnou za armádou, nebo matky z dálky vyprovázejí syny do vojny.

To mužové z uhelných dolů na hranicích Moravy a Slezska putovali k Boží Rodičce.

— — — — —

Procesí všecka vycházela z chrámu a stavěla se dole pod schody špalírem – a v hlaholu zvonů, ve zpěvech a hudbě, za vlání korouhví, obrovskými řadami lidu, jenž kvetl jako pole makové, z kostela bral se průvod ke kapli sv. Sarkandra. Pod baldachýnem s monstrancí chvějnou jako pápeří kráčel mohutný kněz a kněží v pluvíálech, kvetoucích nachem i zlatem, kněží v bělostných rochetách v jeho průvodu.

Přenášeli Nejsvětější...

A všechno, co chápat bylo možno smysly, všechno viděné i slyšené, přírodu i jeho tvorstvo, nebesa i země, všecky zvuky i barvy zpívat se zdály v symfonii velebné: „Svatý, Svatý, Svatý!“

Chválu zpívali lidé, hudby i zvony, a vítr vál majestátně, unášeje symfonii dál, nad lesy a skály, nad propasti a hory, za obzory neznámé a mlhavé. Modrá oblaka kadidla táhla se průvodem, opíjela zástupy, které na kolenou, skloněny k zemi, bály se k Němu oči pozvednouti, a zlomeny celým tělem v prach, bily se v prsa pokorně.

Šel Bůh zástupů. Šel blízký ve svém bílém symbolu, v paprscích zlatých. Neviditelný se chvěl... Šel zástupy veliký a nepopíratelný, jediný a pravý všeho počátek i konec, netělesný a přece všecko obsahující, Ideál, šel nesporný nad všechny hádky a privilegia stran, vysoko vznešený, dogmaty nevysvětlitelný a marně hledaný, nevystižný výroky a příkazem autorit, sám Autorita jediná a pravá, stejný pro všechny a všem, Bůh Metodějův i Husův, Pán pánů i otroků, Král králů, jenž Syna poslav na svět Matkou chudobnou, ke trůnu svému malé i vyděděné vznesl — — —

A šel Soudce spravedlivý, šel mezi svým lidem rád..."

(J. Merhaut, Andělská sonata.)

VII

CÍRKEV A UMĚNÍ

President Masaryk na počátku naší samostatnosti v listě prvnímu ministru osvěty vytkl mezi hlavními úkoly vzdělávacími péči o umění. Neboť vedle náboženství nic prý tak neušlechťuje ducha jako umění.

Jaká chvála z tohoto výroku našeho předního muže plyne pro církev katolickou v celých jejích dějinách, od nejstarších dob až podnes! Církev zajisté nenechala umění vedle náboženství, ale spojovala hned oboje tyto snahy, náboženské a umělecké, aby ke zdokonalování člověka pomáhaly jedny druhým. Všem uměním, slovesnému, hudebnímu, výtvarnému, otevřela dokořán své brány a ve svém přerozsáhlém a přerozmanitém působení o vzdělání duší dávala vždy všelikým umělcům nepřehledné množství námětů, aby na nich uplatnili boží milost v jejich nadání i v dovednosti ruky; ba, sama dávala ve všech uměleckých oborech své vlastní údy, z nichž přemnozí tvořili tak slavně, že nejen trvá mezi genii lid-

stva jejich jméno, ale – co více jest – žije dál skutečným životem jejich dokonalé dílo svým významem pro církev, nebo i dál mimo ni.

Církev dávala od nejprvnějších svých začátků především příležitost k vývoji stavitelství vpravdě uměleckého a stavbou svatyně od prvotné jednoduché basiliky a rotundy až do gotických a renesančních nádherných velechrámů. Ve všech těch svatyních poskytovala se práce výtvarné ruce sochařově a malířově. Tak dnes, když se díváme na tuto činnost církve zpátky, směle můžeme tvrditi, že naše chrámy a kostely byly i jsou nedoceněnými musei umění, stále bez obtíží a bez poplatků přístupnými, a tedy působícími blahodárně ve smyslu slov Masarykových na všecky, kdo o to stojí, nevyjímaje ani jinověrce a nevěrce. Ano, v nejmenším kostelíčku chudé zastrčené osady a i v nepatrné kapličky u cesty v poli nebo na osamělém návrší podávala církev odedávna umělci ruku, poskytujíc mu dílo a z díla chléb.

A jak toto rozsáhlé tvoření umělecké působilo na své okolí? Odpověď nemůže býti jiná, než: hojně, přehojně a vesměs blahodárně. Mnohý vesničan – a to nejen u nás, to platí pro celý svět, kam pronikla církev – viděl první sochu, první pěkný obraz, první umělecky zpracovaný kus náčiní v kostele své rodné osady a mnohý dokonce do smrti neviděl umění jiného.

A co říci o umění muzickém, hudebním? – Vzpomeňme na citovou hloubku a myšlenkovou vážnost starých církevních hymnů, jež dosud můžeme slyšeti v chrámech o zvláštních obřadech nebo pobožnostech! Vzpomeňme si na zvláštní, hluboce dojímavou a na svých místech až hrozivě drtivou duchovní poesii františkánskou, která bude mítí do skonání světa svou vlastní čestnou kapitolu v dějinách básnictví a hudby. Kdo by neznal pověstný zpěv *Die s i r a e*? Hle, nepatrný františkán, Tomáš z Celana, jehož sám zakladatel pokorného františkánského řádu přijal do své družiny, byl jejím skladatelem. Píseň jest tak dokonalá nejen lapidárním ob-

sahem, jenž otřásá i zatvrzelým svědomím, nýbrž zvláštní výrazností zvukovou do té míry, že nejslavnější skladatelé celého světa pokusili se po svém vyjádření imponantní dojem této velké elegie posledního dne lidstva. A je o ní jeden soud odborníků, že ji nelze ani přeložit bez újmy krásy, znějící z originálu.

A takové nepatrné služebníky měla církev a má stále nové, věřící povzbuzují se nebo rozteskní, slyšíce jejich slova a melodie, ale nikdo se nestará o jejich jména a životopisy, zůstávají neznámi světu křesťanskému jako nejlepší básníci prostonárodní svého lidu.

Naproti tomu uplatnili se na témž poli umění také veleduchové vědy, jejichž činnosti slavně vzpomíná jak církev, tak celé křesťanstvo a celý svět se musí s úctou a údivem nésti ku plodům jejich ducha. Známé zpěvy k uctění Nejsvětější Svátosti, rozšířené a žijící stále v stejné svěžesti a síle Pange lingua, Lauda Sion, Adoro te devote, jsou zpěvné výkřiky zbožnosti slavného církevního učence Tomáše Akvinského, jenž zbudoval středověkou filosofii a při tom psal i hojně o právech, národohospodářství, společenských otázkách i jiných věcech s hlediště křesťanského tak moudře a jadrně, že se k němu obracejí vědci všech národů a podnes a zvláště dnes, kdy tak zklamala nauka židovského nevěrce Marxe, přední myslitelé v sociálních vědách po staletích sahají ke křesťanskému řešení nejtěžších otázek, jakému dal dávno základ tento učený světec. Ale abychom nezacházeli! Vrátime se ještě k církevnímu zpěvu a hudbě.

Staneme na okamžik na půdě domácí. Kdož by neznal překrásné naše dva starožitné zpěvy: Hospodine, pomiluj ny a Svatý Václave! Který věrný Čech – nečiním tu rozdíl mezi věřícími a nevěřícími – slyše zpívat tyto velebné odkazy předků živé cyrilometodějské víry, mohl by zůstat tak lhostejným, že by se do zpěvu nepřidal sám? A hle, oba skladatelé pokorní zůstali nám neznámí, ačkoliv obě skladby hlásají vzácné nadání i vyškolenou učenost svých

původců, jako jiná, nepatrná a přece zase vroucí písnička našeho zpěváka z lidu, který třeba neuměl číst a psát:

Plesáním se třesou hory lesnaté,
chválu Bohu nesou louky travnaté,
když je Bůh přiodívá,
ráno rosou zalívá.

Ještě se vnucuje několik myšlenek a vedou aspoň letmo ku pohledu nazpět. Svěťice Cecilie vynalezla prý královský nástroj hudební, varhany. Sta a sta skladatelů hudebních se pokoušelo o nová vyjádření zpěvních, hudebních i myšlenkových tajemství vzácných skladeb církevních. Mozartovo Requiem, Dvořákovo Stabat Mater. Františkán Hartman před několika lety sjezdil se svou skladbou Stabat Mater všesky díly světa a ve své prosté kučně, opásané bílým cingulem, s taktovkou v ruce stál před vyhlášenými sbory hudebního světa a osobně řídil přednes svého slavného uměleckého díla, jež vzniklo z františkánské pokory a chudoby v těsné klášterní cele.

Samo básnictví, jež vzniklo v církvi nebo z církve, tvoří v světové literatuře celé knihovny. Není možná a také není třeba pro náš účel uváděti ani nejstručnější přehledy básnických jmen a děl. Jen namátkou připomeňme si pro velikost věci, kolik vděčné látky i kolik básníků, většinou neznámých, dala církev jediné poesii legendární, oslavující skutky svatých a světic, mučedníků a hrdinů křesťanských a vůbec osob, vynikajících v životě náboženském. Poesie tato tvoří také valnou část literární činnosti našich dávných předků. Máme zejména celou snůšku takových skladeb z doby Karla IV., řečenou Passional, vynikající i pěknou staročeskou mluvou, máme celou veršovanou jedinou knihu, Legendu o sv. Kateřině, kterou nám odvezli Švédové a jen náhodou po dvou stech letech byla tam objevena a národu zachráněna. Ve světové literatuře básnické nelze pominouti skvělou a věčně cennou báseň věřícího Vlacha Dantea, Božskou Komedii, o celém stu zpěvů, zvěčňující ne-

jen geniální myšlenky a vidění o křesťanském životě na světě i v zázvěti, nýbrž i názory a vědomosti současné vůbec.

A co chodit do ciziny! Nemáme-li doma pravého apoštola duchovní poesie, osvíceného světlem katolického učení? Julius Zeyer a jeho Mariánská zahrada zůstanou budoucnosti skvělým odkazem a důkazem, že v národě českém ani v nové době, tak lhostejné a chladné k náboženství, nebyli jsme bez pravé poesie duchovní. Zeyera doplňuje jeho druh z Lumíra, J. V. Sládek. Umění výtvarná, malířství, sochařství nepotřebují zvláštních úvah, hlásí se sama na všech stranách svými výtvary očím, které chtějí vidět krásu a seznat pravdu. Slavný Vlach Leonardo da Vinci namaloval v refektáři kláštera v Miláně poslední večeri Páně. Nepatrný byl podnět k tomu obrazu: aby nebyla prázdná stěna, podle níž táhl se dlouhý stůl, u kterého s druhé strany sedali mniši k jídlu. Ale mistr, vpravdě vyvolený mezi mnohými povolányými, namaloval obraz tak, že by byl sám stačil, aby po celém světě roznesl a zajistil slávu svého tvůrce. Po celém křesťanstvu najdete kopie tohoto obrazu v křesťanských rodinách. Vzpomínám, jak jsem jej našel na jubilejní výstavě v Praze r. 1891 odlitý z kovu jako český výrobek znamenité vyspělosti z českých hutí z Komárova.

Ten jeden příklad mluví za tisíce, co všechno dala církev lidstvu v umění jak ve svých látkách a ideách, tak i v povoláných lidech, umělcích, proniknutých svatým nadšením. Jen bych chtěl ještě připomenouti přátelům i nepřátelům věci, aby si nadhodili otázku, kolik a jakých důmyslných hlav a něžných srdcí i cvičených rukou pokusilo se o zobrazení Spasitele, umírajícího na kříži, nebo o vyjádření půvabu mateřství panenské Rodičky Boží. Sebevědomou radostí naplňuje nás, že důstojné takové pokusy staly se hojně i u nás a vyspěly na skvělá umělecká díla trvalé ceny. (Myslbekův Krucifix.) Zato s odporem, ano s vážným smutkem musí pravý Čech křesťan odmítati převrácené a záludné povídání pod čarou českého listu,

že prý těmto umělcům nebylo o stránku náboženskou, nýbrž že hledali látky pro vyjádření tělesné krásy. Zaplakal by tu panenský Fra Angelico. Pryč, myšlenko všední a jedovatá! Jeť umění z nejvroucnějších darů božích a právě dílo umělecké jest jako umělcova modlitba i oběť.

Když uprostřed válečných hrůz a trvalého utrpení přišla zpráva, že byla od Němců zničena památná katedrála v Remeši, celý svět zachvěl se leknutím a úžasem nad tímto germánským vandalstvím. Pročpak? Protože tu nebyla jen škoda Francie, ale všichni kulturní národové litovali a museli litovat, že ztrácejí monumentální uměleckou památku, na které pracovalo tisíce rukou a hlav a to po několik století. Jaké skvosty umění výtvarných byly tam obráceny v rumy, nehledíc ani k jedinečné, přebohaté, na výsost umělecké architektuře. A co říci o bohopustém běsnění ve Španělsku. Kde si národ sám obrací celou vlast v poušť a v poušť. A nemusíme obracet zrak do ciziny. Odmysleme si z našich stavebních památek, co u nás vytvořeno jenom od Karla IV., slavné paměti Otce vlasti, až na dobu probuzení, a třebaš jen církevní gotiku a barok, a bylo by u nás po staré slávě umění stavitelského.

Toto radostné vědomí o znamenitém vývoji církevního umění v Čechách naráží v historii na překvapující, odpornou událost z protivné strany. Když vzdo-
rokrál Friedrich Falcký přišel se svými kalvínskými rádci do Prahy, „k libosti své zohavil starodávnou svatyni národa českého, kostel sv. Víta na hradě pražském, vyklizením a zkažením všech oltářů a ostatků svatých“. (Tomek.) To bylo na přivítanou od svobodně zvoleného panovníka, jemuž stavové čeští dávali v sázku nejdražší statky své i národa. Takový si přinášel smysl pro umění král nekatolík!

A co řekneme o nových obrazoborcích, zahanbujících náš národ před širokou cizinou za dnů našich, od povalení Mariánského sloupu až do set a set zpřelámaných křížů, rozbitých soch a pořezaných obrazů,

namnoze uměleckých děl vzácné ceny a krásy, zdobících třeba od nepaměti místa po Čechách, památka událostmi nebo vynikající přírodními půvaby? A po hříchu našli se a nestyděli se, kteří takovou zpusťlost hájili jménem pokroku...

Sám jsem se náhodou dostal k příhodě, kdy dvě děvčátka školačky zachránily zneuctěný krucifix uměleckého díla, z bělostného porcelánu se zlaceným pláštěm. Našli jej, překopávající a hledající zbylé uhlíky na haldě vyváženého popela.

Tak stála a stojí církev k umění – a takhle se k němu stavějí její nepřátelé u nás!

VIII

PROČ TRPÍ DOBRÍ KŘESŤANÉ?

Často si nemoudře a nečestně bráváme pohoršení pro nestálost u víře z ukvapených soudů lidských a třebas i svých vlastních, proč Bůh dopouští, že jednomu všechno se v běhu jeho života obrací k dobrému, kdežto jiný, dělej co dělej, jest samá nesnáz, utrpení a neštěstí. Ten trpící věří, koná své povinnosti křesťanské hlásí se veřejně k církvi a jest jí ve všem poslušen, druhý, šťastnější, žije jen svému vezdejšímu štěstí, nepamatuje ani na Boha, ani na bližního, ani na věčnost. Takové smělé soudy, sahající násilně do soudů božích, rozmohly se zejména za války a po válce, která přinesla netoliko celé peklo nových neznámých utrpení jednotlivcům i národům, nýbrž – a z toho je největší škoda pro všechnu společenskou mravnost – vypěstila a rozmnožila sobectví a požívačnost do takové nebývalé míry, že z toho roste a hrozí čím dále, tím větší rozvrat mezi lidmi a národy.

Proč a nač se ohlížet závistivým okem na toho, kdo si pohodlně žije v blahobytu a hříchu zároveň? Nepraví-li o nich Písmo: Vzaliť oni odplatu svou? A jak si troufáš míchat se do soudů božích, že jinému dal víc než tobě? Nepraví-li Hospodin pravdu: Když

dávám, ze svého dávám, když odnímám, nic z tvého neberu? Dokud náš český lid žil v živé víře a v zděděné prostotě mravů, sám si tu vlastní životní moudrosti dotvrzoval pokorně a pevně svou spokojenost a na ní založenou společenskou svornost. Nedívej se na ty, kdož před tebou jedou v kočáře, ale hled' na ty, kdož za tebou tlačí trakař! Dnešnímu světu už je to bláhová zásada. Ale vizme, kam dospěl a dospívá s přesvědčením a snažením opačným: pýcha, požívačnost, přesycení i nemoci z nejhnusnějších požitků pro jednotlivce i davy a ve společenských řadách nebývalá závist a nenávist a násilí a boje a předstihování v bíděném mamonu, v pomíjejících počtech a hodnotách, a konec konců neláska a nespokojenost až do zoufání na všech stranách.

Výborný křesťanský myslitel Kempenský moudře a přívětivě pověděl už před sto lety o této slabosti lidské: Máš Pán Ježíš mnoho těch, kteří s ním chtějí sedět za stolem, ale málo takových, kteří by byli odhodláni jít za ním po cestě křížové. Když církev v tomto smyslu káže a učí, to prý ohlupuje. Pohanští mudrci znali dávno a doporučovali očištnou moc utrpení. A křesťan, jenž má tak vznešený a přirozenému rozumu až nepochopitelný vzor trpitele v umučeném Spasiteli, měl by tu vrávorati a tápati a snad i pokoušeti Boha anebo dokonce se mu rouhat, že mu nedal co chtěl?

Hle, jaké moře utrpení vylilo se na celé davy věrných Páně, na pronásledované a umírající za víru první křesťany! A co dělali oni?

Slavný věřící spisovatel polský, Henryk Sienkiewicz, ve svém světoznámém románu Quo vadis? znázornil nám celou galerii slovesných obrazů v živých barvách, jak ve svém básnickém vidění viděl tento ohromující historický děj jako zápas světla s tmou.

Všimněme si pro naše poučení a povzbuzení jednoho z nich.

Krutost Neronova řadí proti křesťanům, že už nejen pohan má se za vítěze proti Nazaretskému, ale věřící sami pochybují, ba začínají zoufat – snad už

je po křesťanství! Už jich zbývá jen hrstka, těch věrných, sešli se tajně za městem na vinicích. Kolna, kde se víno tlačilo, byla jim tu chrámem. Odříkávali jakous litanii, při níž sbor hlasů mužských i ženských opakoval: „K r i s t e, s m i l u j s e!“ V hlasech těch chvěl se hluboký, srdcervoucí smutek a žal.

Petr byl přítomen. Klečel v popředí před dřevěným křížem, přibitým na stěně kolny a modlil se.

Nebylo v tom shromáždění ani jedné lidské duše, která by nebyla ztratila některou z drahých bytostí. A když nejhorlivější a nejodvážnější byli již uvěznění, když každou chvíli docházely nové zprávy o pohánění a mukách, kdy ohromnost pohromy převyšovala všeliké představy, kdy zbývala už jen tato hrstka, nebylo v ní jediného srdce, které by se neděsilo, neviklalo a neptalo se v pochybách: „K d e j e K r i s t u s? Proč dopouští, aby se zlo stávalo mocnějším než B ů h?“

Leč přece jen prosili ještě Boha v zoufalství svém o milosrdenství, neboť v každém z těchto srdcí doutnala ještě naděje, že přijde, potře zlo, že svrhne do propasti Nerona a že zavládne nad světem...

Ještě pohlíželi k nebi, ještě naslouchali, ještě se modlili v rozechvění – – – K r i s t e, s m i l u j s e! Hle, volají Ho z hlubin bolu, z propasti volá ho Petr, dříve tedy či později otevře se nebe, země se zachvěje ve svých základech a sestoupí On v nesmírném jasu u nohou, Milosrdný, leč i Hrozný, jenž vyvýší své věrné a přikáže propastem, aby pohltily pronásledovatele. – – –

V kolně místo jasu nadpozemského kmitaly se mdle plaménky svítilen a paprsky měsíčního světla, jež sem vcházely otvorem ve střeše, naplňovaly ji stříbrným svitem. Klečící lidé mlčky hleděli ke kříži, očima zalitýma slzami; tu a tam ozývalo se lkání a z venčí bylo slyšeti opatrné hvízdání stráží, rozestavených od křesťanů.

Petr vstal a obrátiv se k lidu, pravil: „Děti, povznesťte srdce svá k Spasiteli našemu a oběťte Mu své slzy!“

Tu najednou se ozve hlas plný žalostné žaloby a bezmezného bolu: „Já vdova jediného syna jsem měla, který mě živil. Vrať mi ho, Pane!”

Nastalo ticho, Petr stál před klečícím shromážděním užaslý a ustaraný i zdál se v té chvíli zosobněním věčnosti a nemoci.

V tom už druhý hlas nařiká: „Kati zneuctili dceru mou a Kristus k tomu svolil!”

Potom třetí: „Zůstala jsem sama s dětmi a až mě vezmou, kdo jim dá chleba?”

Čtvrtý hlas volal: „Lína, kterého zanechali, jali ho znova a mučí ho, Pane!”

Pátý hlas se ozval: „Až se domů navrátíme, zmocní se nás pretoriáni. Nevíme, kam bychom se skryli! Běda nám, kdo nás zachrání?”

A tak v tichu nočním zněla žaloba za žalobou.

Starý rybář přivřel oči a třásl svou bílou hlavou nad lidským bolem a nad lidskou bází. Nastalo znovu ticho, jen stráž tiše pohvizdovala za kolnou. Petr počíná mluvit:

Děti moje! Na Golgotě jsem viděl, jak Boha přibíjejí na kříž. Slyšel jsem údery kladiv, viděl jsem, jak pozdvihli kříž vzhůru, aby se nasytili pohledem na smrt Syna člověka.

— — — — —
I viděl jsem, jak Mu otevřeli bok a jak umřel. A pak vraceje se od kříže, volal jsem v bolesti, jako vy voláte: Běda, běda, Pane! Tys Bůh, proč jsi tomu svolil, proč jsi umřel, proč trápíš srdce naše, kteří jsme věřili, že přijde království Tvoje?

A On, Pán náš a Bůh náš, třetího dne vstal z mrtvých a byl mezi námi, pokud u veliké jasnosti nevstoupil do království svého. A my, poznávše malou víru svou, posilnili jsme se v srdcích svých a odtud sejeme símě jeho.

Poté se obrátil v tu stranu, odkud vyšel první nářek, a mluvil hlasem již silnějším: „Proč nařikáte? Bůh sám poddal se mukám a smrti, a vy chcete, aby vás od ní chránil? Lidé malé víry, pochopili jste jeho učení? Zdali vám slíbil jen tento jediný život?

Hle, přichází k vám a praví vám: „Pojďte mou cestou!“ Pozdvihuje vás k sobě a vy se rukama držíte země volající: „Pane, zachraň nás!“ Já prach před Bohem, ale před vámi apoštol boží a náměstek, pravím vám jménem Kristovým: Není smrti nad vámi, ale život! Není před vámi muk, ale nevyčerpatelné rozkoše! Ne slzy a pláč, ale zpěv! Ne otroctví, ale králování! Já, apoštol boží, pravím k tobě vdovo: „Syn tvůj ne-umřel, ale narodí se k životu věčnému a potěšíš se s ním! Tobě, otče, jemuž kati poskvrnili dceru nevinnou, slibuji, že ji nalezneš bělejší nad lilie hebronské. Vám, matky, které rvou od sirotek, vám, kdo ztrácíte otce, vám, kteří naříkáte a žalujete, vám kdo hleděti budete na smrt svých milých, vám starostlivým, nešťastným, bázlivým a jdoucím na smrt pravím jménem Kristovým, že se vzbudíte jako ze sna k rannímu bdění, jako z noci na svítání boží. Ve jménu Kristově nechť spadne bělmo s očí vašich a nechť vzplanou vaše srdce!“

To pověděv, pozdvihl ruku, jakoby velel, a oni ucítili novou krev v žilách, ustalo chvění, neboť nestál před nimi stařec vetšý a ztrápený, ale vladař, který bral duše jejich a zvedal je z prachu a z bázně. Z očí mu plála větší a větší záře, sálala z něho síla majestátu, svatosti. Hlavy se schylovaly před ním, když mluvil dále: „Sejete v pláči, abyste sklízeli u veselí. Proč se lekáte moci zla? Nad zemí, nad Římem, nad hradbami měst jest Pán, jenž přebývá ve vás. Kamení zvlhne slzami, písek prosákne krví, příkopy budou plny našich těl a já vám pravím: Vy jste vítězi! Pán jde dobýt tohoto města zločinů, temnoty a pýchy, a vy jste legie jeho! A jako On vykoupil hříchy světa mukou a krví svou, tak chce, abyste vy vykoupili mukami a krví to hnízdo nepravostí. To vám oznamuje mými ústy.“

Rozepjal ruce, očima utkvěl ve výši, a jim srdce téměř ustávala tlouci, neboť cítili, že jeho zrak vidí něco, co nemohou postřehnouti oči jejich. Tvář jeho byla proměněna, polita jasností a hleděl do výše v mlčení, jakoby byl oněměl v roztoužení.

„Jsi to, Pane, a ukazuješ mi cestu. Jakže, ó Kriste, nikoli v Jerusalemě, ale v tomto městě satanově chceš zbudovati církev svou? Zde, kde dnes vládne Nero, má stanouti čisté království Tvoje? Ó Pane, Pane! Přikazuješ těm nebojácným, aby z kostí svých zbudovali základ pod Sion světa a duchu mému přikazuješ ujmouti se vlády nad lidem země, hle, vléváš zdroj síly na slabé, aby se stali silnými, a odtud přikazuješ mi pásti beránky své na věky věkův. Budiž veleben, jenž kážeš zvítěziti! Hosana! Hosana!“

(„Quo vadis“, přeložil F. Langer.)

A co bylo potom? –

Vizme jiný básnický obraz z této ohromné historie, jak jej viděl věšteckým svým duchem náš slavný básník Jaroslav Vrchlický:

STÍN

Vřel cirkus jako váza přeplněná.
Dav čekal. Do arény vešla žena,
za každou ruku jedno dítě vedla.
Už nechvěla se, pouze v tváři zbledla,
když uzřela ten zástup jásající;
pak na své dítě shlédla, bolest v líci,
a v pohledu tom toto bylo psáno:
„Mé zoufalosti přece svitlo ráno!
Než dík, můj Bože, na kříž u svých dveří
jsem nešlápla a nechala se v šeři
i s dětmi zajmout, vrhnout do vězení.
Já věděla, že pomoci již není!
Jsem odhodlána, vítám svoje muky!
Však tyto děti! Žádné moje ruky
se pustit nechce a přec to býti musí!
Mám vidět, jak je trhá tygr v kusy.
To vidět musím, tak zní rozkaz kata.“
Dí křesťanka: „Tvá vůle staň se svatá!“
Však matka praví: „Věčný Bože, jsi-li,
spas matku ve mně! Ušetř mi tu chvíli!
Tak jako po Tvém šlapala bych kříži,
tak zapři mne, ať nezřím jen, jak mříží
lev skočí a mé děti trhá lačný.“

Ó, jsi-li, pomoz, obestři mě mračny,
zdrť mě svým bleskem, šetř však matky ve mně!"
Již potleskem se otrásala země,
i mříže padla, lev se mihl skokem.
Tu žena zřela, kdosi velkým krokem
šel přes jeviště, obličej tak známý,
jak kdysi krácel tichý nad vodami,
tak Ježíš zvolna bral se přes arenu
a přešel; jako stín však mezi ženu
a mezi děti padl velký, plný.
I neviděla žena nic, jen vlny
po sedadlech, hluk slyšela jak moře,
na tváři hrál jí úsměv, odlesk zoře.

K těmto dvěma úchvatným a plastickým obrazům z rukou dvou světových básníků položím skromnou kytičku z prostonárodní moudrosti našeho lidu, jenž se v zármutku utěšoval nábožnou zásadou: Koho Bůh miluje, křížem ho navštěvuje.

Zlé vůli a stranické povaze budou oba ty živé obrazy i toto posilující slovo zastaralou hloupostí proti modernímu hmotářskému úsilí o filosofii požitku, jež učí: Jen hodně užít a vyžít se!

Já však i tu jdu a půjdu vždycky za církví, která štěstí lidské hledá svým vyznavačům ne v bohatství a v pohodlí a v užívání, ne v blahu hmotném, ale v duchovním, ne v radostech světských a rozjařených vášních, nýbrž v mravní očistě, připravující nesmrtelnou duši na život věčný.

Kdo moudrý a spravedlivý bude se jí za toto vedení a učení posmívati?

IX

K A T A K O M B Y

Do rozjímání o životě prvních křesťanů hlásí se o právo aspoň na stručnou zmínku k a t a k o m b y. Když jsem jako malý chlapec slýchal a čítal o tomto podivuhodném podzemním světě, kam se utíkali dávní

křesťané nejen se svou bohoslužbou, nýbrž i se svými životy – za nejkruššího pronásledování na božím světě – ba i se svými mrtvými, nebo lépe řečeno mučedníky víry, přemýšlel jsem s údivem a úctou o tomto ohromném díle nadlidské opravdu vytrvalosti, trpělivosti a obětavosti dávných křesťanů. Představme si jen na příklad, že podzemní chodby v katakombách sv. Kaliksta, kdyby byly naměřeny vedle sebe na chodbu jedinou, daly by, podle úsudku odborných znalců, chodbu 17 km dlouhou! Jaké tu bylo třeba křesťanské síly, jaké mravenčí píle a námahy, jakého svatého nadšení ducha i těla, aby tento podzemní svět, sloužící zároveň za hřbitovy i chrámy i za skryše, mohl býti pořízen maličkou věřící obcí křesťanskou, mizivou ve své pokoře v ohromném vládnoucím pohanském Babyloně.

Nedávno byl všecken křesťanský svět překvapen zprávou o novém objevu rozsáhlých katakomb v Severní Africe. Zpráva přišla z Francie. Doplnuje znamenitě představu o katakombách římských:

Před četným shromážděním vynikajících zástupců francouzského vědeckého a společenského světa přednášel v Paříži arcibiskup alžírský Msgre Leynand o výsledcích vykopávek, které pod jeho vedením v katakombách starořímského města Hadrumetum v Severní Africe byly konány. V tomto prvokřesťanském pohřebišti byly nalezeny hroby asi 15 tisíc křesťanů. Velikou důležitost mají zde nalezené nápisy, které skýtají důležité příspěvky k dějinám Církve v Africe. Starobylé město Hadrumetum bylo založeno od Phoeničanů na východním pobřeží dnešního Tunisu, zaniklo v prvních dobách středověku. Na místě starého města stojí moderní město Susa. Katakomby hadrumetské byly nejprve objeveny roku 1883 francouzským důstojníkem Vincentem, ale jejich prozkoumání stávkely se v cestu veliké potíže. Teprve r. 1903 Msgre Leynand, který tehdy jako duchovní přišel do Susy, počal pátrati v těchto rozsáhlých podzemních stavbách. Podporován jsa archeologem M. Cartonem a za pomoci vojenského sboru, jehož byl polním ku-

rátem, započal vykopávky. Dílo bylo methodicky a bez přerušení prováděno až do roku 1917. Bylo prozkoumáno celkem pět katakomb a otevřeno 236 galerií v délce pěti kilometrů. 15.000 hrobů je lépe zachovaných než v katakombách římských, většina z nich pochází z 2. a 3. století. Dostí velký počet je z druhé poloviny 1. století. Mrtví leží podél galerií v čtvercových výklencích nebo pod arkádami. Jednotlivé hroby jsou chudě ozdobeny, ale nacházejí se zde mnohé symboly, zejména takové, jako v římských katakombách, kotva, holubice, Dobrý Pastýř, nesoucí ovečku, palmy atd. Nalezené nápisy jsou apologeticky velice zajímavé, poněvadž jsou novými důkazy o pevné víře v nesmrtelnost duše, modlitbách za zemřelé, trvání, svatosti a o jednotě Církve.

Velké pozornosti vyžaduje jeden nápis na kameni, který podává nezvratný důkaz, že Církev v Africe byla založena již od apoštolů. Církevní Otcové, zejména svatý Augustin, vždy vykládali, že katolicismus v Africe byl již rozšířen za dob svatého Petra. Nyní z nalezených nápisů vysvítá, že sv. apoštolové skutečně v Africe kázali a osobně zde Církev založili. Většina nalezených nápisů dokazuje také nezměnitelnost našich dogmat a podává nové historické svědectví o pravosti křesťanského podání.

Jaký význam mají katakomby podnes, a to nejen historický, nýbrž i duchovní, dokazují události, že mnozí cestovatelé jinověrci, kteří do nich vstoupili jen ze zvědavosti, vyšedše z nich hledali cestu do církve a stali se konvertity.

Chci býti do smrti i po smrti u svatém obcování s církví, která byla v katakombách, bych i měl před sebou jistotu hroznou, že se do nich ještě jednou budeme musít utíkat před hrubým násilím moderního „pokroku“.

X

VEČEŘE PÁNĚ

V záři světél na oltáři
skví se bílá Hostie:
Láska boží k nám z ní září,
Kristus sám nás k hodům zve,
za pokrm své Tělo dává,
obětí se znova stává,
z hříchů nás vykupuje.

K stolu Páně často spěchej,
duše láskou hořící!
Cesty hříchu navždy nechej,
oblec roucho kající!
Kristus sám vstříc vyjde tobě,
přivine tě hosta k sobě:
zplesá srdce věřící.

Večeře Páně! Vrchol života i umučení Kristovo, nebeské hody nesmrtelných duší ve smrtelných tělech, nejvznešenější tajemství víry...

„To číňte na mou památku!“...

Hle, jak nám líčí podle svého básnického vidění eucharistický pěvec Jacinto Verdageur „Mši sv. Jana“.

MŠE SVATÉHO JANA

Již stíny prchají a světlo vzchází,
dech svěží zory pohnul se již z hloubi
a houpe klasy na slunečných nivách
a hrozny, jež se zabarvují v loubí.
Však toho rána luzně vyšlá zora
evangelistu vidí, světce Jana,
již klečet na kolenou
a v žhavé modlitbě již vzývat Pána
rameny rozpjatými, který s výše
má sestoupiti dolů v malé chvíli
v tajemství nevýslovném, tiše.

Hle, kaplička má tvar jen malé koby,
 však největší je v domku svaté Panny,
 ji ručky její čistily a zdobí.
 Tam v pozadí je stolek neveliký,
 jež svatý Josef vyrobil v své dílně
 tam v Nazaretě. Panna vzpomíná si,
 že na tom prkně pilně
 Syn její hobloval a ono asi
 že řezal s Patriarchou nerozdílně.
 Šat konopný i ze lnu nejtenčího
 stůl tento kryje,
 ten ze vřetena vyšel od Marie,
 nit nejčistšími rety zjemnila se.
 Kříž obětní pak zase
 je ze dvou větviček, jež zkřížil kdysi
 týž Ježíšek, jenž v době svého dětství
 snad ani jiné hračky nepřál by si.
 Zde není direktáře,
 ni ritu mešního, Jan pamatuje,
 jak mistr jeho Večeři svou slavil,
 za missál tady vlastní srdce mu je.
 Dva andílkové plaví,
 zrak sklopený a ruce zbožně spjaté,
 jen touží přisluhovat při mši svaté.
 „Ve jménu, počal, Otce
 i Syna i svatého Ducha.“ Vstup
 mše svaté: láska, jež ji vytvořila,
 mu boží rubriky též v paměť vlila.
 Vzdech devětkrát Kyrie eleison
 a Sláva na výsostech zní jak zvony,
 pak znějí modlitby a antifony,
 evangelium zazní sluchu,
 jež do papíru dosud nenapsáno.
 Zved paže v svatém vzruchu,
 při Sanctus, Sanctus, Sanctus akolyté
 ta hymna jeslí, jásajících duchů!
 si vzpomněli na orla z Patmu, hbitě
 své zvedli perutě, jak v letu mžikem
 by sledovat ho chtěli v dáli zvykem,
 s ním volají: Hosanna in excelsis.

Však není čas teď k letu,
spíš cestě v Kalvarii podnět dává,
kde znova počne pro spasení světa
ta oběť nekrvavá.

Hluboké ticho úvod zahajuje
tajemství přesvatého,
jen slyšet tlukot srdce milostného
svatého Jana, jenž se prosvětluje,
při Hoc est corpus meum,
když Miláčka tu vidí přítomného.
Tajemný oratoř výš otvírá se
a nad ním nebe trhá se a sklání.
Majestát Nejvyššího bez skonání
ve proudu světla, ve oblaků jase,
to mezi dvěma křídly Serafínů,
jichž vojska letí v země stínu,
Hostie stoupá, stoupá,
jak slunce milosti se v slávě koupá,
jež světlem zaplavuje hemisféry
a žáru plameny.

Jí Cherubíni svatostánek tvoří
a mocnosti se chvějí zmámeny,
andělští citaristé láskou hoří,
a pějí, hrají v lyru, na psaltery.
Jan cítí bítí srdce
Miláčka svého, k němu hned se tulí
u vytržení ve vzpomínkách snění,
jak za Večeře v nočním roztoužení.
Sáh často v manipuli
a vlhké suší oči,
před tváří Krista maje,
pět purpurových ran tu rozjímaje.

Tu Maria ů vytržení
je pozoruje oba v udivení
a stranou pláče, teskní, v slzách nyje,
jak včera na vrcholku Kalvarie.

Než Kalvarie s Večeřadlem spjata!
„Pojď sem, ó Matičko, Oběti svatá,

pojd', Matko dvou!" k ní praví Apoštol
a pozvedaje v prstech Chléb ten její,
k ní vece: Ecce Agnus Dei!
a vloží jej na přecisté jí retы.
Tak Slovo Boží po druhé již vánkem
se uložilo v životě své Matky;
jenž byl mu dřív, teď nejlepším je stánkem.

Andělé, kteří kol oltáře krouží,
kruh rozšiřují, dlouží,
až kolem Královny své zbožňované.
Tu harfy nebes, housle rozplakavé
svou nejmladší jí píseň přehrávají,
tu, kterou Ona zpívala v stáji,
na klíně děcko kolébajíc v taji.

A ze rtů akolyta vane:
„Chléb s nebe dal jsi jim, ó Pane,"
a druhý v odpověď mu zvoní znova
„Jenž všecku líbeznost jen v sobě
chová!"

(J. Verdageur: Eucharistie, přeložil S. Bouška.)

Dojemné jest čísti obrazy Večeře Páně z prvních dob křesťanského pronásledování. Ve vězení, v temném pološeru, kupí se zástup nenáviděných vyznavačů Nazaretského. Přiblížilo se jitro dne, kdy mají vyvedeni býti do areny na podívanou Říma. Strážce vězení – tajný křesťan – přináší jim chléb a víno. Nikde však není místa, kde by slavili Tajemství. Staříčkový kněz hledí po zástupu svých. „Bratři – praví – připravte večeradlo veliké svému Pánu, připravte duši svou! A pak přistupuje k muži, jenž v bolestech spočívá na zemi. Pro Pána jsi trpěl, ale dosud nedozrála jeho pšenice, aby složena byla do obilnice Páně. Bratře, prsa tvá budou oltářem. Neboť rozjízvena jsou ranami pro Krista vytrpělými, posvěcena jsou krví mučednickou. A kolem tohoto živého oltáře ve hluboké zbožnosti poklekají bratři a sestry, slova modlitby nesou se šerými prostorami dusného

vězení, jež prozaňuje víra, láska, naděje. A hle, již staříček kněz volá hlasem pozdviženým: „Vezměte a jezte z toho všichni! Totoť jest Tělo mé!“ – Vězením jako ozvěna duší s Kristem se obětujících zní: „Amen!“ – „Tento jest kalich krve mé, která za vás a za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů!“ – Rty šeptají: „Amen!“ – a hlavy hluboko se sklánějí před Pánem, který tajemně vstupuje mezi trpící své děti.

„Přijměte, bratři a sestry, potravu na cestu – Tělo Pána našeho Ježíše Krista! Za nedlouho otevrou se závory vězení, přijdeme do areny. Ale nepůjdeme sami, půjde s námi Kristus, který pravil: Kdo jí mé Tělo a pije mou Krev, ve mně přebývá a já v něm. Půjdeme na smrt, ale nebude nám smrti, neboť Pán náš řekl: Kdo jí chléb tento, živ bude na věky!“

V tomto hloučku pravých křesťanů nebylo úzkostlivců, kteří by se byli báli, že není večeře Páně úplná a pravá, když se nemohla zachovati litera obřadu. Nebylo mezi nimi pochybovačů, kteří by se byli o to přeli a hádali. Cítili všichni, že litera zabíjí, ale duch oživuje. Duch Páně byl s nimi i nad nimi a hojné milosti v přijímání Těla Páně vlévaly se do duší jejich, vyprahlých nevýslovným soužením, jako májová vláha na zvadlé osení. Neptali se, jaký přinesl žalářník chléb a kde jej vzal, může-li býti posvěcen. Pamatovali s živou vírou jen příkazu Páně: „Vezměte a jezte, totoť jest Tělo mé... To čiňte na mou památku... Kdo jí mé Tělo a pije mou Krev, neuzří smrti a živ bude na věky...“

Co jim bylo všechno vyhrožování Neronů, co všechno mučení jejich katanů, když si z Večeře Páně odnášeli takovou záruku pro život věčný, danou samým Synem Božím?

Vzpomínka smutná hlásí se tu o slovo: Jak mohl o tomto největším Tajemství lásky Kristovy krátký rozum lidský přisvojit si právo rozhodovati proti církvi, že by Večeře Páně nebyla úplná a tudíž ani platná, když by každý věřící nepřijímal pod obojí způsobou? Jak mohly z těchto posvátných hodů lás-

ky umíněným bludem povstati v křesťanstvu nekřesťanské hádky a násilné boje? Žal a žal!

Nechme nyní církev, rostoucí od století k století, od národu k národu, přemáhající šťastně i slavně nejen nepřátele vnější, kteří proti učení lásky přicházeli s hrubou mocí, ale také záludné nepřátele vnitřní, kteří ovšem záhy se začali objevovati, neboť rozdílné hlavy, rozdílné krve a rozdílného vzdělání i povahy přinášely s sebou do církve i rozdílné úmysly a touhy. O tom snad někdy jindy. Dnes obraťme na církev katolickou oči po tisíciletém vývoji a zastavme se u chudáčka božího sv. Františka a rozjímajme, jak tento světec, jenž Nejsvětější oběť měl za děj tak předústojný a vyvýšený nad všecku lidskou hodnost, že sebe sám ten světec svatý, jenž jistě láskou svou nejbližší se vznesl k Lásce Boží, sebe sama neuznával hodným k takovému úkonu, jako je obřad mše sv., a proto se on, zakladatel řádu tak blahodárného a trvalého, nedal ani vysvětit na kněze. Poněvadž pak při svých modlitbách a rozjímáních opravdu celým srdcem svým a vší myslí svou povznášel se k Bohu, hleděl, aby i tělem se mohl vytrhnouti z hluku a víru tohoto světa, uchýloval se rád do samoty. Nuže, do té světcovy samoty jděme za ním, na poušť, na horu Alvernskou, kde daleko od lidí a vysoko nad nimi oddával se zcela rozjímání o lásce Boží, o kráse děl ruky Boží. Tam bydlel sám ve vlhké jeskyni skalní, maje na blízku jen „Ovečku boží“, bratra Leona, svého přejediného, jež nejvíce miloval a od něhož nejvíce milován byl, bratra s důstojností kněžskou. Ten pak bydlel opodál v nejvyšší jeskyni hory, odkud byl překrásný pohled po výšinách apeninských i dál do žírných krajin Itálie. Hle, to místo chudičké s bohatým obrazem přírodních krás, zvolil František za chrám své samoty, kde mu bratr Leon sloužil mši sv.

Když sokolové apeninští svým prvním křikem budili světce dole v jeskyni, že den se blíží, vystupoval ze své chladné kobky, loučil se s blednoucími „sestrami hvězdami“ a pozdravoval i vítal v prv-

ních červáncích na východě „bratra slunce“ Nasytil se pohledem do probouzejících se dálav a rozplývá se v slzách nad všemohoucností a dobrotou boží, jal se odříkávati své Matutinum.

Vtom už tu věrný bratr přichází otci vstříc, přidává se do Františkových modliteb. Stoupají spolu vzhůru – čím větší rozhled, tím více boží velebnosti kolem dokola, až kam může oko dohlédnouti, tím více důkazů lásky boží, tím více duchovní radosti ve spřízněných srdcích.

Došli. Skalní útes bude oltářem, zvony i varhany obstarají „bratři ptáci“, kteří rozumějí lásce Františkově, splácejíce ji přítulností, že až sedají na jeho rameno a ruce. Svatý obřad se začíná. Pro tu posvátnou chvíli obrácen poměr obou lidí: „Ovečka Boží“ na místě Ježíšově stává se pastýřem, duchovní syn Františkův stává se otcem, a otec František, té chvíle ministrant, tone v slzách radosti a lítosti a odříkává Confiteor Deo...

Dva věřící konají spolu jednou myslí a jedním srdcem Nejsvětější oběť. Radují se z ozvěny evangelia, radostného poselství, provázejí Pána pozemskou poutí ku poslední večeři, setrvávají s ním na cestě křížové a žasnou nad nevděkem lidským, který Syna člověka vyzdvihuje až na kříž. Kněz Leo pozdvihuje běloskvoucí Hostii...

„To čiňte na mou památku,“ slyší oba příkaz Páně a věrně jej zde zachovávají. Světec František v sladkém zanícení zvedá oči k nebi a čistým duchovním zrakem proniká až do nebes. Vidí Syna člověka, sedícího na pravici Boží ve slávě a velebnosti, vidí, jak jej obstupují kůry andělů zpívajících: Již vyjde Král slávy, otevřte brány Králi slávy, připravte srdce Králi slávy... A již kněz Lev drží bílou Hostii nad kalichem, podává ji Františkovi se slovy církve: „Tělo Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši tvou k životu věčnému! Amen!“ František přijímá Hosta nejsladšího k sobě, usedá ku přesladkým hovorům – o čem?

Ach, jak bychom mohli my lidé hříšní domyslit si se duchovních vidění rajských snů a světcovy čisté, pokorné duše... – Z posvátného zanícení vytrhne jej slovo knězovo: „Ite Missa est!“ Ještě chvíle tiché pobožnosti a kněz i jeho sluha odcházejí za povinnostmi dne. Na východě zazářila zatím zlatá tvář slunce, nejkrásnější symbol Hostie...

Podivný středověk, odedávna mnoho posuzovaný a dodnes málo pochopený, měl jako každá velká doba svá světla i stíny.

Mezi světly středověku jako hvězda první velikosti září víra, víra pravá, hluboká a nadšená, která povolala řady tvořících duchů k jedinečným uměleckým dílům, jejichž velikosti, vroucnosti a oduševnělosti ze svatého nadšení nepřestane se diviti svět. Takový poetický výtvar, plný něhy, síly a čistoty srdce jest hromadná skladba podivuhodných pověstí o sv. Grálu. Snad všichni křesťanští národové zúčastnili se nějakým svým podílem na této mnohotvárné básni, společné převroucí oslavě Večeře Páně.

Svatý Grál stvořen prý Bohem Otcem už při stvoření světa a dán do opatrování choru andělů. Když Syn Boží sestoupil na zemi, vzav na se lidské tělo, aby konal dílo spásy, svatý Grál objevil se na zemi v podobě zlaté mísy, ve které při poslední večeři Pán Ježíš proměnil víno ve svou krev. Když Ježíš na kříži umřel, Josef z Arimatie chytil do sv. Grálu krev s vodou, vytrysklou z boku Páně. Jak krásné a tajemné symbolisování věčného úradku božího o vykoupení člověka!

Při poslední večeři i pod křížem Páně stává se sv. Grál obrazem Hostie, a to už i v tom prorockém smyslu, že v každé částěčce Hostie bude pravé Tělo a pravá Krev Syna Božího. Kde byl sv. Grál, tam kvetlo pravé štěstí a pravá radost, duše čisté hořely nevýslovnou blažeností. Zázrakem vnikl sv. Grál až do uzavřených vězení a dodával útěchy trpícím křesťanům.

Ze Svaté země dostal se sv. Grál až k řece Eufratu, kolébce lidstva, ráji, a odtud daleko na západ až do

Anglie. Účastenství národů na rostoucí církvi Kristově, jejímž největším pokladem byla Nejsvětější Svátost!

V Anglii byla na rozkaz boží sestavena družina rytířů k ochraně sv. Grálu, kteří se měli chrániti hnev, pýchy a přetvářky. Najednou však sv. Grál zmizel ve tmě. Lidé se stávají nehodni nebeských hodů.

Pomoc přijde z východu. Andělský král Titurel slyšel vypravovat svého otce o zázračném zjevení sv. Grálu v Salvaterra, provázeném nebeským zpěvem. Sedá s dvěma sty vybranými rytíři na koně a po léta hledají ztracený nebeský poklad, až jednou v hustém lese ve Španělské zemi na hoře Montsalvas má Titurel vidění, při němž za ohromné jasnosti spadne s nebe sv. Grál, a rytíř dostává rozkaz, aby k jeho ochraně vystavěl zvláštní chrám.

Nádherné líčení tohoto chrámu jest nejen skvělým výplodem středověké poesie romantické, nýbrž i obrazem horoucnosti tehdejší víry.

Nad jednotlivými kaplemi stály osmihranné věže, každá šest pater vysoká. Na střeše každé věže místo bány byl rubín a na něm křišťálový kříž, na jehož vrcholku rozpínal svá křídla zlatý orel. Nad hlavní však bání chrámovou vznášela se přemělá velkolepá věž, na jejímž konci pod křížem byl dýmant neobyčejné velikosti, jenž za noci rytířům a poutníkům ukazoval cestu ke chrámu. Zlaté zvony líbezným svým hlasem z daleka volaly věřící k pobožnosti. Uprostřed chrámu stála kaple sv. Grálu, do níž se vcházelo dvojími dveřmi. Deset zlatých lamp hořelo dnem i nocí kol oltáře a jasné plameny drahocného balsámu opojnou vůní naplňovaly okolí. Zlatí andělé jakoby se vznášeli ve výši a drželi ve svých rukou lampy na zlatých řetězech. Nad hlavní branou chrámu umístěny byly přemělé varhany, které se podobaly stromu velice rozvětvenému, v jehož větvích sedělo plno ptáků. Pod stromem stáli andělé, držící zlaté hudební nástroje. Když pak se při mši sv. na varhany hrálo, ptáci ve větvích překrásně

zpívali a nástroje andělů přeměnou hudbou doprovázely jejich zpěv.

Středověký pěvec líčí velkými rysy a nádhernými barvami ideální vzor, s jakou pečlivostí a čistou radostí, s jásáním všech citů připravití máme Hostu Nebeskému v malém chrám duše své, přijímající jej v Nejsvětější Svátosti.

Zvláštní dojmavý příklad úcty k Večeři Páně vypravuje J. Jørgensen, jak jej slyšel od L. Bloya: Nikdy nezapomenu jeho líčení podle francouzského misionáře v Zadní Indii, který s lodí, na níž se plavil po jedné tamější řece, dal troubiti na škebli, když byl čas ke mši svaté, a z pralesa přicházeli jeho farníci, skákali do vody a plavali k lodi „jako krokodilové, jejichž kořistí byl Ježíš Kristus“

Zkoumejme nyní řadu svých vlastních svatých přijímání od útlého dětství i nekonečnou řadu mší sv., jimž jsme byli přítomni, a jistě přes všecku lidskou křehkost a roztržitost a nedokonalost nejlepších úmyslů přece najdeme v duši tak mnohé vzpomínky světlé a utěšující podnes, kdy sv. Grál, převelebná Hostie, zasvítí milostně do našeho srdce. Vybírám ze vzpomínek vlastních jen mši sv. s naším dětským sv. přijímáním a po něm brzy se sv. biřmováním. Vzpomínám na milé školácké mše sv., kdy jsme ve všední dni s jásavým zpěvem tvořily vlastní sbor věřících v našem farním kostele, vedle několika stařečků a stařenek, čekajících již v sešlosti věku, až je Pán zavolá. A hned poté vyvolávají mi vzpomínky radostný obraz společných pobožností studentských, kdy v útulném klášterním kostelíku ze tří set mladých hrdel, velkou většinou v zpěvu cvičených, zaznělo k introitu „Pozdvihni se, duše, z prachu, zaleť k rajským končinám!“ Mladickým nadšením strhoval druh druhá, každý chtěl, ba musel zpívat a každý v tom svém zpěvu vyjadřoval po svém svou víru, jeden hlubší, některý snad jen povrchní a rozpačitou, ale nevěrců mezi námi nebylo, poněvadž jich nebylo mezi našimi rodiči a staršími vůbec, ani mezi našimi učiteli.

S nezapomenutelnými dojmy obcovával jsem napřed jako žák a potom většinou svého mužného věku jako středoškolský učitel slavnostním mším svatým na počátku a na konci školního roku, spojeným tam se vzýváním Ducha sv., tu s děkovným Tedeum za pomoc a ochranu od Pána Boha, po celý rok žactvu i učitelům prokazovanou. A když po převratě u nás unáhlenými reformami na velikou škodu nejen náboženskou, nýbrž duševní vůbec pro žactvo tento starý a dobrý řád zrušen a my učitelé měli jsme místo před tvář Boží ku pokorným modlitbám a velebným zpěvům, s radostným nadšením obstarávaným druhdy samými žáky nebo s učiteli společně, jako za nějakou náhražku z války měli jsme voditi chovance své pro slavnostní zakončení na jakési říkání o vynikajících mužích nebo dobách, bylo mi, jakoby škola naše byla najednou buď po vyhoření anebo vydrancována a ochuzena o nejvznešenější ideály. Jaké zkrácení tu připraveno úřední cestou všem žákům na školy vstupujícím proti někdejší jejich předchůdcům, zvláště nám starým, studujícím v dobách, kdy rozumnou měrou vládla víra v rodině, ve škole, v životě veřejném i v úřadech.

A jdu ještě ve vzpomínkách dále, děláje úmyslně skoky a stavím se jen u obřadů zvlášť význačných. Jako školák už jsem byl přítomen první mši sv. novosvěceného kněze a po letech jako učitel byl jsem několikrát na téže památné slavnosti novosvěcenců-kněží, svých bývalých žáků. Ano u jednoho z nich zúčastnil jsem se celého obřadu kněžského svěcení se slavnostní mší sv., slavenou se vší církevní okázalostí i hudební a zpěvní krásou. O všech těchto mších sv. měl jsem vedle obvyklé pobožnosti, vedené postupem obřadu tak zvláštní dojmy o poměru duše lidské k jejímu Stvořiteli, o jejích povinnostech a cílech i o boží lásce, že mi zůstaly jako obrozující a posilující lék, chovaný v hlubinách srdce. Jiným dojmem, stejně velebným, působivaly na mne mše sv. zádušní, zejména když jsem jako chlapec doprovodil k hrobu svou sestru, po letech jako student

matku a potom otce, mezitím pak za studií tré spolužáků. Zvláště tkví mi v duši smuteční obřad, kdy známá, dobrá křesťanská duše, chudá stará chůva, pochovávala svou slepou matku, jejímuž opatrování šlechetná dcera věnovala všechn svůj život. Tam při těch prvních při oběti Nejsvětější volal o boží smilování pokrevenský cit, u oněch mladých druhů bol nad zlomenou budoucností v květu nejkrásnějších let, při tomto posledním soucit s duší opuštěnou a krása obětavé dceřiny vděčnosti. A vidím ve vzpomínkách světlý obraz Krista, jak na všechny tyto mé lidské city hledí, vidím a cítím, jak se nad námi všemi smilovává.

Tyto trvale milé a povzbuzující dojmy poutají mě k církvi jako k druhému domovu, a když pro jakoukoliv nesnáz zanedbám ve svátek mši sv., jest mi, jako bych se ten den neuctivě vyhnul otcovskému domu. Zejména dojímá a táhne k sobě srdce člověko ta skutečnost bezpečná a krásná, že církev v zádušních bohoslužbách podává duši přátelskou a dobrodějnou ruku až přes hrob, na cestu do zásvětí, kdy už všechno a všichni člověka opustili.

Jest Božího Těla. Pospíchám do chrámu slavit s církví krásnou slavnost – památku ustanovení Nejsvětější Svátosti. Chrám dnes jako nazděn. K oltáři tlačí se zástupy těch, kteří chtějí oslaviti s církví dnešní svátek sv. přijímáním. Přidávám se k nim. Přemýšlím podle roztoužených jejich zraků, s čím kdo v této slavnostní chvíli pospíchá před Ježíše Spasitele. Jedni nesou díky za požehnání a potěšení ze života spokojeného; druzí přinášejí prosby o pomoc a úlevu v soužení. Jiní jdou si ulevit pod břemenem hříchů, tavíce ve chvíli jasné srdce v slzách kajícího, jiní prosí o světlo životem pravé a stálé na jistou cestu života. Sam cítím svůj podíl na strastech i slastech těchto všech. Víím, patřím k nim!

Začíná se posvátný obřad... Zdá se mi dnes v živé obrazotvornosti, že vidím do večerádla v Jerusalemě, vidím dvanáctero shromážděných kolem Mistra a Ježíš v nekonečné lásce své vykládá o posledních vě-

cech svého vykupitelského díla. Žehná chléb a víno, podává všem dvanácti, nevyjímaje ani zrádce. Slyším poslušně poslední slova Kristova: „To čiňte na mou památku!“

Duch můj se vrací do těsných prostor chrámu, hledí na oltář, kde za chvíli přijde nám hostem Kristus, ale po mši sv. dnes neuchýlí se do zlatohlavu svatoštánku, nýbrž vyjde, skryt v bělostné Hostii, pod baldachýnem ven z chrámu, pod širé nebe vidět a spočítat své věrné v zástupech, plesající v blaženství víry...

Zvonky znějí, svaté tajemství se počíná, otvírají se nebesa a chory andělů provázejí Spasitele, sestupujícího na oltář, zpívající: „Otevřte brány Králi slávy! Skloň se, víro živá, vítej Krista, Krále slávy!“

Jest po přijímání. Klečím a rozjímám v radostném roztoužení. Najednou klenba chrámová se nade mnou zdvihá a uvolňuje mi její stěny chrámové, já se vidím v chrámu všehomíra s modrým klenutím nad sebou. A duchovní můj zrak posiluje se, až proniká od východu na západ celý povrch zemský, jenž proměněn jest v jedinou dlažbu chrámovou, a na ni vidím klečet davy a davy, nesčíslné miliony... Klečí všichni v tiché pokoře, v srdci s živou vírou, horoucí láskou a silnou nadějí ve slovo Páně: „Kdo jí mé Tělo a pije mou Krev, ve mně přebývá a já v něm, a já ho vzkřísím v den nejposlednější!“

O přešťastné shromáždění!

Ne, ne! Od spojení s těmito davy neodloučí mne nikdy nikdo a nic pod sluncem.

XI

MODLITBA, PŮST, ALMUŽNA

Vycházím od výroku Vlad. Solovjevova: „Modlitba, almužna a půst jsou tři základní skutky osobního náboženského života. Kdo se nemodlí k Bohu, nepomáhá lidem a neřídí svou přirozenost zdrženlivostí, ten

je dalek všelikého náboženství, byť i mluvil a psal o náboženských věcech celý život." (Z duchovních zákl. života.)

Slavný spisovatel Slovan vyzdvihuje tu v souhlase se slovy apoštolovými, že víra bez skutků jest mrtvá, trojí stránku křesťanského života. Kdo jich nedbá, není mu pravým křesťanem.

Katolická církev kladla vždy velikou váhu na modlitbu, almužnu i půst. Odporoucí modliti se „bez přestání“, společně i v samotě, „skrytě“. „O nic nepečujte úzkostlivě, nýbrž ve všem žádosti vaše přicházejtež Bohu ve známost modlitbou a prosbou (díkučiněním),“ volá veliký apoštol národů. O významu almužny v církvi svědčí hned v prvních dobách skvělé sociální zařízení, že bohatí dělili se s chudými a církev měla na to zvláštní úřad, sedmero jáhnů staralo se o rozdělování almužen. Z almužen zřizovala a vydržovala církev – ona první – lidumilné ústavy, jež za dobu jejího trvání stály miliony a miliardy, a podnes všecka rozsáhlá, bohatá a platná charitativní činnost katolické církve stojí na almužně. Církevním ustanovením o postech podivují se nejslavnější vědci již s hlediště zdravotního i národohospodářského, ačkoliv toto nebylo církvi hlavním úkolem postu. Půst křesťanův vychází od slova Spasitelova: „Zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne!“ Sebezápor, vítězné odpírání vyrovnaného ducha libůstkám a vášním těla – to jest podle samého Ježíše Krista cesta k dokonalosti křesťanské. Máme následovati Pána, jenž neměl, kde by sklonil hlavy své, jehož život od jeslí betlemských přes Nazaret s tříletým putováním mesiášským až na Golgotu byl chudoba, strádání, námaha, láska k bližnímu, čistota a svatost. I půst sám v nejprísnějším smyslu slova posvětil svým příkladem, postiv se čtyřicet dní na poušti.

A jak se chová k těmto charakteristickým, řeknu zrovna ctnostem křesťanským, nynější svět? Jako černá chmura vystupují mi tu v paměti rouhavá slova nevěrce inteligenta, který zesměšňoval modlitbu jako prostředek, skrze nějž by mohl člověk cokoliv od

Boha získati. Jaký prý by to byl Bůh, jemuž by záleželo na tom, aby jej bídní lidé prosili, nebo chválili. Odpověděl jsem mu: »Jistě nezáleží na tom Bohu, abychom se k němu modlili, v jeho vlastním zájmu, smím-li už tak všedně mluvit, ale v zájmu našem, k vůli nám a z lásky Boží k nám. Podle učení církve jest zajisté základem a jádrem všech modliteb našich „pozdvížení mysli k Bohu“.« Tím duševním úkonem samým sbíráme a obracíme myšlenky své od všednosti světa k dokonalosti všemohoucího Boha. Konáme-li tento úkol s čistým a upřímným srdcem, opakujeme-li jej často a rádi a s myslí sebranou, může-li se takové přemýšlení a uvažování a dychtění díti bez vlastního zdokonalování srdce a bez tužeb a snah a dobrých předsevzetí, jimiž se povznáší všecken náš život? Již sama skutečnost, že dal přelaskavý Stvořitel nedokonalému stvoření, a to člověku jedinému, schopnost a touhu mluvit k Němu, zaručuje naší modlitbě Boží shovívavost i naději, že nás Bůh vyslyší, jen když to bude opravdu k našemu dobru.

Vezměme věc hodně po lidsku, jako to činí odpůrci modlitby, ale patřme k nebi doufajícím okem víry, ne zrakem zatvrzelé nevěry! Matka prosí za své dítě. Jak by mohl Otec nebeský odvrátiti od ní svoji tvář – když zřejmě v Písmě svatém se praví: „Umíte-li vy, zlí jsouce, dobré dary dávat synům svým, čím více Otec váš nebeský dá ducha dobrého těm, kteří ho prosí.“ Kolik známe historicky zajištěných příhod, kdy vyslyšána matka prosící za uzdravení dítěte! Připomínám jen namátkou slavného jesuitu Bohuslava Balbína a velkého našeho básníka Jaroslava Vrchlického. Každý z obou těchto mužů vykonal obrovské dílo životní a v dětství oba byli churaví, že je matky jejich v modlitbách svých obětovaly přímlově Matky Boží.

Jen si uvědomujme, kdykoliv by nás napadala vlašnost nebo nedůvěra k modlitbě, že nám byla skrze svaté apoštoly zachována a odevzdána modlitba překrásná, jejímž skladatelem byl sám Ježíš Kri-

stus: Otčenáš! Kristus Pán prohlásil zjevně apoštolům: „Budete-li zač prositi Otce ve jménu mém, dá vám. Až dosavad jste neprosili za nic ve jménu mém. Proste a vezměte, aby radost vaše byla úplná.“ Modlíme-li se Otčenáš, plníme nejen tento rozkaz Páně, že se jeho jménem modlíme, ale modlíme se i jeho vlastními slovy. Jaké to vznešené doporučení našich proseb Bohu Otci hned na počátku naší modlitby! A radostná naděje naše stoupá od prosby ku prosbě, neboť v sedmi větách Ježíšových jest tu pověděno vše, čeho člověk od Boha potřebuje jako jedinec i jako člen společnosti lidské. Zastavme se jen u prvních tří proseb: Posvěť se jméno Tvé, přijď království Tvé, buď vůle Tvá! Takové království Boží na zemi, kdy všichni budou s uctivostí vyslovovati slovo Bůh a sebe se vším budou odevzdávati do vůle Boží, to bude ráj vrácený všem!

Kterýsi světec pravil: „Člověk tak žije, jak se modlí.“ Jaká váha položena tu na modlitbu pro všechno člověckovo konání! A věru, objeví se nám tento výrok ku podivu pravdivým, měříme-li podle něho jednotlivá údobí ve vlastní své minulosti, i když jej obrátíme na celou společnost. V přítomné době modlitbou se opovrhne, až je to žalostno. Nedbá se o ni při výchově, ve škole, ani v domácnosti, nedbá se o ni ve společenském životě, ani při veřejných podnicích, které bez pomoci Boží obstáti nemohou, a kde ještě modlitba jest, vloudila se k ní povrchnost, neuctivost, jedním slovem zevšednění. A zevšednění hyzdí dnes všecken život, ať obrátíme oči kam obrátíme.

Nebyla-li krásná a blahodárně výchovná stručná modlitba ve škole na počátku vyučování? Ještě dnes s úctou a vděčností vzpomínám na naši školáckou modlitbu v prvních letech školních:

S Pánem Bohem začínáme,
s Pánem Bohem dokonáme.
Člověk slabý nic nezmůže,
jestli mu Bůh nepomůže.

Pane Bože, pomáhej,
k práci chuť a sílu dej!

Jaká ztráta nastala v sebevýchově lidu, kde v rodinách pustili se starých zvyků, předpisujících společnou hlasitou modlitbu před jídlem a po jídle, při zvonění Anděl Páně a zejména modlitby s dětmi před spaním a při vstávání!

Jak vroucně si při tom vedli naši předkové, toho důkazem jsou mnohé pěkné modlitbičky lidového původu, zachované už jen snad v národopisných sbornících. Jiný v takové chvíli posvěcení vyvolený duch, byť i druhdy neuměl číst a psát, vyjádřil ku podivu poeticky svou radostnou závislost na Boží lásce a moci. Uvedu aspoň tři taková prostonárodní kvítka, zachovaná v mém rodném lidu.

Při le h á n í:

Pane Ježíši Kriste, Synu Boží,
Tys naše radost, naše zboží,
V Tvé ruce my se poroučíme.
až se s tím světem rozloučíme.
Rač to dáti, Panno čistá,
ať dojdem do Tvého místa,
kde kraluješ s Kristem Pánem,
až na věky věkův. Amen.
Pán Bůh ať je mi v hlavách,
Panna Maria v nohách,
všichni andělové po všech stranách.
Co se těm andělům stane,
ať se nám hříšným lidem také stane. Amen.

Při v s t á v á n í:

Beru vodu na své ruce,
Krista Pána na své srdce,
Pannu Marii na pomoc,
aby mne chránila celý den a celou noc.

Vzpomeneme-li si k tomu, že jako rodina, také celá obec měla své zvláštní veřejné pobožnosti, při nichž účast byla vážnou občanskou povinností, jako jsou místy dosud v našich osadách na Chodsku výroční mše svaté, na nichž s procesím se chodí z té které vsi do osady farní, modlitby za úrodu v den sv. Marka a o Křížových dnech, prosebné průvody v čas velikého sucha. Pokud se tyto krásné, vážné zvyky dědily a zachovávaly v našem lidu ve vsi své životnosti, nebylo možno, aby mezi ním vyrůstali nevěrci nebo rouhači, kromě ojedinělých zjevů, kde zkáza obyčejně přinesena z ciziny.

Měla pak tato všeobecná a veřejná zbožnost nesmírný vliv na všechny mravní stránky nejen lidového, ale i národního života, neboť vědomí, že ruka Boží nad námi, posilovalo člověka v jeho nejlopotnější práci, povzbuzovalo jej v nejsmutnějších trampotách, a co hlavní – vedlo jej s odevzdaností do vůle Boží počestnou cestou života jak v soukromí, tak na veřejnosti vůči sousedům, přátelům i nepřítelům.

Že Bůh spravedlivou modlitbu vyslyší, toho neklamnou záruku máme z úst Syna Božího: „Proste a bude vám dáno.“ Sám tu prohlašuji v nejhlubší pokoře, že se mi milostí Boží skrze modlitbu dostalo ne jednou, ale mnohokrát Boží pomoci v takových stavech, kdy se všechny lidské prostředky objevily marnými.

Skvělé a často zázračné účinky vroucí modlitby nacházíme v životech světců a světic, ale netřeba nám obracet mysli k těmto vyvoleným Božím. Podívejme se do historie a zrovna také do naší české, a zastavme se jen u výborného panovníka Karla IV. Máme obšírné a zcela jisté zprávy, kterak náš Otec vlasti nejen ve svých panovnických starostech, ale ve všem soukromém životě ustanovoval si pravidelné doby a hodiny, věnované jen modlitbám. O pašijovém témdni odkládal všechny starosti světské a uzavíral se s Bohem svým na trvalých pobožnostech v kapli sv. Kateřiny na Karlštejně. A modlil se tento osvícený

vladař marně? Vlast naši přijal v zuboženém stavu, kdy lupiči šlechtici řádili na obchodních cestách, a opouštěl ji plnou blahobytu a kvetoucí vědami i uměním.

Almužna jest sladký plod, v nějž uzrává jeden z nejkrásnějších květů lidské duše – soucit. „Chudé vždycky máte s sebou.“ Máme je a budeme je mítí do skonání světa. Žádná moderní sociální péče, ani mnohomluvná humanita neodstraní chudoby a bídy. Odpomáhati můžeme a máme. To je první břemeno, které bližní bližnímu má pomáhati nésti podle slov apoštolových, aby se naplnil zákon Kristův. A nelze tu mysliti jen na chudé v užším smyslu, nýbrž na všechny, kteří potřebují naší pomoci, od osiřelého dítěte až na opuštěného starce, se všemi neduživci, slabochy, nevidomými a jinými nešťastníky, kteří si nemohou dobývati svého chleba. Budou na světě takoví vždycky a všude, aby vždy a všude mohlo se vlastním činem dobrodijným i povzbuzujícím příkladem lidské srdce ušlechťovati a vésti k soucitu a skrze podávané dobrodiní nejen pro sebe plniti zákon v Kristu, nýbrž i duši druhé, dobrodiní přijímající, pomáhati k rozkvětu jiné krásné ctnosti – ku vděčnosti.

Nová doba chlubí se institucemi, kterými se hledí odpomáhati bídě lidské takřka ve velkém, snadno a rychle. Většinou v těchto nových opatřeních zatlačen do pozadí pojem dobrodiní a zejména almužny, a podpora strádajícímu ustanovuje se jako občanská povinnost rozličnými zákony, takže konec konců není ani patrné, kdo a komu tuto pomoc poskytuje a kdo v jaké míře ji přijímá. Nemůže se tudíž uplatniti ani soucit, ani se nevyvolá vděčnost, a třebaš takové veřejné dobrodiní vykazovalo statisíce a na režie miliony, srdce lidská vycházejí na prázdno.

Almužna, udělovaná z křesťanské lásky, jest jako zbožná daň z toho, co spravedlivý křesťan sám uznalým dobrodiním přijímá od Lásky věčné. Už v tom jest její povýšenost a ušlechťující síla jak pro toho, kdo ji uděluje, tak pro toho, jenž ji s křesťanským

vědomím přijímá. Almužna tato nestarala se nikdy o svou číselnou statistiku, nevychloubala se, poněvadž podle slov Písma nemá věděti levice, co dělá pravice, ale kdo by šel a hledal po jejích stopách, najde skutky dobré, dojímající něhou blíženecké lásky i skutky velké, slavné, dosahující do nebes. Láska Boží provází tu požehnáním vzájemnou lásku lidskou, živou, účinnou, bratrskou. Sahám zas pro doklad do nepatrného výseku společenského života mezi prostý starodávňý lid svého rodného kraje. U nás na chodské vsi za starodávna nebylo jediného žebráka. Znali jsme jako děti jen žebráky, docházející z města a z Němec. Domácí ustaraný člověk, nemohl-li se obživit, měl „právo na mošnu“, kterou sousedé sami pro něho obnášeli po vsi a odevzdávali mu, když do ní uloženo živobytí na několik dní. Ale mohl-li takový aspoň choditi, neuznal toho chudinského práva, nýbrž měl svá místa, kam chodíval hyjtu a tu se také obyčejně obživil – almužnou z celé vůle danou a se vší důvěrou přijatou. V mé rodné vsi nebylo bohatých, většinou dřevorubci „na ruce živi“ ale žebráka tam nikdo nepropustil s prázdnem, ani nejchudší podruh ne. Krajíc domácího chleba nebo aspoň prahoušel bramborů to byla pravidelná almužna žebráku obyčejnému, a přišel-li ubožák větší, kde mohli dali trochu mouky i vejce, to byla podle starého podání „almužna celá“.

Že pak jsem vyrostl v takovém prostředí a v takových názorech o almužně, překvapilo mě nadmíru bolestně, když jsem po letech přišel do světa a po prvé jsem četl v bohatém domě nápis „Žebrota se tady zapovídá“ Zapovídá? Proč ne odpomáhá?

A doklad z historie. Starý český pán Adam z Hradce dal v tomto svém městě vystavěti chudobinec pro ustarané měšťany v podobě kláštera s kostelem sv. Jana Křtitele, a dobročinný tento ústav skvěle nadal. Ale aby snad chovanci někdy nemohli býti od nespravedlivých správců zkracováni, určil zevrubně míru i váhu potravin, co každý jednotlivec má dostati. A úkol svůj uzavřel významnou větou: „Co pro

Bůh dám, to napřed mám, co po mně zůstane, kdo ví, komu se dostane!"

Moderní člověk naproti tomu lhostejně chodí kolem domů milosrdenství, do nichž odklizeni z očí ne-duživci, slepci, choromyslní, sirotci, mrzáci, a sotva desátého napadne, jak asi se tam s těmi chudáky nakládá, zdali mimo přístřeší, přikrytí a chleba mají také postaráno o nutnou míru hřejivé lásky. Všecko prostředím jej k tomu dnes vychovává, počínajíc od lokálek v novinách, zevšedňujících tuctovými slovy lidskou bídu a neštěstí.

Jinak si vede církev katolická. Ta stále stejně vysoko vyzdvihuje almužnu v nejširším slova smyslu jako křesťanskou ctnost a bohumilou povinnost, nabádajíc k ní dítě ve škole, posluchače slova božího pod kazatelnou i kajícího ve zpovědnici a především – sama nepřestává předcházeti dobrým příkladem. Všechny život misionářů mezi nevzdělanými národy, obětavé školské sestry u dětí v sirotčinci, milosrdní bratři a sestry v řádové nemocnici, nejsou-li to skvělé příklady křesťanské almužny, kdy člověk dává sebe sama!

Nedávná misionářská výstava v Římě naplnila svět úžasem, co tu katolickou církví vykonáno nejen pro humanitu, ale pro vědu a osvětu vůbec.

Ale církev katolická stojí nade všemi lidumily a dobročinnými institucemi, hlásajíc i konajíc ještě almužnu jinou, duchovní. Jaká ta jest? Odpověď беру z katechismu: 1. Hřešící trestati. 2. Neumělé učit. 3. Chybujícím dobře raditi. 4. Zarmoucené těšiti. – 5. Křivdy trpělivě snášeti. 6. Ubližujícím mile odpoušteti. 7. Za živé i za mrtvé k Bohu se modliti.

Moderní člověk i z míry dobrý pozastaví se v rozpacích nad tímto sedmerem duchovní almužny katolické. Nu, řekne snad nakonec, něco z toho bych ochotně sám konal, ale nemám k tomu příležitost. Rád bych zarmoucené těšil, nemám však kdy ani chuti, abych po nich pátral.

Příteli, to nechceš také jíti s církví, neboť církev tu právě doporučuje, abys takových sám hledal a

za nimi šel! Nebudeš mít velké námahy ani ztráty času, najdeš je v celých shlucích hned v jejích domech milosrdenství. Hle, příklad! Domov sv. Antonína opatruje celý zástup opuštěných stařenek.

Dejme tomu, že jsou tam na všem dostatečně opatřeny, nezapomínejme však, že je stáří samo nemoc. Jak tesklivé chvíle přicházejí občas na starého člověka! Jakou vydatnou podporou bylo by jim i po stránce tělesné, kdyby z nenadání přišel host – dobrý člověk – a sdílností svou by potěšil, povzbudil! Slavný básník Vrchlický, milovaný celým národem, měl chvíle, kdy volal: „Za trochu lásky šel bych světa půl!“ Jak by netoužily po laskavém pohledu a slově duše lidí ustaraných, opuštěných, čekající už jen na milosrdnou smrt.

A jiný obraz jako protějšek k tomuto! Vincentinum v Břevnově ošetřuje léčí a s přetrpělivou vytrvalostí učí práci a vlastní obživě 365 (v r. 1936) mrzáčků, ubohých tvorů, kteří jinak zůstali by na obtíž sobě a společnosti. Mnohý z nich tak zohyžděn svou vadou, že je nejen bolestno, ale i odporně naň pohleděti. A takových nešťastníků máme prý v republice přes 21.000 a jen málo jich je opatrováno a cvičeno ve čtyřech veřejných ústavech. (Praha, Brno, Bratislava, Plzeň. Pátý v Liberci jest jen pro Němce.) Katolické Vincentinum stará se samo skoro z almužnen o nejvíce mrzáčků ze všech ústavů laických.

Jak asi ve všech těchto ústavech při almužně hmotné touží ubozí chovanci po almužně duchovní – laskavém pohledu a vlídném, povzbuzujícím slově?

Mám mluvit ještě o těch druhých duchovních almužnách? Hřešící trestati. Trest že by mohl býti almužnou, dobrodiním? Ano, velkým! Doklady patrné vidíte na výchově dětské v pečlivých rodinách. Včasný a moudrý trest léčí nejen hřešícího slabocha, ale je výstrahou třetímu, aby se podobného zla varoval. Bohužel nový svět sotva kde půjde tu s církví. Brání tomu především třídní a stavovská rozdrobenost a z ní se rodící nedůvěra, cizota, nenávisť. U našich

předků cítil se hospodář odpověden za mravní prospěch svého čeledína.

Dnes připomeňte třebas řádnému mistru do očí bijící vadu v chování jeho dělníka a řekne vám: Co mi po tom? Dám mu ujednaný plat, více se o něho nestarám. A podobně by vám odpověděl dělník o pánu svým: Udělám mu svou práci, jinak mi nemá co poroučet.

Církev však nad takovými odpověďmi stojí povýšena a nepřestane hlásati a konati své ideální snažení, pravou sociální péči, aby se množila radostná příchylnost a vzájemná důvěra a láska v životě bližního s bližním. K tomu cíli odporoučí i snášení křivdy a milé odpuštění vin a ovšem i modlitbu za živé i za mrtvé, jak toho příklad dal Kristus na kříži, modlící se za nepřátele.

Půst jest moudrému člověku přirozenou a milou zdravotní lázní: očišťuje, posiluje i léčí, a to tělo i duši zároveň. Věc je tak zřejmá a známa všem, že netřeba ji obšírně rozbírat i přetřásati. Kdo by ještě pochyboval, ať si srovná výsledky v životě dvou lidí anebo ještě raději dvou rodin, žijících ve stejných poměrech, v nichž v jedné ukládá se všem členům jako zděděným rodovým zákonem sebezapírání, ve druhé může každý po své vůli a zvůli hověti všelike rozmařilosti.

Pro tuto mnohonásobnou blahodárnou moc postu v nejširším slova smyslu nalézáme jej ve všech dobách a kulturách lidského vývoje, a přední myslitelé – nehledíc ani k účelům náboženským – zdůrazňovali vždy „odříkání“ a odpírání tělu jako znamenitý prostředek ke zdatné výchově a sebevýchově těla i ducha. Starý pohanský mudřec Pythagoras ukládal svým žákům nejen zdrženlivost v jídle a pití a v rozkoších tělesných, nýbrž nařizoval jim i dlouhé mlčení.

Obecná církev, roznášejíc mezi národy nejvyšší kulturu a mající za cíl svých snah vedle posvěcení a spásy duší nejvyšší zdokonalení mravní, nemohla ovšem pominouti postu. V historii církevní pak a v životech světců vidíme, jak si tu církev katolická

na různých místech a v různých dobách počíná opatrně. Dokonalejším údům ukládá posty hojnější a přísnější, údům novým a slabším mírnější.

Zejména někteří zakladatelé řeholí položili na mravní sílu postu takovou váhu, že sobě i svým řádovým bratřím ukládali posty, až jich ani papeži nechtěli schváliti. A podivno opravdu, právě v těch řádech, kde byly a jsou dosud posty vyžadující heroického sebezapírání, vládne nejen dobrá klášterní kázeň, ale je tu i všeobecná radostná spokojenost a chuť ku práci, spojená s pevným zdravím, a – čeho by se každý nejméně nadál – s vysokým věkem většiny členů. Tak tomu je podnes na příklad u trapistů. Tomuto důležitému řádu chtěl osvěcený papež Lev XIII. jeho řeholi zmírniti. Chtěl mu dáti úlevu, abychom tak řekli, přiměřenou duchu času. Ale tehdejší generál řádu, dovědév se o tom, vykonal pěšky cestu z Francie až do Říma a prosil sv. Otce, aby žádných úlev nezaváděl, že by to bylo oslabením řádu.

Něco podobného pamatuji v lidové moudrosti a zkušenosti svého rodného lidu. U nás na Chodsku, pokud v rodinách zachována víra, zachovávají se také církevní posty, ale ne ty, jež od let rozličnými papežskými i biskupskými ustanoveními byly ulehčeny a zmírněny, nýbrž náš lid se postí tak, jak tomu byli zvyklí jejich předkové. Tak zejména v pašijovém témdni nevaří se v rodinách ani snídaně. I starci a malé děti jsou bez snídaně. V pátek nejedl by pravý Chod maso, ani kdyby mu jej předložili na cizím stole. Když oznamuje kněz úlevy postní podle věku nebo povolání a obtíže zaměstnání, praví Chodové poslouchají to jen na půl ucha a žádný si jakýchkoliv výhod neosvojuje, naopak, slyšel jsem mnohé věřící reptati, proč že církev sama zavádí takové zevšednění postů. Od svých starších jsem pak slýchal, že předkové v době postní nejídali ani vajec. Proto vládl u nás ještě do nedávna všeobecný zvyk, že s velikonočním beránkem dávali si o velikonočním Božím Hodě světit i vejce, z nichž po návratu z kostela každý člen rodiny prvně požil po čtyřicetidenním

postu. Vzpomínám při tom, jak nedávno naši hosté z Polska o Božím Hodě velikonočním domáhali se téhož uctění v Praze, a stověžatá Praha i její katolíci přivedeni do rozpaků tímto požadavkem katolíků polských.

Není pochyby, že opakem postu, zvláště přecpáváním a přeléváním žaludku, dopouští se člověk mnohých a mezi nimi i těžkých hříchů, za nimiž přichází obyčejně i trest v náhlé nemoci nebo ve vlečné chorobě. Musíme tudíž vděčně přijímati jako moudré mateřské opatření od své církve, ukládá-li nám posty předně, aby nás uhájila od takové zbytečné zkázy těla a od hříchu zároveň, za druhé, aby v nás vyvířila moudrou rovnováhu mezi tělem a duchem a za třetí, aby nám dala příležitost právě z takových hříchů se káti a pro příště dobrým předsevzetím proti nim bojovati.

Nová doba a zvláště poválečná v ničem snad nepostavila se tak tuze na odpor řádům starým, jako ve věcech postu a sebezapírání. S přibývající nevěrou a lhostejností náboženskou zapomínáno ovšem na všeobecně prospěšná ustanovení církevní, ale zavrženy jsou v této věci i osvědčené staré zvyky národní. Kde jest staročeský pořadovný stůl, zdravý tělu i duši a prospěšný celému hospodářství v rodině? Už jej najdete jen na zastrčené vsi a to nejspíše tam, kde mezi dobrými zděděnými řády ctí podnes i zděděnou víru. Jinak rozmařilost, požívačnost a mlsnota a slepé hovění všem chťíčům rozmohly se nahoře i dole po vší společnosti, že oslabují vůli, snižují veřejnou morálku a — čím se národ jistě žalostně shledá až v třetím jednání této neveselé veselohry s titulem „Vyžít se!“ — vyprazdňuje kapsu až na dno.

Co by tu ještě pomohlo? Půst, uvědomělé sebezapírání a odpírání, moudrá vláda nad chťíči tělesnými. Ale muselo by to jít shora — touž cestou, jako přišla zkáza.

Však už i tady svítá a to právě ve společnosti nejmodernější. Abstinance, vegetarianismus — co je to jiného, než nové formy a názvy pro starý, prastarý

v lidstvu püst! Církev katolická pak má aspoň v těchto snahách bezděčné uznání, že její ustanovení postní byla a jsou moudrá a prospěšná.

XII

Z P O V Ě Ď

Měl jsem přítele, muže učeného a člověka dobrého srdce, který nezapíral víru a na křesťanském životním názoru si zakládal. Shodovali jsme se v mnohých podstatných otázkách životních, ale když došlo v řeči na zpověď, na naši katolickou zpověď, to byl hned vně z dobré míry. Cizímu člověku otvírat tajnosti srdce – jak prý to nemá být lidem obtížno, ba odporno?

Tento úsudek bludný slýcháte dnes častěji než jindy bývalo, ale má on už tu slabinu v původu svém, že tak mluví a smýšlejí jen lidé, kteří, abych mluvil jejich řečí, z vlastní zkušenosti cesty k zpovědnici nepoznali, a co je při tom hlavní, nepocítili té zvláštní milostné duchovní slasti, jíž se dostává duší kající jen a jen ve zpovědnici.

Takoví všichni mluví jen, co se jim v pobloudilé obrazotvornosti zdá, nebo co se jiným zdálo, po nichž to povídání dělali a dál šířili. Jestli přece mezi nimi tu a tam jest jednotlivec, jenž ke zpovědnici přiklekl a potom s tak prázdným srdcem odešel, ten jistě s pravým úmyslem nepřišel, aby vykonal pravou zpověď a aby přijal svátost pokání, jak to předpisuje církev, kladouc za hlavní podmínky bedlivé zpytování svědomí, lítost nad hříchy i upřímnou vůli k nápravě porušené mravní rovnováhy. Kdo opravdu s tímto trojím přichází a s celým přesvědčením, nemůže od zpovědnice odcházeti bez kajícího pohnutí a bez radostného povzbuzení do budoucna.

Nechci nikoho přesvědčovat, nikomu nebudu nic dokazovat, jen uvažuji a rozjímám a jádro svých myš-

lenek chytám na papír pro ty, kdož mají dobrou vůli rozjímati se mnou.

Zpytování svědomí si nevymyslila katolická církev. To už je tak starý počátek mravního obrození jako lidstvo. Starověcí pohanští mudrci volali na člověka, aby se vzpamatoval, kde jest a kde by měl býti: „Znej sebe sama!“ Mravní život člověka za jediný den jest jako pestrý, dlouhý účet z přerozmanitých příjmů i dluhů. Nedbá-li hospodář, co přijal a co vydal, vydává-li bez starostí a nepočítá dnes ani zítra, za rok ani za deset let – jaké by to bylo hospodářství? Od pěti k čtyřem nebo ještě horší! Naopak, šťastný hospodář, který každé chvíle ví, v jakém stavu jest jeho jmění i dluh. Ta prostičká, zcela patrná úvaha odporučuje člověku podobné časté vypořádání s sebou samým v povinnostech mravních, byť toho ani církev na svých údech nežádala. Jaké tu tedy vzpírání proti hlasu církve? Proč ohlušovati a umlčovati svědomí, když se hlas jeho sám od sebe někdy zdvíhá proti člověku? Pomůže to k radostnějšímu, trvalému užívání světa? Zdá-li se ti, že se to někomu povedlo, zeptej se ho, na jak dlouho to bylo! Není člověk bestii, ne, člověk má srdce lidské a to touží po splnění mravního zákona, aniž na to myslíme, žádá toho na tobě i na tvém bližním, dokud se v nepravostech neutopilo.

Jak milý pohled na malé dítě, poznalo-li, že chybovalo, a pozvedne-li oči plné slz k matce i tulí se k ní, doprošujíc se tak odpuštění. My pak všichni jsme takovými nerozumnými a bláhovými, ba často i svéhlavými dětmi vůči Otci Nebeskému. Jakou cenu mají před Bohem slzy pravé kajícínosti, ukázal nám Kristus krásným podobenstvím o Marnotratném synu. Jeho otec s milým pohnutím, bez výčitek a hrozeb, když se byl sám poznal v nepravostech svých, omývá jej, dá jej obléci do roucha svátečního, prsten navléká na jeho prst a poroučí připravit slavnostní hostinu.

Přirozeným vyvrcholením celého tohoto obrozovacího procesu jest „dobré předsevzetí nikdy více nehřešiti a všeliké příležitosti ke

hříchu se varovati". Toho pak se už dožaduje sama lepší stránka duše. V něm vrací se s očistou i nová chuť, nová radost ze života. Jen vpřed a výš a ani kroku stranou, ani už nikdy necouvat! Tak se těší a odhodlává očištěná duše a touží už po jediné pomoci k tomu, po Chlebu Nebeském, po milostném přijímání Těla Páně.

Tak velké a vážné opravy a změny v nitru člověkově nemohou se ovšem vykonati bez velké a vážné přípravy. „Jen zevšednět mi nedej Bože!" To krásné slovo našeho básníka ať je nám počáteční modlitbou, když se nám dobrá vůle hlásí, abychom se zastavili v spěchu a hluku všedního života a hleděli vystřízlivět včas z jeho moudrosti, která jest bláznovstvím před Bohem, a pak dále povede nás už to heslo od všednosti k ideálům. Jen vytrvat! S upřímnou touhou po dobru vytrvat a ohledat všechny své cesty životní, které už jsou za námi, a soudit bystře a ostře, bez samolibosti a omlouvání, kdy jsme pokračovali ku pravému cíli a kdy jsme bloudili a se potáceli v nepravostech.

Požehnaným pomocníkem v těchto chvílích, kdy duch osamocený takřka kolísá a vrávorá bezradný mezi nebem a zemí, jest dobrý zpovědník. Vzpomínám na některé ze svých milých zpovědníků a ve vděčných vzpomínkách objevuje se mi tvář jejich jako tvář druhého anděla strážce. Kolikrát dojal mne zpovědník až k slzám – co bych se to styděl vyznati! Jinde jiný uvedl duši mou v radostné plesání, s nímž jsem pospíchal k svatostánku. Jindy zas vrátila mi zpovědníkova slova silné odhodlání nejen k boji proti nepravostem, nýbrž i proti nehodám a ranám osudu, když jsem v utrpení už už malomyslněl, zoufal nebo i reptal.

Mám hluboko v srdci zapsanu paměť na svou první, dětskou zpověď. Jako když starostlivá matka vede opatrně své dítě po lávce přes velkou vodu, tak si nás pečlivě připravoval náš milý kněz P. Šanda a s otcovskou láskou ukazoval měkoučké duši dětské: „Tohle smíš a tohle nesmíš, máš-li být hodným dítě-

tem." A takto nepozorovaně vede si vlastně církev katolická své hodné děti svými obřady, úryvky z Písma sv. a výklady k nim a křesťanskými cvičeními. V obrátce jediného roku dost slyší katolík, který slyšeti chce, v kostele, čeho potřebuje pro své závazky a povinnosti k společnosti i k sobě samému. Ale kolikpak je těch horlivců, jichž účastenství na tomto prostřeném stole učení církevního jest tak horlivé a trvalé, aby jim buď nic neušlo z toho, co předkládá církev, nebo aby sami vlastní duchovní četbou doplňovali a doháněli, co jim chybí. Bývá až bolestno za hovoru o věcech víry, jaká z netečnosti náboženské neznalost základních věcí víry zavládla a šíří se nákazou po celých davech. Za nevědomostí pak ovšem snadno přichází chladnost, lhostejnost, pochybování, smělé a křivé posuzování a odsuzování, až k studené nevěře. Zabloudí-li pak někdo z takových opozdilců k zpovědnici, snad jen vzpomínkou na někdejší zvyk, nebo na něčí donucení, či v úzkostech z náhlého neštěstí, tu aby byl zpovědník zázračným člověkem, aby v malé chvíli přeoral půdu ulehlou a připravil ji pro setbu boží, když hospodář sám přišel bez vlastní přípravy. Církev však ve své péči o spásu všech odedávna bedlivě pamatuje i na takové, především zakládajíc kazatelské řády mnišské a kněžské, které mají za svou životní povinnost, aby se všude všem dostalo slova božího. Poznalo se, že tyto třtiny větrem se klátící potřebují druhdy naléhavější podpory a opory poučením a povzbuzením, nežli ti ubožáci, k nimž ono světlo učení Kristova teprve roznáší missie, určené původně pohanům. Proto konají se missie i mezi pokrokovými křesťany. Jest jich nejen třeba, ale mívají požehnané poslání.

Missie! Jaké to nemoderní slovo a ještě nemodernější činnost kněžská! Jaké pohrdání, jaké posuzování a odsuzování – ale zase jen u těch, kdož se jich nezúčastnili a přejímají jenom liché pomluvy z pramenů stejných nebo horších, než jsou sami.

Sám jsem se misií jednou účastnil jako mladý muž. Přiznám se, že mne tam nevedla ani touha po nápravě,

ovšem také ne podezřívavá zlomyslnost; spíše to byla jakási zvědavost, hledíc k tomu, co jsem předtím kdy o misiích a misionářích slyšel nebo četl. Ale jen co jsem začal! Dříve než jsem doslechl konce prvního kázání, už jsem si dělal úsudek vlastní, na druhé čekal jsem s dychtivostí a potom už jsem nevynechal žádného po celý týden až do konce. A výsledek? Prohlašuji jej zkrátka. Kdo chcete připravit se na důstojnou zpověď, nebo kdo si chce zvláště v nynějším labyrintu náboženských bludů a pochybností i odpadových agitací utvrditi svou víru na základě lepšího poznání Kristova učení, hleďte se účastniti misií. Ale musíte se jich účastniti úplně, nic nevynechat! Při tom poznáte brzy, jaké je to moudré a platné zařízení církve, že tu o podávání jádra učení křesťanského dělí se kněží, jimž kazatelství je hlavním a druhdy jediným povoláním. Poznáte, že vám tu kazatelé podle určitého, bedlivě sestaveného a promyšleného programu podávají výsledky dlouhé, obětavé práce životní, ke které byste se nikdy sami ani neodhodlali, ani nedostali při nejlepší vůli pro vlastní starosti vezdejší. Vzpomenete si snad také, jak liché a malicherné jsou všechny pomluvy a posměšky pochybovačů a nevěrců o misiích, jakožto zřízení zpátečnickém, farizejském nebo bigotním. Těm, kdož sami sobě odpírají, ať z neznalosti, ať ze zlomyslnosti, těchto duchovních požitků, zlým příkladem nebo slovem i bližního od nich odvádějíce, přál bych z duše, aby slyšeli z těchto křesťanských cvičení aspoň dva výklady a to: o Večeři Páně a o posledních věcech člověka.

Kdo by ještě pochyboval, ať z vlastní malé víry či zviklán cizí nevěrou, o blahodárných účincích slova zpovědníkovy, provázeného milostmi sv. pokání, slyš příklad skutečný z církevní historie.

„Nepatrná vesnice jménem Ars blízko Lyonu ve Francii. Je obyčejný všední den let čtyřicátých v minulém století. Vesnička se plní příchozími i hostmi nejen z okolí, ale zvláště z dálné ciziny, z Belgie, Anglie a Ameriky. Vidíte různé typy, kroje, stavy,

povolání, rolníky, obchodníky, peněžníky, universitní profesory, kněze, biskupy, řeholníky a j. Čím to? Je zde snad druhý Wörishofen? Je tu druhý Kneipp? Ach ne, zde působí obyčejný farář, ale muž Bohem osvěcený, jménem Jan Křtitel Maria Vianney. Také léčí ale jak? Od nejčasnějšího rána obyčejně sedí v kapli, přiléhající ke kostelu, ve zpovědnici a zpovídá. Každý všední den přistupuje k sv. zpovědi 50–100 mužů a tolikéž, ne-li více, žen. Pro nával je před zpovědnicí železné zábradlí, takže kajícíci postupují za sebou po jednom. Zde zbožný tento kněz ztráví denně 15–18 hodin po 50 let." (Josef Rybák T. J., Časové otázky.)

Tu chladný rozum musí se pozastaviti s údivem a úctou a lidské opravdu srdce v radostném sebevědomí volá do zmatků světa: Kolik oblažující duševní rovnováhy vrátila církev trpícím lidem skrze tohoto jediného kněze-zpovědníka, kolik tu dala podnětů ke skutkům dobrým, kolik zastavila zla?

Věřím, že katolíkům závidí zpověď opatrní lidé jiných vyznání, kde jí nemají.

Ale najednou mi ruší povznesenou náladu malomyslný povzdech: „Kdyby to tak jen bylo všude!“

Pravdu máš, milý příteli, vidáme při tomto na výsost posvátném úkonu mnoho lidské povrchnosti a všednosti. Sám vzpomínám, že mi bývalo nejobtížnější povinností, když jsem měl jako středoškolský učitel dohlížeti na pořádek a chování studentů při jejich hromadné zpovědi. Až jsem se děsil, jakou jsem viděl tu i tam nepřipravenost a prázdnotu ve výrazu mladistvé tváře, ale zkusil jsem také, že výstražný pohled, dobré slovo a přátelské napomenutí před obřadem samým působily nápravu a proto pravím: Pro rozhodného křesťana neplatí tu žádné „kdyby“, to je nemoc slabé vůle! Podávejme si ruce a pomáhejme si navzájem, jak to sv. Pavel radí, také v této věci a především předcházejme dobrým příkladem! Jen upřímnou snahu a touhu po čistém srdci nesme v oběť své kajícínosti a ostatní všecko s pokornou důvěrou ponechme Kristu Ježíši, jenž neode-

pře posilu Nebeského chleba nikomu. On doplní svou milostí, čeho se nedostává nám slabochům a nevidomým kajícím i našim zpovědníkům.

XIII

U FRANTIŠKÁNŮ

Když jsem se před lety dostal na své nynější stanoviště v službě školské, staval jsem se kdysi po své denní práci na Otčenáš ve Františkánském kostele. Přišla mi té chvíle touha prohlédnouti si klášter. Vstoupil jsem na ochoz a tam pod starožitnými stropními malbami a obrazy upoutaly mé zraky dva výklenky ve zdi, znázorňující cely dvou bratří asketů chudého řádu, překvapující těsností a nepohodlím. mezi oběma výklenky stojí zpovědnice. Zatím co jsem prohlížel tento zjev ze starodávného života mnišského, za úplného ticha a osamění, kdy slyšel jsem jen své vlastní kroky, šustlo se mi něco ve zpovědnici. Odstoupím, dívám se – ve zpovědnici sedí kněz téhož řádu, modlí se své hodinky a při tom čeká na kajícíky. Vstoupilo mi hned na mysl, že toto místo je k tomu jako stvořeno, zvláště pro kajícíky, kterých se milost Boží znenadání dotkla, takže najednou se v nich obrací všechno smýšlení a hledají jedinou cestu – ke zpovědnici a k Svátostnému Kristu. Ale takoví vyhýbají se zrakům ostatních věřících. Zde jim církev podává pomocnou ruku, aby se nemusili nikoho štítit ani bát.

Toto moudré opatření, spojené s přísným konáním řeholní povinnosti v určitých hodinách, ať sem kdo přijde s břemenem svých hříchů nebo nepřijde, došlo mne velmi mocně a mile. Chodil jsem potom na své Otčenáše k Františkánům častěji a také jsem se na tomto odloučeném místě několikrát zpovídal. Brzy pak mě připoutala k tomuto kostelu, kde vládla nejen františkánská pokora a chudoba, ale i čistota a pořádek, kázání dvou kněží, z nichž jeden byl pravý

pokorný syn pokorného světce Františka, a druhý naopak vábil a překvapoval neobyčejným rozhledem a všeobecnými vědomostmi, takže se za ním pod kazatelnou scházeli i lidé vlažní, zejména tak zvaná intelligence, trpělivě snášejíce leckdys i výtky proti převrácenostem moderní společnosti, jež zhusta plátivaly nám všem a jim zvlášť.

Mé sblížení s tímto kostelem připravilo mi pak ještě jiné překvapení a to nadmíru milé. Chodíval jsem na svou pobožnost do kláštera denně, a to v rozličných dobách dne, kdy mě třebaš jiná cesta vedla v tu stranu. A tu jsem vypožoroval, že od rána do večera – kostel je totiž otevřen celý den – není chvíle, aby lidé nepřicházeli sem před svatostánek, ať už se svými strastmi a starostmi, ať s radostmi. Nikdy za pětadvacet let, co do kostela chodím, nestalo se mi, abych tam nenašel lidi, hledající pro svou modlitbu samotu a aby nepřicházeli jiní, než odejdu sám. Kdyby se vedly záznamy o těchto návštěvnících, dospělo by se ku překvapujícím číslům. A to jsou lidé, kterých nikdo do kostela nehoní, nikdo do pobožnosti nenutí, leda vlastní jejich vnitřní hlas, dokazující pravdu vznešenou, řečenou církevním spisovatelem Tertulianem: Duše lidská jest křesťanská od své přirozenosti. Není-li šlechetné a krásné, že církev katolická jediná v této soukromé tužbě svým zařízením podává pomocnou ruku? Vždyť není jedno jediné takové místo k takové pobožnosti v skrytosti, v duchu a pravdě!

XIV

ČETBA

Kdysi před lety přišel ke mně učitel z trestnice na Borech, jenž byl zároveň knihovníkem, žádal o radu, které nové knihy by měl koupiti pro trestance. To byla ovšem pro mne otázka vážná a těžká zároveň. Odpovídám upřímně, že jeho čtenářů neznám a proto mohu mluvit o věci, jen jak si ji představuji. Nad-

hodil jsem, že především třeba činiti rozdíl mezi čtenáři sčtetlejšími a neučenými. Četba má je obojí vysvobozovati z tísnivého vědomí, v němž jsou, ale má je i mravně povznášeti a napravovati. Na stole mi právě ležel výborný cestopis francouzských misionářů Huca a Gabeta „Po Číně a Tibetu“. Podal jsem mu knihu do ruky, tu že bych hned doporučoval a to proto, že vedle zajímavých zpráv o tak vzdáleném světě dovídá se čtenář mnoho o stavu vzdělanosti, o otázkách mravních a ovšem také o náboženství, když tu jasně vysvítá převaha křesťanství nad pohanstvem.

„É, jak je v titulu misionář, to bych knihu našim lidem marně vnucoval,“ namítal host. „Máme tam také některé knihy jednající o náboženství, ale ty oni už znají po deskách a žádný z nich mi takovou nepřijme a přijme-li, nechte ji.“

Na tuto příhodu jsem si kolikráte vzpomněl, když vídávám, jak u nás nejen příslušníci davů, kteří se ve vzdělání nedostali k vyššímu rozhledu po rozdílnosti a prospěchu četby, ale zejména naši inteligenti štítí se z daleka knihy, jež dost málo by nutila ku přemýšlení o poměru člověka k Bohu. A přece nemůžeme tuto velkou otázku ze života jediného člověka škrtnout, přece víme, má-li náš život býti v dokonalé shodě s učením Kristovým, že k tomu třeba duchovní potrawy, prýštící z pramenů, které vyvěrají z půdy evangelia. Nevytýkám nikomu nic, Bože chraň, ne, ale tu nezdravou pravdu si máme připustiti, že v této věci všeobecné výchova naše není správná. Já sám šel jsem si tu v životě poněkud jinou cestou, svou vlastní, a kdo mě na ni zavedl, byli moji rodičové – díky jim – a byli nám dětem vzory v tom jak otec, tak matka. Otec stál na Bibli. Ta kniha jeho je mi nejvzácnějším dědictvím po něm. Znal z horlivé četby skoro z paměti velikou Frenclovu Postillu, která se u nás čítala každou neděli a svátek nahlas, a měl i jiné knihy náboženského obsahu. Matka, žena více citová, měla nejmilejší četbou soukromou Životy svatých. Již toho názoru se mnohý jistě lekne. Proč? Protože

právě zůstávají při tom názoru, obsahu neznajíce a nestarajíce se nikdy o něj. Však mne také v mladých letech, když jsem se naučil číst a sháněl jsem kdejakou knížku, jež mi tenkrát padla do ruky, maččiny Životy svatých nikterak nelákaly. Ale má matka měla svou původní a dobrou metodu, kterou mne i k této četbě přilákala. Pamatuji se, jak mně dala čísti výňatek ze života kteréhosi světce, jenž se rád bavíval ochočenou koroptví. To bylo pro mne jako děláno, neboť jsem rád ptačil. Jindy mi ukazovala na sv. Křištofa, jaký to byl silák. Nechtěl sloužiti, leda nejsilnějšímu, a tak se dostal do služby Bohu, že převáděl a přenášel lidi nuzné přes širokou řeku. Síla tělesná nám chodským chlapcům byla nejmilejší tužbou a cílem všech našich společenských her a zábav. Jak by se mi takový svatý nebyl líbil? A tak jsem bezděky brával Životy do rukou a častěji vyhledával jsem v nich napřed místa, která více bavila, až mne znenáhla uchvátily vyšší krásy, etické, mystické, asketické, vznešeně lidské. Také dnes, kdy už mám za sebou největší díl života, ztráveného v práci vědecké a činnosti vychovatelské, kdy z povinnosti musel jsem přečísti celé stohy knih vědeckých i uměleckých, dobrých i špatných, s klidem a s obnovenou touhou začtu se do této dávné, oblíbené četby své matky. Nic nevadí, že ji podceňuje nejen většina křesťanů podle jména, ba i mnozí kněží, naučení bráti život lehce. Naproti tomu mám zadostučinění, že právě v těchto knihách hledali krásu i velikost lidské duše vynikající duchové světového jména, zvláště básníci. Mimochodem vzpomínám, jak si právě z této staré četby vzal náměty k novým znamenitým básním Jaroslav Vrchlický – „Legenda o sv. Prokopu“, „Sv. Julie“, „Sv. Zita“, „Hilarion“ a j. Byl jsem naplněn zvláštní úctou k našim slavným předkům, po nichž nám již z doby Karla IV. zůstaly Životy svatých, když jsem se přesvědčil, srovnávaje, že velký Vrchlický měl předlohu staročeského Hilariona starým neznámým básníkem tak dokonale vytvořenou, že v hlavní stavbě rozsáhlé básně nemusil mnoho

měníti. A co jmenovaný už Julius Zeyer? Vzpomeňme jen tři jeho skladeb, v nichž zachytil tři rozdílné, od sebe daleko vzdálené světy křesťanské nejušlechtlejšími květy rozdílné kmenové náboženské vroucnosti: Kronika o sv. Brandanu, Alexej, člověk Boží, Pod jabloní. Literatura světová vykazuje celou řadu slavných jmen, nejen básníků, ale i vědců, paedagogů a sociologů, kteří se s údivem a úctou začítali do životů křesťanských světců. Co v nich půvabu přerozmanité legendární poesie, jaká to přebohatá snůška mohutných obrazů a vzorů pravého křesťanského života v duchu evangelia.

Dalším důležitým krokem a velkým posilněním bylo mi, že jsem již v polovici studií gymnasijských dostal do ruky nevelký spis, ale nedoceněného světového významu: „Kempenského Následování Krista“ Ta opravdu „zlatá“ kniha stala se mi od té doby věrným přítelem a rádcem, jenž mne neopustil podnes, na prahu stáří. Po smrti spisovatelky Růženy Svobodové čtli jsme, že Kempenského kniha ležela na jejím nočním stolku. Věřím rád. Jest ona v tisících a tisících výtiscích rozšiřována také v národě našem už od raného probuzení. A uvědomíme-li si, že tento spis byl po Písmě sv. přeložen do největšího počtu jazyků, můžeme si představit, jaké blahodárné poslání pro mravní posilu a náboženské povznesení má toto skromné literární dílo pokorného mnicha, pravého, platného a tichého reformátora nesčetných srdcí lidských.

Kempenský vedl už mě dále, abych v záplavě světské četby zábavné i vědecké občas si hledal zdroje duchovní nové a nové a tak rozdílné, mnohdy i překvapujícího obsahu, že bych si jich jinak nikdy nebyl dohledal a ani nebyl bych při nich vytrval. Pro příklad vzpomínám tu středověkého mystika Ruysbroeka, jehož rozjímání o pokoře naplnilo mě úžasem. Znovu a znovu jsem je musel čísti, nechtěje svatému muži ani věřiti a zároveň nemoha nevěřiti. Dnes vděčně uznávám, že tento malý traktát dodělal u mne, co matka má s pečlivostí začala: povznesení

nad všechnu marnou chválu cizí i nad bláhové nápady vlastní samolibosti.

Těžko bych dále vypočítával všecku svou duchovní četbu, kterou mi kdy nadhodil čas, přátelé, někdy i zloba lidská, zejména nepochopitelné zdravému rozumu a spořádanému srdci útoky těch, kdo víry nemají a jiným ji berou. Přesvědčoval jsem se touto cestou životní, že bez duchovní četby – rozuměj bez stálé četby, obnovované a občerstvované novými spisy povoláných a vyvolených jednotlivců, kteří stojí na výšinách jako bdělé Kristovy strážce – jsem si jist, že bez této opovrhované, ale i nenáviděné četby pravý křesťan, zejména za nynějších rozvrácených stavů v „úpadkovém lidstvu“ obstáti nemůže, ano mám za neštěstí, nedostane-li se věřící k takové duchovní posile vůbec, nebo ještě hůře, když si ji někdo sám v předpojatosti a tuctové lhostejnosti odmítá a zavrhuje. Takový ovšem nemá a nemůže mítí řádného náboženského rozhledu a vzdělání o tom, čemu věří a čemu má věřit, nedovede posouditi ani rozsouditi, co před jeho tváří k vlastnímu jeho pohánění nevěrci učení církve vytýkají, a nemá sám dost pevného základu, aby na něm bezpečně stavěl svůj život podle Pána Boha. Jak snadno klesají takoví na neuvědomělé matrikové katolíky, a jsou-li kněžími, stanou se z nich nájemníci, kteří utíkají před vlky.

Ale jak vésti dnes katolíka obyčejné víry, zvláště pak mladé pokolení, kterému se právě otvírá svět se všemi jeho lákadly, k soustavné četbě duchovní? Vždyť rubem civilisace poklesla naše doba v kultuře dobré do té míry, že slýcháme překvapující a velmi vážné nářky na upadající veřejné mínění. Dnešní doba prý nejen nechce číst spisů s podněty mravoučnými, ale pomalu se štítí knihy vůbec jako tamti trestanci knihy náboženské. Přes všechnu nynější rozpoutanou marnotratnost při vysokých cenách na všecko prý mají lidé peníze – tak čtu právě v Literárních Rozhledech – jen ne na knihu. Já bych k tomu dodal: na dobrou knihu. Bývá prý jenom v Praze každou neděli na 30.000 diváků fotbal-

lových. Bývají plny kinematografy, a třeba na představeních ceny velmi pochybné, bývá plno ve Variété. Co tam se dává, na to upozornil nedávno kritik v novinách velmi svobodného ducha: „Ženichové měli by si odplivnouti před nevěstami, mužové před manželkami, které se chodí na takové svinstvo dívat.“ Spočtete pak jen ve velkém v mysli všecko vstupné za jedinou neděli! Jistě, že by se za ten peníz rozprodal celý náklad několika dobrých knih. Ale prý se už nekupují ani ty lákavé, v nichž spisovatelé i nakladatelé, ať už z vlastní záliby a povahy, ať z výpočítavosti povolili osudné ústupky nemorální zvůli, zejména dráždění pohlavního pudu, na újmu pravých hodnot krásy a dobra. Psal mi kdysi o tomto smutném úpadkovém zjevu přítel, povoláním lékař: „Naši moderní spisovatelé jakoby už neměli jiné látky pro román kromě pohlavního aktu. Řekněte mi, co bude z mládeže degenerované a denervované takovou četbou?“ Nakladatelé k těmto chybám autorů přidají ještě svou, postarají se o křiklavou, frivolní obálku, aby prý šla kniha na odbyt už podle vnějšku.

Uvážíme-li to všechno, nemůžeme neuznati, že je zle. Je zle a snad bude ještě hůře, podle toho, jaké zásady i prakse výchovatelské u nás zavládly, jako bez rozumu a míry. Místo do kostela v neděli a ve svátek je voděna školní mládež po výletech; výstřední učitelé sami k tomu svádějí, prý aby se dětem dostalo osvěžení v přírodě. Budiž! Ale děti si je najdou i bez vás! A chcete-li se jim obětovati a vésti jejich zábavu v přírodě, dost času na to po službách Božích, až by dítě vyslechlo slovo Boží, pomodlilo se za sebe i za rodiče, zazpívalo by si společně se staršími věřícími nebo aspoň vyslechlo kostelní hudbu a zpěv. Kromě neocenitelných účinků etických, o něž je útlé dětské srdce takto zkracováno, získalo by potom víc i v přírodě, neboť přišlo by z chrámu mezi byliny a květy vnímavější pro jejich krásy. O tom není pochyby podle základních zákonů psychologických i estetických. Variato delectat – změna činí duši vnímavější.

Dále z nových čítanek školních vypouští se kdejaký článek s tendencí náboženskou nebo mravoučnou, ba škrtá se úzkostlivě – o šíleného bludu – slovo Bůh! Takovou výchovou k nápravě nedospějete, naopak za ní přijde úpadek veřejné mravnosti a rozvrat společenský dále; musí býti ještě hůř, aby bylo lépe!

Nesmíme však a nebudeme se spouštěti my věřící naděje, že nastane zase obrát k lepšímu. Musíme věřiti, že lidstvo může jen na chvíli v dobrém couvnouti, ale nikoliv vrátiti se od pravého pokroku zpět do tmy a zkázy. Bude lépe! Ale povinností každého člověka jest podle sil svých a podle postavení svého přikládati ruku ku pomoci, šířiti dobro, potírat zlo. V duchovní četbě hledejme osvícení a posilu k tomuto úkolu těžkému a čestnému! A budeme se radovati, jak se při tom prohloubí též naše všecko náboženské nazírání a jak zvroucní naše zbožnost.

XV

CÍRKEVNÍ LIDUMILSTVÍ

Obecné církvi náleží veliká zásluha a za zásluhou uznání ať dobrovolné, ať nedobrovolné, že ona první začala se starati o vyrovnání společenských protiv a nedostatků mezi silnými a slabými, bohatými a chudými, povýšenými a poníženými, vládnoucími a poddanými. Církev stará se o tuto přezávažnou stránku života společnosti první, stará se trvale, stará se laskavě a stará se moudře, stará se radou i činy, a to v duchu požehnaného evangelia, takže její snahy, jediné proti všem lichým vynálezům lidským, vedou k cíli bez nenávisti, násilí, bojů a ohavného krveprolévání. Ano, troufám si tvrditi, kdyby byl všude slyšen hlas církve, že by ani nebyla vyvstala tak zvaná otázka sociální a ještě před ní i po ní zarpuťilé trhání společnosti lidské na stavy a třídy vzájemně se nenávidějící, nebylo by třeba obětí hmotných

ani mravních, jež vyplývají na tyto bláznivé spory, které jako ohavná skvrna samé důstojnosti a čestnosti lidské musejí jednou zcela u národů kulturních zmizeti a jistě zmizely. Zmizely, až v srdcích lidských záře učení Kristova, učení lásky, zastře všechny stíny sobeckých nápadů nevěreckého světa.

Uvažujme dobře! Jedna z největších novot, které z učení Kristova překvapily a zachvátily svět, jest důstojná rovnost všech lidí před Bohem. Ta světlá pravda září z celého ducha evangelia: *O t ě n á š, j e n ž j s i n a n e b e s í c h* – tak máte právo volati s důvěrou k Bohu, pán nepán, světec jako hříšník. Jaký to slavný a nezapomenutelný projev výhradní demokratické rovnosti v nejkrásnější modlitbě světa, vycházející z úst samého Spasitele! Ale v téže modlitbě jest ještě druhý, stejně velký projev rovnosti synů lidských mezi sebou, na nějž, bohužel, rádi zapomínáme, jež v pýše své sobeckosti hrdě odmítáme: *O d p u s ť n á m n a š e v i n y, j a k o ŝ i m y o d p o u š t í m e n a š i m v i n n í k ů m*. Dnes mně, zítra tobě! Dnes ublíženo tobě, zítra a pozítří ublížíš ty druhému a třetímu. Křivdu provází nenávisť, jedovatá nectnost duše, která otravuje dva najednou. Nenávidím toho nebo toho a mám mu odpustit? Ne, ne! Nehněvám se na lidi, ale toho a onoho nemohu vidět, nechci s ním jednat, tomu neodpustím... Bratře, sestro, to se hlásíš k těm, kteří hlásají rovnost, bratrství? Jak jinak káže a vede své věrné vyznavače katolická církev! Hned v první době apoštolské vyvolen zvláštní církevní úřad sedmi jáhnů, jemuž odevzdána pokladna pro chudé. Jáhen Štěpán byl z těch prvních, kteří jménem církve volali láskyplně na chudáka: „Bratře, hlavu vzhůru, nenaříkej, že Bůh na tebe zapomněl! Pojď sem a ber z dobročinnosti, kterou poručil Hospodin všem těm, kdož mají více, než potřebují na nutné výlohy vlastní.“ A volali na boháče: „Bratře, rozděl bohatství své podle křesťanské lásky, pamatuj na chudé, vykonáš povinnost a uložíš si poklady v nebi, kterých zloději nevykopávají, ani moli nekazí!“

Za nedlouho sv. Jan Zlatoústý žil v Antiochii 10.000 nuzáků, sv. Jan Almužník přes 7000 v Alexandrii, sv. Řehoř Veliký v Římě na 20.000. A kolik bylo takových ochránců chudiny v jiných místech církve, o nichž se nezachovaly zprávy?

Ó požehnaného zařízení této církevní pokladny chudých, která se přes všechny nesnáze a změny dob zachovává i rozšiřuje v církvi katolické až na naše časy a bude se jistě s mnohým požehnáním Božím zachovávat i působiti dál do budoucnosti, věřím, že až do skonání světa! Jak krásný, překrásný příklad církevní dobročinnosti podal mučedník sv. Vavřinec, když pronásledovatelům církve ukázal na žebráky: „To jsou naše poklady!“ Jaké legie nespočetných ochránců chudiny může vykázati církev ve svých charitativních řádech, klášterech, nemocnicích, ústavech pro choromyslné, hluchoněmé, slepce a všeliké mrzáky, ve svých sirotčincích a výchovnách! Obětavému, milosrdnému bratru a sestře není větší radosti na světě nad vědomí prokázané lásky trpícímu bližnímu, od světa nechce, a nemá než prosté sousto, řádové roucho – nevděk i pohrdání. Je zajímavé slyšeti od spravedlivých lékařů, že tato nenáročná církevní obsluha v domech milosrdenství jest i svědomitější i radostnější, než obsluha světská, která nad to zvyšuje o mnoho rozpočet takových ústavů. V nemocnici Milosrdných Bratří v Praze ošetřeno bylo v roce 1936 úhrnem 3986 nemocných, z nichž propuštěno bylo: uzdravených 2298, zlepšených 1109, nezhojitelných 74 a zemřelo 299 nemocných. Ošetřovací dny činí 90.691, ze kterých nekryto, t. j. zdarma léčebných, 31.250 dnů. (Celkový náklad 3,720.000 Kč, schodek 34.133 Kč, dluh 5,000.000 Kč.) Kolik těch zachráněných nemocných, kolik těch léčebných dnů zdarma bylo v tomto jediném domě křesťanské charity od jeho založení, r. 1690? Dnes pro Velkou Prahu tato pomoc církve ubohým trpícím nestačí, ač pomáhají i jiné její ústavy: nemocnice sester sv. Karla Boromejského a Alžbětinek. Milosrdní bratři museli v Praze přistavovat, ohlásili to tiše a

klidně svým příznivcům a ne nazdařbůh. Ruka křesťanské charity se nezavře před nejtěžšími úkoly a největšími oběťmi. Dnes nová nemocnice Milosrdných bratří stojí a působí blahodárně nejmodernější výpravou.

Ale církev katolická má velké, nedostižné vzory v lidumilnosti i mezi jednotlivci, před světem nepatrnými, nebo i posmívanými. Jak slavným hrdinou, ano pravým divotvorem lásky k bližnímu byl italský kněz sv. Jan Bosko, který žil ještě za naší paměti. Požehnané, nesmrtelné jeho dílo domáhá se obšírnější zmínky v naší úvaze, ať se nad ním pozastaví přátelé i nepřátelé církve.

Salesiáni, dědici myšlenky Boskovy, v posledních letech ujali se svého apoštolského díla také u nás a působí velikým požehnáním zatím na šesti místech naší vlasti: Fryštátě, Moravské Ostravě, v Praze-Kobylisích, na Slovensku mají ústavy v Šaštíňě, Sv. Benediku a v Bratislavě.

Jan Bosko narodil se r. 1815 z prostých, ale zbožných rodičů venkovských. Když mu byla dvě léta, zemřel mu otec. Malý Jan záhy jevil pěkné nadání. Zejména zapamatoval si v neděli a ve svátek každé kázání, které v kostele slyšel, že dovedl obsah jeho opakovati doma i mezi druhy na pastvě. Říkali mu proto „malý kazatel“. Tu se ho ujal staříčkový farář, pokusil se ho učit latině, a když Bosko dobře prospíval, pomohl mu na studie. Roku 1841 byl „malý kazatel“ vysvěcen na kněze, maje 26 let věku. Poté byl dva roky v ústavu sv. Františka Saleského, který měl praktickou školu při duchovní správě pro trestnice, nemocnice, dílny a továrny. Mladý horlivec měl tu zvláštní příležitost, přemýšlel o skutcích milosrdenství k těm, na něž veřejnost nejméně vzpomíná – k zavržencům v trestnicích. Řízením Božím dostalo se mu vzoru i rádce v jiném starším knězi ústavu. Bosko byl zejména uchvácen soucitem k mladistvým provinilcům. Přemýšlel: kdyby se spuštěné mládeži dostalo včas řádného vzdělání i vedení mravního,

byla by jim jistě zůstala neznáma káznice. Před zločinem chrání nejjistěji bázeň Boží.

Za tohoto přemýšlení Boskova dotkla se ho milost Boží v podivuhodné příhodě, kterou byl Prozřetelností povolán za světového apoštola mládeže. Oblékaje se ke mši sv., stal se kdysi v sakristii svědkem ošklivé hádky jakéhosi výrostka s kostelníkem. Bosko se obrátil na chlapce, laskavě se ho vyptal a dověděl se, že je mu už 15 let a že je úplně opuštěn. Do školy nechodil, neuměl číst, ani psát, ani se modlit. S tímto chlapcem začal obětavý kněz první svou výchovatelskou péčí o opuštěnou mládež. Hned po mši sv. naučil jej dělati kříž a aj, brzy se mu začalo plnit zaslíbení: V tomto znamení zvítězíš! Chlapec přicházel na učení po druhé, po třetí a po desáté, přiváděl s sebou jiné druhy, právě tak opuštěné a zpustlé, jako byl sám, až družina vzrostla tak, že horlivý kněz neměl místa, kde by se s nimi se všemi směstnal. I postavil Bosko svůj podnik pod ochranu sv. Františka Sáleského, chovance své učil s počátku katechismu a zpěvu církevnímu, hledal jim místa u dobrých mistrů, v neděli a ve svátek vodil je do kostela, ale po práci a pobožnosti staral se jim také o společenské hry někde na volném prostranství. To byla věc nová, nezvyklá, mnohými lidmi zavrhaná, a Bosko musel se svými oratoriemi – tak nazýval svá sdružení – přetrpěti mnoho nesnází. Ano, někteří měli ho i za blázna a málo chybělo, aby byl býval i v blázinci internován. Zatím však dílo jeho utěšeně rostlo. Roku 1846 má již na 400 chovanců. Téhož roku dostalo se mu vydatné pomoci, že mu na jeho schůzky daroval jakýsi boháč kůlnu a při ní rozsáhlý pozemek. Bosko zařídil darované stavení tak, aby tu mohli i bydliti opuštěnci bez přístřeší, zřídil tam též chudou kapli a vedle stavení rozsáhlé hřiště. Od té chvíle mohl Bosko s patrným úspěchem pracovati před očima veškeré veřejnosti a veřejnost obrátila rázem své mínění o významném, v pravdě pokrokovém díle. Bláznivý kaplan takřka přes noc stal se svatým knězem, obětavým apoštolem, osvíceným geniem. Hru-

ly se dary a podpory, Bosko mohl znenáhla rozšiřovatí vzdělání svých chovanců tím, že řemeslníkům zřizoval stálé večerní školy, nejnadanější hochy pak vybíral a staral se jim o vyšší vzdělání, aby mu byly jednou pomocníky v jeho velkém díle. Brzy bylo třeba zřídití při oratoriu internát, aby se chovancům dostalo i stravy. Zajímavé, že tuto péči vzala na sebe staříčká Boskova matka, která dne 3. listopadu 1846 přišla s milovaným synem pěšky z Janova do Turina – dvacet kilometrů cesty

Poté hleděl se Bosko starati, aby chráněnce své uchoval od rušivých vlivů zkažených tovaryšů v dílnách. Pomoc tu jediná – opatřiti ústavu vlastní dílny! Jak blízko a snadno bylo nadšenému apoštolu mládeže od myšlenky a slova k činu, ukazuje skutečnost, že roku 1856 již zařízeno truhlářství, tesařství, soustružnictví, krejčovství, obuvnictví a zámečnictví. Potom věnuje Bosko bedlivou pozornost také polnímu hospodářství a zřizoval po venkově odborné školy. Zdar díla Boskova pro budoucnost byl zajištěn, když k jeho pomocníkům, učitelům z vlastní výchovy, přibyli také vlastní kněží.

Roku 1854 vypukla v Itálii asijská cholera. Za všeobecného zděšení a zmatku Bosko zachovává rovnováhu duševní, otvírá lazaret proti zlé nemoci a už má po ruce čtyřicet odhodlaných a vycvičených chovanců, kteří se věnují službě nemocných. Tento čin dodal Boskovi nové důvěry a vážnosti. Ministr práv vyslechl náhodou, nepozorován, Boskovo kázání a byl jím tak uchvácen, že jej požádal, aby vykonal duchovní cvičení mladičským trestancům ve věznici turinské. Kněz Bosko vykonal tento apoštolský čin s výsledkem takřka zázračným; nejen že na tři sta chovanců přijalo sv. svátosti, ale všichni nabyli z posvátného úkonu takového svátečního povznesení myslí, že se Bosko odvážil za trestance překvapující žádosti, aby jim bylo dovoleno za jeho vedení ztrávití jeden den na svobodě. Stalo se a před večerem přivedl Bosko všech tři sta mladistvých provinilců v neobyčejně povznesené náladě zpět do trestnice.

Rok poté vystavěl již Bosko pro své chovance novou budovu s internátem a při ní krásný kostel i položil základ ke dvěma domům v jiných čtvrtích města. Roku 1858 spojil všechny své spolupracovníky v duchovní kongregaci Salesiánů, z níž vyšlo do jeho smrti r. 1888 více než šest tisíc kněží. Kromě vlastních členů kongregace, kteří proti řádům mnišským podržují svůj majetek, platí z něho daně, ale vydávají jej společnému užívání, jsou salesiánské spolupracovníci na způsob třetích řádů. K nim mohou přistoupiti všichni, kdož chtějí ve svém sociálním postavení v duchu Boskově starati se o výchovu mládeže, o učně atd.

Úspěch díla u hochů povzbudil Boska, aby se podobně postaral o opuštěné dívky. Založil podobnou kongregaci ženskou (Dcery P. Marie Pomocné) r. 1884, jež za deset let měla třicet ústavů a pronikla až do Ameriky. Spravovaly sirotčince, asyly, dívčí školy pokračovací, hospodářské, pro praktický výcvik v domácnosti i pro službu nemocným.

Bosko byl také všestranným spisovatelem pro mládež a aby mohl šířiti vzdělání knihou co nejsnáze, zařídil si vlastní tiskárnu i výrobu papíru a liter, knihařství i knihkupectví. Také tento odvážný pokus Boskův se podařil a osvědčil do budoucna tak znamenitě, že dnes každý větší salesiánský ústav má svou tiskárnu. Řadu nákladných staveb, jež začínal s prázdnýma rukama, dovršil nádhernou basilikou Nejsvětějšího Srdce Páně na Esquilinu v Římě, na níž se pracovalo šest let.

Tajemstvím Boskových úspěchů byla křesťanská láska, důvěra v Boha a hrdinská vytrvalost v práci. Ačkoliv sbíral chovance své mezi opuštěnými a zpustlými, nikdy neužíval ve výchově trestů. Při jeho smrti měla kongregace jeho půl třetího sta domů a starala se o 130.000 dítek a mladých lidí a do světa vyslala na 18.000 odborně vycvičených jinochů za různým povoláním. Dnes mají Salesiáni a Dcery P. Marie Pomocné na celém světě na 1500 ústavů, v sa-

motné Evropě čtyři sta. (Podle Českého slovníku bo-hovědného.)

Rozsáhlou činnost charitativní, spojenou s kultur-ní, měli ve svých regulích už některé staré řády, ze-jména benediktini, kteří vedle škol a pěstování věd obírali se polním hospodářstvím, řemesly i umě-ními, mýtili lesy a proměňovali je v úrodné nivy, zavodňovali vyprahlé planiny, odvodňovali bahnis-ka a močály, zakládali zahrady a vinice a v nich dlouhým, bedlivým opatrováním vypěstovali a akli-matisovali ovocné stromy, které předtím rostly jen v teplejších krajinách (vlašský ořech, třešně a j.). Při tom při všem ujímali se chudých, sytili lačné, přijí-mali pcečné, zřizovali nemocnice a chudobince. Sta-věli chrámy a při nich zakládali osady se školami. Těmito svými snahami vnikali do nejodlehlejších pus-tin, jsouce pravými průkopníky vzdělanosti v duchu křesťanském. Ve větších klášteřích zakládali knihov-ny, psali a spisovali literární díla, věnujíce překva-pující péči i starým klasickým spisovatelům pohan-ským. Pro tuto všestrannost a pokrokovost ku pravé osvětě jistě také náš poslední slovanský apoštol, sv. Prokop, oblíbil si a přijal řeholi sv. Benedikta pro svůj klášter na Sázavě, kde obnovena po sv. věro-zvěstech Cyrilu a Metoději r. 1032 liturgie slovanská a zároveň pěstována tam církevní hudba a zpěv i řemesla (stavitelství, lití zvonů) i umění (opat Bože-těch, řezbář).

Uznání zasluhuje, jak benediktini Beuronští u nás, koupivše si v nové době klášter Emauzský, kde se stal za císaře Karla poslední pokus o záchranu litur-gie slovanské, ač byli původem cizinci, osvědčili nej-větší úctu a šetrnost ke zbytkům starých památek do-máciho umění, pokud jsou v Emauzích zachovány (na př. staré malby stropní na ochoze), o potom si tu vypěstovali zvláštní uměleckou školu.

Benediktini založili první školu v Anglii v Doro-verně, Canterbury na samém počátku sedmého sto-letí, a při slavném klášteře ve Fuldě první školu vě-deckou r. 744 (sv. Bonifác).

U nás v Čechách slavné paměti hodna pro horlivou charitativní činnost blahoslavená Anežka Přemyslovna, zakladatelka a abatýše památného kláštera po ní zvaného a husity – jedna z nejkrásnějších památek staré Prahy – zbořeného, za našich časů s chvalitebným pietním úsilím opravovaného. Zakladatelka zřídila v klášteře r. 1234 hospitál pro chudé a nemocné, který počtem nemocných tak vzrůstal, že r. 1238 musel býti z něho udělán samostatný hospitál za vedení bratrstva ošetřovatelů, z něhož vznikl později řád křižovníků s červenou hvězdou.

Prvotnou péči církve o chudé, již konali jáhnové, připomíná nám lidumilná instituce vincenciánů. Chodíval jsem se starým knězem, který byl horlivým členem konference sv. Vincence, a tu jsem mohl leckdys nahlédnouti hlouběji do díla těchto lidumilů. Namátkou vzpomínám si, jakou radostí zářil tento starý kněz, když kdysi našel neznámého mrzáka, hodného pomoci z dobročinných rukou. Muž ve sklepním bytě, sklíčený na loži chorobou míchy, takže nevládl nohama, ale horní část těla byla úplně zdravá. Bedlivá, obětavá žena živí sebe i jej pradenstvím. Neobtěžovala dosud nikoho o nic, nereptá, nenaříká, jen v tom si posteskla, že poslední dobou nemůže už od muže na celý den z domu, a domů že ji některé paničky nechtějí prádlo svěřiti, takže některý den i celý týden je docela bez výdělku. Od té chvíle připsal si ji vincencián do své řady jmen, rozptýlených po městě, a každý týden rozdával po nich vincenciánské lístky, na které na každý místo za peníze dostali chudáci ve smluvených obchodech určitou míru živobytí. V roce 1935 bylo v Čechách 69 spolků sv. Vincence. Podpory uděleny 3752 chudým, a to 405.924'26 Kč.

Už k vůli vincenciánům samým, kteří tak skrytě, ale nad pomyšlení platně působí s radostnou obětavostí křesťanskou také v naší vlasti, doporučovalo by se obšírnější pozornosti v naší úvaze jméno i dílo muže-světce, jehož odkazem jest tato krásná, požehnaná

a dobrodějná myšlenka. Je to francouzský kněz Vincenc z Pauly, jehož život od mladých a mužných let až do smrti, která naň čekala až do jeho pětadesátého roku, byl nepřetržitým řetězem skutků dobročinných a to někdy tak ohromných, těžkých a odvažlivých, že jejich vykonání splněno takřka zázrakem, ze zvláštní milosti Boží. Třeba k tomu hned dodat, že posledních pět let vlácel se Vincenc těžko o berlich, takže delší čas nemohl sloužiti mši sv., ale ani v tom tak pozdním, trudném stáří nepřestal se starati o své instituce pro chudé, trpící a opuštěné.

Mládí jeho spadá do sklonku XVI. století, kdy ve Francii byl žalostný úpadek náboženského života, po některých stránkách skoro jako nyní u nás. Značná část duchovenstva i povrchně věřících laiků byla propadlá reformátorské nákaze kalvinismu, který se vloudil ze sousedních Švýcar a způsobil nejen rozvrat ve zděděné víře, nýbrž i krvavé bouře společenské. Mnoho kněží dalo se zlákat novým bludem, že odpadli a stali se kalvíny, mnoho jich zůstalo na poloviční cestě: neodpadli sice, ale bloudili ve víře i v mravech, zanedbávající péči o spásu duše do té míry, že nebylo pravého vzdělání náboženského ani pro mládež ve školách, ani pro věřící v kostelích. Z toho ze všeho šířila se žalostná neznalost náboženství, neuvědomělost a za nimi nemravnost až i zpustlý život v davech, v kněžstvu, ba i při vládě. Na vysoká místa ve vyšším kleru zasedaly z nečestné protekce mocných příznivců světských i duchovních kněží bez nadání i bez povolání, kteří horlivost svou obraceli na všecko jiné, jen ne na své apoštolské povinnosti.

Zato když bylo koncilium tridentské obnovilo dobrý řád a kázeň v církvi, objevovalo se dosti kněží jednotlivců, kteří s dvojnásobným nadšením i prací jali se přičiňovati o nápravu. Ano, vyskytovali se hojně i horliví laikové, kteří čím větší viděli kolem sebe úpadek víry, s tím větší snaživostí vykonávali své povinnosti náboženské a odhodlaně kladli svůj dobrý příklad proti všeobecnému zpuštění. Zase jako

u nás dnes! To bylo zejména v krajinách venkovských, kde konservativní lid nedal se tak hned zlákat k heslům zlým. Tak Vincenc z Pauly jako malý hoch, pastevec malého stáda svého otce, blízko své domoviny v jižní Francii, na úpatí Pyrenejí, vídal často zbožná procesí, putující ke kapli Mariánské, která stála blízko místa, kde pásal. To byl první mocný a stálý podnět pro hochovu zbožnost. Když pak se ukázalo, že má pěkné nadání, tu otec, nezamožný rolník, dal jej na školy, na nichž si nadšený jinoch záhy musel vydělávati soukromým vyučováním. Tu poznal, jak krušná je chudoba sama v sobě, ale i jakou překážkou může býti ve snahách o nejušlechtlejší úkony a cíle. I umínil si pro celý život chudobě odpomáhati.

Jako mladý kněz dostal se za vychovatele do mocné šlechtické rodiny. Byl tam brzy všeobecně ctěn pro své výborné vlastnosti, mohl žíti v bezstarostném blahobytu, ano i v přepychu, ale to nebyl život pro něho. Mladý kněz vypožadoval, jak na všech stranách vlast potřebuje především nadšeného hlásání slova Božího. I vydával se v prázdných chvílích na dobrovolné misie, a kam přišel, všude byl tak vítán, že brzy přemýšlel o misiích, jako o svém hlavním úkolu životním.

Hrabě Gondy, v jehož domě Vincenc působil, byl velitelem královských galejí. Vincenc, uslyšev o tvrdém osudu a zoufalé zpuštělosti ubohých galejníků, vzal si od svého pána dovolení, chodil mezi ně na lodi, prokazoval jim nejrůznější skutky tělesného i duchovního milosrdenství, postaral se jim o stálé ulehčení, zejména tím, že místo nezdravých podzemních brlohů, v nichž byli ubytováni galejníci mimo službu na lodích, dostalo se jim řádného obydlí v domě, který mladý misionář sám pro ně najal a upravil. Tím i tito tvrdí zločinci měkli a dali se horlivým knězem vésti k nápravě mravní tak pronikavé, že jejich velitel, přišed po čase mezi ně, zaplakal radostí, jaká se s nimi stala změna.

Jako pravý apoštol Vincenc z Pauly spojoval hlásání slova Božího s konáním skutků lásky k bližnímu, že na svých misiích chudé a trpící nejen laskavě přijímal, ale sám chodil za nimi a všem trpícím se staral o pomoc a úlevu. Kněz Vincenc založil v Paříži první nalezinec, když byl slyšel, jak nehodné matky pohazují na ulici nemluvňátka, on první vypracoval chudinský řád pro města a tím dal základ pro moderní sociální péči. Ale hlavní jeho instituce bylo *Tovaryšstvo kněží misionářů*, jež vešlo v život r. 1625, a když r. 1632 dostalo klášter u sv. Lazara v Paříži, zváni ti to kněží od té doby lazariisté. Ti pronikli svou osvětovou a lidumilnou činností do všech dílů světa. Z ženských jednot, které na svých misionářských cestách zřizoval pro podporu chudých nebo pro opatrování nemocných, vytvořil společnou řeholní družinu *Dcer křesťanské lásky*, jimž později po šedivém obleku dáno jméno *Šedivých sester*.

Pamětihodna jest příhoda, která jej jako těžká zkouška Boží Prozřetelnosti stihla na počátku jeho charitativní činnosti. Dostal na své dobročinné úkoly větší odkaz, pro nějž si musel dojetí do Marseillu. Vraceje se po moři do Narbonu, byl přepaden od mořských loupežníků, Turků, a v Africe na trhu prodán za otroka, odkud se dostal do Nizzy do moci poturčence, který jej poslal pracovat na venkovský statek. Tam sobě i ostatním otrokům-dělníkům oslazoval těžkou práci zpíváním nábožných písní. Slyšela ho jednou tak Turkyně, jedna z žen poturčencových, dávala si od něho častěji zpívat křesťanské písně a když kdysi zpíval jí elegický žalm o zajetí židů a touze po vzdálené vlasti, dojal ji tak, že se dala poučiti o náboženství křesťanském a obrátila znovu na víru svého muže, přijala sama křest a potom s mužem i svátost sv. manželství. Osvíceného otroka Vincence nejen že propustili, ale doprovodili do vlasti.

Ještě za života Vincencova narodil se ve Francii v městě Remeši druhý velký lidumil *Jan de La Salle*. Pocházel z rodu vznešeného a zámožného, ale na

studiích obrátil celé své srdce k zbožnosti a dobrým mravům, takže se vzdal i značného dědictví po rodičích i výnosného postavení v církvi a rozhodl se v chudobě konati skutky lásky k bližnímu. Náhodou dostal se k vyučování mládeže, když mu byl svěřen dozor nad družinou školských Sester sv. dětství Páně. Ale mladý horlivec oddal se potom výchově mládeže tak, že zakládal z almužen a odkazů školy pro děti chudé, které záhy vynikaly nad školy státní. La Salle totiž byl učinil náboženství základem vši výchovy a výuky a svým neobyčejným nadáním a obětavou praxí přepracoval a propracoval celý tehdejší učební plán. Aby pak měl k ruce dosti schopných učitelů, založil v Remeši p r v n í o d b o r n ý u č i t e l s k ý ú s t a v. Z ochotných učitelů a mladíků, hlásících se k učitelství, vytvořil Družinu bratří křesťanských bezplatných škol. Zajímavě, že při tom nařídil, aby v Družině nebyl nikdy členem kněz. Další jeho znamenitá změna ve vyučování byla, že zdůraznil význam jazyka národního ve škole. Bratřím zrovna zakázal učit se latině, aby se nikdy od toho jeho plánu nemohli uchýlit.

Přes všecku nesnáz chudoby, přes odpor učitelů nevěrců a přes mnohé jiné obtíže školy Bratří rychle a utěšeně rozkvétaly. La Sallova družina rozšířila se i za hranice. V polovici devatenáctého století měla v samé Francii přes 800 škol. V nejnovější době působí Bratří ve školství také u nás v Čechách a zvláště na Slovensku.

Pozoroval jsem sám z blízka radosti a strasti vychovávání opuštěných dětí. Byl jsem po šestnáct let paedagogickým dozorcem v městském sirotčinci a tu jsem si vzal do zvyku, že jsem o svých pravidelných návštěvách propouštěl od chovanců vychovatelky, školské sestry, a sám jsem si brával sirotky na starost, buď že jsem jim něco pro poučení nebo zábavu vykládal, nebo jsem zkoumal jejich chování

i učení, nebo jsem je zaváděl do všelijakých her. Ztrávil jsem půl svého věku při práci ve škole a cho-
dil bych tam ještě dnes se stejnou radostí, jako když
jsem začínal, avšak z těch mých dobrovolných hodin,
v sirotčinci ztrávených, musím vydati všem pěstou-
nům takových opuštěných dětí, sehnaných z nejrůz-
nějších poměrů rodinných, často až v hrubé způsoby
propadlých, to svědectví, že bývá jim třeba heroické
síly a svaté trpělivosti i bystrosti ducha, aby tu člo-
věk zachoval rovnováhu a jasnou tvář, jichž jest
při výchově nejvíce třeba. Rád vzpomínám, v jaké
míře osvědčovaly jeptišky, jak mladé dívky, tak zku-
šené stařeny, tuto sílu jako výsledek křesťanské lásky,
kterou si jistě zázračně obrozovaly milostmi z den-
ního sv. přijímání.

Nezapomenu do smrti na krásný zjev, když jsem po
prvé jako host vstupoval do tohoto milosrdenství.
Představená ústavu stála přede mnou jako zázračné
vidění ve svém černém řeholním rouše s košiláčkem,
nejmladším sirotečkem, v náručí. Oba usměvaví a
šťastní – ideální vzor umělce-sochaře, jenž by byl
měl vysekat s y m b o l k ř e s ť a n s k é c h a r i t y.

V čerstvé paměti máme vznik Svazu křesťanské
charity v Praze, nové a významné instituce dobro-
činné, která se zrodila z důležitých sociálních podniků
přítomné doby a vytkla si za úkol organisovati u nás
skutky křesťanského milosrdenství v nejširším slova
smyslu. Obstarává zejména styky ubožáků, kteří po-
třebují pomoci, s těmi, kdož chtějí pomáhati, a ovšem
i s dobročinnými ústavami. Za krátkou dobu svého
trvání vzrostl Svaz, že mohl přijmouti do vlastní
péče dva vlastní ústavy, útulek pro duševně ú-
chylné děti a sirotčinec. Vedle toho sdružuje Svaz
charity velikou řadu dobročinných ústavů. V Če-
chách je to 57 dětských opatroven a útulků, 27 si-
rotčinců, 2 útulky pro učně, 4 útulky pro služebné,
3 prázdninové osady, 7 ozdravoven, 17 útulků pro
staré a choré lidi, 16 ústavů pro tělesně a duševně
vadné, 24 studentských pensionátů, 6 nemocnic. Na

výdržování těchto ústavů bylo vynaloženo (r. 1936) přes 18 milionů Kč. Ke Svazu charity připojené spolky a farní odbory charity, které mají na starosti chudinskou péči v jednotlivých farnostech, věnovaly na tyto účely v témž roce na čtyři mil. Kč.

Hle důkaz, že čeští katolíci přítomné doby neopustili cest, na něž jim od staletí ukazují lidumilné památky křesťanských předků.

XVI

BLUDAŘI.

Kristus Pán po svém zmrtvýchvstání nepoznán přidal se ke dvěma učedníkům, jdoucím do Emaus. Dal se s nimi do hovoru a za chvíli slyší od nich: „O Ježíši Nazaretském, jenž byl prorokem mocným v činu i slově přede vším lidem, a velekněží a zákoníci ho vydali, aby byl odsouzen k smrti a ukřižován.“ „My však jsme se nadáli – dodávají – že On to jest, jenž má vykoupiti lid israelský, a zatím je již třetí den, co se to stalo...“

Hle, na své uši musí tu Pán slyšeti první blud v své církvi. Oba učedníci Ježíšovi byli však tuze pokorní a dobré vůle. Nosili věrně v hlavě i srdci učení Kristovo, a proto snadno se vzdávali tohoto bludu svého o Mesiáši, jako židovském králi, osvoboditeli židův z moci římské. Stačilo slovo Mistrovo: „Ó bláhoví, zdali nebylo potřebí, aby Kristus vše to vytrpěl a tak vešel v slávu svou?“ Výklad proroků pak, kteří mluvili o Mesiáši, upokojil oba muže docela.

A ještě jednou v těch čtyřiceti dnech po svém zmrtvýchvstání, co meškal Spasitel na zemi, a to právě před samým rozloučením, musel zase potíratí týž blud: „Pane, v tomto-li čase obnovíš království israelské?“ ptají se jeho věrní znovu.

Kristus tenkrátě rázně jim odpověděl: „Nepřísluší vám znáti časy nebo chvíle, které Otec ustanovil mocí sobě vlastní!“ Ale pak napovídá jim, jaké bude jejich

poslání v jeho království, jež není s tohoto světa: „Dostane se vám síly, až na vás sestoupí Duch svatý a budete mi svědky v Jerusalemě a po všem Judsku a Samarsku až do končin země.“

V obojí této příhodě dal Kristus Pán církvi příklad i právo, jak si má vésti v potírání bludů: napřed laskavě a s dokonalým poučením, a když pak by se blud opakoval, vystoupiti proti němu rázně.

Podobný a raný blud v církvi apoštolské bylo rozhorlení křesťanů jerusalemských, pokřtěných židů, když se dověděli, že se Petr obrátil i ku pohanům a křtí je. Písmo sv. praví doslova, když Petr vstoupil mezi ně do Jerusalema, že „hádal se s ním, kteří byli z obřízky“. Ale Petr vypravoval jim celou událost, jak se zachoval z vnuknutí Ducha sv. a končil svou řeč: „Poněvadž tedy touž milost dal jim Bůh, jakož i nám, kteří jsme uvěřili v Pána Ježíše Krista, kdož jsem byl já, abych mohl zabrániti Bohu?“ Ta slova prvního náměstka Kristova stačila, aby blud rázem zmizel, jak povstal. Ve Skutcích apoštolských se věc končí: „To uslyševše mlčeli a oslavovali Boha, řkouce: „Tedy i pohanům dal Bůh pokání k životu“.“

Ale netrvalo dlouho a týž blud objevil se znovu, v jiné poněkud formě, a nebezpečnější. Když církev rostla mezi pohany, zejména v syrské Antiochii, kde po prvé dáno vyznavačům Ježíšovým jméno křesťanů, někteří křesťané, obrácení ze židů, počali žádati na pohanech aby zachovávali přesně také zákon Mojžíšův, zejména aby se dávali obřezati. Pro závažnost věci v našem rozjímání uvádím celý příběh doslova z Písma sv.: „A přišedše někteří z Judska, učili bratří: „Nebudete-li se obřezávati podle obyčeje Mojžíšova, nemůžete býti spaseni.“ A když Pavel a Barnabáš nemalou různici měli s nimi, zůstali na tom, aby Pavel a Barnabáš a někteří jiní z ostatních šli o tu otázku k apoštolům a starším do Jerusalema.

Tedy oni, jsouce vypraveni od církve, šli skrze Fenicii a Samarsko, vypravujíce o obrácení pohanů i způsobili velikou radost všem bratřím. A když přišli

do Jerusalema, přijati jsou od církve a od apoštolů i starších, zvěstující, kteraké věci činil Bůh s nimi.

I povstali někteří z sekty farisejské, kteří byli uvěřili, pravíce, že musejí obřezáni býti a že se také má přikázati, aby zachovávali zákon Mojžíšův.

Tedy sešli se apoštolé a starší, aby to rozvážili. A když mnohé vyhledávání bylo, povstav Petr, řekl k nim: „Muži, bratří, vy víte, že Bůh od dávných dnů mezi námi vyvolil, aby skrze ústa má slyšeli evangelium a uvěřili. A Bůh, jenž zná srdce, vydal jim svědectví, dav jim Ducha sv. jako i nám, a ne učinil žádného rozdílu mezi námi a jimi, věrou očistil srdce jejich. Protož nyní proč pokoušíte Boha, skládající na hrdlo učedníků jeho, kteréhož ani otcové naši ani my nésti jsme nemohli, ale skrze milost Pána Ježíše Krista věříme, že spaseni budeme, jakož i oni.“ I mlčelo všechno množství i poslouchali Barnabáše a Pavla, vypravující, kteraké divy a zázraky činil Bůh skrze pohany.”

Poté mluvil ještě a vyložil své zkušenosti a názory apoštol Jakub, přidávaje se k rozhodnutí Petrovu a na konec vyvolení muži, kteří by donesli psané ustanovení toho smyslu pokřtěným pohanům.

Nás zajímá vedle obsahu a ducha učení prvotné církve i nová forma, kterou nahodilý blud poťřen, a to, že k tomu účelu pro závažnost věci byl vlastně konán první církevní sněm, ač se tak v historii církevní nepočítá. Jsme tu tedy zase o krok dále v příkladě i poučení, jak si má v otázkách bludných vésti církev ve všech časech budoucích.

Všimněme si nyní pro ujasnění věci aspoň některých bludařů a bludů pozdějších a to hodně rozdílných.

Již v prvním století po Kristu obtěžovali církev gnostikové. Byli to většinou mužové učení, kteří se jali obracetí výsledky starověkých věd, zejména pohanské filosofie, na ujasnění některých stránek křesťanských. Evangelium Kristovo ovšem nepotřebovalo takových opor a podpor z pohanství a právě že čerpali Tito samozvanci z pramenů kalných, octli se

na scestí a proti církvi. Bludy jejich týkaly se hlavně podstaty křesťanského nazírání na Boha a na Nejsvětější Trojici. Církev vycházející z těchto prvních potýček s opravdovými bludaři vítězně, odnášela si pro budoucnost dvojí zisk. Předně byla nucena utvrdit se dogmaticky a tím se napřed chrániti uvnitř proti všem útokům zvenčí, a za druhé začínala se z toho podnětu znenáhle vyvíjeti pravá věda bohoslovná.

Z gnosticizmu vyšel Arius, kněz z Alexandrie, který učil, že Kristus není stejné podstaty s Otcem, nýbrž, že jest jenom nejlepší jeho tvor, skrze něho že Bůh stvořil vše ostatní. Arianismu chytali se mnozí, kdož byli náchylni bráti Ježíše Krista a jeho vykupitelské poslání příliš po lidsku, a tak se blud šířil a nadělal v církvi nemalé pohoršení. Církev zavrhlá učení Ariovo na synodě v Alexandrii r. 321, a když přesto Arius nepřestával šířiti pohoršení, svolala církev první sněm do Niceje r. 325, kde na shromáždění 318 biskupů arianismus slavně zavržen památnými slovy: „**Věříme v Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, téže podstaty s Otcem.**“

Patriarcha cařihradský Macedonius rozšířil blud Ariův na třetí božskou osobu, tvrdě, že Duch sv. je stvořen od Syna. Církev pro vážnou povahu věci zase vážně a slavně vystoupila svoláním sněmu v Cařihradě r. 381, kde symbolum nicejské doplněno slovy platnými ve vyznání víry podnes: „**Věříme v Ducha sv., Pána a Obživovatele, jenž z Otce pochází, jenž s Otcem i Synem zároveň se cítí a oslavuje, jenž mluvil skrze proroky.**“

Apolinaris, biskup v Syrii, položil si otázku: Jak jest Božství Kristovo spojeno s člověčenstvím? Odpovídá pak podle filosofie Platonovy, jenž rozděluje bytost lidskou na tři části: tělo, duši a ducha. Apolinaris praví, že Kristus měl lidské tělo a lidskou duši, ale ducha zastupovalo v něm Slovo (Bůh). Blud zavržen na témže sněmu r. 381.

Nestorius, patriarcha cařihradský, pokročil v tomto mudrování až k Matce Boží. Učil, že Panna Maria

porodila pouze člověka a že jí tudíž nenáleží název Bohorodičky. Blud zavržen na sněmu efeském r. 341, za velikého jásání lidu, jenž do noci očekával výsledek sněmovního jednání.

Na docela jiné pole dostali se hlavní bludaři jednak vývojem církve, jednak rozvojem světských věd po celém skoro tisíciletí od vítězství církve nad těmito prvními závažnými odpůrci. Řadu jejich začíná Angličan Jan Viklef, farář a profesor university oxfordské. Viklef jako učenec stojí na půdě pantheismu a fatalismu. Příroda jest mu výronem z podstaty božské, proto vše, co se děje, dobré i zlé, děje se z odvěké nutnosti. Lidé jsou buď předurčeni k věčné spáse, nebo k věčné záhubě. Předurčenému nemůže už tedy uškoditi hřích. Podle toho jest Viklefovi církev sbor předurčený k spáse. Zavrhuje pak svátosti, neuznává mši sv., papež není mu náměstkem Kristovým, kněz nemá moci kněžské, je-li ve hříchu smrtelném a j.

Zastavme se jenom u dvou Viklefových bludů. Předně jeho učení o praedestinaci. Jaký to hrdý názor o Bohu, nejvyšší Spravedlnosti a svrchované Lásce, domnívati se, že Bůh sám určil jedny ke spáse, druhé k zatracení, a proti tomu že marno je všecko snažení člověkovu, dělej si, co dělej. Což není naproti tomu celý život Kristův stálým vedením člověka k dobrému slovem i příkladem? Ne ten, kdo říká Pane, Pane, ale ten, kdo plní vůli Otce, vejde do království nebeského. Na nevinných dětech ukazuje Spasitel, jak se máme snažiti o dokonalost mravní. Sv. František z Assisi pak volá v nábožném zanícení se slzami vděčné radosti v očích: „Bůh jest láska.“ A o té Věčné Lásce opovází se krátký rozum nízkého názoru říci, že by nebylo u ní odplaty za skutky dobré? Jaký to rozvrat z tohoto učení nejen pro církev, ale pro společnost vůbec!

Za druhé kněz v hříchu smrtelném nemá prý práva konati svůj úřad. Blud tento ovšem padá již sám sebou před učením obecné církve, že svátost působí v duši podle zásluhy toho, kdo ji přijímá, nikoli

toho, kdo ji u d ě l u j e. Zásada jistě důstojná a osví-
cená! Můžeme si objasnit tuto věc nepatrným pří-
kladem. Dva žáci, jeden velmi nadaný, ale nedbalý
a lehkomyslný, druhý méně nadaný, ale bedlivý a
hodný, mají jednoho učitele, jenž jim oběma stejně
podává všechno učení. A jak často bývá obrácený
výsledek! Slabý, hodný vytěží mnoho, nadaný a ne-
hodný vychází naprázdno. Písmo sv. praví, že Spra-
vedlnost a Milosrdenství Boží se setkávají. Představ-
me si událost obyčejnou odněkud z Alp, kde horalé
jsou zbožní lidé, a tam by člověk třeba náhlým úra-
zem octl se v jistém nebezpečení smrti. Tři, čtyři
hodiny běží mu na vzdálenou faru pro poslední útě-
chu, aby nešťastník neumřel nezaopatřen. Tu však
by podle tohoto Viklefova bludu kněz musil odmít-
nouti žádost poslů, protože nemůže platně posloužiti
umírajícímu, když se mu snad včera nebo dnes při-
hodilo, že v slabé chvíli těžce zhřešil... Jak jinak
křesťansky a měkce slovansky cítil náš básník K. J.
Erben, jenž v básni Záhořovo lože třikrát za sebou
volá: Bez konce jest milosrdenství Boží!

Stín tohoto bludu, překonaného dávno u všech
moudrých, zatemňuje dosud, aspoň do jisté míry,
mysli lehkovážných křesťanů, kteří více zpytují hří-
chy svých kněží nežli své a raději se tak připravují
o milosti ze sv. svátostí, než by se zpovídali knězi,
jehož život se jim nezdá přísně kněžský. Pro sám po-
svátný výkon a jeho platnost nikdy mi tu na mysl
nepřišla nejmenší pochybnost.

Ale vrátíme se k Viklefovi. V Anglii bylo učení je-
ho odsouzeno r. 1382 od třinácti biskupů a 30 mistrů
bohosloví, kteří prohlásili 24 článků v jeho spisech
za bludné. Viklef musel se vzdáti svého postavení
na universitě a zemřel jako farář v ústraní. Anglie te-
dy se jeho novotami strhnouti nedala.

Zato za styků našich s Anglií po svatbě dcery Kar-
lovy Anny za anglického krále Richarda, přeneseny
novoty jeho k nám a náš národ, kde už péčí Otce
vlasti a arcibiskupa Arnošta opravy nábožensko-
mravního života tak slibně se byly začaly v duchu

vlastním, domácím, musel přetrpěti zkoušku cizáckých bludů Viclefových na vlastním těle a s přetěžkými následky.

Sám osvěcený arcibiskup Arnošt z Pardubic, nej-
schopnější rádce Karla IV., r. 1349 na synodě pro-
vinciální vydal pověstné statuty jako pevný zá-
klad pro zdárný rozvoj církevního života v Čechách
a mluví v nich biskupům a kněžím do živého. Ať žijí
cudně, varují se nestřídmosti, nenavštěvují krčem,
neberou na sebe zaměstnání světského a nenosí zbra-
ní! Oděv kněze nemá býti nápadný, tonsura ať ozna-
čuje jejich stav! Zapovídá se jim hra v kostky, tur-
naje, ani v domě, ani mimo dům nesmějí se stýkati
s podezřelými ženštinami. Kdo by byl usvědčen, má
býti zbaven obročí, vězněn a třeba i z diecése vypo-
vězen. Na zlé kněze má míti biskup dvojí žalář, je-
den mírnější, jeden přísnější, atd. Tato rázná oprava
církvě vychází tedy z církve samé a včas.

Když pak z blahobytu, plynoucího z dobré vlády
Karla IV., rozmohla se požívačnost a rozmařilost se
všelikými neřestmi, takže mnozí duchovní, nedbajíce
těchto příkazů, zavdávali pohoršení i nekněžím, pra-
cováno společnou péčí královou i arcibiskupovou
proti neřádům živým slovem, kázáno kněžím i da-
vům. Věc dosti známá z dějepisu, jenom si tu při-
pomeneme, že horlivé snahy těchto mravokárců ve-
řejných na půdě domácí potkaly se s největším zda-
rem za apoštolské činnosti slavného Jana Milíče z Kro-
měříže, který sám se vzdal pohodlného a lesklého ži-
voita ve službě královské, a obléknuv žíni a zvoliv
sebezapírání, kázával až několikráte denně s takovým
úspěchem, že posluchači jeho oddávali se nápravě
před jeho očima. Bohatí odkládali nádheru a oběto-
vali zlato své na skutky milosrdné, mezi nimiž stkví
se v historii čin Milíčův, že z dobrovolných darů po-
stavil veliký dům, zvaný Jerusalem, kde shromažďo-
val a živil a vracel pořádnému životu zpustlé hříš-
níky, zejména padlé ženštiny, prodávající své tělo.

Jest hodno zmínky, že Milíč už tenkrát měl za
nejúčinnější pramen síly pro dokonalý život křes-

řanský přijímání Nejsvětější Svátosti a doporučoval časté přijímání, což právě v naší době ustanoveno a prohlášeno papežem Piem X. pro církve všeobecně.

Nadšená a horlivá kázání Milíčova poslouchal výborný český člověk, vladyka Tomáš ze Štítného, a postaral se stejně horlivou a bedlivou prací, aby nábožensko-mravní snažení Milíčovo stalo se majetkem celého národa, tím že hlavní myšlenky Milíčovy sebral a sepsal, přidav k nim sám hojně ze své učenosti, které nabyl na universitě i vlastní soukromou četbou.

Je radost čísti u Štítného, jak vděčně vzpomíná „ohňových“ slov Milíčových a jak sám podle svého přirozeného rozumu českého venkovana se vzácným na tu dobu vzděláním školským rozvíjí obraz života křesťanského. V Štítném měli by dnes u nás znovu čítati manželé, otcové a matky a uvažovati, jak ideální jest jeho představa křesťanské rodiny. Hospodář je sluncem, hospodyně měsícem, dítky, k nimž počítá i čeládku, hvězdami. Hospodář je povinen starati se nejen o výživu a vezdejší potřeby čeledíny, nýbrž jest odpověden i za spásu jeho duše. Jaká to převážná sociální otázka, na kterou dnes všichni všude zapomínají!

To byl u nás počátek reformy na půdě domácí a v duchu domácím. Nevíme, máme-li se více diviti či želeti, že k těmto předchůdcům svaté paměti a zvláště ke Štítnému má se Hus, jako by jich ani nebylo. Namítá se, že Štítný již dobře své nestačil. Jistě že nestačil ve všem; rostoucí nekázeň a hlavně roztržka v církvi, vyvolaná trojpapežstvím, sváděla k hrubší zbrani, ale i tak zůstávalo v Štítného spisech mnoho krásného a platného nejen pro opravdové snahy reformační dobré vůle, nýbrž i pro nápravu v soukromí, v srdci každého jednotlivce. Tak ještě dnes! Snad si nevšímal mistr Jan Hus nemistra Tomáše ze Štítného jako jiní mistrové universitní, proti nimž se musel hájiti, že si bere právo psáti o tak velkých věcech a to mateřštinou místo učené latiny, a ponořil

se Hus celý do výmyslů a pochyb mistra oxfordského.

Nebudeme se šířiti o průběhu celé věci, pro niž jest k nestrannému poznání dost důkladných pramenů. Zastavíme se jen u stránek, jež mají zvláštní význam pro naše rozjímání. Universita pražská vytýkala učení Viklifovu, jak bylo v Čechách od Husa i od ostatních přátel Viklifových hlásáno a písmem šířeno, 45 článků bludných. Když před započatím Husova procesu v Kostnici zvláštní komise podrobila jej výslechu v klášteře dominikánském, jeho vězení, Hus na 32 z těchto článků odpovídá záporně: Nedržel jsem jich a nedržím. U deseti praví, že by v jistém smyslu mohly býti pravdivé, tři pak neodvažuje se ani tvrditi, ani popírati. Zato však v jeho spisech má se věc jinak. Z nich vybrány také nejzávažnější důkazy pro jeho obžalobu z viklifismu a v nové době teprve srovnáním textů Husových s Viklifovými přišlo se i na taková místa, kde celé věty a sloupce opisoval z Viklifa, aniž se výslovně naň odvolával. Tak se mu byl oddal a poddal.

Husitství a potom ovšem i národu nejdříve a nejhůře se osvědčil blud Viklifův o volném vykládání Písma sv. V Praze, která měla v paměti působení Husovo z prvních let kazatelských v kapli betlemské, kde bylo obyvatelstvo vzdělanější a nad to vedeno v nových naukách university, jakožto dědičky zásad Husových, vyvíjelo se po smrti Husově dál husitství mírnější, kdežto na venkově, hlavně v Ústí nad Lužnicí a v Táboře, kde kázával Hus již popuzený stíháním a trampotami z bouří, vznikalo husitství radikálnější. Jak to, když přece tu i tam měli za základ víry totéž Písmo? Proto právě, že si je každý vykládal podle Viklefa i Husa po svém. Tu objevil se výstražně, ale marně první kámen úrazu.

Jest zajímavé, že sama universita brzy vidí a léká se propasti, která se tak záhy otvírá mezi odštěpenými od sebe proudy prvotné jednotné Husovy myšlenky a snahy. Roku 1417 vydávají mistři ohlášení veřejné a naříkají na vzmáhající se mínění bludná,

a rok po té svolán universitou kněžský sbor na způsob synody, jenž se usnází na 23 člancích proti přílišným novotám. Čteme tu zejména důležitý článek II., aby nikdo neučil, že sluší jen to věřiti, co Písmem sv. zjevně se ohlašuje, protože mnohé pravdy nalézají se ve slovích, ale v duchu Písma sv., jemužto dorozuměti ne každému smrtelníku dáno jest." Ejhle, ve dvou letech po smrti Husově již se ukázalo, jak Viklifův blud o svobodném výkladu Písma sv. je klamný, nebezpečný a záhubný v následcích.*)

Dále se v prohlášení Mistrů kališníků prikazuje, že nesluší zapíratí ohně očistcového po smrti, ani zamítati mši zádušních, ani tupiti modlení za zemřelé, ani zavrhovati vzývání svatých; zpovědi a svátosti olejní že se má šetřiti, jakož i pocty obrazů a svátků svatých atd.

Zvláště zajímavé jest, že v tomto umírněném programu university kališnické jest i ústup, že „při mši sv. jen evangelium a epištola po česku, ostatní vše po latinsku čísti se má“ – věc, která byla katolíkům v Čechách papežskou stolicí povolena v našich dnech navrácené svobody.

Tato umírňující a zprostředkující ustanovení Mistrů vycházejí však už té doby na prázdno. Církevní kázeň byla všeobecně rozvrácena, lid slyšel stále vypovídání poslušnosti kněžím a biskupům, kdo měl

*) Ti, kdož s takovou smělou povrchností ještě dnes hlásají, že každý křesťan má právo vykládati si po svém Písmo svaté, nechť slyší sv. Jeronýma, který 20 let pracoval o překladě Bible, připraviv se k tomu studiem jazyků latinského, řeckého, aramejského, hebrejského i pilným cestováním po Svaté zemi, aby poznal dopodrobna kraje i obyvatelstvo s jeho životem a obyčeji. Světec praví: „Nemůžeš učiniti žádného prospěchu v Písmě svatém bez pomoci učitele, který ti cestu do něho otevře. Každý hledí si svého řemesla a jinými se nezaměstnává; jen ke čtení Písma sv. přisuzuje si kdekdo dost rozumu! Nepřipomínám umělců ani učenců, jen o řemeslech se zmiňuji: zedníci, kováři, tesaři. soukeníci a jiní, ano i rolníci nemohou býti bez mistra, jen Písmo svaté jest ono umění, jež si vůbec všichni osobují. Chceť každý učiti dříve, nežli se sám naučil, a mluví, čemu sám nerozumí. Pokud se mne týče, nemohu se aspoň sám chlubití a jistiti, že bych Písmu sv. veskrze rozuměl.“

tedy dáti na ustanovení Mistrův, kteří se sami od sebe činí vrchností církevní? Kromě toho Táboři působením svých fanatických kněží a bloudících vždy více biblářů laiků, ocitali se již v mnohém tak daleko od názorů Husových že se vlastně již objevovali bludaři novými. Aspoň jeden doklad na vysvětlenou. Stran Nejsvětější svátosti Hus sám prohlašuje, že nepřistoupil k uvolněnému názoru Viklefovu, Jakoubek ze Stříbra po něm docela tuto stránku víry prohlašuje za věc hlavní zavádí přijímání pod obojí za jediné spasitelné. Naproti tomu fanaticové táborští zneuctívají Nejsvětější svátost do té míry, že se jí přímo posmívají, nazývajíce Hostii motýlem.

Že však nekázeň všeobecná trvá – kromě kázně vojenské – že z ní a mylného pojmání Písma a víry vůbec bludové rostou, rozrůstá se i husitství jako nezadržitelnou kletbou na nové sekty a sektičky, a tak za málo let po smrti Husově vyrůstá v něm a při něm ohavná společnost naháčů, čili adamitů, proti nimž konečně sám Žižka mocí vystoupil a mečem je potřel, jako mrzkou hanbu české historie. Od ideálního programu Husova – očistu ve hlavě i údech – dospělí, opustivše půdu všeobecné církve, ke komunistickému naháčství – svobodným výkladem Písma!

A k tomu teď přimysleme si ještě zmatky a pohoršení v světové církvi samé, jichž nebylo lze zhostiti se hned, ani po zahanbujícím trojpapežství, dále zmatky mezi vrchnostmi světskými, panovníky a šlechtou, přimysleme si dále velké skutky husitského meče, slavné i neslavné, o jehož zlámání bouří se proti nám marně celý okolní svět, a vidíme v duchu dějinný labyrint, z něhož nebude za takového stavu věci moudrého a spasitelného vyvážnutí. A nebylo! Ještě dříve, než se naplnilo druhé desetiletí smrti Husovy, dochází na smutné, přesmutné Lipany. Rozštěpené sekty husitské chystají se tu na sebe s mečem v ruce, ne jako rodní „bratři“, ale jako zfanatisovaní nepřátelé. Aby bolest národa byla všeobecná, zavoláni jsou k účastenství v boji i nenávi-

dění katolíci, proti nimž nedávno stálo husitstvo všechno. Neporaženo-li tu dílo Husovo m r a v n ě již před bratrovražednou bitvou? Bitva u Lipan dotvrdila jen porážku po stránce hmotné, byla porážkou ne strany, ale vysíleného národa. Husité bojovali o rovnost a bratrství, byl to náš první a silný a k tomu domácí demokratism, u Lipan však byl pohřben. Pánům pomoheno k bohatství a pýše větší, než předtím, malý člověk zašlápnut do otrockého poddanství, o jakém nikdy předtím v Čechách nebylo známosti. Hanba tato rostla a sílila den ode dne a rok od roku, až konečně veřejně, usnesením sněmovním, prohlášen český selský člověk glebae adscriptus – připoutaný ke hroudě, již vzdělával...

Ale v náboženské reformaci země najednou nastává nová kapitola. V tomto všeobecném úpadku národním, jehož učení a mocní tohoto světa ještě přidělávali, nevědouce sami kudy kam, hlásí se ke slovu přirozený rozum venkovského písmáka. Petr Chelčický, jenž viděl celý vývoj díla Husova a jeho stoupenců, věděl o slávě husitských vojsk, ale viděl i zpustošené nivy, vypálené osady, zbořené kostely, kláštery i hrady, a konec konců za všechny ty národní oběti žádné náhrady, ba ani naděje k lepším časům, měří celé toto dílo také Písmem, ale ne v duchu kněží táborských, ani Mistrů universitních, nýbrž podle vlastní české své hlavy a českého srdce. Viděl Lipany. „Kárej ty zabiječe!“ volá na Mistra Jakoubka ze Stříbra. A když se mu dostává vyhýbavé odpovědi, ptá se, odvolal-li Bůh přikázání: N e z a b i j e š! Blahodárnou novotou zní z jeho úst stará pravda křesťanská: N á s i l í v e v ě c e c h v í r y m í s t a m í t i n e m á!

Bohužel, černý obraz rozvrácené doby a ztraceného štěstí národa byl v duši tohoto lidového myslitele příliš děsný, než aby přirozená moudrost nebyla zacházela do nových výstředností, když jedněm uhýbal. V dalším přemýšlení a horlení dospívá Chelčický k útvaru společnosti, jakého v životě společenském nelze provést. Města podle něho mají původ

od Kaina – taková byla v nich zloba – obchod jest lichva, míry a váhy jsou nástroje krádeže. Ale přes to z mudrování Chelčického dalo se pro dobu vybrati mnoho v dobrém smyslu opravného, zejména pro očistu mravů. To postřehl a uznal i sám náčelník církve kališnické mistr Rokycana, který z Chelčického spisů vybral a hlásal svým posluchačům v Týně. Z nich povstala nová sekta, „Jednota bratrská“. Ale že základ nebyl bez bludů, nemohla se jich vystříhati také Jednota – přes všechnu dobrou vůli a přísnou snahu – ano povstávají nové bludy uvnitř společnosti samé a brzy trhají ji na dvě strany, z nichž jedna zavrhuje i všecko vzdělání a umění, jakožto pramen z a v e d e n í. Na štěstí nabývá vrchu strana vzdělanější, dbalá jazyka mateřského i rozvoje písemnictví do té míry, že jí zůstane navždy veliká zásluha z vydávání cenných knih nejčistším na tu dobu jazykem.

Přes tento národní svůj charakter nezmohla se Jednota a nemohla se zmoci, protože přece jenom stála jednak na učení bludném – proto také pronásledována i samým kališnickým králem Jiřím – při svých počátcích hlavním příznivcem – jednak za uvolnění tehdejších mravů nevábila k ní mnohé naše lidi právě mravní přísnost Jednoty. Takovým bylo více vhod, když se k nám dostala známost nového cizáckého bludu – l u t e r s t v í. Nic nebránilo našim lidem tenkrát, že novota přichází k nám z Němec, od věků nám nepřátelských a záludných, že je proti d u c h u č e s k é m u, v založení svém citlivějšímu a jemnějšímu, ani smutná skutečnost, že se s cizím náboženstvím otvírají brány do země cizím mravům a cizí řeči a z toho ze všeho že poroste lhostejnost a chladnost místo starého, živého vlastenectví.

Co měl Luther nového? Pro naše kališnictví jistě dobrého nic, leda veliký krok dozadu. Hlavní jeho názor: S hříchem Adamovým zkažena lidská přirozenost, takže žádný člověk nemůže vykonati nic záslužného, proto není třeba starati se o dobré skutky, sama víra stačí ke spasení. Že v Písmě sv. se výslov-

ně praví: „Víra bez skutků jest mrtvá“, to názoru Lutherova nemění. Zavrhuje svátosti, křest a Svátost oltářní jsou mu jen znamení víry. Ve svátosti Oltářní nenastává proměna, nýbrž Tělo Páně jest přítomno ve chvíli přijímání vedle chleba. Atd.

Takové učení bylo snad vhod tvrdé duši germánské, ale nehodilo se měkké duši slovanské. Jest tedy s podivením a zároveň dokladem neblahého úpadku české povahy z dob tehdejších, že se u nás lutherství mohlo tak rychle přijímat i šířit na újmu domácího kališnictví i Jednoty bratrské. Luther vystoupil 1513 a za pět let v samé Praze jest již tolik obránců nového učení mezi zemskými úředníky a konšely, že vzniká vleklá, krvavá roztržka mezi stranami, z nichž kališnickou vede Jan Pašek z Vratu, a novou luteránskou nový primas Jan Hlavsa z Liboslavě. Při tom však nenávisť proti Římu spojuje obě strany, takže vejdou 1524 ve společné vyjednávání na sněmu, na kterém luteráni pokusili se již rozhodnutím většiny vnutiti své učení celé straně podobojí. Roku 1547 mají též protestantské stavy v Čechách většinu a troufají si i vypověděti poslušnost králi, když jim nařídil hotovost zemskou ku pomoci bratru jeho císaři Karlu V. v boji proti protestantskému spolku Šmalkaldskému. Zajímavé, že v tomto odporu jsou již i česká města až na tři: Plzeň, Budějovice, Ústí. Pomohli tím jenom k zesílení královské moci a rozmnožení královských důchodů i k oslabení vlastních sil. Odtud lze již z roztržek původu náboženského vždy určitěji sledovati stále zeslabování mravů a zájmů národních zájmy stavovskými (šlechty a měst) i osobními a dotíravou cizotou nebo aspoň vzrůstající lhostejností k odkazům staré ryzí českosti. To už se ukazovaly rudé červánky katastrofy bělohorské...

Běh událostí spěje jistě od hotových příčin k nutným následkům. Za protestantismem přichází rekatalisace. Dostavuje se podle fysického zákona, že tlak

vzbuzuje protitlak. Vždyť reformace měla týž podnět i postup. U nás za řeči o této době a jejich dějích vyvstávají nenávidění strašáci: Lichtenštejnské dragonády, exulanti, „jezoviti“, Koniáš – temno!

Bylo a jest bolestí církve, že hrubá moc světská – a to především ovšem pro zájmy své – míchala se do jejího díla, tak citlivě duchovního a nanejvýš odpovědného. Církev byla by si provedla návrat marnotratných synů, pokud se jim otvíraly oči a oni stáli o její mateřství, bez násilí. Naopak žádná moc na světě nebyla by se mohla pustiti do protireformace, kdyby tu již nebyla té doby stála všeobecná církev, ozdravělá ze svých vlastních vad a chorob a zesílená novými moudrými řády a příkazy v pravém duchu církve Kristovy, jak jej přes všecku nákazu kněžskou zachovávali a zachovali přemnozí praví duchovní pastýři svěřených stád. Zejména po koncilu Tridentském obrozena vážnost církve, že umlkaly hlasy nepřátelské proti ní a uznání a úcta vracely se mezi davы setrvavších vyznavačů.

Však nebyla rekatolisace historickou nutností jen u nás! A uvážení i údivu zasluhuje, že se děje podnes – i v horečce odpadů – a to u všech národů a právě u duchů nejznamenitějších! Co jiného jsou záhadné konverse, zejména mužů, kteří jednak osvědčili se nejpodivnějšími nepřáteli církve (Jörgensen), jednak seděli už na stolcích biskupských odštěpených církví. A to se děje dnes. Za tolika urputných útoků proti církvi, k nimž si podávají ruce všichni nevěrci a vlašníci bez ohledu na národnostní i sociální propasti, jež je navzájem od sebe dělí. Marně voláno: Pryč od Říma! Ohromující toto slovo zaráží a nutí leckde ku přemýšlení i duchy vlašné a probouzí je i obrací právě na stranu protivnou, na stranu církve. Těžko shledávat působivé důvody ku svolání Pryč od Říma, když za naší paměti jdou za sebou následníci Petrovi, papežové, vynikající nejen vzácnou moudrostí, ale i vzornou péčí o lidstvo vůbec a o jeho mravní povznesení, mužů vpravdě svatých. Naopak ze všeho toho tříštění jako by se zázrakem.

rodila blízká skutečnost předpovědi Spasitelovy: Bude jeden ovčinec a jeden pastýř. Na východě vždy slibněji se zakořeňuje Cyrilometodějská idea, jednotící, mající středisko na posvátném Velehradě, a na západě dávné sjednocovací tužby pokročily tak daleko, že volání po spojení křesťanských církví proti nepřítelům víry stává se stále živelnějším. Tak se zdá, že ideální sen o světové internacionále, vížící všecko lidstvo, plní už poslední a jediná pravá, života schopná internacionála – církev obecná. Jeden ovčinec a jeden pastýř – to bude konec všech bludů, i starých i všelijakých nových jejich náhražek.

V této silné naději a v pevné důvěře ve slavné poslání katolické církve, jednotící všechny národy na zeměkouli, jeví se mi všude všechny reformace nicotnými. Zvláště pak ubohými zdají se za odpadové horečky vypočítavé snahy o obrození a zesílení starých protestantských církví u nás, tím, že se jim dávají tituly, jako by byly historického původu domácího nebo dokonce pod zvučným titulem vlastenecké mluvy založí se nová zvláštní církev pro jediný národ. Místo šíře a velikosti – zúžení a malost, místo nadějného vzrůstu – zakrnění v samém zárodku! Proto tu před mým chodským svědomím padají malomocně všechny reformace jak staré, tak nové, s fanatismem odpadů, v témž přesvědčení poctivém i vlastenec-kém, jak to praví bratr Chod J. Š. Baar, kněz a spisovatel: Češi měli jenom jednu jednotu – náboženskou. Stála nás mnoho krve a statků – než nábožensky rozvrácení Češi století XVI. se vrátili k první staré církvi katolické, pro niž umřeli sv. Václav, sv. Vojtěch a sv. Ludmila. Jsme národ malý, nesmíme svou existencí hazardovat, trhat se z velké rodiny národů světa, shromážděných v církvi katolické – nesmíme, chraniž nás genius národa, se opět státi posměchem a příslovím sousedů, zejména Němců, že si neumíme po křesťansku zachovat klid domova. (Fr. Teplý: J. Š. Baar a Chodové, str. 40.)

XVIII

KONVERTITĚ

Obrátíme list a jsme v radostnější kapitole, o konvertitech. Odvážil bych se o nich hned na počátku říci, že jsou vyvolení mezi povolanými, neboť milost Boží dotkla se jich tak zvláštním způsobem, že příklad jejich opravdu za sebou táhne duchy silné a zahanbuje slabé, v těch i oněch pak budí jedinečnou úctu.

Ve skutcích apoštolských čteme, že hned po seslání Ducha sv., v padesátý den po nanebevstoupení Páně, kdy najednou apoštolové, bázliví předtím a scházející se při zavřených dveřích, jali se neohroženě hlásati Krista, obráceno jest a pokřtěno na 3000 lidí. Bylo to o svátcích židovských, kdy v Jerusalemě bylo přítomno mnoho cizinců. Písmo sv. vypočítává tu dokonce šestnáct rozdílných příchozích, podle krajin a mluvy. Ta zevrubnost je tu zvláště významná. Měli zajisté národové tito každý svou vlastní vzdělanost a někteří, jako na př. Řekové a Římané, velice vyspělou. Ale slyšíce zprávy o životě Krista Ježíše a o duchu a zásadách jeho učení, pokorně sklánějí před ním hlavy, přijímají křest s novou vírou a tím zároveň stávají se hromadně svědky, že Kristovo evangelium přináší kulturu vyšší, než sami měli, a toto slavné svědectví musejí mu vydávati všichni národové podnes.

Těchto tři tisíce pokřtěných z různých národů – to byli první obrázcenci, to byla první konverse hromadná. A opakovala se potom brzy několikrát, jak kde apoštolové na svých cestách s úspěchem kázali, ba opakuje se podnes jako plod usilovné práce misiónářů.

Ale v rané době apoštolské církve máme hned ještě jiný skvělý příklad: obrácení sv. Pavla.

Máme-li na mysli událost první, vstoupí nám snadno na mysl, proč že hned při této události, vzrušující všechen Jerusaleml, nestal se ze Šavla Pavel? Na-

opak, učený Šavel brojí proti Kristu ještě potom a staví a kazí, kde může, dílo apoštolů. Běře si od velekněze právo ke stíhání křesťanů až i ve vzdáleném Damašku. Tu však se hned na této cestě známým viděním Pavlovým vyplňuje slovo Páně: „nádobou vyvolenou jest mi on“, a „já mu ukážu, co musí trpěti pro jméno mé“. Šavel oslepne, ale Ananiášem uzdraven byv, „nese jméno Páně před pohany i krále i syny israelské“, a neúmornou činností, vytrvalým cestováním, učeností a především láskou ke Kristu i ku bližnímu roznese evangelium na tak široký okrsek zemský, jako žádný druhý apoštol.

Hle, Šavel se tak stává předchůdcem a pravým patronem konvertitů, k nimž všechen vzdělaný svět hledí s údivem a úctou: napřed proti Kristu brojili a církvi škodili, a potom, pověsivše srdce své na srdce Kristovo, slávou ducha svého a snažením čistého srdce stali se církvi pravými dělníky Božími, někteří pak i velkými vůdci.

K nim se druží i ti, kdož vychováváni byli v jiné sektě křesťanské a z lepšího poznání vrátili se k církvi katolické, od níž třeba před dávnými věky předkové jejich z jakýchkoliv příčin byli odstoupili.

Mohli bychom uváděti celé legie těch i oněch, ale zastavíme se pro úplnost věcí jen u některých a všimneme si jen událostí v jejich životě a rysů v povaze zvláště poučných.

V roce 1924 byla oslavována v světové literatuře třístaletá památka narozenin německého básníka Jana Schefflera, známého pod pseudonymem Angelus Silesius. Narodil se ve Vratislavi a pocházel snad z předků krve někdy slovanské. Vystudoval medicínu, stal se lékařem v šlechtickém domě, kde mu zbývalo dosti času na pěstování literatury a zvláště oblíbené poesie, začel se do středověkých křesťanských mystiků a z nich poznal životnost učení katolického, proti níž zdálo se mu protestantství mdlé. Vzdělal se v katolickém katechismu a nejen že brzy přestoupil ke katolictví, nedbaje ústrků a útoků, které se pro tento krok se strany protestantské proti ně-

mu vyřítily, nýbrž po osmi letech svého obrácení dal se vysvětit na kněze a v ústraní dobročinného ústavu oddával se mystickým úvahám o Bohu a dovršil svou slávu básnickou jako tvůrce nedostižné lyriky duchovní. Známa jest zvláště jeho kniha „Poutník cherubínský“, jež byla přeložena i do našeho jazyka. Sám Vrchlický s úctou poklonil se básnické tvorbě hlubokého konvertity a oslavuje ji zvláštní znělkou, ve které zdůrazňuje básníkovu „lásku k Bohu, stejnou jako k stvoření“ Zajímavo, že zpěvnost duchovní poesie uchvacovala vrstevníky jeho tak mocně a všeobecně, že i protestanté přes jeho odpad od nich pojímali některé jeho skladby do svých sborníků.

Světovou událostí, provázenou přehojným pozhledáním Božím, byla konverse oxfordského universitního kazatele Eduarda Manninga r. 1851. Byl vychován od rodičů ve víře anglikánské, studoval a po studiích stal se úředníkem v ministerstvu osad. Ale povaha a milost Boží nad ní zavedly jej jinam. Manning vzdal se lesklého úřadu a stal se anglikánským knězem. Působil pak v novém povolání tak znamenitě, že byl zvolen arcijáhnem a universitním kazatelem. Ale čím více snažil se v duchovním svém postavení proniknouti k duchu pravé zbožnosti, tím více blížil se k učení církve katolické, až se i rozhodl, že přestoupil. Roku 1865 stal se katolickým biskupem a brzy potom kardinálem; i působil blahodárně v novém úřadě nejen pro církev katolickou, ale i pro svou vlast Anglii a zejména pro pravý sociální pokrok v celém světě. Arcibiskup Manning vycházel od požadavků dobrých katolických škol národních i vyšších. Staral se o výchovu řádného kněžstva, obrátil vytrvalou péči k otázce dělnické, povznesl čest hmotné práce a stanovil podmínkou zdárného pokroku svorné spojení práce duševní a hmotné. Velikou váhu pro povznesení pravé kultury položil na rodinu. Čistý život manželský, péče o zdárnou výchovu dětí jsou kořeny rozvoje zdravé rodiny a tím i státu a společnosti. Stát má pomáhati rodině, mocí zákonodárnou starati se především o

mravní otázku tříd pracujících, má spravedlivě upravití dobu pracovní, omeziti práci žen a dítek, naříditi svěcení dnů svátečních.

Jaké to znamenité otázky ohromného dosahu sociálního a národohospodářského má tu již na mysli katolický velekněz, otázky, jež rozřešiti zcela nepovedlo se dosud nejpřednějším hlavám státníků a učenců všech národů. Sám žil jako abstinent.

Když kardinál Manning r. 1892 zemřel, spolek „Rytířů práce“ poslal soustrastný telegram: „Úmrtí kardinála Manninga jest dělníkům všeho světa ztrátou velikou; pracoval s nimi o věci velké, byl přítelem utlačovaných, otcem zoufalých.“ Může býti uznání čestnějšího nad tento hlas dělníků samých, nábožensky trpících na jiné straně?

Na třetí místo mezi konvertity, kteří volili povolání duchovní, stavím francouzského badatele a světce Karla de Foucaulda. Narozen 15. září 1858 ve Štrasburku, zavražděn v Africe. V dětství dostalo se mu od matky zbožného vychování, ale brzy zemřeli oba rodiče a strýc, bývalý důstojník, který se ho ujal, vychovával jej rozmařile. Na studiích nejevil ani chuti ku práci, ač byl značného nadání. Špatná četba dodělala zkázu, takže sám přiznává, že v duši jeho nebylo stopy po víře a že nevěřil v Boha třináct let. Stal se důstojníkem a utrácel na hostinách, v kartách a ve špatné společnosti, takže jej jeho poručník dal pod soudní kuratelu. Slavným jeho činem, ježž vykonal jako čtyřiaadvacetiletý důstojník, byla vědecká cesta do Maroka, kterou popsal v díle tak cenném, že se jím proslavil ve světové vědě zeměpisné.

Poté cestoval do Alžíru a tu obraz pouště a zejména půvabné noci s nádherným hvězdnatým nebem vyvolaly první jeho krizi, která jej vedla zpět k Bohu. Dostavoval se u něho zvláštní smutek, ježž hleděl zapuzovati četbou starých klasiků, ale marně. Poznání spořádaného a spokojeného života z víry, které nacházel u svých příbuzných, a seznámení s knězem-světce Huvelínem, přivedlo nejen jeho rozhodný návrat do církve,

ale vědec a voják Foucauld vstupuje do nejprísnejšího řádu mnichů trapistů. Žije tu v takové pokoře, že přísné regule jsou mu ještě lehké a on touží po životě ještě přísnějším. Po sedmi letech utíká z řádu před důstojností kněžskou, když mu byli představení, poznavše jeho výborné ctnosti, uložili studovali bohosloví v Římě. Utíká do Svaté země, kterou byl už navštívil před svým obrácením, a tam chce sloužiti Bohu jako sluha františkánského kláštera. Ale nevyhnul se Boží milosti, která jej hledala a vrátila jej do vlasti, kde byl vysvěcen na kněze 1901. Stav se sluhou Páně, rozhodl se nésti evangelium Kristovo do divoké Afriky, usadil se na oase Beni Abbusu, protože na čtyři sta kilometrů nebylo tam žádného kněze, a ticho pouště i její nádherné noci hověly jeho povaze pro náboženská rozjímání. Jsa živ jako poustevník, staral se nejen o duchovní posilu a povzbuzení křesťanů, nýbrž vynasnažoval se i skutky tělesného milosrdenství, aby jej mohamedáni, židé, pohané považovali za bratra. Karel Foucauld byl průkopníkem křesťanské civilizace mezi mohamedánskými kmeny na Sahaře a umřel tam smrtí mučednickou za světové války.

Dále v řadě vynikajících duchů světové slávy vybíráme aspoň dvě jména konvertitů literátů: dánského spisovatele Jörgensena a italského básníka Papiniho.

Jan Jörgensen narodil se r. 1866 z námořnické rodiny a byl matkou zbožně vychován v zděděné víře protestantské. Na studiích v Kodani nadaný a chytlavý mladík brzy byl připraven o víru hlavně spolužáky, učiteli a četbou. Nebezpečí a za ním zkáza vzrostly zvláště na universitě, kde koncem let osmdesátých minulého století, jako právě u nás, nabyly převahy lichý modernismus od neodpovědného realismu až k pustému atheismu.

Přitom žil Jörgensen životem chudého studenta. Dostával obědy, přijímal dobrodiní, ale v duchu doby počínal cítiti třídní nenávist k pánům a stával se „socialistou“. Současnou literaturu, která naň nejvíce

působila, prohlašuje sám za „těžkomyslnou, zoufalou a buřičskou“ Šťěstím pro mladého literáta bylo, že pravý veleduch, skrytý v jeho hlavě, nespokojoval se jen touto četbou od mužů, udávajících směr době, ač sám svou vlastní první tvorbou se k nim přiklonil, nýbrž čítal a seznámil se se všemi vynikajícími jmény literatury německé, francouzské i ruské a mezi nimi našel ovšem mnohé, kteří stáli v přímém odporu proti novému radikalismu, a tedy vedle beznadějně negace muselo projít jeho duší též mnoho vážného a světlého k l a d u.

To vše nemohlo zůstat bez účinku na vnímavou duši pravého genia, jakým Jørgensen byl již ve svém mládí, přes všecko dočasné poblouzení. Současné pokrokové společnosti bylo heslem: N i c n a d p ř í r o d o u, n i c v e d l e p ř í r o d y! Ale Jørgensen se přiznává, že již r. 1891 ozývá se v něm jakési neurčité náboženské tušení. Tento neznámý hlas vnitřní zesílil, když Jørgensen zanechav studií a oddav se zcela spisování o rodinném životě a jeho povinnostech, poznal, že život lidský má jiný smysl a cíl, než falešní proroci kolem něho hlásali. Poznal i pověstnou též u nás bídu literáta; přišla doba, že neměl na činži, ani na uhlí – tenkrátě prý se zas po prvé upřímně modlil...

Další obrát z krise nevěry urychlily styky jednak s lidmi věřícími, kteří táhli za sebou dobrým příkladem, a také s nevěrci, kteří za ním šli jako pro výstrahu.

Velmi mocně naň působilo zejména seznámení s mladým židovským konvertitou malířem Ballinem, který sám měl za sebou jako umělec pestrý světácký život. Ale dostav náhodou do ruky Kempenského Následování Krista, tak se zahloubal do úvah osvíceného mystika, že byl přiveden do lůna církve katolické. Jørgensen s úžasem a úctou poslouchá myšlenky a názory křesťanské, plynoucí z Ballinovy horoucí a skálopevné víry. Vydává se s ním na pouť do Itálie a tam nachází novou posilu v úctě velikého světce z Assisi. S tlumokem na zádech opakuje

svou pouť sám a kráčí bedlivě po stopách prvních františkánských klášterů, poznává a uctívá františkánskou vroucnost víry, sílu lásky a pokory i hlubokou františkánskou poesii.

Ostatní dodělává vytrvalá touha po pravdě, provázená milostí Boží. Roku 1896 přistoupil Jørgensen po prvé ke katolické zpovědnici a poznamenává si ve svém deníku blahodárné účinky toho kroku slovy: „Pocit štěstí. Plnost víry. Dlouhá procházka na slunci.“

Když pak byl vykonal i předepsaný obřad a posilnil se prvním sv. přijímáním, prohlašuje, že našel to jediné, k čemu se hodil: „Býti katolickým bojovníkem, katolickým biografem světců, katolickým básníkem.“

Konvertité, kteří stálou svatou touhou, mnohým přemýšlením a vnitřními mukami za léta dospěli k vítěznému poznání jediné Pravdy, bývají nazýváni nekrvavými mučedníky. Vším právem! Jørgensen je jeden z nejpřednějších.

Jako zářící meteor skvělých barev objevil se na církevním poli literárním mladý básník Giovanni Papini. Na něm se vyplnilo, že duch boží vane, kdy chce a jak chce. Papini sám se přiznává, že už tolik jednal a mluvil proti Kristu, že je konečně čas, aby promluvil na jeho obhajobu. Oblíbený básník přetrhne rázem své styky s přáteli a radostmi světa a uchýlí se do samoty s jedinou knihou – Evangeliiem.

Z úvah o pozemské pouti Spasitelově, o pravdách, zářících z jeho učení i skutků i z vlastních básnickových bojů a z radostných vítězství ducha nad hmotou roste mu tam pod rukama kniha nová: *Život Ježíše Krista*, dílo takové básnické krásy a řečnické úchvatnosti, že se obratem roku stává v statisících překladech duchovním majetkem celého křesťanského světa. Burcuje vlažné, posiluje věrné, otvírá oči všem lidem dobré vůle, takže nad touto náboženskou knihou pozastavuje se i světový tribunál o Nobelových cenách a Papiniho *Životu Kristovu* přiznal nedávno Nobelovu cenu míru. Vším právem

míru, neboť smutné zkušenosti z války ukazují po válce čím dále jasněji, že svět nedojde ku pravému míru bez kníže a míru – Ježíše Krista.

Neobyčejné překvapení všemu věřícímu i nevěřícímu světu, zejména starověrcům židům, způsobil nedávný křest žida Hercla, syna zakladatele sionismu, který pro kulturní a rasový význam tohoto hnutí byl také nazván králem Židovským. Proti nenadálému konvertitovi povstala pravá bouře, zvláště mezi židovskými novináři, ale Hercl odpověděl na všechny útoky dohromady klidem, který dokazuje, že se ku významnému kroku připravoval řadu let a to ze skutečné vnitřní potřeby. Zároveň dává najevo blažící sebevědomí nového křesťana katolíka.

V rodině bylo prý vychování Herclovo od dětství podle tradic židovských, avšak více formální, než hlubší náboženské. Vychovatelky tam byly protestantky. Ztrativ záhy otce, byl od poručníků poslán z Vídně do Anglie, aby se tam vzdělal a chytil praktického povolání. Zajímavo, jaké svědectví vydává současné škole. Čas na střední škole i na universitě ztrávený prohlašuje za ztracený pro svůj duchovní život. Zato hrůzy války i neblahé následky její nutily osamocенého mladíka, aby si všímal otázek náboženských. Hledal jejich řešení nejprve v teosofických společnostech a spisech – ovšem marně. Teprve, když náhodou vyslechl kdysi kázání katolického kazatele, jež se v Londýně konají na volném prostranství, hlavně v sadech a těší se rostoucí oblibě jednotlivců i davů, dostal se Hercl na novou cestu. „Zde konečně byl pokrm a nápoj,“ praví Hercl, a přiznává se, že od té doby stal se horlivým posluchačem těchto veřejných kázání a vytrval na nich mnohdy celé hodiny.

Vrátiv se do Vídně, ohlížel se po podobném prameni slova božího; i dostal se mezi baptisty a ti mu dali také po prvé do ruky Písmo svatá. Seznámil se potom s některými židy, kteří už byli přestoupili ke křesťanství. Zamlouvalo se mu při nich, že změnou víry nepustili se národního uvědomění židovského.

I zatoužil býti též křesťanem, dal se pokřtiti a vstoupil mezi baptisty. Pak se vrátil do Londýna a tam se teprve dodělalo jeho přestoupení ke katolicství, když se byl seznámil s jezuitou J. Dayem, který jej dokonale připravil a vyzbrojil vědomostmi o věcech víry.

Jeho přestoupení vykonáno na podzim roku 1924 v kapli Panny Marie Sionské, založené od dvou židů konvertitů a odevzdané jeptiškám, aby se tam modlily za obrácení židů. V téže kapli přijal pokřtěný Hercl také po prvé Tělo Páně.

Nadšený konvertita končí své vyznání dojemnými slovy: „Kéž archanděl, jenž vrátil Tobiášovi zrak, též mne osvěcuje a vede jistě na mých cestách!“

Krásná slova, jež mohou nám všem býti modlitbou v mrákotách moderních bludů.

Mnoho vážných a vřelých obrácení na víru děje se v posledních letech po vlivem unionistických snah, které jsou dnes významu světového. Jsou to duše v pravém slova smyslu nábožensky hluboce založené a hledají pravdu. Avšak v touze své po pravdě přenesou se každá pro sebe přes veliké překážky, jež se jeví z historických odchylek sjednocovacím snahám vedoucích duchů. Ony chtějí běžet napřed jako první strážé, a prostředkem k tomu jest jim odstoupení od sektářských bludů. Tyto konverse jsou zvláště hojné od církve anglikánské, kde jako přípravou k nim jest proud, nakloněný katolicismu do té míry, že stoupenci jeho vyznávají některé význačné zvláštnosti katolicství, zejména úctu Panny Marie, ano i zpověď. V roce 1936 přestoupilo ke katolické církvi 12.206 osob.

XIX

DOGMA TA

Proč prý si církev katolická vymýšlí a zavádí dogmata, nové přídavky a nauky ve věcech víry, jichž není v původním učení Kristově? Křesťanu má

stačit evangelium. Dobře! Znával jsem moudrého starého Choda, který rád čítal, a to i noviny, jimž staré povahy z lidu nemohly hned tak přijít na chuť. Když tento starý člověk přirozeného rozumu čítával o novomódních zásadách, vedoucích patrně k zlověstnému třídnímu boji, odkládal s nechutí takový list a říkával: „Bláznovství a nepravost! Bez toho všeho by mohlo být kdyby lidé poslouchali Desatero! Tam je všechno!“

Kristus Pán ve svém učení ještě i z toho Desatera vytkl jádro, které stačí pro život časný i věčný: „Miluj Pána Boha svého z celého srdce svého, ze vsí duše své, ze vsí mysli své a bližního jako sebe samého...“ Příteli, zachovávej jen toto dvojité přikázání Kristovo a jsi jistě na cestě pravé – ale dovedeš to? Já ne! Nemáme živé, čisté lásky, již k tomu třeba, ani k Bohu, ani k bližnímu, a nemáme věrné, činné oddanosti k učení Kristovu, abychom pochopili dobře, čemu učil a co přikazoval. Řekněte: Evangelium stačí. Ale pak se staráte, abyste je aspoň zhruba poznali? Máte knihu evangelií v rodinách, jako ji mívali naši staří, poctiví a počestní předkové? Nemáte. Náboženskou výchovu dětí ponechávali jste škole. Čemu pak se mohlo školní dítě při katechismu naučiti z evangelia? Tak tak, že si odneslo v paměti příběh O marnotratném synu, O milosrdném Samaritánu nebo některé jiné z krásných podobností Kristových, že to, jednou-li slýcháno, nemůže býti zapomenuto, zejména ne v duši dětské. Toto málo však nyní novými školskými řády ještě dítěti vzato. Nevěreční učitelové, nehodní nástupcové zbožných a vlasteneckých svých předchůdců, zapadlých vlastenců, starají se o patrné zpohanštění naší školy a ve vášnivém zanícení hmotářském opovažují se sahati na práva rodičů křesťanských s takovou surovostí a násilím, že svými výklady boří i to, co si pečliví rodiče v srdcích svých dětí sami doma postavili pro náboženský základ života.

A jděme o krok dále! Co pak dělá a jak pak se stará průměrný křesťan a katolík o další své poznání

náboženské, které mu ukládá sám společenský život, do něhož, opustiv školu, dál a dál samostatně vchází? Kdo z nich zachovává církevní příkázání a chodí řádně na služby boží, kolik křesťanů slyší aspoň pro jednotlivé neděle příslušné částky z Písma sv., a počká-li si kdo i na kázání, aby slyšel také výklad k nim? Nechodí-li do kostela, nemá ani to maličko, a jsou-li mu ke všemu hlavní četbou noviny podle jeho společenské příslušnosti vedené, nevychází z pokušení nevěry anebo aspoň lhostejnosti k víře zděděné, protože skoro ve všech novinách pokládá se dnes za přednost listu a jakousi bláznivou pokrokovost mluvití a psátí proti víře, a to třebaš vědomou lež.

A potom má stačiti k dokonalému křesťanskému životu evangelium, pramen víry, v našich dobách méně a méně známý nebo aspoň zapomínaný, ba u celých davů v podstatě své zhola neznámý?

Jasněji to ještě vysvitne, uvážíme-li, co nám říká evangelium samo. To ukazuje velice zřetelně, že neobsahuje vše, čemu Kristus Pán učil. Vždyť Spasitel chtěl, aby se jeho víra šířila živým slovem, nikoli písmem. On sám přece nic nenapsal a apoštolům přikázal nikoli: Sedněte a pište, nýbrž: Jděte a uchte. A víra křesťanská byla již značně rozšířena, když byla napsána první kniha obsahující učení Kristovo, evangelium. A knihy Písma sv. ani nepodávají soustavně nauku křesťanskou. Jsou to spíše knihy příležitostné, napsané pro potřebu některé osady křesťanské. To, co mají věřící věřiti jako učení Kristovo, bylo udržováno zprvu tradicí, ústním podáním, praksí věřících. A když později bylo napsáno evangelium, zůstalo toto podání, tradice, nutným doplňkem evangelia, či vlastně tvořilo s Písmem sv. zdroj, z něhož lze poznati učení Kristovo.

Toto ústní podání vedle Písma se nám zachovalo ve starých liturgických knihách: modlitby a předpisy v nich obsažené jsou výrazem víry křesťanské. Obrazy, nápisy z katakomb ukazují, čemu křesťané věřili, podobně jako i prastará vyznání víry (nejzná-

mější z nich jest apoštolské vyznání víry: Věřím v Boha) obsahují stručně hlavní pravdy zjevení. Stejně obsaženy jsou i ve spisech t. zv. Otců apoštolských, spisovatelů, kteří žili v době apoštolů nebo byli jim aspoň velmi blízko, i ve spisech jiných spisovatelů, kterým se dává název Otců církevních.

Písmo svaté a ústní podání obsahují slovo Boží, zjevení Boží, t. j. to, co Bůh chtěl zvlášť lidem říci o sobě a zároveň i co chtěl říci o tom, co mají lidé dělat, aby došli svého cíle. Toto slovo Boží k lidem mají poznati všichni lidé bez rozdílu za všech dob a na všech místech. Proto musí jim býti zprostředkováno tak, jak vyšlo z úst Božích, tak jak je pronesl Kristus Pán, Syn Boží.

A jak se postaral Kristus Pán, aby slovo Boží průběhem doby nebylo změněno? Vždyť lidé chápou podle svého různého nazírání, mohou se často mýlit anebo i vědomě nepravdu mluvit. Kristus Pán svěřil své zjevení apoštolům a jejich nástupcům, papežům a biskupům. Těm dal stejný úkol, jaký měl On sám: Jako mne poslal Otec, i já posílám vás. S nimi se přímo stotožňuje: Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá. Zaručuje jim, že bude s nimi neustále a že jim sešle Ducha pravdy, který s nimi zůstane na věky. Já prositi budu Otce i On jiného Utěšitele dá vám, Ducha pravdy, který by s vámi zůstával na věky.

Tato slova Kristova, příslib stálé jeho přítomnosti s apoštolů a jich nástupci, papežem a biskupy, zaslíbení Ducha sv., Ducha pravdy, jsou nám zárukou, že církev hlásá a vykládá nám slova Kristova tak, jak je hlásal a vykládal Kristus sám, že nám podává pravé a neporušené zjevení, slovo Boží.

Záhy byly jednotlivé pravdy zjevení Božího sestavovány ve stručné vyznání víry. Když badavý duch lidský o jednotlivých pravdách zjevení Božího přemýšlel, a sám sobě ponechán, zabředal někdy do omylů a do nesprávného nazírání na ně, tu vystupovala vždy církev skrze své představitele a vždy jasně určovala, co je smyslem zjevení, co nám Kri-

stus chtěl říci a jak tomu máme věřit, čili prohlášovala jasně články víry, dogmata.

Nešlo tu nikdy o něco nového, o něco, co by nebylo již v jádře obsaženo v Písmě sv. nebo uchováno v tradici. Církev jenom ty pravdy, které se průběhem doby víc rozvíjely a hlouběji poznávaly, určovala, přesně definovala, aby věřící nebyli na pochybách, co je zjevení Boží. Nezaváděla ani nevymýšlela nová dogmata. Jen to, co bylo ve zjevení Božím jako v zárodku obsaženo, rozvíjela a důsledky z toho vyvozovala.

Dogma je tedy zjevení Boží, slovo Boží a proto nemůže býti přizpůsobeno změněným poměrům dobovým. O něm platí slova Kristova: Nebe a země pominou, ale slova má nepominou.

V čem se může církev přizpůsobiti a také se přizpůsobuje poměrům a požadavkům doby, to jsou předpisy týkající se církevní kázně. Proto církev mění a přizpůsobuje příkázání o postu poměrům časovým a místním, proto upustila průběhem doby od veřejného pokání za hříchy, jaké bývalo v prvních dobách obvyklé, proto vydala církevní zákoník, přizpůsobený nové době. A dovede změnit i způsob své práce pastorační, jak dobové poměry toho vyžadují. Vzpomeň dnes tak zdůrazňované katolické akce. Ale nikdy nemůže změnit dogma, nikdy nemůže přizpůsobiti Slovo Boží novým poměrům. Přizpůsobení článků víry určité době mohlo by býti jediné v tom, že církev některé pravdy zjevení Božího více zdůrazňuje a více na srdce věřícím klade, jak to potřeby doby žádají, ale měnit je nemůže.

Abychom měli jasno před sebou proti nahodilým pokušením, která se nám tu v moderní společnosti vnucují od všelijakých samozvaných kritiků dogmat, zaberme do této úlohy aspoň dva příklady, kdy jménem moderního pokroku mluví se proti přesnému a nezměnitelnému prohlášení církve – dogmatům.

My, oddaní křesťané, věříme a modlíme se podle Apoštolského vyznání víry: Věřím v Boha Otce Všemohoucího, Stvořitele nebe i země, i v Jezu Krista,

Syna Jeho, jediného Pána našeho, jenž se počal z Du-
cha svatého, narodil se z Marie Panny.

Kolikráte mně lidé učení nebo vysoko postavení,
mezi nimi i z míry dobří a čestní – a někteří docela
s jakousi neutajenou povýšeností nad mou prostotou
– prohlašovali, že uznávají Krista jako velkého, ba
nejsvětějšího člověka, ale že by byl Synem Božím...?

Dívají prý se na věc očima přírody a přirozenosti.
Já bych přidal: očima své hrdé a tupé pýchy, třeba
si ji ani neuvědomují. Hovoříte-li s nimi o věci
dále, shledávají na Kristu ovšem výborné ctnosti,
ale hned ukazují, že byli i jiní velikáni a už před Kri-
stem, kteří překvapili svět ideálními zásadami a na-
ukami, třeba ne v té míře jako Kristus, Budha, Kon-
fucius, Sokrates... Dobře! Ale tito velikáni lidští
vlekli i své dlouhé stíny za sebou, měli i své vady!
Kristus jediný mohl se zeptati svých nepřátel i přátel:
„Kdo z vás mne může vinit z hříchu?“ A jindy
slavně prohlašuje: „Já jsem cesta, pravda a život.“

Tito sudiči Krista jako velkého člověka mají za
patrona Francouze Renána. Na něho se odvolávají
i ti, kdož jeho spisu, vemlouvajícího se parádou slov,
ale hodného zavržení umíněností a povrchní logikou,
ani v ruce neměli. Slyšel jsem, jako dospělý student,
jak četba českého překladu Renánova rozvrátila na
Chodsku spokojenost a klid velmi řádné rodiny jisté-
ho zedníka. To mi bylo podnětem, že jsem si touž
knihu vypůjčil, ale, bohudík, mým přesvědčením ne-
hnula ani dost málo, ačkoliv v těch letech byl jsem
vznětlivý pro každou novou a velkou, třeba jen
zdánlivě velkou myšlenku. Pro lidi dobré vůle Fran-
couz Renán byl brzy poražen Francouzem Didonem a
za našich dnů zatlačují jej docela dva nové Životy
Ježíše Krista, Papiniho a Fuardův, z nichž první pů-
sobí dojmem skvělého díla básnického, druhý kli-
dem a jistotou základního odborného vědění. Vzchá-
zí z toho krásná naděje, že za ledovou zimou lidské-
ho hmotařství jde nové duchovní jaro, které se už
ohlašuje táním v lidských srdcích...

Vrátíme se nyní k dogmatu o synovství Božím Ježíše Krista! Bylo již řečeno v úvaze o bludařích, že církev určitě prohlásila víru v božství Kristovo už na synodě v Alexandrii r. 321 a na obecném církevním sněmu v Nicei r. 325. Nám, kteří s radostí a láskou provázíme v duchu Pána Ježíše v evangeliu a slyšíme jeho slova a vidíme skutky, ani na mysl nevstoupí jakákoliv pochybnost o Synu Božím. Pochybovačům však nepostačí a nepomůže nic ani tak staré a slavné prohlášení církve. Je vede příroda a její zákony plození...

Mohli bychom nadhoditi potyčku slovnou. Když zákon, tož nad zákonem zákonodárce, který přece mohl, může a bude vždy moci od zákonů, jež příroda sám dal, tvořiti výjimky?

Ale neuhýbejme zatím jinam! Podle týchž zákonů přírodních jest jim dále nemožné, aby Panna počala a porodila, i aby Matka Ježíšovo mohla býti pokládána a nazývána Rodičkou Boží.

Navštívil mě kdysi horlivý křesťan, ale ne katolík. Měl radost, když viděl na mém stole Bibli. Rozhovořili jsme se docela důvěrně a přátelsky o věcech víry, a mně samému mezi řečí vyskočilo slovo Matka Boží. „Ne Boží, Matka Ježíšova!“ opravoval mě hned jinověrec. A už jsme věděli oba, že nemůžeme hovořiti dále. Buď si! To byl jinověrec. Ale směla a měla by církev trpěti takové svévolné a rozdílné názory v lůně svých vyznavačů?

Vzpomínám tu, kolik světových básníků od počátku křesťanství oslavovalo ohnivými slovy a křišťálovým nadšením Matku a Pannu, Rodičku Boží. Vzpomínám na zvláštní drahokam v pokladech starého podání u národů nejrozdílnějších povah a kultur, na společnou zděděnou představu o Panně, která počne a porodí neobyčejného syna. Kde se ta představa vzala, proč a jak byla přes věky bludné uchována u tolika národů a na rozdílných místech?

Pochybovači nemohou si ve svých hlavách srovnati ani spojené božství a člověčenství Ježíše Krista,

ani mateřství a neposkvrněné panenství Matky Ježíšovy. Jim neplatí žádné výjimky, žádná tajemství vůle Boží, ani ne moc Boží. Snad je tak zatěžuje vlastní tělesnost a smyslnost. Vždyť právě v těch přírodních zákonech plození a rození objevila odborná věda tolik podivuhodných zjevů, záhad a tajemství, před nimiž se musí sama malomocně klonit, jako by jí sám Tvůrce určoval hranice jejího badání: Až sem a ne dál!

Hleďme, je pohlavní život zjištěn nejen u živočichů, ale i u bylin. Slavný Linné, který dlouhým, bedlivým badáním tuto stránku přírody objevil, pravil prý skromně: „Boha jako ze zadu jsem spatřil.“ Dokázáno dále, že jabloň a hrušeň má květy obojího pohlaví na témž kmeni a větvích, vrba a topol mají je odděleny na stromech dvou. Tasemnice má obojí pohlavní ústrojí v každém článku jejího dlouhatánského řetězového těla. Plži dokonce mění pohlaví po měsíci, včelí královně jedno oplození stačí na léta, v nichž snese třeba miliony vajíček. Žlabatky mohou snášeti vajíčka, schopná života i beze styku se samečkem. Někteří živočichové, právě z těch nejmenších a nejzajímavějších, jichž život jen ozbrojené oko drobnohledem může pozorovati, nepotřebují k svému rozmnožování ani spojení pohlavního. Mnozí se prostě dále dělením původního jedince na dvě nebo na několik nových těl téže podstaty, u některých pak je dělení i plození zároveň. Kolik v této namátce z přírody tajemství Tvůrcovy moci a Tvůrcovy vůle, nepochopitelných nejučenějším hlavám odborníků, a přece jsou to úkazy, dokázané dnes nade vší pochybnost. A témuž Stvořiteli upíráte právo moci a tajemství a možnosti výjimek od obyčejných přírodních řádů, když bylo o splnění úradku Věčné Lásky stran vykoupení a spasení člověčenstva? Ó lidská tělesnosti!

Jak určitě a slavně znějí slova evangelia: Za onoho času anděl Gabriel poslán byl od Boha do města galilejského, jménem Nazaret, k panně zasnoubené muži, jemuž jméno bylo Josef, z domu Davido-

va a jméno panny Maria. A vešed k ní anděl řekl: Zdráva buď milosti plná, Pán s Tebou, požehnaná Ty mezi ženami. Ona pak, uzřevši jej, užasla nad řečí jeho a myslila, jaké by to bylo pozdravení. I řekl jí anděl: Neboj se, Maria, neboť jsi našla milost u Boha. Až počneš v životě a porodíš syna a nazveš jméno jeho Ježíš. Ten bude veliký a synem Nejvyššího slouiti bude a Pán Bůh dá mu trůn Davida, otce jeho, a bude kralovati v domě Jakobově na věky a království jeho nebude konce. I řekla Maria k andělu: Kterak se to stane, když muže nepoznávám? A odpověděv anděl řekl jí: Duch svatý sestoupí v Tebe a moc Nejvyššího zastíní Tebe, proto také to svaté, co se z tebe narodí slouiti bude Syn Boží. A až, Alžběta, příbuzná tvá, i ona počala syna v stáří svém a nyní je již v šestém měsíci ta, která slove neplodná, neboť nemožná u Boha není žádná věc. I řekla Maria: „Až, já dívka Páně, staniž se mi podle slova tvého!“

Mariina otázka, kterak se to stane, sama hlásá zajiště napřed neporušené panenství. A odpověď andělova, tajemné, ale na výsost důstojné a pro čistá srdce srozumitelné tajemství Lásky Boží doplňuje a vysvětluje.

Komu dobrému a moudrému bylo by lze bráti tato slova Písma v pochybnost? Vědomí, že stojíme před největšími tajemstvími víry, kloní hlavy i srdce v radostné a tiché naději, že se splňuje dávný boží slib lidského spasení.

Proti těm slovům pochybovačů položme slova živé víry, jež náš Mariánský básník Julius Zeyer dává do úst Ježíšovi, přítomnému při smrti svého pěstouna: „Ty na zemi zde byl jsi na místě Otce mého nebeského: Ty tiše žils a nepoznán uprostřed největších tajemství, Ty rozuměl jsi duši svou a nechtěls chápat lidským krátkým rozumem, co chápat nelze, tajemství o mém na svět příchodu, v něž vnikat tvor žádný nemůže, jež jasno jest mně a Bohu a Duchu Svatému, již jednu toliko bytost tvoříme, a Matce mé, jež mne zrodila.“ (Mariánská zahrada.)

Věřím a vyznávám tak s básníkem a v té živé víře vidím duchovním zrakem před sebou státi Marii Pannu, jak naslouchá slavnému poselství andělskému, a k sluchu mi znějí vznešená slova starobylého vyznání víry, která již víc než půldruhého tisíce let se modlí u našich oltářů:

Et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine et homo factus est.

I vtělil se Duchem Svatým, z Marie Panny a člověkem se stal.

XX

ŠPATNÍ KNĚŽÍ

„Špatní kněží, špatná církev!“

Tenhle tuctový a nespravedlivý úsudek slýcháme v přítomné době často, a to nejen od nepřátel církve, ale i od povrchních matrikových katolíků.

Špatné kněze máme a můžeme je mít vedle dobrých, jako každý jiný stav má své dobré příslušníky a zase špatné, kteří mu dělají nesnáze, škody, pohoršení a třeba i hanbu. Ale špatní kněží nejsou ještě církev, ba ani špatní se všemi dobrými – a mezi těmi najde dobrá vůle všude pravé sluhy Boží – netvoří dohromady církev. K té patří ještě všichni věřící a mezi těmi co tu pravých srdcí, oddaných Kristu a evangeliu, a ti v členství církve každý mají své právo ne snad menší než špatný kněz, ale právě takové jako kněz dobrý. A patří k církvi všichni, kteří nás předešli vírou v srdci v životě tomto a žijí život oslavený v nebesích, nebo ještě naň čekají, trpíce dočasně v očištění. Neřekl-li Kristus: Království mé není z tohoto světa? A patří k církvi obecné všichni lidé, jednající podle přirozeného zákona božího, vštípeného v srdce lidské, neměli-li možnost poznati v učení křesťanském kladný zákon boží, doplněný učením Kristovým a zpečetěný jeho smrtí. A vrchol všeho – patří k církvi její zakladatel Ježíš Kristus podle vlastního slibu svého: „Já s vámi jsem až do skonání

světa." Toto-li všechno jen letem uvážíme, jak bychom si mohli takové pohoršení bráti z chybuujících jednotlivců, kteří místo pastýřů dobrých činí ze sebe nevěrné nájemníky v ovčinci Páně? Chybili a chybuji, o tom není sporu, oni to sami leckterý s pláčem přiznají, ne-li veřejně, tedy jistě ve chvíli jasné aspoň v svědomí svém. Ale obraťme se v tak těžké věci k samému Kristu o radu a o poučení! Zavrhoval On tak nelítostně chybuující, jako to dělá svět? Ne opovržením, ne odsouzením, ale milosrdenstvím a slovo dobré měl pro ty, které našel na cestě zlé. Tak je obracel k dobrému. Čiňte také tak a bude jistě čím dál méně takových, na něž chcete bez lítosti ukazovati prstem! Důvod a důkaz máte proto v nezvratné pravdě historické, že ani nepřátelské úsilí špatných kněží, ba ani ne špatných papežů nepohnulo základy církve.

Ublížilo-li nejprvnější církvi, že mezi dvanácti objevil se zrádce, který Mistra nejen zradil, ale zrovna za peníze prodal? Čtěme o všelikých protivenstvích a obtížích počátků, které musila církev přemáhati, jakož i o úkladech mnohých a krutých nepřátel, proti nimž bylo se jí chrániti, ale nikde nic se nedovídáme, že by jí byli vyčítali Jidáše. A slabochům pochybovačům, kterým v této věci všechno toto nestačí, prohlašují: Já aspoň sám nerozpakoval bych se ani na okamžik ve chvíli nutné přikleknouti s hříchy svými do zpovědnice před takového kněze hříšného nebo i přijímati z ruky jeho Tělo Páně, ne pro jeho chyby a vady, jež souditi bude Bůh, nýbrž, že mi koná, co konati jest povinen mocí svého řádu, a že naše církev moudře a laskavě vykládá tu účinky posvátného úkonu, v němž milost Boží působí ne podle zásluhy toho, kdo svátost uděluje, nýbrž kdo a jak ji přijímá.

Hodně hodných věřících, a přibude hodně hodných kněží! A ještě s větší jistotou by se mohlo říci: více hodných, pravých křesťanských rodin, a bude více hodných kněží. Na rodině tu zajisté nejvíce záleží a to hned od prvního vedení ve věku dětském.

Bylo-li tam pochybeno, nenaučila-li matka synáčka dobře se modlit, neviděl-li u otce, že svaté věci jest svatě bráti, potom v žádném kněžském semináři a na žádném vysokém theologickém učení za čtyři nebo za pět let neudělají ze lhostejného mladíka horlivého apoštola.

Jsou tedy i kněží té které doby jako samostatný stav – a řekl bych, oni přede všemi jinými jsou měřítkem mravní úrovně téže doby. Ukázalo-li se pohříchu nedávno u nás, že překvapující počet kněží našich po léta brali tak v lehkost své vznešené povolání, že při prvním hromadném pohoršení od něho utíkali, ať už za pohodlnějším chlebem, nebo za nevázaným životem, je to smutné svědectví pro celou současnou společnost, z níž tito nájemníci místo pastýřů byli bráni. A opakuji i zdůrazňuji, že první vinu hledal bych u jejich matek a otců.

Druhá věc, kterou třeba dobře uvážit při těchto přemnohých a někdy zrovna jedovatých výtkách kněžím, jest, od koho takové pomluvy pocházejí. Na prvním místě jsou takovými kněžskými mravokárci ne snad zjevní nepřátelé církve, jak bychom čekali, ale kteří z farizejské domýšlivosti dělávají si zvláštní právo na vážnější příslušnost k církvi. Už to tak bylo za časů Kristových. Na rozích ulic vykonávali svou pobožnost a rozhlašovali své dobré skutky, ale ani Pán Ježíš, který chodil „všude dobře čině“, před nimi neobstál. Však měl pro ně Spasitel nejtvrdší dvě slova, která nacházíme v evangeliu: „hrobové obílení“ a „pokolení ještěřčí“. A platí to i těm nynějším. Kdo by se jimi dále obíral? – – –

Druzí jsou o málo lepší. Ukazují se na oko přáteli knězi, zejména mladému, nezkušenému, zvláště někde v maloměstské společnosti. Tykají si s ním, zavádějí jej a svádějí jako pro nevinný žert k životu nedůstojnému jeho stavu a povede-li se jim to, hned zítra se škodolibou radostí roztrubují jeho poklesek.

Třetí jsou ovšem nepřátelé církve, ať už si stojí v ní jako matrikové katolíci, nebo jsou mimo ni jako vy-

stoupí nevěrci či příslušníci církví jiných. Prvním připomenul bych, když už sami necítí nečestnost svého jednání, staré přísloví z úst lidu, že jen špatný pták trousí do svého hnízda. Druhým a třetím platí společná odpověď: Nemáte-li společenství s církví obecnou, nemáte také práva mluvit ani do ní, ani o ní, a to ani zlé, ani dobré.

Snad se tu někdo s nevolí pozastaví nad tímto naším uvažováním a jiný dokonce s pohrdlivým úsměškem vytkne mi: Proč tedy nemluvíš dál? Proč zamlčuješ chyby kněží, s nimiž se mnozí z nich sami neskrývají, nevyjímaje ani pověstné pohanské „vinum, Venus“...

Odpovídám obojím: Nepředbíhejme se, ještě jsem tu nedomluvil.

Do soukromého života nebudu se míchat ani nehodným kněžím a nic jim nevytýkám. Nejsem jejich zpovědníkem. Ale jisto je, že z některých kněžských vad, a to nejen „dole“, ale i „nahore“ pod hermelínem, škodu berou veřejné věci, svaté každému řádnému křesťanu a katolíku zejména. Tu mlčet nesmím, nechci a nebudu. Povím aspoň o některých křivínách, jež by bylo záhodno se vši horlivostí a společným úsilím napravit, čím dřív, tím lépe.

Nejvíce se mi protiví, když slyším od kněží, a to i od mladých, zdravých lidí, plných života, jak pessimisticky dívají se na nynější znesnadněné a ztrpčené ovšem povolání své. Všecko všude vidí jen černé, všude se jim křivdí, všude nalézají opovrhování, trápení a nezdar. Pro takového měl bych především jiným radu pohanského básníka Homera, kterou dává bohyně Thetis svému synu Achillovi, také tak naladěnému: „Nabud' myslí, synu můj, v ž d y í j e š t ě n a n e b i v e l i k ý B ů h.“ Napoleon říkal: Špatný voják, který nechce být generálem.“ A náš básník buditel dobře věstil: „Ne z rmutného oka, z ruky pilné naděje kvitne... Největší je neřest v neštěstí láti neřestem...“

Nejhorší stránkou tohoto malomyslného naříkání a protivného fňukání, nedůstojného každé mužné po-

vahy, jest, že se šíří jako nákaza a otravuje jiné, kteří do té chvíle pracovali vytrvale a s hlavou vzhůru. Proto pravím: Kdo už jsi se svým povoláním v takových koncích, že ti nezbývá než náрек a malomyslnost, vezmi svědomí do hrsti a spravedlivě uvažuj, kolik jsi na tom všem nezdaru sám zavinil! Práce svědomitá, vytrvalá, a když jde o víru, především jiným nadšená a obětavá, nemůže se minouti se z darem, třebaš byl s počátku nepatrný nebo dá na sebe dlouho čekati. To už je podle vůle Boží.

Druhá taková slabost mnohých našich kněží, a to zvláště v nynější nepříznivé době častá, jest, že se kněz straní svých osadníků, oddává se mrzutému životu samotářskému, až konečně nezná cesty než do kostela a do školy a myslí, že dělá dobře. Ba ne! Ani hrubé urážky, jichž se vám snad dostane od nepřátel víry, ani pomluvy a posměšky od neupřímných katolíků z vlastního vašeho stáda nesmějí vás odraditi, abyste nevyhledávali styků s údy církve vám svěřenými, hodnými jako nehodnými. Je moudré a velké slovo vašeho povolání v církvi: *cura animarum* – péče o duše. To vám ukládá, že vám musí býti stejně drahý i poslední člověk na osadě, jímž třebaš všichni opovrhují a byť on opovrhoval i vámi. Není tu žádné omluvy na nepřízeň doby, že je kněz tu a tam nerad viděn nebo i tupen a posmíván. Potká-li tě nezdar a zármutek u jednoho, vyhledej druhého, třetího, pátého a desátého, a někde se jistě potěšíš a posilníš k vytrvalosti. Kristus se zvláštní péčí vyhledával ztracené. S hříšníky jídal a nedbal, když mu to zákoníci vyčítali.

Takové apoštolování nemůže se ovšem díti bez veliké lásky a tu lásku nelze utajiti: u věrných nalézá zase lásku, odpůrcům vyráží zbraň z ruky. Kdyby tak byli apoštolovali všichni kněží, aspoň v těch povinnostech, jež jim ukládají církevní řády, na př. kdyby byli všude horlivě konali po svých osadách jenom předepsaná křesťanská cvičení, nebyla by nákaza nevěry postupovala tak snadno a rychle,

jako se stalo v poslední čtvrti století. Nejvíce koukole nasil nepřítel, kde kněží spali.

Za třetí takovou slabost, ne právě do očí bijící v povahách, ale velmi záhubnou v následcích, mám nedostatek náboženské vroucnosti a z toho nechuf až i nezpůsobilost ku prohlubování života duchovního meditacemi a duchovní četbou i modlitbou. Je to náказа všeobecná, rostoucí den ode dne za úpadkové doby, jejíž světská moudrost propadla v hmotařství do té míry, že se v blahobytu hmotném a službě tělu hledá a nalézá hlavní cíl života. Ať si jde tou cestou „úpadkové lidstvo“, ale vy, kněží, kteří je máte vésti od úpadku ku pravému pokroku ve světle učení Ježíše Krista, na tyto dráhy zahýbati nesmíte! Jako jediný a jistý lék proti modernímu hmotařství zazněl vám nedávno se stolce Petrova příkaz: „V š e o b n o v i t i v K r i s t u.“ Jak budete obnovovati vše kolem sebe, když ne sebe? A jak budete obnovovati v Kristu sebe, když vám bude obtíží modlitba a duchovní četba, zejména překrásné poučné a posilující meditace mystické, v nichž od prvotných a vyvolených autorů dědíme bohatý, křišťálový pramen pro osvětlení nejhlubších a nejnežnějších citů náboženských? Právě ta zevšednělost doby výstražně volá nejen na vás, ale i na nás laiky, kteří chceme udržovati krok s učící církví, že bez radostné, vroucí modlitby a meditace neobstojíme.

Však už zase raší nové svaté nadšení a za ním jde požehnané obrození. Předně ujalý se slibně mezi kněžími eucharistické schůze, založené před několika lety na Strahově, ano už se volá, moudře a včas, po rozšíření této eucharistické úcty na kostely venkovské, tak aby horliví hosté-kazatelé mohli s dvojnásobným výsledkem uplatniti své kazatelské schopnosti. Za druhé z objevující se nouze o duchovní, zejména o nové kaplany, vzniká v Praze podobně včasná a zdravá myšlenka, aby při kostelích, kde chybí druhý kněz, bylo odpomáháno nedostatku slova božího dobrovolnými misiemi kněží obětavých, pro ten den a hodinu nezabraných vlastními

povinnostmi. Utvořeno i ústředí, jež si vzalo na starost šířit i organisovat tyto misie, tak aby se u něho mohli hlásiti i ochotní kazatelé i duchovní správci, kteří by jejich výpomoci potřebovali. Věc krásná, významná, v církevní vzájemnosti nanejvýš důstojná. Kéž jí využijí k slávě Boží a ke spáse duší, toužících po slovu božím, zvláště kněží-katecheti na školách, jimž novotami ve školství vzata možnost ku plnění jejich nejkrásnější týdenní povinnosti – exhortám. Ať sta a sta zrušených exhort při školách budou promluveny přes všechny překážky a nepřízeň doby místo ve školách na místech jiných, kde o ně bude voláno. Sám Kristus Pán tu čeká a žádá od vás té náhrady. Jenom ať nezůstane toto počátečné nadšení – na papíře!

Výtky zasluhuje dále také naše nejednotnost a roztržitost, s jakou vystupujeme v soukromém i veřejném životě a z níž odpovědnost valnou měrou padá na kněze a to pohříchu právě na ty, kteří vlastní horlivost, ať už jako přednost či jako chybu, staví do popředí. Bývají ty důvody, pro něž se dělíme a tříštíme, malicherné, někdy až naivní a bláhové, a dokazují vesměs, že ve svých programech – třebaš nevědomky – hledíme uplatňovati více své lidské slabosti než jednotnou sílu učení Kristova. Starý blud v novém rouše – já jsem Pavlův, já Petrův...

Na veřejnost začali jsme vystupovati tuze pozdě, až nás k tomu vyburcovaly útoky a úklady nepřátel víry. Musíme se lecčemu od nich učit a vyučíme se dobře i svorné jednotě, jen když je Pravda na naší straně. Zatím si přiznejme, že z té naší roztržitosti zmařeno hodně úspěchů a naděláno dosti škod. Vytykám pro doklad jedinou převrácenost, že jsme se dosud nedomohli svorného spojení a tím i zmožnění našich tiskových podniků. Kde je vina? Na vůdcích místech! A kdo tam sedí, aspoň svou vlivnou většinou?

Dále nesmíme pominouti stížností, jež se slýcháme tu a tam od kněží samých, že prý jim znechucováno konání povinností a tím i sám život „shora“, od

představených, a to buď chladným uznáním nebo příkrým pronásledováním – ať už skutečné chyby a viny – nebo umíněným stiháním nedostatků neza-
viněných, plynoucích z povahy či z nadání, a jinak všelijak, že by někdy Kristus sám v takovém případě spíše pokáral kárajícího než káraného. Vždyť násled-
ky z takové tvrdosti, ba i z křivdy jen domnělé, mo-
hou býti osudné; povaze měkké, citové, je takto brá-
na radost z povolání. Naproti tomu jak mocné a trva-
lé povzbuzení i posilu máme právě nyní ze vzneše-
ného života a požehnaného působení sv. Otce Pia XI.
Zahrnujíte do toho i zázračné uzdravení papežovo
z těžké nemoci a návrat ku plodné činnosti ve vě-
cech nejvyšších! Nebude-li lásky, podle apoštola
Pavla ctnosti nejvyšší mezi kněžími a to především
u vyšších a nejvyšších k nižším, kde jinde ji máme
hledati? Běda, kde hermelín udělal stěnu kolem
srdce! Svatý František plakal z přesvědčení, že „Bůh
jest láska“! A láska nemůže ukřivditi ani rozbolest-
niti, ať rozkazuje, ať káře nebo i trestá.

Takové nemilé stížnosti „zdola nahoru“ slyšeli jsme
zejména při hromadném odpadávání tolika českých
kněží, a byly často udávány za příčiny a do jisté
míry i za omluvy kněžských odpadů. Bylo-li tak
opravdu někde, neomlouvám nic, pak to ovšem bylo
smutné. Ale nezapomínejme, jak pro dobrý řád a
zdravý rozvoj třeba církevní kázně! Po té stránce
bych se podle skutečného stavu věci domíval, že ne
přísnost a samolibá vyvýšenost, ale spíše přílišná
blahovůle nebo malá dbalost některých církevních
správ zavinily v kněžských řadách zevšednění, které –
necháno své zvůli – rozbujelo se, až vedlo k zahan-
bujícímu utíkání i od sladkého jha Kristova. Tu padá
každá omluva i výmluva. Církev nemůže býti bez
pevné kázně a kázeň nejpevnější stojí na radostné
sebekázni.

Naposled stavím se u výtky nevlastenectví, která
se katolickým kněžím dává, a odbudu ji hned jako
vědomou nepravdu a zlomyslnou urážku, kterou se
má ublížit katolické církvi vůbec v očích těch, kdož

cítí vlastenecky. Kristus sám dal vzor vlasteneckého smýšlení, ano posvětil je svým pláčem nad Jerusalemem. Jindy pravil výslovně, že přišel hledat především, co bylo zahynulo v Israeli. Kněží katoličtí jednali podle svého Věčného vzoru, jak se ukázalo slavně při našem probuzení, v němž kněžím zůstane věčně věkův památka nejčestnější. Ale ukážete-li háncům z protivného tábora na kněze-buditele, uhnou vám chytrácky, to prý bylo tenkrát, ale ti nyní už takoví nejsou.

Proč by nebyli a co by z toho měli? Je to zas urážka zlomyslná a vědomá nepravda. Sám bych mohl jen ze svých bývalých žáků uvést slušný počet kněží, platných národu svým snažením vlasteneckým. Ale použiji raději svědectví cizího, které prošlo tiskem s úplným udáním místa a jména osob a to dokazuje, že druh kněží-buditelů nevyhynul v českém kněžství dodnes.

„Známo je v celém kraji táborském, jak v době válečné, kdy mělo hejtmanství právo dát zatknout každého jen zdánlivě podezřelého (tedy i bez jakýchkoliv důkazů), jak v této době zdejší pan děkan Fr. Vaněk projevoval svou neohroženost protirakouskou, takže zde jistě nebylo druhého podobného vlasteneckého příkladu. V této době odepřel dát zvonit na oslavu, že Rakousko dobylo hlavního města srbského, Bělehradu. Odepřel, když pan hejtman mu vzkázal tento rozkaz po sluhovi z hejtmanství, odepřel po druhé, když přišel mu totéž nařizovat jménem pana hejtmána pan komisař Racek, a odepřel po třetí, když přišel totéž nařizovati na děkanství sám p. hejtman Böhm, odepřel i když vyzval ho před P. Brabečkem: „Já vám to poroučím!“ Odpověděl, že zvony mají hlásat lásku a mír, nikoli oslavovat vraždění. S hrozbou, aby si p. děkan přičetl následky, odešel p. hejtman z kanceláře. Potom učinil udání místodržitelství a vojenskému soudu, a na pana děkana byl už vojenským pražským soudem podepsán zatýkač, měl být odveden četníky do vojenského vězení pražského, a jen na osobní zakročení pražského

arcibiskupa Kordače, biskupa budějovického Hůlky (psal vojenskému soudu: „Ujímám se ho váhou celé své autority), opata Zavorala a j., byl vyšetřován „na svobodné noze“, a po výsledku vojenské komise, která do Pelhřimova přijela za tou příčinou a k níž volána řada svědků, bylo vyšetřování zastaveno. Když čeští spisovatelé vydali své slavné posláni k národu, připojili svůj hlas s ním v „Národních Listech“ zvláštními zaslány p. děkan Vaněk a dp. Bra-beček, první (a snad jediní) z Pelhřimova, ke kterému odváze dostalo se jim blahopřání zdejších vlastenců. Ve zdejším děkanském kostele se s kazatelny nečetly fermany okresního hejtmana o válečných půjčkách, rekvisicích, ale kdykoliv takovéto rozkazy na děkanský úřad přišly, putovaly ihned do koše. Že hlaholí dnes „Bartoloměj“ na pelhřimovské věži, k rozbití vojenskou komisí už odsouzený, že nebyla měděná věž městská rekvirována, je zásluhou p. děkana, který obojí klenot náš vyrval rakouskému válečnému molochu. Na sv. Václava r. 1918, tedy ještě za Rakouska, uspořádal zdejší p. děkan slavnostní bohoslužby za československou samostatnost a pozval k nim všechny zdejší úřady. Tehdy mu vzkázal p. hejtman po p. revisoru Huttrovi, že nemůže strpěti bohoslužeb a plakátů za československou samostatnost, ale že by nenamítal ničeho proti bohoslužbám za blaho českého národa. Když pan děkan tento návrh odmítl a odpověděl, že bohoslužby za československou samostatnost konány budou, dal p. hejtman strhati plakáty děkanského úřadu s dveří kostelních. Bohoslužby konány, a přichvátaly na ně všechny úřady, pokud se nebály, ovšem bez uniforem, městská rada, okresní zastupitelstvo s p. posl. Donátem, veškeré studentstvo korporativně v průvodu s praporem a nesčetné zástupy, jimiž kostel byl přeplněn. S kazatelny promlouval pan děkan Váněk o sv. Václavu, že vždycky byl symbolem samostatného našeho státu a vyzval přítomné, aby pro tento náš stát všemi silami pracovali a za brzké uskutečnění čsl. samostatnosti se k sv. Václavu pomodlili. Potom zahřměl ko-

stelem chorál „Sv. Václave“ a „Kde domov můj“. Byl to první a jediný veřejný projev pro čsl. samostatnost v Pelhřimově za Rakouska. A vlastenecké smýšlení pana děkana a dp. Brabečka, vůdců našeho hnutí, bylo i naším smýšlením, smýšlením celé lidové strany na Pelhřimovsku. Nestavili bychom si je vždy v čelo, kdybychom s nimi nesouhlasili. – Dáváme na uvážení širší veřejnosti, zda jsme tedy do průvodu 28. října patřili anebo nepatřili. Když ne my, kdo tam vlastně patřil? Snad jen ti příslušníci známého národa, kteří za války němčili, německé časopisy odebírali, po každém rakouském vítězství se na náměstí scházeli a smáli, a nyní mají pokoj ode všech stran, jako by byli největší vlastenci. Snahu vylučovat lidovce při oslavě 28. října máme za políček spravedlnosti a slušnosti. A není také spravedlivé poukazovat na výjimky, ty byly ve všech stranách, a mohli bychom jimi, až příliš četnými, posloužiti. Je smutné, že kletba staré české nesvornosti podlamuje stále síly národa, obklopeného samými zevnějšími i vnitřními nepřáteli, takže rozeštván na tolik stran a strániček, nemůže se ani jednou za rok sejíti svorně pod společným národním praporem.“ – (List z Pelhřimova, L. L. 1924.)

Přidávám tu z r. 1926 zprávu z L. L., že v tomto místě, kde působí takoví kněží, odhlasován většinou jednoho hlasu návrat křížů do 23 síní nové školní budovy. Připisuji: ta zpráva pro ty roztrpčené a naříkající, místo nadšené vytrvalosti a lásky ku povinnosti.

A závěr všeho.

Pravdu pravdivou praví spisovatel Josef Merhaut o dokonalém knězi: „Jeden z vyvolených Páně, kteří ke kněžskému rouchu se rodí a rostou, jako se rodí a roste umělec.“

Kdo ta slova uváží, nebude se ohlížet a hledat, aby hodil po knězi kamenem.

K tomu pro poučenou a na povzbuzenou aspoň jeden doklad, jaké vedení mají od svých kněží čeští katolíci v Americe: „Pozoruhodná byla osvobozovací práce naší vlasti u amer. katolíků, sdružených ve Svazu, který pro naši republiku učinil mnoho dosud neoceněné a namnoze i nepoznané práce a má důležitý podíl na získání naší samostatnosti, jak sám dotvrzuje Masarykův sborník. Obsáhlou tuto činnost pro vlast zachycuje nám kniha v Americe vydaná „Z boje za svobodu otčiny“. Dne 18. listopadu 1917 zaslali katolíci američtí do Říma úpěnlivé memorandum, aby sv. Otec podporoval jejich boj za svobodu ujařmené koruny svatováclavské. V doslovu pak memoranda žádají náměstka Kristova za modlitbu k Božskému Srdci Páně, by vyprosil Čechoslovanům samostatnost a bývalou svobodu. Doslovně zní zakončení takto: „Svatý Otče, jsouce si toho dobře vědomi, jménem milionu Čechoslovanů amerických spěcháme v této těžké době světové války do věčného Říma, prosíme Svatou Stolicí jménem takřka již ubitého národa československého, aby se ho zastatí ráčila, kde a kdy Tvoje svatost a moudrost otcovská za dobré uzná. Tobě, svatý Otče, opakujeme prosbu, kterou po staletí ku svému patronu sv. Václavu vznášíme: Nedej zahynouti nám i budoucím! Prosíme pokorně za Tvé apoštolské požehnání a za modlitbu k Božskému Srdci Pána Ježíše, by vyslyšel naše prosby a vrátil Čechoslovanům jejich bývalou samostatnost a svobodu, jako to bývalo v nejslavnějších dobách v zemi koruny svatováclavské, kdy se jí i církve svatá v plné míře těšiti mohla. Hle, o to Tebe, svatý Otče, co nejsnažněji prosí Národní Svaz českých katolíků v Americe jménem všech Čechoslovanů, kteří k Tobě, svatý Otče, a ke skále Petrově vždy zcela lnou a lnouti nepřestanou..." – (Z knihy Františka Šindeláře: Z boje za svobodu otčiny.)

CÍRKEV OHLUPUJE?

1.

„Církev ohlupuje!“

Tuto tvrdou, divnou, neuváženou výtku slýchali jsme nejčastěji mezi těmi, kdož od Říma utíkají a k utíkání svádějí. Před očima uvědomělých křesťanů a jinověrců dobré vůle násilná tato výtka sama padá svědectvím historie, která učí, že katolická církev všude, kam pronikla, zakládala a vydržovala řádné školy, církev vytvořila národům i první školy vysoké, u národů nekulturních pak se starala především o základy vzdělanosti ke spořádanému životu usedlému. Byli světci, kteří hořeli láskou k evangeliu Kristovu a o jeho rozšíření pracovali do úmoru, ale při tom našli si ještě dosti času a vůle, aby se oddávali vědám a uměním.

Kdo vykonal kde pro osvětu pravou víc, než Kristova církev?

„Církev že ohlupuje? Koho?“

„Všecky, kdož běhají do kostela!“

No, podle toho by měli všichni, kdož do kostela nechodí, vynikati moudrostí, a mezi těmi, kdož tam chodí, nemohli by býti než samí ohloupení nebo hloupí! Ale zkušenost ze života společenského ukazuje pravý opak. Moudrost prokazuje se především v životě spořádaném, čestném, a hned soudní statistika ukazuje, že nejvíce zločinů napácháno od lidí, kteří utekli nejen od církve, ale vůbec od náboženství, ano ty moderní rozvraty rodinné, patrné v nebývalých četných rozvodech a rozlukách, vykazují rovněž největší číslo u lidí nábožensky lhostejných. Naproti tomu, kdyby v statistice soudní byla rubrika „běhá-li“ souzený do kostela, dostali bychom jistojistou spolehlivou zprávu, že takových bylo nejen nejméně o d s o u z e n o, ale vůbec s o u z e n o. Nebývají ani sami honěni na právo, ani tam nehoní jiných, protože právě v kostele slovy církve utvrzují se znovu a znovu

v slově Božím, které především velí milovati Boha z celého srdce svého a bližního jako sebe samého, a při plnění tohoto hlavního přikázání hledí se zajisté každý i při nedorozumění a křivdě vypořádati s bližním svým bez pomoci tvrdé moci soudu a světských zákonů.

Ale vraťme se k té výtce ohlupování. Čím by mohla církev v kostele ohlupovati? Snad samým zařízením a úpravou kostelů? To ani spravedlivý nevěrec nebude tvrditi. Vždyť v kostelích, od nejskromnějších kapliček až do nádherných katedrál, vždy snažila se církev otvírati dveře umělecké tvorbě. Na chudých osadách bývá kostelíček jediným takřka museem, kde se celé generace učily poznávati pěkný obraz, sochu, malbu i všelijaké umělecké řemeslné práce na bohoslužebném nářadí a na obřadních rouchách.

Ohlupuje-li tedy církev snad samými obřady? Od křtu a pohřbu až do mše svaté a vrcholného tajemství Večeře Páně – kolik se v těch posvátných úkonech vnímavé duši jeví vznešené poesie, plné náznorné symboliky!

Což tedy v kázáních?

„Ano, tam nejvíc! Kážou – pokrokový člověk to už nemůže poslouchat...”

Kdybyste se takového veřejného žalobce otázali, kdy a kde slyšel takové ohlupující kázání, přivedli byste ho zpravidla do velkých rozpaků, neboť všichni vesměs přestali poslouchati kázání tak dávno, že se už ani nepamatují, u většiny přestalo to s nucenými exhortami dávno – dávno v letech školních! Už tenkrát jim snad byla za řeči duchovního chvíle dlouhá, protože nedbali o věc, nesledovali ani dobře vše, co se mluví, a nemohli tedy přemýšleti, co je pro jejich rozum moudré a co ohlupující. Kde se tedy vzala ta výtka? Inu, přinesl ji duch času, přiletí a chytí se jako náказа. Slabocha se chytí, jen mu zavadí o sluch, ať na veřejné schůzi či ve voze železničním, nebo v brožuře, vydané jeho stranou. A už to jde dál, snadno a rychle, jak jsem pravil, jako náказа.

My se musíme podívat hlouběji, k jádru věci!

Copak se v našich kostelích káže? Hlásá se evangelium a vybrané úryvky z Písma svatého Starého i Nového zákona. To jsou doslovná znění bible, jež i učení nevěrci vyhlásili za nejvyšší kulturu. Proti nim padají tedy všechny námitky.

Za druhé bývají tyto úryvky z Písma svatého ústy kazatelovými vykládány, navazováno na ně rozjímání o životě a pro život po stránce duchovní a vytýkány ovšem vším právem chyby, třebaš hodně časové a mnohým lidem nemilé, jichž se tu a tam lidé ve společnosti dopouštějí, výtky proti duchu těchto pravd a tak i proti životu spořádanému, vpravdě křesťanskému.

Může-li býti tato učitelská činnost církve souzena tak nepříznivě a to zejména od těch, kdož se kázání neúčastní, kdož o nich po léta nic nevědí, leda z doslechu nebo lépe řečeno z pomluvy?

Kdyby nebyla věc příliš vážná, bylo by dobře odbýti takové pomlouvače vtipem, že usuzují jako farizeové v evangeliu, radící strážím při hrobě Kristově, aby řekli, že učedníci Ježíšovi přišli a Tělo jeho ukradli, když oni spali. Spali a věděli, co se dělo! Zde také tak. Kázání léta neslyšeli, ale vědí, že v nich církev ohlupuje.

Nezbývá, než abych tu vydal svědectví o pravdě ze zkušenosti vlastní. Slyšel jsem duchovní řeči kazatelů přerozmanitých povahou, vzděláním, s řečnickými přednostmi i vadami, ohnivě nadšence i pokorné chudáčky Boží, ale nemohu říci, že bych si ani z jediného kázání nebyl odnášel nějaké poučení nebo povzbuzení ve věcech víry a mravů. To připustím ovšem, že mezi kazateli objeví se i nájemníci, jak Kristus sám pověděl, kteří hlásání slova Božího nevěnují péči, jako jest povinen věnovati každý řádný řemeslník řádného výrobku. Církev je si vědoma těchto svých slabochů a odsuzuje i kárá jejich lenost a povrchnost známým: *Ascendit sine labore, descendit sine honore*. (Vystoupí-li bez přípravy, sestoupí bez vážnosti.)

A takoví slaboši a dělníci povrchní byli, jsou a budou vždy přítěží všech stavů a společností – proč je tedy vyčítat jen církvi a to ke všemu tak příkře a nespravedlivě, že pro nedostatečného jedince bývá podceňována a zrovna v opovržení uváděna hlavní vzdělávací činnost církve, která u všech národů a ve všech dobách vykazuje tak veliké a platné úspěchy! Vzpomínám tu, jak mně přítel, který na sta přednášek a vzdělávacích debat se zvláštní obětavostí vykonal mezi naším lidem, kdysi přišel s bolestnou žalobou, kterak prý na venkově lid náš kulturně upadá. „Dávají se odvést od kostela – pravil – tím ztrácejí hlavní a starý pramen vzdělání: evangelium a kázání. Náhrady není.“ Dodávám, že tato slova nejsou od nějakého pobožnůstkáře, nýbrž učeného vlastence, smýšlení docela svobodomyslného.

Duši přímé bude však bez pohoršení platiti o špatných kazatelích stará pravda, že i po shnilých žlebích teče čistá voda. A dobrou vůli, bezpečnou cestu z nahodilého pokušení ukazují slova, jež čteme v Zlaté knížce o následování Krista od Tomáše Kempenského: „Pravdy máme v Písmech svatých hledati a nikoli výmluvnosti...“

„Neurážej tě povaha spisovatelova, byl-li málo nebo veleučený, ale láska k čiré pravdě k čtení tě povzbuzuj! Netaž se, kdo že to pravil, ale co se praví, pozoruj! Lidé pomíjejí, ale pravda Hospodinova zůstává na věky.“ (Následování Krista I., V.)

Však ani kazatel slaboch, najde-li se kde, nemůže zastaviti pramen vody živé, vyvěrající z učení Kristova – leda že by byl zrádce, jakého strpěl sám Ježíš ve svém sboru dvanácti. Stojte zajisté na Písmě sv., musí hlásati a učiti, co Spasitel církvi učiti rozkázal: V jednoho Boha budeš věřit... Cti otce svého i matku svou... Nezabiješ... Nezcizoložíš... Nepromluvíš proti bližnímu křivého svědectví... Blahoslavení tiší... Blahoslavení, kteří lačnějí a žízní po spravedlnosti, neboť oni nasyceni budou... Chvalte Hospodina s veselostí, vcházejte před obličej Jeho s plesáním... Hodina jest, abychom již ze sna povstali...

Noc předešla, den pak se přiblížil. Odvrzmež tedy skutky temnosti a oblecme se v odění světla! Jako ve dne poctivě chodme: ne v hodování a v opilství, ne v smilstvích a nestydatostech, ne v sváru a závisti: ale oblecte se v Pána Ježíše Krista a nemějte péči o tělo podle žádostí!..."

Kdo že by počestný mohl z těchto a podobných pravd učení křesťanského, jak je v kostelích slýcháme, buď dáti nebo vzíti pohoršení? A tak konec konců posmívané „běhání do kostela“ doporučoval bych vážně a vřele všem vrstvám milovaného národa, bez ohledu na výši vzdělání, nebo míru majetku i na hodnosti, jež ve společnosti kdo zaujímá. A nejvřeleji doporučoval bych je davům, které se bez pomoci ocítají v nebezpečí zavedení od nesvědomitých svůdců, dbalých jen svého zisku nebo zatvrzelé umíněnosti.

Kdyby tak byl celý náš národ v hodině svého osvobození svorně a oddaně pospíchal do chrámů vzdáti Bohu slavné díky za vytouženou svobodu a těžce vykoupený mír, jako to dělali jinde – na př. i v světovládné Anglii – a kdyby tak potom v celé té první době naší samostatnosti byli naše davy dychtivě a upřímně pospíchaly slyšet slovo Boží, jak to bývalo ctihodným zvykem našich předků, ó, že by tu byly bývaly jasnější první dny naší svobody, jistě by nebylo toho rouhání v Čechách, jež nám odpuzovalo užaslé z toho věřící Slovensko, nebylo by bývalo tolik bezhlavých odpadů, nebylo by bývalo těch rozvratů v rodinách ze zlořečené vymoženosti manželské rozluky, nebylo by bývalo takové hanby z těch nesčíslných krádeží na poštách, na dráze, v bankách, nebylo by tolik poplachu z hrozící statistiky pohlavních nemocí, neboť těmto všem i jiným neřestem otvírá dveře dokořán nevěra a lhostejnost náboženská, rodící se z neochoty k slovu Božímu. V nich hledati jest pramen opravdového ohlupování, za nímž přichází rozvrat a záhuba statků duchovních i hmotných.

Bývali a pohříchu dosud jsou protivníci církve, kteří

s líčenou vážností vytýkají ohlupování činnosti církve, protože prý není a nemůže být shody mezi církví a vědou. Zmiňuji se o této věci jen mimochodem a pro úplnost. V očích lidí, kteří vidí dál, a zvláště těch, kdož stojí a pracují o pravé vědecké vzdělání, jest námitka tato již dávno odbyta. Nechte, ať se s ní baví a snad i mylně honosí, kdož k demagogujícím účelům čerpají svou vědu z tendenčních a zastaralých brožur, ne ze skutečných vědeckých děl. Ostatně visí tento starý cop na malosti a neupřímnosti našich nejen náboženských, nýbrž sociálních poměrů, jež dobře charakterisoval nedávno jeden z předních našich myslitelů, že zejména disputaci o náboženství třeba u nás až do omrzení začínati vůči protivníkům zas a zase s abecedou. Nechme takové při jejich přesvědčení „vědeckém“ a sledující věc, zejména souvislost badání o biblí s vědami příslušnými, radujme se čistou radostí ze skutečného stavu věci, kterou má nejen katolík, ale každý uvědomělý křesťan, že nové vědy znovu a znovu lépe osvětlují a pevně podpírají církevní pojetí Písma svatého.

2.

Církev ohlupuje? Chovám ve zvláště milé paměti z náboženského vyučování na gymnasiu domažlickém dva výklady našeho učitele náboženství, a to: o zákoně Božím a o údech církve.

Církev učí, že křesťan má řídití své jednání dvojím zákonem Božím: přirozeným, který jest vštípen každému člověku do jeho duše, a nadpřirozeným neboli kladným, který dal Bůh člověku v Desateru a v učení Spasitelově byl doplněn.

Krásně praví o tom prvním Tertulián: Anima humana naturaliter christiana. Duše lidská jest od přirozenosti křesťanská; pokud ji člověk sám k zlému nezavede a nebo zavede nenechá, jest schopna v hlavních věcech rozhodovati a voliti mezi dobrým a zlým.

Proto mohl i dávnověký pohan, který neměl tušení o Kristu Pánu a jeho učení, uznávati, doporučovati i sám osvědčovati některé ctnosti, jež máme dnes za květy dokonalosti křesťanské. Jest známo na příklad, že starověký Sokrates hlásal, že jest lépe křivdu trpěti, než páchat. Básník Sofokles hlásá, že jest více poslouchati Boha než lidí.

A takové názory v úplné shodě s církví katolickou mohou i dnes osvědčovati lidé, kteří sice o církvi Kristově vědí, ale nenarodili se v ní, nebyli v ní vyučeni, nemohou tedy podle ní jednati v ě d o m ě, činí tak jen nevědomky z pravé a čisté touhy, aby jednali co nejsprávněji. Obojí tyto lidi počítá církev katolická za své údy a má je za účastny Kristova vykoupení. Nazývá pak je neviditelnými údy církve, kdežto ti, kdož se v ní narodili nebo aspoň byli pokřtěni, jsou členy viditelnými. Je to nejkrásnější pochopení a doklad Kristova učení lásky. Ano, církev ve své lásce a péči o duši jde ještě dále a uznává i učí, má-li takový touhu, aby učení pravé poznal – třeba se i dověděl o učení církve a touží státi se jejím členem, ale není mu to hned možno a zatím smrt splnění té touhy překazí – o takových vyvolencích Božích učí církev, že již vstoupili do církve, že jsou i křtěni křtem žádosti, aniž došlo na svátost křtu, nařízenými formálními obřady.

Stávalo se – a jsou toho historické doklady, že v starém římském cirku, když křesťané byli dáváni lačným šelmám pro pastvu očím pohanských diváků – milost Boží dotkla se mnohého pohana a zatím, co se dav bavil děsnými výjevy krve na jevišti, jednotlivec zachvěl se hrůzou v nitru svém a řekl si: „Lidé, kteří s takovýmhle přesvědčením umírají za víru, nemohou věřiti v něco špatného.“ A v úžasu svém nemlčel, nýbrž hlásal toto své přesvědčení jiným, nedbaje sám, že je to proti zákonům státním a tak třeba sám za to umřel, dříve než by byl mohl o učení Kristově býti řádně poučen a do společnosti jeho církve přijat. Nejčastěji stávalo se, že takto bez svátosti křtu obřadného, ale křtem žádosti, vstu-

povali do staré církve katechumeni, umírajíce v době své přípravy náboženské. Umírali-li smrtí násilnou, vstupovali do církve křtem krve. Takto zemřela sv. Emerenciana rukou vražednou, byvši přistižena u čerstvého hrobu křesťana. Církev ji bez rozpaků zařadila mezi světice. Rovněž křtem krve přijata do církve pacholátka židovská, povražděná z rozkazu Herodesova. Pravil Pán Ježíš: „Kdo ztratí život svůj pro mne, nalezne jej.“

Cítím zvláštní blaho v duši, když dnes znovu o tomto překvapujícím a na výsost svobodném učení církve v tak velké věci rozjímám.

Září z něho vzácná moudrost a hřeje dokonalá láska, prýstící z nevysychajícího pramene milostí Ducha sv. A od tak vznešeného učení bych utíkal?

XXI

CÍRKEV NEMYSLÍ, CHCE PANOVAT

Před nedávnem kterýsi učený protestant zaútočil si na katolictví a vyčítal mu zvláště dvě věci; předně, že se k němu hlásí lidé, kteří nedovedou nebo jsou líní myslet, a za druhé, že církev katolická chce všude panovat!

Dal si k tomu podnět z chystaného unionistického sjezdu na Velehradě. Kdyby si však byl dobře všiml otázek, které byly na sjezdu probírány i jmen učených mužů, vybraných z celého katolického světa, kteří o těchto věcech přednášeli, byl by viděl, že ta první jeho výtku již touto událostí samou ne-li padá, tedy aspoň hodně se oslabuje, a mohl si tedy své jméno uchováti od příhany, která je spravedlivým následkem takové umíněné nepravdy. Stačí jediný pohled do světové literatury katolické, jaká tu řada nesmrtelných jmen a věčně platných spisů, vyčerpávajících kdejaký vážný pojem a kdejakou otázku nejen z víry samé, nýbrž i poměru víry k životu v pravdě křesťanskému a to s nejrůznějších jeho strá-

nek. Místo dlouhých řečí vzpomeňme jen velikého vědce i básníka v jedné osobě, sv. Tomáše Aquinského. Byla již zmínka o jeho básnickém tvoření. Jeho písně a hymny ozývají se po celém křesťanstvu podnes a nezahynou, leda s křesťanstvím na konci světa. Ale památným je tu pro výši vědecké práce tohoto veleducha přiznání vynikajícího německého učence Iheringa, který se pozdě dostává k vědeckým spisům vědcovým a přiznává skromně, že o věcech, které mu daly mnoho přemýšlení a práce, psal již dávno a dobře Tomáš Aquinský. A čtli jsme o jubileu Tomášově i u nás od odborníků vynikajících souhlasná uznání, že zejména mnohé jeho vývody v právu a národohospodářství mají svou vážnost a platnost ještě pro tyto odborné vědy za stavu moderního badání.

A Tomáš Aquinský měl celé řady svých ctitelů a žáků, jeho zásady a nauky pronikají široko do literatur katolických, byli ti všichni jeho stoupenci líní myslit, protože byli katolíci?

Naopak, odvěká zkušenost učí, že křesťanství podle řádů církve obecné vždycky a mezi všemi národy poskytovalo hojnost vážných a krásných podnětů, k opravdovému přemýšlení a badání, a dále mnozí odpůrci katolictví od prvních sektářů až na moderní nevěrce vždycky se o to starali, aby povolané hlavy v církvi musely hodně přemýšlet, odmítajíce a odrážejíce takové zásadní útoky. Případ náš sám je takového rázu. Stokráte byla tato povrchní výtku církvi katolické učiněna a stokráte byla snadno a jasně odmítnuta, ale neuvědomělá umíněnost nebo umíněná neuvědomělost znovu a znovu vybírá tuto kořist z brožurové literatury a s jiným lehkým zbožím vykládá ji na trh.

Jiným dokladem, že v církvi katolické jest třeba přemýšlet, ano, že řady církevní, dogmata, bohoslužba ve všech svých ústavech a hlubokých symbolických významech přímo nutí katolíka mnoho a vážně přemýšlet, toho dokladem jsou konvertité, které právě především jiným intenzivní přemýšlení

o učení a zřízení církve obecné a srovnávání jich s jinými vyznáními i s nevěrou přivedlo na cestu pravou. A jsou mezi nimi muži slavní, světového jména a velikého významu i v jiných oborech lidské práce, a potěšitelné jest, že takových velikánů právě katolicismu stále přibývá, zatím co nemyslicí hlavy propadají nečestné agitaci a odpadají, nevědouce, za čím jdou a nemajíce za kým velkým by šli v chaosu nových bludů, aby jim mohl dáti dost malou náhradu za to, co s katolicismem ztrácejí.

Vždyť i v nejnovější době, kdy se věda světská zmocnila všech disciplin lidského myšlení a na některé až úzkostlivě hájí si právo jen pro sebe, stále a stále objevují se nové příklady, jak dílo vědecké, které povstalo na půdě církevní, přineslo vědám tolik námětů a tak vážných, že se po něm chtěj nechtěj musí obracet i indiferentista i nevěrec filosof, přírodopysce, sociolog, historik i jiní. Mám právě jedno takové dílo před rukama v kruhu své soukromé četby, před čtrnácti roky v Olomouci vyšlé, Rodina dvacátého století. Žalostný rozvrat mravní i hospodářský v rodině, jenž bohužel stále vzrůstá, nutí vůdčí hlavy už několik desetiletí ku přemýšlení a hledání receptů na ozdravenou rodinu, základu obce a státu. Co už tu popsáno papíru, co už tu nařečneno k davům i v odborných kruzích? V poslední době nevěra a zvěle podávají si ruce a chtějí pomoci větší svobodou, lépe řečeno nevázaností v manželských právech a povinnostech, ale výsledky jsou čím dále horší. Má-li se najíti opravdu pomoc, třeba tu především bedlivé revise všeho, co se kdy podstatného v rodinném životě dělo, ať napravo, ať nalevo, jak o tom všem kdy v nejrozdílnějších, důmyslných hlavách usuzováno, a konečně, jak se to vše jeví oku osvětlenému evangeliem. Tuto velkou práci vykonal v přítomnosti katolický kněz*) – práce ohromná, dlouhá a opatrná – a vykonal ji čestně a nestranně.

*) Prof. ThDr. Vašek.

Máme dále i v poesii mnohé a veliké myslitele. Z nepřehledné řady jmen dávných a nových zastavme se aspoň u jediného, u našeho šlechtetného Julia Zeyera! V uměleckém tvoření bylo mu životním programem podávati svět ne jaký jest (realismus), nýbrž umělcovou povinností jest mu vytvářeti svět lepší a k němu člověka povznést (romantismus). Aby uplatnil v rozsáhlém svém díle toto povznesené stanovisko, musel Zeyer mnoho přemýšlet a mnoho hledat v kulturách všech národů a věků, kde by se dohledal bezpečných cestiček a cest, vedoucích k tak vysokým cílům. Prožíval při tom i své krise náboženské – víme, že hledal kdysi horlivě i v buddhismu – ale konec konců vrátil se z těchto myslitelských výprav domů do církve katolické a zakotvil na ní tak pevně, že v náboženských skladbách vyvrcholil svou slavnou básnickou činností. Básnická zpověď Trojí paměti Víta Choráze a mysterium Mariánská zahrada – jaké to utěšené kytky básnické stálých barev a nové vzácné vůně! A tohoto velikého básníka a hlubokého myslitele vídali občané ve Vodňanech v neděli a ve svátek při mši svaté na jeho stálém místě – s růžencem v ruce. Jednotvárný, posmívaný růženec měl pro tohoto veleducha dost obsažné látky pro přemýšlení a duchovní rozjímání.

Věrný vyznavač Kristův s povzbuzující radostí sleduje, jak přes všechny překážky a odpor mocných nepřátel víry utěšeně vzrůstá v písemnictví světovém katolická renesance. Hýbá se to čile i u nás; za zvláště slibný zjev mám, že se těchto nových proudů chytají s nadšením a bedlivou prací i mladí a nejmladší. Věc sama v sobě je tak dobrá a silná, že každý násilný odpor proti ní bude ji jen zesilovati. Z těchto p o v o l a n ý c h vyjdou i v y v o l e n í.

Druhá výtká z čerstvé paměti: katolická církev chce prý všude panovati. Postačí pohled do našich politických poměrů, aby se očím všech spravedlivých objevil pravý opak. Máme my katolíci ve vládních a veřejných zřízeních takové zastoupení, jaké

nám náleží podle naší početnosti? Ne! Ustupujeme všude. Jednou pro pokoj a dobrou vůli, častěji však pro násilí odpůrců, proti němuž jest těžko čestným lidem bojovati. Ale připravují se, ba už se i dějí via facti věci, které zkracují nejen katolíky v přirozených a svatých právech, nýbrž fanatickými pokusy ohrožuje se národ u kořene své národní síly – na př. vnucování nevěrecké školy rodičům, vychovávajícím své děti v křesťanském názoru životním. Proti takovému násilí státi a svých práv ve výchově vlastní mládeže nezadatí – to není panovačnost, to je čestný boj za vznešené vítězství svaté věci. Tu chceme a budeme nad našimi dětmi my katolíci rozhodovati a nevěrcům, ani jiným vyznáním týchž práv nikdy v ničem nebudeme zkracovati.

Možná, že ta výtka z protestantské strany týkala se povýšených osob naší církve, jež opravdu podléhají někdy nějaké takové chybě. Připouštím je jako každý hřích, „který se přihází lidem“. Snad je tu míněn nějaký zastrčený farář mezi tvrdým lidem, jenž měl působením svým zjemňovati a zatím ztvrdl sám, až se na něm vyplnilo, že pýcha s hloupostí rády chodívají spolu. Snad je to nějaký církevní hodnostář, jež vysoké postavení zavedlo do klamavé samolibosti, že vidí jen své právo a moc s fialovým rouchem, ne zvýšenou povinnost a odpovědnost. V obou případech – a kdyby i na každých jedenácti dvanáctý byl takový – běží o soukromé osobní vady, tu každý ponese kůži svou – církvi na vrub jich nikdo moudrý připisovat nebude. Církev hlásá tu svým věřícím slovo Kristovo: „Učte se ode mne, neboť jsem tichý a pokorný srdcem.“ A když všem věřícím, ještě více to platí kněží samým, zejména těm „vysokým“. Kdyby věděli, jak v té své samolibé vypínavosti vypadají nedůstojně. Takových hájiti nebudu a církve sama také ne. Také neomlouvám venkovského faráře nebo kaplana nemoudře zpanštlého, jenž si hledá společnosti jen vesnických povýšenců, pánů správců, sládků, statkářů atp. Od-
cizí se lidu, lid jemu a je zle...

Tímto uvažováním jsme se dostali ke druhé krajnosti, která rovněž bývá vyčítána církvi katolické: hlásá pokoru, tichost, neopláceti křivdy – tyto všechny zásady její vedou prý k slabosti povahy a má z ní škodu jednotlivec i národ. Vzpomínám na příhodu, kterou jsem měl někdy před čtyřiceti lety. Stáli jsme za pěkného letního dopoledne na rozhledně na vrcholu Čerchova s mladým knězem a těšili jsme se v tichosti pohledem do širého kraje. Přišli dva noví turisté, pán s paní. Postoupili na protivnou stranu a rozhlíželi se také. Kněz ještě chvíli pobyl, poptal se mne na některá památná místa na obzoru a zdvořile poděkovav, sestupoval dolů.

Tu teprve přistoupil ke mně onen pán a nastalo představování: „Advokát X a moje žena.“

„Profesor Y.“

Ale v té ráně už začal český inteligent po zastaralém obecném zlovyku nešetřit o knězi. Šel prý raději stranou, aby s ním nemusil mluvit, nerad je všechny vidí.

„Proč?“ ptám se klidně.

„Protože společnosti jen škodí.“

„Jak to?“

„Jak? Už do dítěte začnou vtíkat: „to nesmíš, to nesmíš a tak nám vyrůstají z dětí pod vlivem kněží takové zakřivené duše, slaboši! Naopak, národ potřebuje lidí silných! Kněží to vedou pozpátku.“

Dříve než jsem sebral mysl k námitce, můj nový společník, jako by už nechtěl o věci dále jednat, zahleděl se do dálky a pravil chvatně: „Chudý kraj, ale svérázný! A hlavní věc, že zůstal tu u samých hranic český.“

„A vidíte, pane,“ začínám teprve svou odpověď, „že zůstal ten kraj český, toho jednou z hlavních příčin bylo, že lid chodský byl i jest hluboce věřící. Má víru prostou, nemá kdy o ní mnoho přemýšlet a mnoho se modlit, ale hledí být po křesťanskou živ. Jděte mezi ně ve svátek dopoledne a budete je všechny potkávat na cestě do kostela a z kostela. Kdybyste se divil té jejich náboženské horlivosti,

řeknou vám jeden jako druhý: V neděli a ve svátek kostela nevynechám. To slovo Boží musí mně posilnit na celý týden pro mou těžkou práci! Tedy ne oslabení, nýbrž posilu si odnášejí od církve."

Můj nový společník se zamyslel a neříkal nic. Mlčení přerušila paní. Ta byla mírnější.

"Tomu bych věřila!" pravila klidně. "Ten lid toho v jeho těžkém životě potřebuje. Ať mu to neberou, dokud mu nemohou dát za to něco jistějšího."

Čtyřicet let uplynulo a už mu to vzali a berou dál. Něco jistějšího mu nebudou moci dáti nikdy, nikdy.

XXII

NÁVRAT KU PRVOTNÉ CÍRKVI

Zní to tak vážně a elegicky, že není věru divu, strhne-li tento častý stesk za našich dnů i křesťana dobré vůle ku pochybnostem, nepokoji a nespokojenosti. Bylť jistě počátek církve počátkem království Božího na zemi, byl takřka druhým rájem lidstvu, kdež uprostřed tmy bludů a úzkosti novým stálým světlem evangelia voláno ke spáse a ku pokoji.

Ale nám, kteří jsme od těchto prvopočátků vzdáleni dva tisíce let, vyvstávají v mysli pro tento ráj představy a obrazy nejednotné, přerozdílné a jistě i vespolek sobě odporující, podle toho, co každý pro sebe o něch dobách víme či nevíme, a zvláště, co bychom tu každý ze svého osobního nazírání chtěli mít, podléhající tesknému klamu, ovládajícímu člověka podle prostonárodního mudrosloví, že ty staré zlaté časy byly přece ve všem všudy lepší. Takovouto nejednotnost musíme si předem ze své úvahy odstraniti, nebo aspoň oslabiti, máme-li si představiť pravý stav prvotné církve a náš poměr k ní. Bude tedy třeba určitě stanoviti časovou mez, kam až sahala stará církev, se kterou i nespokojenci jsou spokojeni a byli by spokojeni i s nynější, kdyby byla aspoň taková, jako tamta.

Nuže, můj milý, máš za původní církve jen tu v nej-
užším smyslu „apoštolskou“, totiž od apoštolů a učed-
níků šířenou a spravovanou? To by bylo žádoucí, ale
v důsledcích svých dětinské! Apoštolové byli v muž-
ném věku, když jim Kristus odevzdal svoje království
na zemi, podléhali přirozeným zákonům lidským a
museli umřít jeden dřív, druhý později, a poklad
Kristův odevzdávati opatrovníkům novým, novému
pokolení. Nemáme proč pochybovati, že se to stá-
valo správně a svatě, a tak s důvěrou můžeme při-
brati pro obraz původní církve celá tři století, takřka
hrdinskou dobu křesťanství, kdy celé davy různých
národů ke křesťanství přistupovaly – přinášejíce do
něho přerozmanité prvky starých i novějších kultur
– a celé legie obrácenců pro tuto novou víru hrdin-
sky umíraly a z jejich krve takřka nové legie věří-
cích povstávaly.

Konstantinovým ediktem Milánským r. 313 dostává
se církvi svobody. Tu je nový mezník. Nepřátelé ka-
tolicství a zejména reformátoři mají tuto událost za prv-
ní velký úraz církve, ne za štěstí, poněvadž prý od
té doby vnikala světská moc do správy církve. Ať
bylo jak bylo, mezník velmi význačný tu je. Ale
když sledujeme další rozvoj církve, měli bychom při-
brati pro jednotný skvělý obraz jejího původního
rozvoje ještě dvě století, čtvrté a páté, v nichž se
prolomily k životu nadmíru platnému dvě nové velké
ideje, poustevnictví a mnišství, a zároveň po pádu
světovládného pohanského Říma vítěznými Germá-
ny zvítězila duchovně nad vítězi církev. Získala je
evangelium a tím dala první základ k mírné a moudré
záchraně antické vzdělanosti, aby to, co v ní bylo
životného, pro budoucnost přijali a obrodili náro-
dové západní, a tak syntesou starého cizího a svého
vytvořil osvětové prostředí nové – první veliké
bezděčné sbratření národů pod záštitou křesťanství.

V každém tomto období prvotního rozvoje církve
nalézáme úchvatné přednosti tehdejší společnosti
křesťanské. Již samo vědomí, že první věrozvěstové
slyšeli slovo Boží z úst samého Spasitele a z jeho

rozkazu že přijímali svůj úkol: „Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Duchu sv. a učte je zachovávat všecko, cokoliv jsem vám přikázal,“ naplňovalo přibývajících vyznavače zvláštním blahem, chránícím všech pochyb. Za tím šly blahodárné novoty sociální, jež rostly samy sebou z plnění evangelia. Církev si bere na starost chudobu, tím vyrovnává křesťanskou láskou a skutkem, ne planými dohady a návrhy, protivy mezi boháči a chudšy; brzy pak přibírá do své péče všechny trpící, nemocné, slepé, choromyslné atd. Kdo by tu, vida novou vytrvalou snahu všude dobře činiti, nelnul k církvi celým srdcem, přes mnohá sebezapírání církví samou poroučená a přes ohromné překážky, jimiž nepřátelé církev zavalují, především pronásledování od pohanské státní moci. Církevní dějiny udávají deset velkých pronásledování v prvních třech stoletích, vedených s takovou zběsilostí a hrůzou, že až 18.000 křesťanů propadlo mučednické smrti za jeden měsíc. Kdo by se divil, že za takových období také malomyslnost zachvacovala mnohé nově obrácené a nastávají odpady, až zase církev své věrné počítá na malé hloučky nepřemožitelných. A přece nezvítězili protivníci, zvítězil Galilejský!

Ale naproti tomu nemysleme, že by v prvotné církvi bylo bývalo všecko všudy jen dobré a nic bez chyby a hanby. Hleďme! Ještě se takřka ani nerozplynula zář za Kristem, vystupujícím na nebesa, a již tu čteme o šeredné události, kterou svatý Petr se vši přísností i s vědomím svého práva jako náměstek Kristův na zemi ztrestal – Ananiáš a Safira. „Lhali jste Duchu sv.,“ prohlašuje apoštol hřích jejich, za němž přichází trest bez milosti, náhlá smrt.

Svatý Pavel předchází příkladem, aby každý v církvi hleděl býti platen vlastní prací v určitém povolání a rukama svýma, stanařstvím si vydělává svůj chléb. Pln zármutku, kárá již tenkrát hříšné zneužívání nejvyššího ideálu, jež Kristus zanechal své církvi. Od Večeře Páně podle domluvy apoštolovy cho-

dí jedni hladovi, druzí opilí. „Zdali nemáte domů svých k jedení a pití?“

A za chvíli zase nové stíny lidského spolupůsobení s božským odkazem v církvi! Přistupují učení pohané, nesou s sebou po obrácení zbytky antické vzdělanosti, jednotlivci začnou jimi měřiti nauky křesťanské a máme tu nové a velké pohoršení – bludy.

Při tom při všem čas od času, jako by pomocník přemoženého ďábla, vybuchí tu i tam starý pohanský mrav a nemrav a nakazí davy křesťanů, ba i věrozvěsty z povolání učiní řtinami větrem se klátícími. Namátkou pro příklad uvádím sv. Jeronýma, pravého heroa mezi hlasateli Slova. Je naplněn bohatou pohanskou učeností pohanského Říma, ale také nasáklý římskými hříchy. Rozsvítí se mu v kajícím zármutku, že ztratil panickou čistotu, utíká se na východ na poušť, až tam ho však pronásledují chlípné vidiny římských děv z divokých orgií. Velký obrátnec však vytrvá, poušť dokonává v Jeronymovi obrat starého člověka pohana v Otce pouště, platného apoštola Páně. Živ jsa v trvalé kajícínosti a odříkání v práci, vykoná dílo duchovní nejen nábožensky, nýbrž osvětově ohromné, dá po dvacetiletém úmorném úsilí křesťanskému západu překlad Písma svatého z původních jazyků do jediného latinského.

Jeronym však, vyznáváje skromně svou nedostatečnost, káže a odpravuje nemilosrdně ve svých listech též těžké hříchy své doby, zejména takové, k nimž se jejich původci nechtějí znáti. A tu žasne me zkormoucení, co všecko vytýká době, kdy právě poustevnictví, vykvetlé nenadále jako zářící květ aloe, tolik síly a tolik poetického lesku vydává rostoucí církvi. Nadšený Otec pouště kárá především převrácený život proti pravému účelu mnišství: požívačnost, rozmařilost, lakotu. Na př. „Nedávno jsme viděli a oplakávali bohatství opravdu královské, jež na světlo vynesla smrt jednoho. Byly to almužny, nasbírané pro chudé, a shrábli je příbuzní a potomci. Tehdy sekera, jež se skrývala v hlubinách, vyplavala na povrch a mezi palmovými stromy se uká-

zala hořkost potoku Merhy. Nelze se čemu diviti, když měl za druha a učitele člověka, který uměl bohatnouti z hladu nuzných a podržel si k vlastní své bídě to, co bylo určeno pro chudé." (Dr. A. Lang, „Otec pouště sv. Jeronym“.)

Sulpitius Severus, přítel Jeronymův, zvaný křesťanský Salust, praví ve své kronice: „A konečně nyní, kdy hlavně nesvorností biskupů se zdálo všechno vzhůru nohama a nezbylo nic, co by nebylo znetvořeno jejich přízní, bázní, nestálostí, závistí, stranicostí, žádostivostí, lakotou, zpupností, spavostí, nevraživostí, bojovala většina proti menšině poctivců šílenými opatřeními a snahami úpornými. Za těchto poměrů byl lid boží a člověk nejlepší ovšem na posměch a pohoršení." (Tamtéž.) Takové vysvědčení dáváno na konci IV. století pokřesťšenému západu. A o východě píše jiný vážný svědek, sv. Jan Zlatoústý, stejně smutně. „Nikoho se tak nebojím, jako biskupů, vyjímajíc několik málo jich."

Hle, jaké stíny na obraze mohutnějící církve, zářícím v celku svém radostnou životností! To na uklidněnou pro ty, kdož volají po návratu církve prvotné, nemohouce bez vlastního pohoršení hleděti na vady nynějších kněží, ať už vyšších, kteří, bohužel, často vidí svou velikost v marné slávě a stavovské povýšenosti nad ostatními – třeba se k ní dostali světskou přízní s prominutím zásluh – ne v těžších povinnostech a větší odpovědnosti, ať u nižších, kteří bez hlavy jdou s davem, až i v neřestech davů zabřednou. – – –

Pokud pak by se dělo volání po žádoucím sjednocení církví s podmínkami, aby církev katolická slevila ze svých řádů, podle obrazu církve prvotné, bylo by to volání marné – byť i sebe horlivější – zrovna jako kdyby se na ni žádalo, aby přijala některý lidský výmysl té které sekty. K vážným sjednocovacím snahám může se katolická církev stavěti jen jako laskavá matka, která je ochotna přivinouti do náručí i svévolné dcery, jež jí opustily pro všelijaké své vlastní vrtochy. Může to býti jen návrat,

při němž matka nic ze svých původních příkázání a řádů nezadá.

Z Otce pouště Jeronyma lze si vzítí vážné poučení také stran volání o zrušení celibátu. Má tu tento veliký duch, jenž se s opravdovou kajícností přiznává, že sám nevinnosti nezachoval a naproti tomu tak platným knězem se osvědčil, právo mluvit za sto jiných. A co o věci praví: „Panenství však do nebe vynáším, ne že bych je měl, ale že se mu tím více podivuji, poněvadž ho nemám. I když Bůh může všechno, panně ztracené nevinnosti vrátiti nemůže!“ Království nejvyšší lásky nebeské, v němž duše objímají Boha, jest výsadou těch, s nichž svět nesetřel pelu dětské nevinnosti. Kajícníkům jest přístup zata-rasen, smějí jako Mojžíš z dálky pohlížet na zaslíbenou zemi. (Dr. Lang, str. 156.)

Nerozpakoval jsem se uvésti z dávné doby svědectví hodně temná, abychom nezapomínali, že ve všech dobách církevního rozvoje i úpadku objevuje se dobro a zlo jako přirozený následek spojení díla božího s dílem lidským, podrobeným chybování. Z této historické jistoty troufám si tvrditi, že údové, kteří mají co vyčítati církvi nynější, nebyli by s ní spokojeni, ať by žili v období kterémkoliv, a neměli by pokoje ani v církvi prvotné, ani v té nejprvnější, pravé apoštolské! Měli by si takoví častěji položit otázku, zdali má a může býti spokojena církev s nimi a po upřímném zpytování svědomí jistě by našli pokoj sobě i jiným věřícím.

Co pak by asi říkali a dělali všichni ti, kdož přes to přese všechno horlí pro návrat ku prvotné církvi, kdyby jim církev mohla a chtěla vyhověti a najednou sama by začala tento návrat návratem k staré církevní kázni postavila by se na canones poenitentiales, jež podle skutečné praxe sesbírány a stanoveny již ve druhém století? Co by dělali, kdyby se jim podle těchto pravidel pro kajícníky na př. za těžký hřích, jímž způsobeno veřejné pohoršení, ustanovovalo veřejné pokání, třebas na tři léta a zatím nesměli by ani přijímati Tělo Páně, ba nesměli býti přítomni

hlavním částem mše sv., stávali u dveří chrámových na očích a pro výstrahu všem, a museli dva dni v tém-dni i více postiti se o chlebě a vodě? Chtěl by někdo také tento návrat?

Ale aby se naše uvažování nezdálo předpojatým, jako bychom chtěli svou pravdu vnucovati a nepřipouštět námitek, zastavme se aspoň u dvou velmi vážných stránek, na nichž si nepřátelé znova a znova ostří zbraň, a brávají si tu pohoršení též lidé dobré vůle.

Pročpak prý se církve stále ještě drží zastaralého učení o odpustcích, když i v historii církevní se přiznává, že touto věcí bylo způsobeno mnoho zlého. A hned se potom jako doklad proti rozumu i proti zásadám mravnosti uvádějí mínění opravdu zastaralá, ale to v hlavách náboženských nedouků, ne v učení církevním. V odpustcích odpouštějí se prý hříchy za peníze a to i takové, jež snad hříšník teprve spáchá.

Té ubohosti myšlení našich lidí, bohužel většinou z intelligence, že tu musíme pro poučení jim zpátky do školního katechismu! Tam se dočtou, že hříchy se odpouštějí ne skrze odpustky, nýbrž ve svátosti pokání a to, když hříšník předně upřímně a zkroušeně z hříchů se vyzná, za druhé upřímně jich lituje, za třetí učiní dobrý úmysl nikdy více nehřešiti. V posledních slovech padá zřejmě všecko zlé podezření, že by církve mohla nebo chtěla jakoukoliv cestou zbavovati hříchy odpovědnosti za hříchy budoucnosti.

Ale druhá věc a pro nás zde podstatná. V odpustcích církev svého úda, jenž jest ve stavu milosti, t. j. jenom po dokonalé zpovědi a hodném svatém přijímání, činí účastným duchovních dobrodiní z nepřeborného pokladu zásluh Ježíše Krista, Matky Boží i svatých, a pod podmínkou vykonání nějakého dobrého skutku udílí mu prominutí nějaké části časných trestů, jež se ve svátosti pokání pro zadostiučnění Boží spravedlnosti nepromíjejí podle platného učení církve. Ne tedy hříchů, nýbrž časných trestů

za hříchy lehké a ovšem i časných trestů za hříchy smrtelné, protože ve svátosti pokání odpouštějí se jen tresty věčné.

Jest v tomto učení, shodném s milosrdenstvím božím, zjevném v celém evangeliu, něco proti zdravému rozumu?

Byly doby, když ještě sama církev brala na svá bedra těžká břemena sociální, že za milodary, které byly ustanoveny jako poslední podmínka odpustků, pořizovaly se věci ohromného významu všeobecně užitečné; vedle kostelů a nádherných katedrál, vystrojených překrásnými květy všeho umění, stavěny tak školy, nemocnice, ba i nákladné mosty. „Prodával-li“ tedy nějaký zhýralý nájemník na místě božím odpustky na prospěch svůj nebo i k účelům zlým, hřešil, těžce hřešil on i lehkomyslník, jenž takový neprodejný poklad kupoval, a oba si za to nesli před soudnou stolicí Boží svůj počet, oni oba jsou svatokupci, ne svatá církev, která nikdy ničemu takovému neučila.

Druhá vážná výtká novodobé církvi, jež byla se zvláštní zálibou zdůrazňována za odpadové horečky, proč už církev jednou nezruší kněžský celibát? Oč méně bylo by tu najednou hříchů i nakažlivých pohoršení a konec konců, vždyť prý je to ustanovení proti samé přirozenosti.

O této věci vedeny odedávna mnohé řeči, popsána spousta papíru, a v obojím vylito mnoho žluči. My jen se tu omezíme na několik myšlenek. Méně pohoršení by bylo, kdyby kněz, octne-li se v místech trvalého pokušení, uvědomoval si upřímně důstojnost svého poslání a dbal by rady Písma: Pohoršuje-li tě oko tvé, vylup je. Jistojistě chránil by jej v pokušení Kněz Nejčistší, Kristus, kdyby o Něm a o velikém tajemství spásy, jež má zprostředkovati nesmrtelným duším, mysli se živou láskou u oltáře, na kazatelně, ve zpovědnici, ve škole i v soukromí nad breviářem. Sancta sancte! Svaté věci svatě konej! Máš si býti vědom vstávaje, lehaje, že jsi nezvolil obyčejné povolání za chlebem a světem, ne hmotné,

nýbrž duchovní! A to že už není jen povolání, ale oběť. A nejideálnější jest a zůstane ta oběť jen u těch, kdož chtějí i zde jít za příkladem Kristovým a podle přísného, nesmlouvavého slova Páně: „Neopustí-li člověk všecko, nemůže býti mým učedníkem.“

Úcta k čistotě a nevinnosti srdce je mezi národy tak stará jako tradice. Nalézáme ji od věků u národů kulturních i nekulturních a křesťan, katolík, katolický kněz by ji chtěl brát i v lehkost? Ani trochu toho přemáhání vlastního pudu nebo odpírání svůdné pastvy očím nechtěl by se podvoliti kněz, aby zachoval v duši své Kristu večeřadlo bílé prostřené? Namítne-li však: Mnohému jest ten boj těžký! Věřím, zejména těm, kdo si zvykli povolovati zde maličkostem, až zvykem podléhají útokům těžším. Ale křesťan má pro Krista bojovati a vítěziti. Bez boje však není vítězství! Neměli-li by se všichni ti kněží, rozuteklí za ženami, každé chvíle zastyděti při vzpomínce na pohanské panny Vestálky, jež za pohanské tmy měly pro tuto ideu více světla, než oni, lidé kulturní a třebaš „pokrokoví“, zaslíbení dělníci na vinici Páně. A dokonce dá-li se tak vylákati ze sladkého – pro věrné – jha Kristova stará, šedivá hlava, jak se už stalo, tu věru zdravý rozum zůstane stát, má-li se v soustrasti zamysleti nad tragikou lidské malomoci a vrtkavosti, či se s odporem odvrátiti od takového zahanbujícího zevšednění, jež jistě nepřišlo najednou! Tradice církevní od nejstarších dob se stoupající úctou mluví o bezženství kněžském, i když bylo dovoleno ženatému státi se knězem, ne však knězi vysvěcenému později se oženiti. Pokrokem tedy, ne zpátečnictvím dospěl požadavek tento své zralosti, že byl nařízeními ustanovován. Celá řada církevních sněmů souhlasně se tu vyslovovala, a nyní za všeobecného pokroku mělo by se jíti zpátky? Nikdy toho nebudou hledati praví kněží ani praví věřící, ani pravé vrchnosti církevní.

Miláček Páně viděl ve Zjevení čisté srdcem na prvním místě za Beránkem a kněží by tam měli chyběti? Kněží Kristovi, jimž se dostalo větší důstojnosti

než andělům, že oni jediní mohou posvěcovati a proměňovati Tělo a Krev Páně! Shodují se tu největší myslitelé a nejplatnější kněží v církvi ve všech dobách. Nahoře byl položen výrok sv. Jeronyma, podobně mluví sv. Augustin, sv. Tomáš Akvinský a všichni, všichni!

Pro nás Čechy má zvláštní váhu, jak o panictví vůbec a kněžském zvlášť promlouvá praotec naší filosofie, vladyka Tomáš ze Štítného, který před samým začátkem české reformace zachovává a radostně hlásá pravou víru svatováclavskou: „Bohu nic tak vzácné není jako slíbená čistota.“ Kdo poruší po prvé osobu nevinou, dopouští se nenapravitelného násilí, jakoby porazil plot u zahrady. Je vinen všeho, co se potom stane. Štítný horlí zvláště přísně proti ženám, jež mají podíl na poskvrnění kněží. Nazývá je helmbrecht-nice neužitečné a zlé kůže. Kalicha prý by se bály dotknouti a kněží poskvrniti ne?

Naše víra není jiná než Štítného a proto jeho slova platí u nás dnes.

Církev se této ideální stránky katolického kněžství, získané dlouhým vývojem a vytrvalým sebezáporem a nebeskou touhou nejlepších svých dělníků na vinici Páně nikdy nevzdá a vzdáti nemůže. Volá se všude po pokroku, pokrok pravý musí vésti od hmotného k duchovnímu. Zde by se dělo naopak: S azurných výšin svatého Grálu k egyptským hrncům.

Pro závěr naší úvahy musíme se ještě vrátit, odkud jsme vyšli. Všichni věrní jistě toužíme, aby se v církvi – zvláště za nynější rozháranosti mezi národy, i uvnitř každého z nich, mezi jednotlivými stavy a vrstvami, na něž bez Boha a bez svědomí roztrhány – obrodil život, který ji, církev, činil silnou, šťastnou a slavnou hned v dobách jejího dětství.

Jest k takovému obrození nějaká cesta? Jest! Najdete ji bez velkého hledání v evangeliu a v řečech i v příkladném životě těch, kdož první roznášeli učení Kristovo. A ze všech těch prostředků, jaké se k tomu neklamně nabízejí, položil bych hlavní váhu na dvě ctnosti, jež musíme nejen u sebe, ale zároveň také

ve společnosti kolem sebe křísit a přivádět k platnému životu. Jsou to křesťanská láska a křesťanská pokora. „Hle, jak se milují?“ To bylo krásné a vzácné svědectví, které dávali prvním křesťanům pohané, užaslí z nové jejich morálky.

A pokoru, jako ctnost nesnadnou, snad nejtěžší a proto nejvíce požehnanou, sám Kristus doporučuje, dáváje sám sebe za příklad. Učte se ode mne, neboť já jsem tichý a pokorný srdcem. A učili se oddaně a platně davy i vynikající jednotlivci. Doklad, platící pro obě tyto ctnosti, čteme ve Skutcích apoštol. 2, 44. „Všichni také, kteří věřili, byli pospolu a měli všecky věci obecné. Prodávali majetky a statky a dělili je mezi všecky, jak komu potřebno bylo. A na každý den trvající jednomyslně v chrámě a lámající po domech chléb, přijímali pokrm s veselím a s prostostí srdce, chválíce Boha a majíce milost u všeho lidu. Pán pak nad to rozmnožoval na každý den ty, kteří měli spasení býti.“

Z mužů vynikajících v první době září jako vzor pokory i lásky apoštol Pavel. Co všecko pro církev Boží vykonal, co se nacestoval, co se nakázal, jakých příkoří a útrap vytrpěl, při tom při všem živil se prací rukou svých. Jaké zvláštní nadání měl od Ducha svatého tento v pravdě veliký apoštol národů, a pokorný Pavel, když došlo na otázku zásluh, praví, že se nemá čím chlubit, leč svými slabostmi.

Jaký to krásný, idylický věk a stav lidí v tehdejší církvi proti naší době závistné a nenávidějící a páchnoucí na všech stranách pýchou jako vlhký les přeuřodou hnijících prašivých hub!

Nic platno! Kdo chceme návrat ku prvotné církvi, pro tyto dvě zázračné ctnosti se tam vracejme a slyšme Pavla jako lékaře duší:

„Láska trpělivá jest, láska dobrotivá jest, láska nezávidí, nečiní nic na chloubu, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá, co jejího jest, nevzpouzí se, nemyslí zlého, neraduje se z nepravosti, ale raduje se v pravdě, všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.“

„Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými a neměl bych lásky, byl bych jako měď zvučící anebo zvonec znějící. Kdybych měl prorocství a znal všechna tajemství i všelike umění; a kdybych měl všecku víru, takže bych hory přenášel, lásky pak kdybych neměl, nic nejsem. A kdybych rozdal na pokrmý chudých veškeren statek svůj a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl, nic mi to neprospívá.“ (I. Kor. 13. 1–7.)

Měřme vespolek tímto výměrem apoštolským dnešní naši lásku se všemi jejími parádními, moderními názvy jako: altruismus, humanita, sociální péče, čisté lidství atd. A kde a kdo obstojí, aby měl právo volati po návratu všech krásných stránek, jimž taková láska, jakou chce Pavel, byla hlavním a nejčistším základem?

Svatý Vavřinec chlubil se svým katům svými poklady – žebráky! Kolik takových srdcí našli bychom dnes, kdybychom hledali mezi těmi nejvznešenějšími na trůnech knížecích i na stolcích biskupských? Židé záviděli a pohané s úžasem ctili tuto živou lásku prvních pravých křesťanů.

O této lásce uvažujme, ji pěstujme, začínající sami u sebe, a to bude opravdový návrat, to bude první platná reformace bez bludů a násilí, radostná i požehnaná pro církve i pro národy, kam světlo učení Kristova proniklo a pronikne.

XXIII

P A P E Ž I

Mám před sebou pěkný obraz výjevu, jak Kristus Pán odevzdává apoštolu Petrovi vrchní moc nad svou církví. Ohromný význam události nadchl umělce k výtvaru, který zrovna mluví. Petr v čele apoštolů padá na kolena před Pánem a všečen u vytržení s uctivou bází v tváři pohlíží k Pánu, zvedaje pravici, jakoby chtěl říci pokorně: „Ne, Pane, nejsem hoden!“

A Pán Ježíš, stoje v imposantní velebnosti před apoštolem, laskavě na něho hledí a klade ruku na jeho hlavu jako na svědectví požehnání Božího, které od této chvíle bude provázeti všechny Petrovy úmysly a činy jakožto náměstka Páně na zemi.

Pod obrazem je symbolický okrajový ornament, kde se střídají trsy petrklíčů, byliny, kterou jaro otevírá zemi, a sítě se zahrnutými rybami. Nahoře ovečky se dvou stran běží valem k výjevu, jakoby se nemohli dočkat ti „od východu i oni od západu“, aby už byli v ovčinci Páně. Nezapomněl pak umělec při této slavné chvíli Petrově ani na jeho konec. Mezi petrklíči uprostřed ční prostý kříž, na němž zemřel v Římě, jako dědictví po Pánu Ježíši.

Slyšme, jak určitě a jasně evangelista Matouš podává událost, která se stala v třetím roce veřejného života Ježíšova: Přišel pak Ježíš do krajin Cesaree Filipovy i otázel se učedníků svých, řka: Kým praví lidé býti Syna Člověka? – A oni řekli: Někteří Janem Křtitelem, jiní Eliášem, jiní pak Jeremiášem nebo jedním z proroků. Dí jim Ježíš: Vy pak, kým mě býti pravíte? Odpověděv Šimon Petr, řekl: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého. A odpovídaje Ježíš, řekl mu: Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, nebo tělo a krev nezjevilo tobě, ale Otec můj, jenž je v nebesích. I jáť pravím tobě, že ty jsi Petr, na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského a cožkoliv bys svázal na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoliv bys rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.

Ještě jednou pak se vrací Pán Ježíš k tomuto rozhodnutí pro budoucnost jeho církve tak významnému – jako by naschvál těm, kdož mu jednou budou odpíráti. Po svém zmrtvýchvstání, když se byl zjevil apoštolům, lovícím na jezeře Tiberiadsském, kde na slovo Páně po marné práci noční najednou zahrnuli veliké množství ryb, znova Ježíš prohlásil Petra před jeho druhý pastýřem svých ovcí. Miláček Páně, evangelista Jan, takto o tom píše: Tedy když pohodovali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone Janův, miluješ-li

mě více nežli tito? Dí jemu: Ovšem, Pane, Ty víš, že Tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé! Řekl jemu po druhé: Šimone Janův, miluješ-li mne? Dí jemu: Ovšem, Pane, Ty víš, že Tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé! Řekl jemu po třetí: Šimone Janův, miluješ-li mě? Zarmoutil se Petr, protože mu řekl po třetí: Miluješ-li mě? I řekl jemu: Pane, Ty víš všecko, Ty víš, že Tě miluji. Řekl jemu: Pasiž ovce mé! Amen, amen, pravím tobě, když jsi byl mladší, opásal jsi se a chodíval, kam jsi chtěl, ale když sestaráš, vztáhneš ruce své a jiný tě povede, kam ty nechceš. To pak pověděl, znamená, kterou by smrtí měl oslaviti Boha. To pak pověděv, řekl jemu: Pojď za mnou.

Všechna tato slova Páně, a zejména opakovaná zkouška Petrovy věrnosti, jsou novým a skvělým potvrzením toho, co Pán s Petrem zamýšlel pro budoucnost církve. Je jistě poučné, že Ježíš Kristus tuto přednost, spravovati církev, odevzdává Petrovi, který jej kdysi třikráte zapřel, ne učedníkovi, kterého miloval Ježíš, že při stole spoléhal na jeho prsou, Miláčku Janovi, ač právě byl přítomen a sám o celé věci vydává svědectví. Ale ptá se napřed a to třikráte za sebou: Miluješ-li mě?

Čtěme pozorně obě zprávy evangelistů a ptejme se, je-li kde v nich slovo, o jehož pravdě a platnosti mohla by dobrá vůle pochybovati do té míry, že tu Kristus Petrovi prvenství v církvi své neodevzdal? A přece byli a jsou odpůrci, kteří to popírají a zejména ovšem popírají dále, že moc Petrova nepřešla z vůle Kristovy na jeho nástupce.

Nám stačí jasné znění evangelia a naši víru posiluje i běh dějin – jistě ne nahodilých – že apoštol Petr z daleké země židovské najednou proti všemu nadání ocítá se v Římě, v samém středu staré světové říše pohanské před jejím pádem, aby v pravé chvíli na jejích rozvalinách založil nové, duchovní království Kristovo. Zde Petr dovršil svůj úkol Kristem mu svěřený, zde v povolání svém mučednickou smrtí zemřel, zde jeho hrob s tělesnými ostatky

jest ochranným paladiem jak obecné církvi vůbec, tak zvláště jeho nástupcům.

Zato bývá nadhazována od nepřátel církve jiná námitka, která může i zarazit a v pochyby uvést také dobrého křesťana. Proč byli mezi nástupci Petrovými nehodní papeži? A nebyl jeden, bylo jich několik a mezi nimi praví hříšníci. Postavil je v čelo své církve také Kristus?

Uvažujme o věci jen zdravým rozumem, osvětleným vírou. Takových Kristus jistě nevolil, ale strpěl je, a to předně, aby těžkými zkouškami sílil a očišťoval svou církev, jako sesílá Bůh utrpení na mnohé své věrné a milé. V době každého takového otřesu, kdy ohavnost stála na místě svatém, věřící a kněží dobří stávali se horlivějšími a liknaví a vlažní byli burcováni ze své netečnosti, jen plevel zůstal plevelem. Za druhé znova se upamatujme, že Kristus nezřídil své církve z andělů a pro anděly, nýbrž z lidí a pro lidi. Chtěl, aby v ní bylo spojeno božské s lidským a to až do takové shovívavosti lásky Boží, že pustil na čas i vládu ve své církvi slabochům nebo zhýralcům, kteří v ní nadělali neblahých roztržek i citelných ztrát, ale právě to, že ani takové opěťované špatné vlády v církvi zřízení jejích nerozvrátily, bude vždy přátelům i nepřátelům důkazem jejích pevných, božských základů. Špatní papežové a kněží, to jsou ty brány pekelné, které jí nepřemohly a nepřemohou.

Církev se také nebojí přiznati, že měla takové zlé nájemníky místo pastýřů dobrých. V historii církevní udává se i počet papežů nehodných, šestadvacet prý jich bylo, podle mínění nejprísnejších historiků protivného tábora. Církev sama zná opravdu nehodných jen devět. Ale i když připustíme ono číslo větší, nebude nad tím malomyslněti uvědomělý křesťan katolický, uváží-li jen, že těch dvacetšest slabochů připadá na velikou řadu dvou set šedesáti šesti, kteří zasedli na stolec papežský až do naší doby a z nich 34 vylili svou krev pro víru Kristovu, 85 prohlášeno za svaté. Úžasem a úctou pak nás naplňuje zázračná

zrovna obětavost prvních náměstků Kristových, kteří počtem 32 všichni za sebou zemřeli smrtí mučednickou. Z nich každý následující jistojistě věděl, co jej čeká za krutého pronásledování křesťanů, ale když jej hlas boží volal za pastýře pronásledovaného stáda Kristova, neuhnul žádný z nich ani před hrozící smrtí.

Kromě toho mnozí papežové vynikají neobyčejnými přednostmi ducha, a to nejen po stránce mravní a náboženské, nýbrž láskou ke vědám a k umění, moudrou prozíravostí a rázností, jak toho kdy třeba bylo v úřadě tak vysokém. Z takových byl na příklad Pius V., mnich, který vstupoval na stolec papežský s heslem: „Kdo chce vládnout, musí počítí u sebe samého.“ V slavnostním průvodě objevil se davům bos, s hlavou nepokrytou, s obličejem zářícím zbožností. Pokorný tento papež měl největší zásluhu, že zastaveno nebezpečí a soužení hrozící křesťanům od Turků, vítěznou bitvou u Lepanta 6. října 1571.

Podobným slavným činem zapsal se v dějinách obecných Lev Veliký, který se odvážil vyjítí vstříc krutému králi Hunův Attilovi, když po vítězném pochodu střední Evropou vpadl do Itálie, vydrancoval a spálil nejkrásnější města severní Itálie a již táhl na Řím. Ukrutný vladař lekl se slov i velebného zjevu papežova a obrátil své zhoubné vojsko nazpět. Zároveň pak zářil Lev Veliký bezúhonností mravní, předchází příkladem ve všem dobrém kněžím i věřícím a vyznal se znamenitě v starém písemnictví řeckém i římském.

Skoro všichni papežové byli hlasateli dobročinnosti. V V. století nařídil papež Gelasius, aby čtvrtina všech církevních důchodů byla věnována chudým. Na úpatí Aventinu stály papežské sýpky a v Lateráně byla komora oděvní. V čas nedostatku stávaly se tyto zásoby majetkem chudých. U chrámů římských byly stavěny první chudobince, špitály a sirotčince. Řehoř XIII. v roce 1561 vystavěl asyl pro žebráky. Innocenc XI. nazýván Otcem chudých. Pius V. věnoval značné sumy pro chudé dívky, aby se mohly pro-

vdati. Papež Kalixt nařizuje, aby proti římskému právu křesťané mohli uzavíratí platná manželství mezi otroky a urozenými pány. Opět a opět zakročují papežové proti otroctví a proti židovské lichvě. Řehoř VII. a Alexandr IV. vystupují proti nesmyslným způsobům útrpného práva a proti trestu smrti vůbec. Papež Urban II. prohlašuje na sněmu v Klermontu 1095 *mír boží*, jedno z nejkrásnějších zařízení středověkých, ukládající bojujícím stranám určitá období a jisté dni, kdy měl nastati klid zbraní.

Papežové, podnikající rozsáhlé stavby, zejména chrámů, stali se na všechny časy předními podporovateli umělců a umění. Již papež Damasus ve IV. století je oslavován jako veliký stavitel Říma. Noc katakomb otevřel dennímu světlu. Sám také básnil. Papež Silvestr 330 zřizuje v Římě pěveckou školu a Řehoř Veliký sám svým důvtipem a láskou k věci zdokonaluje soustavu hudební, zavádí všeobecně noty a učí sám zpěvu podle vlastních názorů, jenž po něm dostává jméno *cantus choralis* nebo *Gregorianus*. Památné jest slovo jeho o účinnosti umění: „Obraz poučuje jako písmo ty, kdož umění čísti, kterou cestou mají kráčet.“

Papež Pavel V. podporoval již od chlapectví Berniniho, jenž se proslavil jako původce slohu barokového. Umělci světové slávy Rafael Santi, Michel Angelo, Fra Angeliko a jiní svědčí nejlépe pracemi svými, jak mnoho jejich umění získalo od papežů.

Hledíc ku vědám, třeba si připomenouti, že vysoké školy a university byly pod ochranou papežů. Papež Agapet již v VI. století zřídil v Římě akademii a při ní knihovnu, která se stala základnou slavné knihovny vatikánské. Papež Eugen II. v století IX. ustanovuje na sněmu římském, aby při všech chrámech biskupských i venkovských byli ustanovováni učitelé církevních věd a svobodných umění. Učený papež Silvestr II. vynikal ve všech oborech věd, takže jej měli za kouzelníka. Psal o matematice, hvězdářství, geometrii, přírodních vědách. Řehoř XIII. 1582 zavádí známou důmyslnou opravu kalendáře. Papež

Alexander VII. přichází s velkolepou myšlenkou, aby z důchodů všech klášterů, v nichž vyhasl duch staré kázně, se zřídila velká učená společnost pro celý svět, jejímiž údy byli by nejznamenitější mužové celého křesťanstva.

Přestávám na této ukázce činů a snah papežských, jež mi zatanuly na mysli z vlastní soukromé četby. Dalo by se jich uvést celé knihy. Ale už tato naše stručná zmínka postačí jistě lidem dobré vůle na svědectví, že papežové byli buď přímo předchůdci nebo platnými pomocníky lidského usilování o pravý pokrok vzdělanosti, humanity, svornosti a tím i blahobytu.

Ocítáme se tu však u problému, jak bohatství a světská moc působily na církve a v církvi. Není pochyby, že církve za přijímané dary hmotné zadávala leckdy svou svobodu i důstojnost. To bylo jedno zlo, třeba jen výjimečné, ale následky jeho tlačí namnoze církve podnes. (Patronát.)

A zlo druhé, osudnější a velmi časté, že zbohatlí kněží – nevyjímaje ani papeže – zneužívali hromaděného zlata k své vlastní mravní zkáze a ke špatným příkladům pro své okolí. Toto pohoršení, historií mnohokrát žalostně dokázané, vedlo ke druhé krajnosti, že mužové, jimž šlo o čistý štít církve, zavrhovali všecken církevní majetek vůbec a ideálem měli církve chudobnou. Vzpomeňme však, co na druhé straně ušlechtilého a vznešeného vykonala církve s moudrými papeži v čele za darované jí peníze. Zdali by byla mohla poskytnouti tak platné prostředky umělcům, aby vytvořili překrásné, všemi uměními vykrášené katedrály a basiliky, výstavné kláštery a školy, nemocnice, chorobince a asyly – o jiných stránkách a přímo povinnostech církve, jako je na př. lidumilství, ani nemluví. Naopak! Při podrobném a bedlivém uvažování zdá se nám, že tím vším, co církve svatá za peníze vykonala dobrého, vykoupila několikrát přehmaty a hříchy svých kněží, zbloudilých pro peníze do jakýchkoliv neřestí. Obrátíme-li pak v této věci pozornost znovu na samé papeže, tu

historie církevní podává pro leckterého z nich značnou omluvu ze současného všeobecného úpadku veřejné morálky. Co jen zla ve vší hierarchii naplodily nepotismus a simonie! Obě slova značila často, po našem způsobu řečeno, hanebnou protekci, záhubnou obyčejně církvi samé. A zlo časem rostlo, až se i vžilo, že nebylo ani považováno za hanbu kromě duchů, kteří šli vždy přímou cestou evangelia, nedávající se másti pokleslým veřejným míněním. Místo obšírných výkladů ať osvětlí věc příklad. Papež Julius II. v mládí svým živil se nuzně plavectvím, ale když jeho strýc stal se papežem, přijav jméno Sixtus IV., osmnáctiletý zavolán od něho do Říma a učiněn biskupem a brzy potom i kardinálem bez velikých theologických studií. Po smrti papeže Alexandra VI. byl zvolen i papežem. Vynikal mnohými přednostmi ducha, podporoval umění a vědy, založil nádherný chrám Svatopetrský, ale historie současná praví o něm, že byl více vojákem než knězem. Hle, ovoce nepotismu! A jiný příklad. Papež Celestýn povolán na stolec papežský jako prostičký poustevník proti vlastní vůli. Jeho skromnosti a pokory zneužili úředníci a sluhové, že dílem podle vlastní libovůle, dílem za peníze prodávali církevní hodnosti, padělajíce i listiny k tomu potřebné. Papež, dovědév se o zlořádu, utekl přímo s papežského stolce.

Někdy Prozřetelnost boží sama obrátila zlořád tento takřka zázrakem v dobrou stránku. Tak Jan de Medici jako sedmiletý hoch byl obdarován od francouzského krále opatstvím a v 13. roce věku byl jmenován od papeže Innocence VIII. kardinálem. Dosednuv však na stolec papežský, jako Lev X., dbal bedlivě bezúhonných mravů, podporoval umělce a učence, zejména byl přítelem humanismu. A tak kladen v počet papežů nejlepších.

Uvážíme-li, že takovouto hříšnou přízní knížat církevních i světských udělovány vysoké hodnosti církevní často lidem nepovolaným, ano i nehodným, domyslíme-li k tomu, že se takové zlořády opakovaly, pochopíme jinou hroznou převrácenost středo-

věku, že totiž biskupové nehodní při rozhodných událostech objevují se v počtu tak velkém, že se odvažují vzdorovati i papeži. Doklad aspoň jeden беру z doby řečeného papeže Julia, který na opravu církve ustanovil sněm do Lateránu, ale část biskupů, většinou Francouzi, smluvili vzdorosněm v Pise. Ovšem před očima všeobecné církve zvítězil a musel zvítěziti papež.

Jak zasahovali do práv Stolicе papežské, nevyjímaje ani volby papeže, mocní tohoto světa, toho doklad čteme v dějinách o císařovně Theodoře. Když v Cařihradě zemřel 536 papež Agapet, vydav se tam na církevní sněm, panovačná tato žena usmyslila si, aby jeho nástupcem stal se její chráněncе Vigil. Uložila mu, aby mrtvolu dovezl do Říma tajně, tak aby do jeho příchodu zůstala zatajena smrt papežova, a hned potom, aby kardinálové museli zvoliti jej, bude-li třeba s přinucením vojska císařského, které leželo v Itálii pod vůdcem Belisarem. Lstivý plán císařovnin však zmařen řádnou volbou papeže Silvera I., kněze pověsti svaté. Nicméně císařovna neustala v nestoudných pletichách, až se vlivem jejím přece dostal na římský stolec vzdoropapež Vigil a papež právně volený musel před ním utíkati do vyhnanství.

Toho-li se odvážila žena, jak by se nebyli opovážovali ještě více hrdí panovníci a velmoži na svých panstvích, když se jednalo o obsazení míst a vysoké hodnosti úřední. Církev tím trpěla, přechasto hrozně trpěla, a konec konců měla ještě odpovídati za neblahé následky takového svého zotročení.

Tomuto zlu postavil se na odpor s neobyčejnou vytrvalostí a neohrožeností výborný papež Řehoř VII. Všeobecně známý jest jeho „boj o investituru“ s králem Jindřichem IV., který se i odvážil biskupy své země odvrátiti od stolicе papežské a přinutiti je ke konání svévolného sněmu, kde papeže sesadili a zvolili vzdoropapeže. Papež Řehoř VII. nedal se však mýliti ani vzdorem královým, ani jeho stoupenců mezi duchovními. Nařídil, aby kněží a biskupové nehod-

ně na svá místa dosazení vzdali se své moci, a když trval odpor jak těchto kněží nehodných, tak velmožů, kteří si osobovali právo církevní hodnosti udělovati, papež pohrozil obojím klatbou a věřící na takových místech zbavil poslušnosti církevní vůči jejich duchovním pastýřům, jimž odňal i právo posluhovati lidu svátostmi. Zpupný král Jindřich donucen pak ku pověstnému třídnímu pokání v Kanose. Zvítěz v této věci a ponechav světským velmožům jen právo udíleti církevně zvoleným osobám majetek nebo důchody s hodností spojené, ne však hodnost samu – to právo vráceno církvi – jal se Řehoř VII. s touž energií staviti jiné zakořeněné metody v církvi, zejména rušení celibátu.

V této věci postavil se papež na slova sv. Pavla: Kdo není ženat, stará se o věci Páně, kterak by se zalíbil Pánu. Kdo však se oženil, stará se o věci světské, kterak by se zalíbil ženě. I. Kor. 7 – 32, 33. Také tu vyvolal proti sobě bezúhonný papež bouři odporu, ale máje v mysli i v srdci nejvznešenější ideály pro budoucnost církve, neustoupil a nepolevil, nýbrž s opatrností a láskou radil, domlouval, hrozil i trestal, jak kde čeho bylo třeba, až zvítězil. Vzácná mravní povýšenost a bezúhonnost získávaly všude platnost jeho slovům. Jaké měl mínění o statcích pozemských, vyjádřil v odpovědi anglické královně Matyldě, když mu nabízela dáti, čehokoliv si bude od ní přát: „Nežádám od tebe zlata, ani drahých kamenů a jakýchkoliv skvostů tohoto světa, nýbrž pohrdaje těmito věcmi, přeji si od tebe raději čistotný život, dobročinnost k chudým a lásku k Bohu i k bližnímu.“

Mluví-li se o úpadku církve v kterékoliv době, potkáváme se jak v davu, tak i u inteligence s povrchním a nespravedlivým pojmáním věci, jako by církev katolická za špatných správců duchovních až do posledního faráře a mnicha byla nemravná a hříšná. Začteme-li se však do podrobných dějin církevních, dospíváme brzy ku přesvědčení, že každá větší ná- kaza, a zvláště, šířila-li se shora dolů, vzbuzovala

v kněžstvu a v jeho spravedlivých ochráncích tím větší opravdové úsilí o dobré řády a o nápravu života v duchu evangelia Kristova. Z přčetných dokladů, které tu máme po ruce, vybíráme jeden jediný z doby, o které se již stala zmínka.

Když papež Julius II. svolal 1512 všeobecný opravný sněm Lateránský a sám mu předsedal, musel na své uši vyslechnuti upřímnou a dojemnou řeč, kterou měl augustiánský generál Jiljí z Viterba, kárající veřejně papeže samého.

Pravil mezi jiným: Papež Julius užil s velkým zdarem světských zbraní pro církve, avšak to není zbroj, v kterou církev důvěřuje, její zbraně jsou duchovní: zbožnost, modlitba a pevná víra, jimiž přemůže všechny nepřátele vnitřní i vnější. (Kryštůfek, Církevní dějepis II. str. 602.)

Jiný potěšitelný zjev, opakující se téměř vždy a všude, kde nápadně vybuchela nepravost, že proti špatným kněžím, zejména na místech vyšších, vystávají na druhé straně praví sluhové boží pokorní, neúnavní, obětaví, čistí, kteří z opovržení a hrůzy nad nepravostí, „která stojí na místě svatém“, vyhledávají svatost a horlí pro ideály Kristovy až do sebeobětování. Vzorem uvádím učeného kancléře arcibiskupství Remešského Brunona, který měl to neštěstí, že za jeho úřadu dosedl na arcibiskupský stolec nepočetnou simonií svěťák Manasses a simonisticky dál prodával hodnosti a prebendy uprázdněné kněžím stejně nehodným a za získané peníze vedl se svými milci prostopášný život. Kancléř Bruno, věrný sluha Boží, nemoha patřiti na tuto zkázu mravní a zpusťlost náboženskou, přibral si na pomoc dva kanovníky hodné a předstoupiv s nimi před nehodného arcibiskupa, vážně a přísně jej napomínal, aby obrátil a zanechal života tak pohoršujícího a záhubného zlými příklady všemu věřícímu lidu. A když poznal, že mluvil marně, odešel se svými věrnými na poušť a tam založil nej přísnější do té doby řád, zvaný po místě Kartouzský. Takové případy se mnohokrát opakovaly.

A jaké z toho ze všeho poučení? Jistota, že Duch božského zakladatele Ježíše Krista z církve obecné jakožto celku, nikdy nevymizel – odstoupil jen od jednotlivců, kteří oň nedbali – a že milost boží vždycky byla a jest a bude s církví podle Kristova slibu: „Já s vámi jsem až do skonání světa!“

Přestávám na tomto stručném výběru o papežích minulosti a na konec připojuji ještě zvláštní úvahu o čtyřech papežích, kteří zasedli na stolec sv. Petra za naší paměti. Jsou to Lev XIII. (1878–1903), Pius X. (1903–1914), Benedikt XV. (1914–1922), Pius XI. od 1922 až dosud. Uvažuji o nich zvlášť, poněvadž předně jsme svědky jejich činnosti a za druhé je tu skutečně čtvero velikánů ducha, jakých tak za sebou nebylo a nebude na žádném trůně světském všech národů.

Lev XIII. Pamatuji se jako chlapec na prohlášení jeho volby. „Přichází papež neobyčejné učenosti, prozíravosti, pečlivosti a dokonalosti mravní.“ Pravdu té předpovědi plnil sv. Otec hned na počátku svého pontifikátu, když neobyčejnou jistotou a znalostí věci jal se mluvit do současných poměrů sociálních. Na jedné straně ohromný pokrok a rozvoj na poli vědění a vynálezů, na druhé straně ochuzení duše a odcizení její Bohu, od něhož vyšla a kam se má vrátiti. Svatý Otec v encyklice *Rerum novarum* i jiných rozebírá moderní nauky sociální, probírá hlavně otázky jednotlivých soustav, potírá z nich všechny zásady nezdravé a nemožné, jež vedou od Boha a proti Bohu a vyzdvihuje ty, jež jsou ve shodě s duchem evangelia a tedy jedině mohou upravit zdravý poměr mezi dělníkem a zaměstnavatelem. Bez rozpaků a bázně odsoudil marxismus, komunismus, nihilismus. Vzbudil si tím mnoho nenávisti, ale ovšem také mnoho lásky a vděčnosti. Na jeho pomníku v Lateráně jest postava dělníka.

Se zvláštní láskou obrací se Lev XIII. v encyklice *Grande munus* ke Slovanům, mluví o našich svatých apoštolech Cyrilu a Metoději a jejich významu pro kulturu slovanských národů. V starobylém kostele

sv. Klimenta v Římě jest kaple, jež byla vybudována z vůle tohoto papeže a na náklad jeho a slavného arcibiskupa Strossmajera 1882. Je vyzdobena krásnými affresky od Nobiliho. Nad mramorovým oltářem v čele Kristus Pán na trůně, po stranách sv. Cyril a Method, v popředí klečí Lev XIII., podávající Pánu Ježíši model chrámu. Na levé straně kaple jest freska pohřbu sv. Cyrila za přítomnosti papeže Hadriana II. a na pravé straně sv. Cyril a Method před tímž papežem, jak hájí slovanskou liturgii.

Při tom při všem papež Lev XIII. podporoval vědy a umění, zřídil zvláštní komisi biblickou pro studium Písma svatého, obnovil studium filosofie sv. Tomáše Akvin. a zvláštní úctu a uznání celého světa získal si nebojácným otevřením archivu vatikánského pro všestranné studium. Při hojných misiích, které zřizoval zvláště v Africe, vystoupil zvlášť účinně o konečné zamezení otroctví v této zemi.

Pius X. dobře se řadí k tomuto velkému papeži svým životním heslem: Obnoviti vše v Kristu. Proto se vynasnažoval o povznesení náboženského života na základě neporušené nauky církevní. Za druhé vystoupil proti nezdravému modernismu. Poněvadž při volbě odvážil se krakovský kardinál jménem rakouského císaře zasáhnouti do volby, papež Pius X. hned rázem tento nešvar zarazil pro všechny příští časy. Pokračuje v osvětových snahách svého předchůdce, zřídil v Římě biblický ústav a zvláštní komisi pro kanonické právo. Aby duchovní správcové jednotlivých osad nezpronevěřovali se povinné péči o duše, až by se i zprotivili osadě svěřené, vydal tento papež na výstrahu nebo i za trest takovým kněžím nařízení, že mohou býti zbaveni svého místa.

Pro nás Čechy je památná zpráva o papeži Piovi X. která uveřejněna v „Národní Politice“ 3. VII. 1923: „V Tempsu vypravuje Jean Carrère, francouzský diplomat, působící dlouho v Římě. Když se Frant. Josef I. odhodlal vypověděti Srbsku válku, kterou připravoval, jak dosvědčují Giolittiovy paměti, dvě léta a ze které se vyvinula válka světová, poslal mu papež

Pius X. dopis, obdivuhodný prozíravostí a láskou, v němž jej jménem Kristovým prosil, aby upustil od strašného tohoto dobrodružství, které bude nebezpečstvím pro humanitu, Evropu, Rakousko i Habsburskou dynastii. Papežský nuncius ve Vídni měl odevzdáti tento list přímo Františku Josefovi. Nelítostný stařec, jenž chtěl mít svou válku, odmítl několikrát přijmout nuncia, dal naříditi celému svému okolí, aby oddalovalo nuncia od něho.

Když se Pius X. dověděl o tomto hrubém odmítnutí a když mu byl vrácen jeho list neotevřený, vyrazil papež výkřik rozhorlení a úzkosti, klesl na kolena a vzlykal. Modlil se dlouho za nešťastnou Evropu." Po něvadž Pius X. churavěl již tehdy srdcem, nezotavil se již z úplného otřesu a musel ulehnutí na lože. Hned nazítří přicházel lid a líbal jeho hrob. Zemřel papež Pius X. v pověsti světce.

Pontifikát Benedikta XV. spadá většinou do světové války a proto všechno jeho úsilí neslo se k zamezení hrůz válečných zajatců, rozdal sám obrovské sumy peněz na zmírnění béd válečných a dával podnět k dobročinným akcím veřejným. V diplomatických stycích byl velmi opatrný a prozíravý, za nových poměrů k našemu státu bylo jednání jeho vždy korektní, takže měl uznání a úctu i od národů nekřesťanských. Místo obšírných výkladů pro vznešenou charakteristiku tohoto náměstka Kristova uvádím raději dvě skladby jeho vlastní stylisace, dávající nám nahlédnouti do samého šlechetného jeho srdce, a to jednu z encyklik ke vládám válčících národů, napomínající, aby ustali v zběsilém vraždění, a modlitbu za mír, nařízenou všemu křesťanstvu.

List Sv. Otce nyní válčícím národům a jejich hlavám.

Když jsme beze Své zásluhy byli povoláni převzít na apoštolském trůně následnictví nadmíru mírného papeže Pia X., jehož svatý a dobročinný život zkrátila bolest nad bratrovražedným bojem, krátce před tím v Evropě vzplanuvším, cítili jsme též vzhledem na krvavá bo-

jiště muka otce, jenž vidí svůj dům zpusťšený zuřící bouří, a zatím co jsme vzpomínali s nevýslovným utrpením našich mladých synů, kteří po tisících byli usmrceni, naplňovala naše srdce, prodchnuté láskou Kristovou veškerá žalost matek, předčasných vdov a veškerá bezútěšná starost dítek, oloupených příliš záhy o otcovské vedení. Z naší účasti na úzkostech četných rodin a z našeho názoru na povinnosti vznešeného poslání míru a lásky, příslušejícího nám zvláště v tak smutné době, vyplynulo v nás záhy pevné rozhodnutí, věnovati naši celou činnost a naši celou moc smíření bojujících národů. To slíbili jsme též slavnostně Spasiteli, jenž chtěl cenou své krve zachrániti všechny bližní, a o míru a lásce mluvila též naše první slova, jež jsme pronesli jako nejvyšší duchovní pastýř k národům a jejich ředitelům.

Avšak naše láskyplná a důtklivá rada jako otce a přítele nebyla vyslyšena. To zvýšilo v nás bolest, neohromilo předsevzetí. Obraceli jsme se proto ustavičně s důvěrou ke Všemohoucímu, v jehož rukou spočívá duch a srdce jak poddaných, tak i králů, a modlili jsme se k němu za konec strašného krveprolití. Všem věřícím dali jsme se zúčastniti naší vroucí a pokorné modlitby a abychom zvýšili její účinnost, pečovali jsme o to, aby byla provázena činy křesťanské kajícínosti. Dnes však, ve smutný den výročí vypuknutí hrozného konfliktu, přýští z našeho srdce přání, aby válka rychle přestala, ještě vřeleji, a otcovské volání ještě hlasitěji. Kéž toto volání přehluší hrozný třesk zbraní a pronikne až k národům a jejich hlavám, jež nyní vedou válku a přiměje jedny i druhé k mírnějšímu a méně zaujatému smýšlení.

Ve svatém jménu Boha, našeho nebeského Otce a Pána, a k vůli požehnané krvi Ježíšově, jež byla cenou lidského vykoupení, zapřisaháme vás, když jste božskou Prozřetelností ustanoveni k vládě nad národy vedoucími válku, abyste konečně učinili přítrž tomuto hroznému vraždění, jež nyní od doby jednoho roku Evropu zneucfuje. Je to krev bratrská, jež jest prolévána na zemi i na moři, nejkrásnější kraje Evropy,

této zahrady světa, jsou posety mrtvolami a zříceninami. Kde krátce předtím dílny a polní práce horlivě tvořily plodná díla, hřmí nyní hrozně děla a neušetřují ve své ničivé zběsilosti ani vsí ani měst, nýbrž působí všude spoustu a smrt. Máte před Bohem a lidmi děsnou odpovědnost z míru a války. Slyšte prosbu naši, otcovský hlas správce věčného a nejvyššího Soudce, jemuž budete museti odpovídati jak za veřejné podniky, tak za vaše soukromé jednání.

Hojnost bohatství, jímž Bůh Stvořitel vybavil země vám podřízené, dovoluje vám zajisté pokračovati v boji, ale za jakou cenu? Na to už odpoví tisíce mladých životů lidských, jež denně zhasínají na bojištích, jakož i zříceniny tak mnohých pomníků, vytvořených zbožnou myslí a geniem předků. Neopakují ony hořké slzy v tichých komůrkách nebo na stupních oltářů, že cena každého boje jest příliš veliká?

Nikdo neříkej, že ohromný konflikt nemůže býti odstraněn bez branné moci. Budiž odloženo předsevzetí navzájem se zničiti, budiž považeno, že národové neumírají. Jsou-li národové poníženi a potlačeni, pak chvějíce se, snášejí jho na ně vložené a chystají vykoupení, předávající od pokolení k pokolení truchlivé dědictví nenávisti a pomstychtivosti.

Proč tedy již nyní neuvážiti s nepředpojatým svědomím práva a spravedlivé aspirace národů? Proč ne dobrovolně započítí s přímou nebo nepřímou výměnou názorů, aby v mezích možnosti bylo vyhověno oněm právům a aspiracím a tak se dospělo k tomu, aby byla učiněna přítrž hroznému boji, jako se stalo za dřívějších podobných okolností? Požehnán budiž, jenž nejdříve pozdvihne ratolest olivovou a podá pravici nepříteli, nabídne mu rozumné podmínky míru. Rovnováha světová a zdárný a bezpečný klid národností zakládá se na vzájemné blahovůli a úctě k právu a na vážnosti k bližnímu mnohem spíše než na množství ozbrojenců a na hrozném pásu pevností.

Toť jest volání po míru, jež v tento truchlivý den hlasitěji propuká z naší duše, a zveme všechny přátele míru celého světa, aby nám podali ruku k urychlení konce války, jež nyní od doby jednoho roku proměnila Evropu ve veliké bojiště. Kéž milosrdný Ježíš prostřednictvím své bolestné Matky konečně dá vzejíti po tak hrozné bouři vlídnému a zářivému jitru míru, obrazu své božské tváře. Kéž zazní co nejdříve děkovné hymny k nejvyššímu Dárci všech statků za provedené opětovné smíření států! Kéž se vrátí národové, sbratření v lásce k pokojné soutěži studií, umění a průmyslu! A až bude obnovena vláda, kéž se rozhodnou řešení svých sporů příště nesvěřovati již ostří meče, nýbrž klidnému a mírnému studiu slušnosti a spravedlnosti. To bude nejkrásnější a nejslavnější vítězství.

V milé důvěře, že svět potěší se stromem míru nescoucím tak toužebné plody, udělujeme své apoštolské požehnání všem těm, kdož tvoří nám svěřené mystické stádo, a prosíme i Pána, aby svazky dokonalé činnosti lásky spojil s námi, kdož náležejí k římské církvi.

V Římě, ve Vatikáně 28. července 1915.

Benedictus Pp. XV.

(Z Ordinariátního listu 1915.)

Modlitba sv. Otce Benedikta XV. za mír.

V hrůzách války, která hubí lidi i národy, ku Tvému přemilému srdci utíkáme se, ó Ježíši, jakožto k poslední záchraně své. Od Tebe, ó Bože milosrdenství, s hlubokými povzdechy želáme zastavení hrozné pohromy, k Tobě, Králi pokoje, s důvěrou voláme o kýžený mír.

Ze svého božského srdce vylil jsi do světa paprsky lásky, aby všeliký nešvar byl vyhuben a v lidech panovala toliko láska; pokud jsi na této zemi dlel,

bědy lidské nejútlejší účastí jímaly tebe. Ach! Kéž pohne srdcem Tvým i tato doba, těžká pro nás tak hubivou nenávisť a tak strašnými pohromami!

Ustrň se nad tolika matkami, které trnou o osud svých synů; ustrniž se nad tolika rodinami, které osiřely odchodem svých hlav; slituj se nad zbědovanou Evropou, které hrozí tak veliká spousta! Vnukniž panovníkům i národům záměry mírumilovné, urovnej spory, drásající národy, učiň, aby si lidé opět dali po libek pokoje.

A jako jsi tenkrát na prosebné zvolání apoštola Petra: „Pane, zachraň nás, hyneme,“ milostivě odpověděl utišením rozbouřeného moře, tak dnes důvěrnými prosbami usmířen jsa, odpověděti račiž navrácením pokoje a míru světu rozbouřenému. Ty pak, Panno přesvatá, jako v jiných hodinách hrozných zkoušek, tak i nyní pomoz nám, ochraň nás a zachraň. Amen.

Pojal jsem z úmyslu aspoň tyto dvě skladby papeže Benedikta XV. doslova do této úvahy pro trvalou paměť a zvláště na svědectví proti bláhovému povídání, že prý církev zavinila válku. Papež Benedikt XV. naopak se srdcelomným voláním obrátil se k hlavám válčících států hned na počátku svého pontifikátu. Zapřísahal a varoval opravdu otcovskými slovy, ale marně a marné bylo jeho volání po třech nových letech všeobecného vraždění. Kdo by pak, pročítaje krásné, mírumilovné poselství papežovo, mohl ještě věriti, že církev ke všemu žehnala zbráním? Stalo-li se kde takové politování hodné hazardování Jménem Božím, mohl to učiniti jen některý církevník nehodný v přepjatém šovinismu nebo na nátlak vojenské moci, ale vždy to bylo proti církvi, protože proti Kristovu učení a bylo to jednání hříšné.

Nám Čechům zapsal se papež Benedikt XV. ve vděčnou paměť zvláště tím, že rozšířil při obřadech užívání jazyka mateřského, tak aby každý všem částem obřadu rozuměl, a k tomu ke všemu při vší péči

o nedotknutelnost církevní jednoty, stavěné na jazyku latinském, dovolil v Československé republice při slavné mši sv. po zpěvu latinském zpívat i epištolu a evangelium, připadající na tento den, jazykem českým. Na svátky pak předních patronů českých, jako sv. Václava, sv. Jana Nepomuckého, sv. Prokopa, sv. Cyrilla a Metoděje, sv. Ludmily, dovolil dokonce pro památku našich počátků křesťanství v liturgii slovan-
ské sloužiti celou mši svatou v jazyce staroslovan-
ském a to v kostelích z naší minulosti nej památnějších: u sv. Víta, u sv. Jiří na Hradě Pražském, na Vyšehradě, ve Staré Boleslavi, v Karlíně, na sv. Hoře, na Velehradě.

Stejnou lásku věnuje Slovanům nynější sv. Otec Pius XI. Poznal dobře vzájemný poměr národů slovanských za svého pobytu v Polsku, kde byl nunciem, a naučil se polsky mluvit. Proto také pochopujeme, že s takovým nadšením obnovil myšlenku Lva XIII. o unionismus, to jest spojení církve východní, hlavně Ruska, se západní, s Římem. V Římě jest pro tento velevýznamný, ale dosud těžký úkol zřízen zvláštní Orientální ústav, na němž pracuje i jeden kněz Čech. Řádu benediktinskému uložil pak papež zvláště tuto otázku podrobně studovati. Věnuje se tomu jeden celý benediktinský klášter v Belgii. U nás z přízně Pia XI. je ustaven Apoštolát sv. Cyrilla a Metoděje na Velehradě, čímž posvátný náš Velehrad stává se střediskem všech unionistických snah, a již tu byla konána řada sjezdů, na něž se sešly nejučenější hlavy i srdce, plápolající pro vy-
touženou jednotu církve. Jako zázrakem a zvláštní přízní boží k zdárnému vývoji snah unionistických objevily se za tohoto papeže vážné a druhdy i hromadné snahy po sjednocení církví západních, protestantských s katolickou. Byly již zahájeny poradní schůze za vedení osvíceného belgického kardinála Merciera ještě před samou jeho smrtí.

Ale z této zvláštní papežovy přízně ke snahám unionistickým nesmějí nadšenci pro sjednocení čekat, že

by náměstek Petrův chtěl nebo vůbec mohl usplň-
šiti sjednocení se své strany nějakou slevou v zása-
dách a v učení církve obecné církvím odtrženým. Ne-
matka, stojící na původní tradici apoštolské, má a mů-
že činiti ústupky svévolným dcerám, opustivším peč-
livou matku, nýbrž nevěrné dcery musejí poznati a
uznati a zavrhnouti své bludné přímětky, jimiž se
unáhleně odštěpily, a vrátiti se s upřímnou pokorou
k staré milující a znova milované matce. K usnadně-
ní toho návratu a k vyhledání nejkratších cest k ně-
mu mají pracovati všechna uvedená sjednocovací o-
patření stolice papežské, vyžadující nemalých obětí
a velké, vytrvalé práce vynikajících duchů, nadše-
ných pro svatou ideu.

Až touto cestou přijde sjednocení – a přijde jistě
a snad dříve, nežli dnes tušíme – půjde za ním po-
žehnání v nové syntese kultur národů východních
a západních, nově sblížených: přebohatý obrodný
pramen pro novou kulturu světovou!

Vzpomeneme-li si při tom při všem, že papež
Pius XI. o svém nastolení učinil si heslem šířiti mír
Kristův v Kristově království, zdá se nám, že svítá
naděje velkých dějů budoucnosti, kdy přiblíží se
svému splnění velké slovo Ježíše Krista: „Bude je-
den ovčinec a jeden pastýř“. Snad prvním bezděč-
ným krokem k tomu bude vyvýšení úcty k osobě
Ježíše Krista v jeho království na zemi, zdůrazněné
ustanovením zvláštního svátku Krista Krále.

A slavné encykliky tohoto papeže dávají určité a
bezpečné směrnice, jak k tomuto ideálu království
Kristova nutno pracovati. Ať už je to encyklika o
řádné křesťanské výchově mládeže nebo encyklika
o manželství, nebo encyklika o obnově celého spo-
lečenského řádu: všechny směřují k tomu, aby šířily
a upevňovaly více a více království Kristovo v srd-
cích jednotlivců i v celé společnosti. K tomu se druží
dva okružní listy z poslední doby, kterými se obrací
sv. Otec proti bezbožeckému komunismu a proti no-
vopohanství národního socialismu německého; oba

tyto směry ohrožují velice království Kristovo v duších a proto je sv. Otec přísně odsuzuje.*)

Tak tedy jeví se v slabém nástinu život a dílo čtyř papežů za naší paměti. V nepřetržité řadě půl století nikde nic, co by pohoršovalo, zato mnoho, přemnoho vykonáno, co věrného křesťana naplňuje vděčnou radostí a svědomitého jinověrce úctou. Upřímná péče všech čtyř arcipastýřů o ovčinec Kristův vykazuje u všech čtyř vzácnou moudrost a vynikající vlastnosti povahy, že nám úvaha naše vyvrcholuje v úsudku: praví Svatí Otcové pro církev, praví velíkani ducha pro celý svět.

A od takové církve chtěli bychom utíkat, komu jde opravdu o spásu duše? Kampak a ke komu? Vždyť nám velký význam stolce Petrova uznávají i vynikající jinověrci. Anglický učenec, historik Macaulay, protestant, praví: „Není a nebylo nikdy na tomto světě díla lidského důmyslu, které by tak zasluhovalo zkoumání jako Římská církev katolická. Dějiny této církve spojují vespolek dva velké věky lidské civilisace. Netrvá žádná jiná instituce, jež by unášela mysl zpátky, v doby, kdy kouř obětí se vznášel nad Pantheonem a žirafy a tygři proháněli se ve Flaviově Amfiteatru. Nejpyšnější královský rod je teprve jakoby od včerejška, srovnávan-li s řadou nejvyšších pontifiků. Tuto řadu můžeme sledovati nepřetržitě od papeže, jenž korunoval Napoleona v 19. století, k papeži, jenž korunoval Pipina v VIII. stol., a daleko za časy Pipínovy sahá vznešená tato dynastie, až se ztrácí v přisvitu legendy. Nejbliže stojí co do starobylosti republika Benátská, ale republika Benátská byla novodobá, srovnáme-li ji s papežstvím a republika Benátská zašla, kdežto papežství trvá. Papežství trvá a nikoliv v úpadku, nikoliv jako pouhá antikvita, ale plno života a bujné síly. Církev katolická dosud vysílá do nejzazších končin země misionáře tak horlivé, jako byli ti, kteří přistáli v Kentu

*) Tyto encykliky v českém překladu lze obdržeti v knihkupectví „U Zlatého klasu“, Praha II., Karlovo nám.

s Augustinem, a čelí nepřátelským králům duchem stejně neohroženým, jakým čelila Attilovi. Počet jejích dítek je větší než kdykoliv v minulých staletích. To, co získala v Novém světě, ji více než odškodnilo za to, čeho pozbyla ve starém, aniž vidíme nějaké znaky, jež by jevily, že se blíží konec jejího dlouhého panování. Ona viděla počátek všech vlád a všech eklesiastických zařízení, jež nyní ve světě existují, a nemáme nijakého zajištění, že není předurčena, aby zřela i jejich konec." (Essay o Rankeově Historii papežů, přel. A. Burtov.)

Památná jsou také slova metropolity rumunského msgra Balána, stoupence unionismu, jenž ve své řeči na sv. synodu mimo jiné pravil: „Jsem křesťanským prelátem a stojím ve službě pravdy. Mou povinností jest vydati svědectví pravdě při každé příležitosti a tu bez bázně a nestaraje se, jak budou má slova vykládána, prohlašuji: Dnes je na světě jenom jeden patriarchát, jenž má v sobě všechny podmínky života, a to jest patriarchát římský." (L. L., 15. I. 1926.)

XXIV

ODPADOVÁ AGITACE

Vypravuje se o známém historikovi českém, universitním profesoru Tomkovi, že při jakési hostině, když už hlavy rozjařené vínem začínaly leccos divného myslit a jazykové mluvit, povstal a pronesl přípitek: „Aby nás Pán Bůh při zdravém rozumu zachováti ráčil!"

Na tento včasný vtíp vynikajícího českého učenice vzpomínám znova a znova, kdykoliv slyším nebo čtu o nějaké nové vadě v našem novém samostatném životě státním a společenském. Přátelé republiky vymyslili pro tyto chyby a chybičky dobrosrdečný název „d ě t s k é n e m o c i". Pohříchu leckterá ta dětská choroba mohla by uvrhnouti na lože hodného chlapa. Na př. nedávné nečestné a f é r y zpronevěr,

kdy se valilo jedno za druhým jako přes strhanou hráz.

Na trochu těch chyb byli bychom konečně měli právo nebo aspoň omluvu, že jsme si bezděky vyhodili z kopýtka, opojeni jsouce velkou radostí z velké události, jakým jest jistě návrat svobody po třech stoletích nevolnosti. V opojení člověk leccos dělá, co mu všichni moudří a hodní omluví, jen kdyby, až vystřízliví, nemusil litovati sám. Avšak na prvních stránkách nových dějin naší samostatnosti jsou už zapsány skutky a události, ze kterých jistě nevzejde prospěch ani nám, ani našim budoucím, naopak, byť i nám je také přátelé z ciziny omlouvali, my sami musíme si je vyčítati a za ně se hanbiti.

Podrobný obraz toho všeho musí zachytiti a prokresliti věrně dějepisec, který bude dbáti stejně světla i stínu a věrně podávati pravdu, padni ona, komu padni.

S hlediště náboženského už je toho víc než dost, co hromadí stíny a zatemňuje světlé, radostné stránky našich současných dějin. Však už v těchto úvahách, kde věc nutila vyčistiti ránu, nevyhýbali jsme se tomuto nesnadnému úkolu, obracejíce se i ku protivníkům a původcům zla beze vší vlastní zlé vůle. Zde ještě zvlášť musíme se zastaviti u jedné té naší vady, pro kterou není omluv ani výmluv, a to jest nízká a ponižující agitace odpadová.

Věru, když si znova vzpomeneme, co se tu všecko dělo na cizácký povel „Pryč od Říma“, za jehož původce vydává historie německého císaře Viléma, takového našeho nepřítele, jest a musí býti člověku stydno v hloubi slovanské duše. Jakou si tu práci dávali, jak plýtvali energií hmotnou i duchovní všichni ti odpadoví vůdcové i všichni jejich demagogičtí nohsledové a náhončí, jen aby co nejvíce číselně zeslabili v národě našem katolickou církev. Pravím výslovně číselně, neboť podstaty její a velebné moci a síly, kterou objímá celou zeměkouli, dotknouti se nemohli a nedotkli. A v těch zmenšených číslech jaký pro ně zisk? Kdopak moudrý bude svlé-

kati a převlékati víru jako obnošený kabát? Copak získaly sekty, k nimž se klátivé a povrchní duše převedly, buď že nestály na dostatečných vědomostech o víře obecné, nebo se jim nelíbila pro jejich soukromé nazírání mravní? Dále, co získali sami ti převedení, zvláště když jste je sháněli do církve, která jako slepotou raněná chtěla mít napřed své věřící, ale sama neměla pro ně a nevěděla ještě, čemu budou věřit a učit. A ještě hůře – co získali ti, kteří se dali zlákat k úplnému bezvěrectví, tupému hmotářskému názoru na život, a tím i k životu bezidejnému, upadajícímu na roveň němé tváři?

Jaká to byla horečná činnost a nepochopitelná starostlivost o toto hromadné zavedení a zkázu bližního v celých davech! Co úsilí a času, kolik řečí a peněz vynaloženo na veřejných schůzích i v ústraní, co potišťeno a rozdáno papírů na snadné odhlašování z církve, kde všude se takové blankety nabízely, ba vnucovaly, jaký z toho je ze všeho zmatek, jaké zbůhdarma vyvolány roztržky a sváry a jaké budou další následky, když jistojistě jedni, donuceni jsouce vlastním rozumem a srdcem, budou o věci přemýšlet, budou sami pravdu vyhledávat a o ní se poučovat a tak zas najdou vlastním pokořením dveře do obecné církve zpátky; druzí budou hromadit vzdor na vzdor a roztržku zvětšovat, až v ní pochovají mír duše a své vlastní a hlavní duchovní štěstí, národu pak budou přidělovat nesnázi a škod. Opravdu – agitovali až do zblbnutí.

Není tu výmluvy ani omluvy a to ani pro jednotlivce, ani pro davy! Kdo myslili, že mají důvod nedůvěřovati pomlouvané církvi, zejména svým duchovním vůdcům, jejichž skutky nezdály se jim v uspokojivém souladu s kázáním, ti byli včas a důtklivě varováni vlasteneckými výstrahami vynikajících mužů laiků, zejména znamenitým dějepiscem prof. dr. Pekařem, který tu několikrát v předních českých listech promluvil k české duši s takovou přímostí, že za to sklízel vědomý nevděk, podezřívání a odsuzování. Ale promluvil v témž smyslu slavný

cizinec, příznivec českého národa, Francouz Denis, protestant.

Avšak lidé naši, zachvácení odpadovou horečkou, jako by byli chtěli ukázati a v nových našich dějinách zachovati výstrahu budoucím, oč horší jest fanatismus nevěry než fanatismus z víry, ježž národ náš tak bolestně již dvakráte byl odpýkal!

Bože chraň, abych sahal někomu do svědomí a dotýkal se nečestně nejintimnějších lidských práv takových jednotlivců – bohudík jistě ne mnohých, kteří pod tíhou života, zvláště zlomyslným působením společnosti, ve které musejí žíti, dostali se do náboženské krise a nezmohli se už, aby pokušení nepodlehli. Takový-li po mnohých tajných mukách rozchází se s církví, tu soudcem jeho Bůh, jenž má cesty, aby si po nich bloudícího zachránil. Duch boží vane, kde chce. Já tu chci a musím mluvit jen proti lehkovážnému jednání v tak velké a svaté věci, mluvím proti lehkomyšlným, hromadným odpadům a ještě ostřeji proti nestydaté agitaci, charakterisované od prof. dra Pekaře takto: Vypuditi bezohledným nátlakem agitačním, s pomocí hesel, jejichž vnitřní prázdnotě není s to prostý člověk čeliti, vypuditi, pravím, rázem sta, ba tisíce rodin z církve vůbec, vyrvati z duše dítěte plachou úctu před nadpřirozeným tajemstvím, ohroziti hlavní základy jeho mravní výchovy, zbaviti tisíce mužů a žen náboženské útěchy ve chvíli strasti a utrpení (a nic, ale pranic rovně hodnotného nedati jim za to náhradou) to je čiré bolševictví v metodě i praksi. Vejdi dřív, než se rozhodneš, do kostela sv. Víta na hradě Pražském, ježž budovala a zdobila víra našich předků po celých deset století, a zkus, ubrániš-li se mocnému dojmu, jímž k tobě mluví nahromaděná tam posvátnost a tichá výzva naší minulosti! Vstup na hřbitov venkovského kostela, kde pohřbeni jsou tvoji otcové i dědové, vzpomeň prvního radostného dojmu písně: „Narodil se Kristus Pán“ v tvém mládí o velké mši vánoční, vzpo-

meň pohnutí, jímž ještě nedávno ve velikých dnech národního vzrušení naplnila duši tvou hymna svato-václavská – jsi-li silen dost, abys všemu tomu odolal, chceš-li duševně ožebračiti, ochuditi o to vše sebe a své děti – pak vystup s rodinou z církve!

Mezi židy platí prý pravda o odpadlících, že víra, z níž vystupují, neztrácí a nová nezíská. Bystrý a mocný kancléř německý Bismark po skončeném kulturním boji, vyvolaném protestantskou vládou a luthe-ranskými učenci v Německu, pravil prý: „Co jsme dokázali? Řím si ovčinec vyčistil, my jsme si jej za-svinili.“

XXV.

O B R A Z O B O R C I

Už jsme myslili, že toto nejsurovější rouhačské běs-nění u nás zmizelo, najednou však čteme zprávu ze soudní síně:

Ze zlomyslnosti rozbíjel sochy.

Senát v. r. Boučka obíral se zvláštním případem zlomyslnosti. Soudil 14letého řeznického učedníka R. L. ze Žižkova ze zločinu zlomyslného poškozování cizího majetku. Tento L. vloupal se 1. října loni ok-nem do uzamčeného atelieru Alexandra Zelinky na Vinohradech a začal tam řádit. Rozbil dva z opuky vytesané kříže, kopie vzácných děl ze 16. století, kříže patřily Vladimíru Žďárskému z Černošic a měly cenu 12.000 Kč. Pak ještě dílem poškodil, dílem rozbil čtyři odlitky soch Panny Marie a bustu presidenta Wilsona.

L. doznal, že do atelieru vnikl, že vzal železnou pa-lici a ze zlomyslnosti sochy rozbíjel. Svědek František Sýkora potvrdil, že učedník rozbil šest křížů a mramo-rové soše urazil prst.

Zlomyslníka odsoudili po zásluze do těžkého žaláře na 3 měsíce bezpodmínečně.

Žalobu zastupoval státní zástupce dr. Novotný.

Rozsudek je jistě spravedlivý a bylo by dobře každou podobnou zlomyslnost exemplárně potrestat. Pro výstrahu.

— — — — —

A zanedlouho slyšíme o nové podobné zpustlosti dvou mladíků, kteří dali škrabošku na sochu sv. Jana Nepomuckého, aby zneuctili památku světcovu tak sprostým zohyžděním sochy.

Není tedy dosud konec neblahého obrazoborství u nás v Čechách a snad nás bude bláznovství toto zahánbovati před věřící cizinou znova a znova. To bolestné vědomí nutí ke zvláštní úvaze, jejíž výsledkem nemůže býti než těsnější a horlivější přimknutí k církvi.

Církev staví a tvoří, její nepřátelé ničí a boří. Tato vážná pravda dokázána zejména u nás v době návratu naší svobody, kdy se tu objevili neslavní moderní obrazoborci, začínající zkázou umělecké památky prvního řádu, na níž se nejvzácnější hosté naší Prahy chodili s úctou dívat. A pokračující jako duševní slepotou ranění ve vandalském běsnění, poráželi a rozbíjeli kříže, sochy, boží muka a obrazy, jimiž předkové naši ozdobili za celá staletí půvabná místa své domoviny, nebo jimi označili a tak ústním podáním zajistili památku význačnějších událostí, šťastných i nešťastných.

Kdož jste si této smutné věci u nás dosud nevšíмали a nevidíte ji v celé její hrůze a hanbě, prolistujte aspoň zběžně záslužný spis ne od kněze, ale od laika, bankovního úředníka A. Šorma, „Ve jménu demokracie“. Užasnete, jaké vzácné a jak mnohé naše památky umělecké padly v plen umíněného vandalství. Při tom vám bude leckdy nepochopitelné, jak může zpustnouti duše lidská, aby tak zohavila ideové dílo, jež umělec vykonal s čistou rozkoší tvůrčí a ve vznešené touze po uplatnění krásy.

Tu knihu měli by si prohlédnouti a dobře pročísti zvláště naši lidé v úřadech, které mají právo a povinnost, bdíti nad zachováním uměleckých památek.

Jaká to tvrdost srdce, sáhnouti rukou násilnou na kříž, znamení spásy, a bítí do něho v šílené zběsilosti, až povolí kámen i kov. Jaké k tomu třeba nepochopitelné nenávisti vůči osobě Kristově, jenž přece přinesl slovem i příkladem na svět nejkrásnější zákon lásky! Jaké tu třeba otrlosti, zaslepující i zrak, že škůdce nevidí krásu díla uměleckého, kterou přece vnímá a z níž se těší i prostý člověk bez vší učenosti, poněvadž smysl pro krásu jest dar boží jako rozum a řeč, čině život každému radostnějším! Jaká to nevychovanost už v samé zlé vůli ničit, co jiní tvořili?

A což boří-li pustý neznaboh sochu nebo kříž, který jiný postavil buď na památku vážné události, ať soukromé či veřejné? Tu se sahá hrubě nejen na hmotná práva, ale přímo na nejcitlivější místa v srdci bližního. Dokonce pak i proti vědě, proti veřejnému duševnímu majetku, zachovávanému v lidové tradici, dopouští se násilí surovec, jenž tupě drtí sochu, k níž se váže pověst památná pro celý kraj!

Uvedu pro obojí po příkladě.

Do domažlického gymnasia chodili dva přespolní žáci, jeden z chudé chalupy ze vsi, druhý z velkostatku nade vsí. Ten první dělal dvakrát za sebou tu cestu na hodiny dálky celých osm let, druhý méně, přišel na ústav teprve později odjinud. Byl již v osmé třídě, krátce před maturitou. Kteréhosi dne vyšli ze školy po vyučování za blížící se bouře. Ale hoši nedbali. Jen víc pospíchali a mysli, že nejhoršímu ještě ujdou. Ale sotva že urazili čtvrt hodinku za městem, začalo se líti, burácel vítr, blýskalo se a hrom tloukl, že studenti nevěděli, co dělat: mají se vrátit či pospíchat dále. Zděšení hledali útočiště pod mladou hustou lipou v stromořadí u cesty. Věděli, oba ze školy, že za bouře není radno stavěti se pod stromy, ale rozzuřené živly zařlačovaly jim té chvíle z mysli tuto myšlenku. Po nějaké chvíli, když déšť neustával, hoch zámožný se rozhodl, že raději půjde dál v dešti. A šel. Sotva že však učinil několik kroků, zablesklo, udeřil hrom – student se ohlédne po

druhovi a vidí jej mrtvého klesati pod stromem. Ubohý mladík byl zasažen bleskem a byl okamžitě mrtev. Druhý, uděšen, dal se do útěku, ale ne už domů, nýbrž směrem k vesnici, aby se tam v chudé chaloupce stal neblahým poslem bezměrného zármutku ustarané matce svého druha.

Ta matka dala na nešťastném místě postavit kříž, každou neděli a svátek staví se v pohnutí mateřské lásky před tvář umučeného Spasitele, ulevuje si tu, popláče, berouc z utrpení božího posilu pro utrpení své, klidnější vrací se po službách božích domů...

Lidé, kteří máte srdce na pravém místě, ptám se vás, jakého zločinu by se dopustil na samé lidskosti, kdo by této stařence sáhl na tuto její zbožnou památku životního neštěstí, jež v okamžiku spálilo nejkrásnější naděje jejího stáří? O stránce náboženské ani nemluví.

A druhý příklad. Nedaleko mého rodiště, při polní trati, kde se říká na Kopajnech, stojí u lesa nízký kamenný kříž, tvaru tak zvaných cyrilo-metodějských. Na širších, plochých stranách vytesáno na jedné vypuklinou znamení kříže, na druhé letopočet. Ale ta práce ruky lidské v tvrdé žule je už tak zvětřalá, že letopočtu nelze vůbec poznati. O tomto kříži vypráví stará pověst, že označuje místo, kde stávalo staré Oujezdo, obec chodská, z níž pocházel Kozina. Ale přišel prý mor na zemi Českou, řádl i na Chodsku a v starém Oujezdě zejména tak strašně, že zůstalo jen několik málo obyvatelů, kteří se potom štilili samého místa zkázy a odstěhovali se skoro hodinu cesty odtud za vrch Hrádek, kde založili obec novou a v té se potom teprve narodil Kozina.

Pěkná pověst! Ústním podáním ovšem vzrostla, ale víme, že jakési jádro historické má pověst každá, proto jsme vděční předkům, kteří nám ji zachovali a svým mladším odkázali. Ale pomysleme si, byla-li by se dochovala tato křížová pověst chodská – a právě tak sta a tisíce jiných po vlastech československých – kdyby se byl někdy před časy zrodil na Chodsku surovec, který by byl tento památný kříž rozbil a zni-

čil! Tu už tedy neběží jen o náboženství, tu není také jen o zkázu umění, nýbrž tu se bez hanby a studu tupou hlavou ničí duševní odkaz předků, významný svou stránkou vědeckou i básnickou. Na štěstí takových zlomyslníků na Chodsku nikdy nebylo a bohudík není jich tam dosud.

Přimysleme nyní k tomu ještě, jaká hanba a za hanbou škoda povstala z tohoto běsnění našemu mladému státu doma i v cizině, když za rychlého světového rozvoje kultury takové nekulturní skutky ohlašovaly se u nás v novinách a přes všechny prosby a hrozby moudrých lidí trvalo toto bláznovství ještě dlouho po převratu. Jak výstražně o tom psala cizina, která s námi dobře smýšlí (Francie) a s jakou škodolibou radostí a vysmívavým opovržením mluvili o nás proto naši nepřátelé, kterých máme tolik uvnitř hranic i za nimi!

Kdo odpadá a přebíhá, nese posilu těm, kteří boří. Já chci býti tam, kde se blahodárně staví a tvoří – v církvi katolické.

XXVI

OBRÁNCI

Jeden z vážných a platných obránců katolictví stěžoval si, že je u nás v této obraně začínati stále od abecedy. Je to pravda, ale já bych proto nenaříkal, neboť v této skutečnosti jest vlastně vítězství na straně obránců zaručeno již před bojem. Proč třeba začínati stále od abecedy? Poněvadž odpůrci mimo malé výjimky přicházejí stále s týmiž výtkami, dávno a dávno vyvrácenými a odbytými. Proč to tak dělají? Poněvadž nedbají a nedbali nikdy o upřímné poznání pravdy, neopatřili si aspoň dostatečné vědomosti o pravé podstatě učení křesťanského a o významu církve, proto také snadno od ní utekli, když se nepostarali jako jiní uvědomělí křesťané, aby je k církvi táhlo a s ní spojovalo radostné jasno z víry v hlavě i v srdci.

Je pohodlné takto bojovat, ale je to málo čestné a proto už – aspoň v očích lidí vážných – je pak boj napřed ztracen. Ano, spravedliví a prozíraví mezi vlažnými, kteří čím dále tím více staví se u otázky náboženské, vidoucí takovýto nepřipravený boj s polámanými už a rezavými zbraněmi, otvírají oči, odkládají lhostejnost a přidávají se k věřícím. Víry přibývá a je zvláště potěšitelno, že jí přibývá shora – tamodtud, odkud přišlo zlhostejnění a nevěra. Proudění v duchovním životě národů jest jako pohyb vzduchu v přírodě. Napřed se pohnou vrcholky nejvyšších stromů, potom teprve zalehne vítr dolů a víří listím po zemi a zvedá prach a písek, a zčeří klidnou hladinu vodní až v divoké vlnobití. Ale přelétne vichr, za zkalenými vlnami jdou jiné, jedna za druhou čistší a klidnější. Tak také po děsné bouři světové války začíná vati nový vzduch. Jest už jej cítiti po celém světě a také u nás. Není a nemůže býti pravého pokroku, pravé kultury bez náboženství. To je staré světlo, znova nyní od národa k národu rozsvěcované. Už svítí také u nás a tmy a mlhy pomalu ustupují. Je radost hlásiti se k těm, kteří hledají světlo a chtějí jíti za ním. Přibývá jich a obhájci tmy nevolky jen zvětšují bezděky jejich počet. Pohnuly se vrcholky stromů. Intelligence odkládá a zavrhuje pomalu a jistě indiferentismus a nevěru a neostýchá se nejen víru vyznat, ale směle se odvažuje již i víry hájit.

Ať mluví skutky. Jak si vysvětlíte vzrůst lidové strany v takové uvědomělé a nebojácné davy a ještě více, kde se najednou vzali ti vážní odborníci, vzdělání v nejrůznějších vědách a naukách, kteří se postavili kolem jediného mladého deníku „Lidových Listů“, starající se o spolehlivý osvětový rozhled stoupencům katolicismu, jak mezi sebou navzájem, tak pro široké čtoucí davy.

Jedni z nich byli ovšem dávno věrni Kristu a církvi – těm bylo jen třeba shoditi plášť Nikodémův a vzítí do ruky péro ve znamení kříže. Vážnost doby a vlastenecká povinnost, prozírající šťastnou budouc-

nost národa jen v silných mravech, založených na silných základech evangelia, seznamuje a sdružuje tyto nové průkopníky křesťanské osvěty u nás předně mezi sebou a za druhé dobrým příkladem a platným snažením přivolává jiné, a mezi nimi jsou i mnozí, kteří se ze Šavlů stávají Pavly.

Konečně ukázal se i nový, vzácný a potěšitelný zjev, že v samé vědě objevují se u nás čím dále více duchové v pravém slova smyslu pokrokoví po té stránce, že hledí vyzouti naše odborné vědy ze zatížení nevěry, která do nedávna určovala stranický způsob badání a byla dlouho nejen modou, ale takřka vlasteneckou – ovšem falešnou – kvalifikací vědcovy osobnosti. Dotknouti se dost málo ve vědecké rozpravě otázky náboženské, zavaditi o falešnou tradici, šířenou bez hlavy od úst k ústům a upozorniti na její nesprávnost s hlediště přesně vědeckého, to už bylo stíháno podezřením z klerikalismu a zakřikováno nadávkou klerikál. Znechucována tak ušlechtilá touha a upřímná snaha jíti za pravdou až do jejího vítězství. Neušel takovému křivému soudu ani otec národa Palacký pro spravedlivý hlas na ochranu církve katolické. Dnes je jinak. Ošklivá nadávka, vymyšlená od francouzského žida Gambety, padla již, kam dávno patřila: privilej na ni zůstala jen nezdvořilým a sprostým. V práci vědecké pak noví průkopníci s novou vyškoleností a ostrostí ducha bez bázně a bez ohledů napravo, nalevo mohou jíti a jdou za pravdou.

Tak promluveno na obhájení víry i obecné církve u nás za devatenáct let od převratu více a s větší vážností i platností, než bylo možno pod klamnou ochranou státu monarchistického za půl století. Z dokladů velmi zajímavých a cenných dala by se už sestaviti celá kniha. Nám pro náš účel stačí malá ukázka.

Na prvním místě třeba tu uvéstí vědce širokého rozhledu a pečlivé erudice, universitního profesora Josefa Pekaře, dějepisce, přímou a čestnou povahou nad jiné povolaneho. Pro katolictví mají slova jeho,

kdekoliv a kdykoliv o něm mluví, zvláštní váhu, že Pekař sám sebe nevydává za zvláštního katolíka, nýbrž jen matrikového, ale v mezích katolických dogmat nalézá dosti volnosti, aby, zůstávaje v církvi, po svém sloužil Bohu.

Prof. Pekař proslavil se už před lety jako mladý učenec, dokázav proti starým učencům a zvláště cizím, že stará latinská legenda o umučení sv. Václava a sv. Ludmily je nejstarší česká kronika a má hodnotu historie. Tím povzneseno všechno podání i úcta k sv. Václavu. Tenkrát byla z neohroženého vystoupení mladého učenice u nás všeobecná radost a sláva. Ale zle bylo, když prof. Pekař jako odchovanec důkladné historické školy Gollovy narazil ve svých bádáních na otázky náboženské a z povinnosti odbornické i vlastenecké nucen byl vystupovati s novými názory i doklady proti rozličným zděděným bludům a lžím v naší historii, zejména když pravda měla padnouti na prospěch katolické církve.

Pro naše úvahy má největší váhu, co pověděl prof. Pekař veřejně, jako výstražné volání proti odpadové agitaci. Jeden jeho soud o věci již pověděn. Slyšme dále:

„V době, kdy by měli všichni Čechové svorně pracovati o konsolidaci svého mladého státu, vnášejí mezi sebe zlobu a temno konfesijních svárů a nenávisť, které již jednou připravily jim staleté otroctví. V té nebezpečné chvíli naplňují nemalou, ještě upřímně katolicky cítící část své obce národní trpkým pocitem, že má v osvobozené vlasti býti stálým cílem útoků, pohrdání a vyhlazovacích operací, v té nebezpečné chvíli odcizují si úplně tak těžce získaný lid slovenský. A nejenom to: Odcizují si svou bezohlednou agitací pro vystoupení z církví vůbec, pro čistou bezkonfesijnost, sympatie velkých kulturních národů, jejichž pomocí jsme především dobyli svobody. Budme si zajisté vědomi: rozhodující a to i liberální vrstvy ve Francii, Anglii i Americe sledují českou agitaci protináboženskou s rostoucím podive-

ním a úžasem. Největší radost z této vášnivé agitace budou mít naši nepřátelé, především Němci a Maďaři."

Dále se diví prof. dr. Pekař, proč jest tato agitace podporována oběma stranami socialistickými, když toho program jejich nežádá, naopak velí respektovati náboženské přesvědčení jednoho každého. Jen ruští bolševici žádají od svých organizovaných, aby byli bez náboženství.

Naše dějiny neposkytují nejmenší oporu pro úsilí rozmnožit počet Čechů bezkonfesijních, naopak poučují, že Čech minulosti, čím víc jeho vzdělání rostlo, kladl na náboženství důraz zvýšený.

Ani Husité nechtěli se oddělit od církve katolické. Přes všechny zuřivé boje proti českému národu byli Husité a považovali se za římské katolíky. Teprve sto let potom počala se většina národa oddělovati od církve římské – to bylo tenkrát, když vniklo do Čech německé luterství a kdy znenáhla, jistě nikterak na prospěch národa našeho, ovládlo většinu jeho. Protiřímská byla od doby husitské jen nečetná skupina Táborů a potom Jednota Bratrská, také sekta počtem přívrženců neveliká, ale nejušlechtilejší plod českého snažení náboženského. Ona je to především, jež v polokalvinské podobě své reprezentuje českou protiřímskou myšlenku – a zoufalství vyhnance Komenského, vzrušené věštby a vzkazy Kšaftu jeho, jsou to v první řadě věci, jež i Čechu doby dnešní dávají těžko zapomenouti na to, co se stalo. Nezapomeneme, tuším, nikdy – ač víme, že hrozné násilí, jemuž bylo podlehnouti Čechům pobělohorským, padá především na účet rozvášněné doby (nikoliv církve katolické jako takové, ač ovšem není bez chyby; protestanté nebyli o nic lepší) a dále na účet trestného úmyslu státní moci habsburské. A víme také, že to byl opět klerus katolický, který v zemi duchovně zničené vybudoval nám novou inteligenci, naplnil ji česko-

národním vědomím, tvořil nový národ, založil novou budoucnost – podobně, jako ji byl tvořil a budoval v stoletích, jež vedla nás ke kulturní výši a národnímu uvědomění doby Husovy.

Je radno pustiti z mysli úplně toto dvojí období, v němž si nás zavázala katolická církev k vděčnosti, je nutno mstíti jen to, co se stalo po roce 1620, je možno vrátiti se k Luteránům nebo Českým bratřím 16. století? Odpovídám: Není to ani nutno, ani radno, ba ani možno! Předně proto, že dnes intelligence naše stojí stejně kriticky k nauce katolické, jako protestantské, za druhé proto, že většina národa, děj se, co děj, při katolicismu, v němž vyrůstalo nepřetržitě devět jeho generací, setrvává, a konečně proto, že třeba vyvarovati se škodlivého náboženského rozštěpení národa."

Na konec po příkladě agitace odpadové, dovolávající se autorit, bere si také prof. dr. Pekař za svědky dva slavné muže, Palackého a Denise. Palackého zejména cituje, že „církev katolická po celý čas bytí svého způsobila v Čechách nepoměrně více dobrého, než zlého". A že nemůže „nekormoutiti se nad krutou nenávistí, která se objevuje v tisku nejen proti církvi katolické, ale proti náboženství vůbec."

Omezujeme se na těchto několik myšlenek vlastenecké výstrahy Pekařovy a připomínáme ještě, že proti odpadům se stejnou vážností a beze všeho nadřívání katolicismu promluvili také jiní vynikající mužové naši, zejména druhý historik na universitě, prof. dr. Šusta, od něhož jest památný varovný výrok o zakládání nové církve, že už to nebude l o d i č k a P e t r o v a. Dále básník a poslanec Viktor Dyk, literární kritikové, univ. profesoři F. X. Šalda a Arne Novák a j.

Velikou váhu má vystoupení Pekařovo v otázce svatojanské. Prof. dr. Pekař z vědomí své vědecké povinnosti neohroženě postavil se proti zúmýslným pomluvám a zlomýslným smýšlenkám a jednou pro vždy postavil do pravého světla úctu národa k českému patronu sv. Janu Nepomuckému. Dokázal ze-

jména: „že tu jde opravdu o mučedníka, jenž ve službě své církve utrpěl od brutální moci světské hroznou smrt, a jež arcibiskup Jan z Jenštejna zve pravým mučedníkem, že Jan z Pomuku ze všech našich českých svatých utrpěl smrt nejhroznější, nebo že zde zásluha svatořečení je s katolického stanoviska zřejmě dána.“

O arcibiskupovi Janu z Jenštejna svědčí: „Je to muž velmi vzdělaný, jenž v nejednom traktátu řeší palčivé otázky své doby (v tom již i základní problémy husitství), muž svatého života, asketa, mystik, básník, horlivě oddaný myšlence nápravy mravů a prohloubení zbožnosti v kleru i lidu, mimochodem řečeno, i přítel myšlenky, aby statky selské na rozsáhlých statcích církevních staly se plným dědickým majetkem sedláků, kterou později doporučoval Hus. Jeho předním úředníkem je Jan z Pomuku, generální vikář. Osobním tajemníkem a generálním vikářem takového arcibiskupa mohl být jen muž příkladný a dobré pověsti.“ Potom podrobnými údaji z pramenů poráží pomluvy, že byl Jan z Pomuka mnohoobročníkem, že byl jedním z nejbohatších prelátů pražských, že půjčoval peníze způsobem neslušným, že měl časté soudy o dluhy, že měl a stavěl domy v Praze atd. Peníze se tenkrát půjčovaly bez úroku, ale pod hrozbou církevní klatby, a tím způsobem půjčoval i mistr Jan Hus.

Klidně a jasně odstraňuje prof. dr. Pekař zmatek o dvou Janech Nepomuckých, zaviněný kronikářem Hájkem, jenž v jednom ze svých pramenů našel chybný rok utrpení 1383, místo 1393, a myslil, že se jedná o osoby dvě. Pekař praví: „Hmatavou památkou pravého Jana z Pomuku, oba Hájkovy Jany v jedno spojující, byl jeho hrob s jeho ostatky v kostele svatovítském, k němuž pojila se čím dále, tím patrněji úcta věřících... Jméno „z Pomuku“ a „Nepomucký“ je jedno a totéž, v novější době ovládl pro starý Pomuk název Nepomuk.“

Pro uctívání Jana Nepomuckého jako svatého a mučedníka jsou doklady brzy po jeho smrti, a tato

úcta se šíří od polovice XV. století. Tím padá námitka, že to byli jesuité, kteří vymyslili nového svatého, když legenda o mučedníku zpovědního tajemství byla v lidu zakořeněna dávno před tím, než vznikl řád jezuitský. Také nedal lehkou národu českému nového světce Řím, naopak Řím se dlouho vzpouzel a bylo třeba nejen horlivého působení vlastenců českých, nýbrž i přímluvy biskupů a panovníků, a je zvláště zajímavé, že si o svatořečení Jana Nepomuckého největší zásluhy získal protijezuitský horlitel, hrabě Antonín Špork.

„Mezi důvody,“ píše Pekař, „pro něž si česká katolická Praha svatořečení Jana z Pomuku přála, spolupůsobily většinou po mém soudu důvody dané situací, chvályhodné a česky vlastenecké. V popředí byl jistě cíl, dáti novému katolictví českému nového posvěcení, a to před celým křesťanským světem a v pýše a radosti nad Janem z Pomuka poskytnouti mu oporu proti pohrdání, jímž vítězný svět románsko-katolický díval se na český národ jako národ kacířů a rebelů, vrátiti mu sebedůvěru a zároveň úctu ciziny, a teprve v další řadě dáti mu zbraň proti kacířským reminiscencím doby husitské.“

Přestáváme na tomto stručném výpisu myšlenek Pekařových ze spisku „Tři kapitoly o sv. Janu Nepomuckém“ a zavíráme je památnými jeho slovy: „Poutnice z Moravy, klečící před sochou svatého Jana Nepomuckého na pražském mostě, má v mých očích více mravní ceny, než táborový „pokrokář“, posmívající se nemožnému zázraku. Neobracím se ovšem vším tím nikterak proti vědecké kritice náboženského života minulosti, nýbrž pouze proti agitaci, jež chce svou stranickou nenávist, nikoliv pochopení a poučení, vnášeti v massy. A mluvím-li již tak kacířsky, dodám ještě, že to „temno“ XVIII. století (znám jeho stíny snad více než jiní) mělo v jiném směru také dosti světla i tepla, že to byla doba, kdy nejen pražská města ožila podivuhodnou krásou baroka, ale kdy celý národ, až do poslední vsi, do

poslední chatrče, do posledního vzoru krajky a do poslední melodie lidové písně naplnil se životní radostí barokové kultury, pronikající, tvořící, budující novou společnost, nový národ, z něhož vyšlo naše obrození, z něhož vyšly naše generace. A kult svatojanský byl více než půl druhého století missa solemnis náboženského a při tom jaksi česky náboženského cítění této doby. A co v něm bylo estetického půvabu! Co byla Praha 16. května! O to vše jste nás svou nenávistnou a omezenou agitací ochudili... A viděl jsem sochy svatých, rozbité pod dojmem vašich slov. Viděl ohrožené umělecké památky nejvyšší ceny. Rozbílěli falešné bohy – ti, kteří stáli ve službách boha ještě falešnějšího.“

Od Pekaře obracím naše uvažování za učencem a žurnalistou Ferdinandem Peroutkou, který překvapil naši veřejnost velmi včasnou a obsažnou knihou *J a c í j s m e*. Autor přikročuje k zevrubné charakteristice české povahy, jsa vyzbrojen rozsáhlými vědomostmi, bystrým a pronikavým úsudkem i vzácnou snahou po pravdě. Svým názorem světovým a životním kredem hlásí se k realistům. Tím už jest napověděno, že v jeho výkladech, pokud se dotýkají náboženství a katolicismu, bude leccos, co my nemusíme přijmouti a nepřijmeme, ale zato vidíme na jiných místech spisu, že Peroutka neušetří od přímých svých názorů a soudů ani svých stoupenců, ano poráží blud a omyl i u autorů jinému nedotknutelných. Peroutka bere na přísné váhy tuctové, bezděky od úst k ústům šířené a děděné volání, že jsme národ Husův, že z reformačních snah živilo se i naše obrození, zejména pak, že mnoho po stránce humanitní jest v povaze naší jako dědictví po Českých bratrech. O hlasatelích tohoto planého historismu praví doslova:

„Dle jejich názorů měl český národ, jakmile byl vysvobozen z Rakouska, spěšně opustiti katolictví, které mu bylo před třemi sty lety vnuceno, a hromadně vrátiti se k náboženství předbělohorských předků. Tito muži mají po ruce celou theorii: Jsme prý národ, který tkví svými kořeny v reformaci, katolicismus ležel prý

na našich duších jako můra nebo jako sváté listí, chceme-li, můžeme se zase vrátiti k Husovi; naše národní povaha je povaha národa protestantského a snáší se s katolictvím tak špatně, jako oheň s vodou; buditelé naši našli prý pevný základ k humanitě a navazovali na tradici Českých bratří."

Peroutka vykládá nestranně a bystře, že tyto názory neobstojí ani před historickou vědou, ani hledíc ke skutečnému stavu věci v přítomnosti. Podle toho obojího jeví se mu vývoj náboženské stránky české povahy takto:

"Úvahy o naší národní povaze, které by se nezmínily o poměru národa ke katolictví, byly by velmi neúplné. Náboženství souvisí tisícerými vztahy s národní povahou, tu ji pozměňuje, tu jest jí pozměňováno. Jest tomu právě deset let, co byl mezi školou Masarykovou a Gollovou vybojován velký boj o toto pojetí našeho obrození. Nemluvme zatím o ideálech a o tom, co by mělo býti. Ale pokud se týká historických faktů, musí býti patrné, nejsme-li nějakým způsobem předpojatí, že Gollova škola, vědečtěji pracující a spolehlivěji sbírajíc materiál, boj tentokráte na celé čáře vyhrála. Prof. Pekař, jenž vedl boj na straně Gollově, ukázal velmi jasně, že obrození už proto nemohlo navazovati na českobratrskou tradici, protože jí neznalo, a protože humanitní ideál bratrský byl u nás do druhé polovice 19. století věcí neznámou; minulost byla tak zavalena mlhou, že Dobrovský musil teprve vykládati, že Čeští bratři a Adamité, tančící nazí na paloučku, jsou cosi naprosto jiného! Humanita našich budovatelů byla romantická a herderovská, plod desíletí osvěcenských, ne českobratrská.

A v duchu té doby nehrály ideje reformační žádnou roli, ale myšlenky osvěcenské, herderovské, vlastenecské a romantické. To vše nemělo nic společného s Husem ani českobratrstvím. – Uzářili jsme jako plod jiné doby. Kdyby byla pravdivá theorie o význačném vlivu reformačních myšlenek v historii našeho obrození, bylo by se to projevilo v literatuře té doby. Ale v ní není ani stopy po reformačním vlivu. Celá literatura

je tehdy plna oslavy národa a vlastenectví, a jiné myšlenky našich buditelů nebyly velké ani četné. Katolické nebe klene se nad celou poesií té doby, a buditelé kněží ozářili český verš leskem katolického oltáře."

Ne tedy dědictví reformace, ale náboženství přítomnosti, živá víra, kterou tenkrát měli kněží-buditelé a jejich nejplatnější pomocníci – vlastenečtí učitelé, prostá, ale sebevědomá víra svatováclavská, kterou všemi zvyklostmi a životními řády společenskými i soukromými osvědčoval všechen národ, měšťané jako horalé v poslední vísce, bylo zdravou posilou poctivému a obětavému snažení vlasteneckému.

Peroutka má pro svůj nový názor pěkné nové výklady i doklady:

„Katolictví jest s naším obrozením spojeno velmi intimně. Hlasatelé protestantismu, kteří konec konců vždy se podivují, že není v této zemi nepřekonatelné chuti k protestantismu, a že Češi nespěchají s odhozením katolicismu tak, jak by se zdálo na základě logické formule historické, mohli by pochopiti na základě docela očividných faktů, že český národ velmi dávno přestal pojímati katolicismus jako mŕu, která na něm sedí, a že naopak kolem počátku století devatenáctého, kdy se počal probouzeti, cítil katolicismus jako náboženství sladké a půvabné, v jehož náručí je dobře žít. Naši lidé, postavení tváří v tvář husitství, byli by cítili neporozumění a zmatek a vedli by si stejně žalostně, jako pan Brouček na svém výletu do patnáctého století. Ale katolictví, které prosytilo celé naše prostředí, bylo jim čímsi blízkým a domácím. Nedovedu si vzpomenouti na některého z buditelů, který by byl býval schopen pocítiti živé porozumění pro formulku, že katolicismus jest popel a protestantismus oheň. V té době bylo katolictví živým náboženstvím v této zemi. Pokuste si odmysliti vliv katolictví z lidového umění, ze zvyků, z přísloví, z naší architektury, literatury, z pověstí a pohádek – jak velice bychom byli ochuzeni! Jak těžko by tím bylo zasaženo i to, co pokládáme za českou tradici! Kdekoliv se podí-

váme na dílo našeho lidu, ať slovné, ať zpěvné, barvové nebo tvarové, všude vidíme, že tu bylo katolictví silou oživující. Člověk, který dobře nezná katolické svátky, neporozumí ani lidovému předvádění počasí. Je velmi patrné, že květinám a ptákům v této zemi dávali jména katolíci. Velmi mnoho z toho, v čem vidíme typické výtvarné vyjádření češství, přišlo do této země teprve z katolického kostela. Lid v umění dovede nade vše jasně povědět, jak si český národ katolictví assimiloval. – To nebyl skrytý boj mezi oběma, nýbrž důvěrné spolužití!

Vrcholem blahodárného působení katolictví je nestrannému Čechu nádherný „kamenný obraz Prahy“ i katolický ráz stěžejních uměleckých děl literárních. Kamenný obraz Prahy, který tolik milujete, ona stověžatost, kterou se honosíte, a Karlův most se sochami, který ofotografujete na každou pohlednici a do každého propagačního spisku, jsou katolickým dílem. Protestantism nevensal se do tohoto obrazu, který si dáváme chváliti Humboldtem, snad o nic více, než církev židovská. Pokuste si odmysliti katolictví od vzezření Prahy; to by bylo dílo stejně ničivé a ochuzující, jako pokus, odmysliti si jej z Němcové „Babičky“.

Představte si, že by byl „Babičku“ napsal nějaký protestant. Oč méně půvabu, oč méně sladkosti a toho, co jsme si navykli pokládati za češství, by bylo v té knize! Katolictví tvoří pevný rámec, v němž ubíhá život těch lidí na Starém Bělidle, a katolický kult, zvyky a procesy nejsou v té knize méně krásné, než lesy, země a živly. Postava babičky samotné je dokonalý, celistvý příklad katolické citovosti. Celá forma života je dána náboženstvím římským. Katolictví a příroda tu splynuly. Ve všem, co bylo velikého v naší počínající poesii, lze odhaliti katolickou motivaci nebo katolickou citovost. Metafory jsou původu katolického.

Vezměte Máchu – tak dovede cítiti jen katolík! Tajemstvím velké Máchovy poesie je dualism zcela vlastní katolické citovosti. Protestant může dojíti k mo-

nismu, ale katolík nikdy. Ten dualism docela prosytil i Máchovy obrazy, vidí vše v kontrastech: život – smrt, nenávisť – hřích, veselá honba – mrtvého lovce sen, májová příroda – odsouzenec k smrti, noc – den, svět – mír, světlý – temný. Kdo pochopí dosti jemně katolickou citovost a představitosť, pochopí, proč tyto převládající kontrasty jsou původem z katolického dualismu. F. X. Šalda ve své krásné studii o Máchovi odkrývá v něm křesťanský platonism (ten nebyl nikdy protestantský) a klade ho do blízkosti Mussetovy, básníka to, na kterém Masaryk vykládal katolickou erotiku. Celým Máchovým dílem táhne se žal nad ztracenou nevinností a velmi živá představa čistoty a hříchu.

„Mrtvý z hrobu nepovstane,
růže svadlá nevykvete
ni nevinnost ztracená.“

Ztracená nevinnost je tu peklem, celé moře ji ne-
umyje, vše uvrhne do zhouby. Celý „Máj“ je napsán
na motiv tajemného hříchu, který ničí. Padlé dívce
zbýval hrob:

„Dívko bledá, v jabloně stínu
nevzejde ti radost víc,
u věnec spleť rozmarynu,
s hrobem sňatek čekajíc.“

Slavná historická záře husitství nebyla beze stínů. Zejména pro doklady humanity k Husitům choditi nebudeme: „Žižkův vojenský řád je pro moderní nervy rozhodně příliš krutý a rozčilující. V tomto řádu, který káže: „Bijte a nikoho neživte!“, je spojena krutost s absolutní nevnímavostí pro cenu lidského života, již vynikl bolševický převrat. Zdá se, že theorie o humanním založení naší povahy nevypořádala se dostatečně se zjevem husitství. Jakékoliv jsou národní důvody, jež působí, že se honosíme tímto hnutím, všechna fakta, jež sebrala historie, ukazují, že o Táboritech bylo stejně

možno říci, co praví kronikář o žoldnéřích protireformačních, že „ne kriegsmanský, ale pesky sobě provozovali“. Před obrazy bojů husitských jeví se naše národní humanitní založení jako světlo, které chvílemi pohasíná. Čeští bratři, kteří přišli potom, nebyli se svou humanitou nic jiného, než hluboká únava z divokého, bojovného a násilím rozervaného českého prostředí, asi jako Tolstého nauka, že zlu dlužno neodporovati, byla únavou a zhnusením z násilností carismu.

Pravíme-li, že humanitní povaha je nám vrozena, ukazujeme na hnutí českobratrské. Ale toto hnutí bylo jen uzávěrem hnutí husitského, které bylo humanitě asi tak vzdáleno, jako bolševismus. Lití roztaveného kovu do hrdel „jednušek“, což bylo zálibou Táboritů, je velmi výmluvný fakt protihumanistický.“

Pokusil jsem se podat jen jádro věci, jak mladý spisovatel o náboženské stránce české povahy i jejího vývoje soudí, hledě k velikým událostem z minulosti. Na konec kladu ještě jeho soud o moderních apoštolech, samozvancích, kteří slibují oblažiti národy novým náboženstvím, jež buď hledají, nebo podle vzorů z ciziny předělávají z vůlí vlastního rozumu:

„Tito organizátoři nového náboženství vyčišťují tak dokonale svět od náboženskosti, nelibě čpící modernímu člověku, že v tom očištěném světě nezbývá místa, kde by Bůh hlavu složil, nemá-li to býti stvoření tak mlhavé, žalostné, metaforické a vymyšlené, jako je bůh pantheistický, sídlící ve věcech znamenitých i hnusných.“

Realista Peroutka za nimi nepůjde a my staří konservativci dokonce ne.

Se zvláštním sebevědomím a nebojácnou rozhodností prohlašuje se údem katolické církve slavný básník staré Šumavy, nedostižný malíř jejích přírodních krás i hrůz, Karel Klostermann. Zejména v knize „Snímky lidí a věcí“ podává zevrubně své Věříím... Slyšme aspoň některé z jeho myšlenek:

„Miluji přírodu nade vše. Každý pohled do jejích dílen, do její neustálé, neúnavné práce naplňuje moje

nitro těžko vylíčitelnou, svrchovanou rozkoší, které zplna užívám, mohu-li se s kým o ni dělit. Z díla přírody čerpám velkou a čistou útěchu. Jsem pevně přesvědčen, že vše se děje podle přesných, od věčnosti vydaných zákonů, jež vytryskly z nejvyšší Moudrosti a vše objímající Lásky, která řídí kruhy nebeských těl i běh života nejdrobnějších organismů.“

„Než nechci sbíhat s předmětu, o němž jsem mluvil. Chtěl jsem naznačiti, že pohled do dílny přírody utvrzuje v mém nitru víru v Boha jediného, nejvyšší Moudrost a svrchovanou Lásku a ve věčný život, a že víra tato mě blaží a útěchu mi poskytuje. A mně-li, proč ne tobě, můj drahý, proč ne každému? ... Nevnučuji ti tuto svou víru, toto své nazírání na svět, ale vzítí si je od nikoho nenechám a také mi je nikdo nevezme. Toť mé náboženství, toť myslím jádro každého pozitivního náboženství kulturního člověka, byť se odívalo v různá roucha, v nichž se jeví na venek, přes různé obřady, které provázejí jeho výkony a které jsou nevyhnutelným jeho doplňkem, protože člověk, jemuž má býti útěchou, nemůže se spokojiti pouhou abstrakcí, a viditelné znamení jest mu potřebou, právě tak, jako je třeba jisté soustavy, nemá-li se náboženství zvrhnouti ve snůšku pověr a bludů. Známkou jeho prospěšnosti jest jeho trvání; vše, z čeho nekyne prospěch, záhy se rozpadává, i náboženská společnost, jež se nezakládá na duševní potřebě těch, kdož ji tvoří. Dostane-li se během času formě převahy nad jádrem, v náboženství nastane kvašení, jehož výsledek nemůže býti jiný, ne-li obrození, ježto jádro náboženství nemůže zaniknouti. V tomto jádru vidím onu skálu, na níž je zbudována církev Kristova, kterou brány pekelné nepřemohou. A brány pekelné se mi zdají ti její sluhové, skrze které přichází pohoršení.

Vidíš nyní, můj drahý, kam mě dovedl pohled do života rybničního! Dovedl mě tam, kam můj duch zaletí, když dlím v hlubokých lesích, v širokých stepích, na břehu nekonečného moře, když zraky povznáším k věčně kroužícím nebeským tělesům, když

přemítám o vymoženostech moderní vědy, jejíž zárodky lze sledovati do šerého starověku i do kaceřovaných časů středověkých, když tu v dějinách lidstva a jeho kultury – tragedií, řeknou ti snad škaro hlídi – ale já se osměluji říci: „Není to tragedie, je to drama mocné a povznášející, protože vše tíhne za lepší budoucností, za zdokonalením...”

Ke vědě druží se umění: hudba, poesie, malba, plastika, architektura. Zda tě stokrát neoblažily, můj drahý? Zda nepovznášejí tvou mysl, zda ti nedávají tušiti, že v nás i mimo nás cosi Vyššího, vymaňujícího nás ze rmutu pachtění za chlebem vezdejším? Že jest ve vesmíru cosi, co bychom mohli zváti naprostým Krásnem, právě tak, jako vidíme v řízení světa naprostou Moudrost a vše objímající naprostou, svrchanou Lásku. Tušil toto krásno a tíhl za ním divý pračlověk, vyřezáváje ozdoby do svých zbraní, do kostí, do rohů a parohů, tíhnou za ním křovák i divoch, žijící v pralesích Jižní Ameriky, kteří činí totéž. Tíhl za ním hellenský starověk, jemuž krásno stalo se kultem, pojícím jej s božstvem. A křesťanství za ním tíhlo také, cestou poněkud jinou, ale dojista s nemenším zápalem. Přece nelze popříti ohromného vlivu, jejíž mělo na vývoj umění. Převzalo žalmy ze Starého zákona, vytvořilo zpěv a hudbu chrámovou, přetvořilo umění malířské, osvojilo si plastiku staroklasickou a pokračovalo v ní, vkládajíc do svých tvoreb krásu těla i výraz duše a stavělo na počest Nejvyššího vznešené svoje chrámy. Z křesťanství vytryskly nejkrásnější lidové zpěvy románské i slovanské; přijavše víru Kristovu, divocí piráti normanští rukou obrácením stali se nejnadšenějšími a nejlepšími trouvéry Francie a nejproslavenějšími staviteli nejvznešenějších a nejladnějších chrámů na světě. Viz Karolinskou epopejí a dočteš se, jak Raymond de Montauban, křesťanský rytíř, navrátil se z Palestiny, kde bojoval za víru, jal se budovat chrámy s týmž svatým zápalem, který jej hnál do boje.”

„Jsem pokrokový člověk, můj drahý, přesvědčeně pokrokový, ježto věřím, že čím dále tím více se blí-

žíme metám poznání všech věcí a zároveň ideálům dobra a krásna, ale necítím se pokrokovým ve smyslu těch, kteří vidí v křesťanství překážku vývoje lidské společnosti, kteří mluví o jedu, přišedším k nám z Judeje, kterým chrám svatého Petra v Římě zdá se býti rotundou, objímající velkou tančírnu, a kteří vůbec popírají umění křesťanské. Tak ovšem já nazírám na vývoj naší společnosti, naší kultury a našich duševních potřeb, a jsem, doufám, v dobré společnosti, ježto Goethe, Winkelmann, Byron, Bulver, Bouget atd., kteří snad také něčemu se přiučili, pohlízejí na Řím křesťanský ne-li stejně, tož aspoň podobně jako já. Ti jsou ovšem zastaralí, skoro předpotopní, moderním v očích jistého druhu našich pokrokovců je našemu věku vzdálený císař Julian, řečený Apostata, kterého já zas pokládám za typického zpátečníka.

Také v prostotě své – přiznávám se, že jsem chudý duchem – nemám za to, že by každý papež byl býval a byl záludným ošemetníkem, prolhaným násilníkem, tyranem lidstva atd., každý biskup a každý katolický kněz tmářem ze řemesla, podvodníkem a darmožroutem a každá farská kuchařka integrujícím článkem katolické hierarchie. Je mi z té duše líto, že velký básník, který nám sepsal *Tristia Vindobonae* a tolik jiných krásných věcí, svým entusiasmem pro antiku a svým protikřesťanským fanatismem se nechal strhnouti do takových krajností a do té míry zapřel svůj jinak pronikavý um, že úplně ztratil s očí červenou nit všelikého vývoje na světě, který se děje dle věčných, svrchovaně důsledných zákonů."

"Proto, můj drahý, který čteš tyto skromné řádky, přijmi moje vyznání a věz, že věřím a doufám. Ano, můj drahý, věřím v Boha Všemohoucího, nejvyšší dobroživého, ve věčnou Lásku vše objímající, ve věčný svrchovaný lad a ve věčnou svrchovanou krásu, k nimž duše se povznáší; věřím v nesmrtelnost svou, nesmrtelnost každého zvláště i všeho tvorstva dohromady; věřím, že vše spěje za svým zdokonalem; věřím, že v Ježíši, Synu Marie Panny, vtělila se Boží láska a že byl Synem Božím a Vykupitelem lidstva,

za něj umřel na Golgotě, věřím, že vstal z mrtvých, ačkoliv můj rozum nestačí, kterak se tak státi mohlo, ale věřím v jeho zmrtvýchvstání proto, že, čemu učil, zemřít nemohlo, čehož musela být dána záruka. Věřím ve vše, čemu učil, poněvadž vše jest dobré a vznešené; věřím tím spíše a pevněji, ježto ti, kdož o něm vydali svědectví, byli prostí a chudí duchem. Věřím v božský původ křesťanského učení, protože se rozšířilo a svět si podmanilo, přes to, že mělo vznik svůj v ponížených vrstvách nejopovrženějšího národa veleříše římské; věřím v Utěšitele a učitele Duha sv., ježto tímto jménem nazvána jest světlá jiskra, vytryskující z Božství, přebývající v každém z nás i mezi námi, vedouc k dokonalosti lidstvo a všelike tvorstvo. To vše věřím a zdá se mi, že nic z toho není proti rozumu, přes to, že mnohé věci jsou nad můj rozum, ale cit mi praví, že moje víra není marná. Věřím i v zaslíbení Mistra galilejského, že přijde k nám království Boží, až se naplní čas. Chápu, že souvisí s křesťanstvím kult Matky Panny, protože bylo třeba ideálu ženy vznešenějšího, nežli byl ideál ženské krásy. Pokládám kult Bohorodičky a plynoucí z něho idealisování ženy jak Matky, tak i Panny, za svrchovaně poetické a zároveň – neostýchám se to vysloviti – za nejvýše pokrokové, ježto jemu jediné sluší přisouditi zásluhu, že žena přestala býti pouhým předmětem rozkoše nebo služkou muže, ba jeho otrokyní.“

„Křesťanství nezničilo starý klasický svět a jeho společnost a jeho nazírání na lidi a na věci, čehož mnozí tak velice litují, ale klasický svět sám se zhroutil, když úkol jeho byl vyplněn a křesťanství nastoupilo vládu po něm a na jeho troskách, protože neskonale lépe vyhovovalo potřebám všech národů a všech lidí, jsouc založeno na podkladě mravně povznesenějším, na vzájemné lásce, na altruismu, na rovnosti všech – pojmech to starověku neznámých. Co staropohanský svět měl dobrého, pro budoucí vývoj lidstva užitečného, křesťanství to nezničilo, naopak pečlivě uchovalo přes dlouhé doby kvašení, přes klíčné věky tmy a surové vlády pěstí silnějších

nad slabšími. Když se naplnil čas, aby nové řády se mohly utvořit na troskách kultury staroklasické, kláštery se jaly sdělovat se společnostmi laickou o poklady dlouho přechovávané a rozmnožované ve svých klenbách a celách."

"Přišla renesance, přišel humanismus, ohromný pokrok. Naplnil se čas spravedlivé převahy církve a lidstvu potřebné její naprosté jednoty."

V těchto ukázkách jest dobře znáti, že tu mluví nejen uvědomělý křesťan a katolík, ale i básník, jenž pohlíží na svět s touhou po nejvyšších ideálech. Ale právě tato věrná přichylnost k církvi a tato touha po dokonalosti vedou Klostermanna dál, že směle vytýká, co se mu kde v životě náboženském nezdá pravé a zdravé. Ukazuje na věci, o kterých opravdu třeba vážně uvažovat i věřícím laikům i kněžím i vládnoucí hierarchii. Vytýká však také leccos, co přejímá od jiných; jsou to výtky dávno odbyté nebo jednostranné, vycházející z nesprávné znalosti věci.

Do první řady náleží, jak církvi ublížila a ubližuje dosud hrubá moc světská, berouc si právo na osazování vysokých míst v kleru a výnosných beneficií, takže na ně zasedají kněží a třebas i církevní knížata, jejichž život v ničem nepřipomíná život Kristův a jeho apoštolů, ba plynou v samé rozkoši a neslýchaném hýření, kdežto venkovští faráři a kaplani div neumírali hladý. Jiná výtka platí kněžím, kteří volili stav duchovní, jenom aby si zajistili chléb a potom svým životem působí pohoršení. Jiní přicházejí do povolání s nedostatečnou vědeckou přípravou nebo s jednostrannou výchovou seminární atd.

Básník Klostermann však neschvaluje také celibátu, nechce vměšování církevních osob do veřejného života, do zákonodárství, do školství. Toto bylo prý na místě jen potud, pokud nebylo dost intelligence laické! O manželství ať má právo rozhodovat stát, církev teprve v druhé řadě, povyšujíc spojení muže a ženy na svátost. Z důležitých příčin ať se nekladou překážky rozluce atd.

Stýkal jsem se osobně s profesorem Klostermannem, znal jsem jej jako muže moudrého a nanejvýš dobrého. Pochopuji u něho docela i ty výtky našemu náboženskému životu, s nimiž sám nesouhlasím. Klostermann hlásal, že ve všem na světě děje se vývoj k lepšímu, i uráželo jej a zarmucovalo, že převznešený odkaz Kristův v rukou lidských, jak kněží, tak knížať církevních, trpí a utlačuje se, že nemůže zářiti stále svým čistým leskem a nemůže na všecky a pro všecky působiti dokonalým blahem. Stalo se zajisté z Nevyzpytatelné vůle Boží, že v založení církve spojeno bylo, jest a bude do skonání světa božské s lidským, nedokonalé s dokonalým. Zrušením celibátu se kněžskému stavu důstojnosti nepřidá. Naopak – oběť je celibát, a čistá oběť, již žádal Kristus sám, když řekl: „Neopustí-li člověk všechno, nemůže býti mým učedníkem.“ Platí pak tu i slovo apoštolovo: „Kdo nemá ženy, pečuje o to, což je Páně, kterak by se líbil Bohu, ale kdo je se ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě a jest rozdělen.“ (Kor. 1, 7, 32.) A ve veřejném životě, má-li tu právo uplatňovati svůj názor nevěrec, jak by mohlo býti odpíráno knězi?

Však se šlechetný muž jistě dočkal zklamání v tomto svém svobodomyšlném nazírání. V jeho pěkné knížce o výchově osvobozeného národa, nadepsané „Kulturní naléhavost“, čteme: „Zákon lásky jest úhelným kamenem učení Kristova, na níž spočívá křesťanská civilisace, jejím vznešeným jádrem, z něhož na věky věkův bude klíčiti mravní obrození lidstva. Ten, jenž dal tento zákon lásky, nezaslouhoval věru, aby jeho obraz byl odstraněn ze škol, a jsem jist, že lidé dobré vůle se o to postarají, aby tam byl navrácen. Odpusť jim, Pane, neboť nevěděli, co činí.“

Velmi vážně a rozhodně promluvili přímo proti bláhovým a nebezpečným bojům o víru a nevěru dva vzácní muži laikové H. Madlmayer, vysoký úředník v ministerstvu, a dr. Josef Svítal, lékař a spisovatel. Jaká pošetilost vyvolávat u nás znova s rostoucím fa-

natismem náboženské spory a roztržky v národě, kdy už je beztoho rozdělen na nevraživé navzájem strany, a to v době, kdy bychom potřebovali tak tuhé jednoty ke svorné a radostné práci pro rozvoj a pro ochranu osvobozeného našeho státu. Proč znova drásat staré, dávno zacelené rány, na něž div národ dvakrát v minulosti nevykrvácel? Proč a nač svévolnými agitacemi k odpadům a vymyšlením nových církví vyvolávat pohoršení a roztrpčení, z něhož není než zmatek a škoda na všech stranách?

H. Madlmayer v článku *Ke kulturnímu boji* („Lumír“ 1924) mluví s neobyčejnou u nás přímostí a přísností. Vidí a vytýká chyby na obou stranách. Často prý těžko rozeznati v tom našem zastaralém boji, kdo je větší chudák: „pokrokovce“ či „klerikál“, učitel či kněz. Katolíkům našim zejména připomíná, že tak, jak se chovají oni, nechová se světová církev, tak se chová omezená sekta. Vytýká nedostatek sebevědomí a vyššího rozhledu. Ovšem prý touto malostí jistých svých údů, třebaš harcovali v popředí, neutrpí sám katolicismus a jeho velký princip, jako špatní muzikanti nemohou ubrati velikosti slavné skladbě, ale hrají-li dále, co hráti nedovedou, působí přece nesmírnou škodu.

Z chyb a vad lidských berou si odpůrci pohoršení a podnět k útočení na církev samu, až na konec ohánějí se bludnou frází, že katolicismus je na vymření. „Ne, katolicismus není mrtvý stroj, katolicismus není v úpadku, katolicismus je právě na vzestupu, protože dnešní člověk odvrací se od intelektualismu a pozitivismu k hodnotám duchovním, to je veliký duchovní obraz naší doby, že užaslí počínáme poznávat věčné hodnoty, dříve nám skryté v dogmatech, symbolech a legendách. Člověku rozsvěcují se nová světla, ale on poznává, že to jsou úctyhodná stará světla, bez kterých život jeho byl bolestným tápáním ve tmách.“

„Kvas evangelia Kristova proměnil v prvních stoletích křesťanských, v největším nám známém duchovním obraťu, všecek svět římského imperia v je-

dinou syntesu – a touto syntesou je právě katolicismus. Podobný, ale nesmírně větší úkol čeká katolickou církev dnes, aby po všech nových proměnách kultury a civilisace, života společenského i hospodářského provedla znovu touž blahodárnou syntesu, tak aby národové celého světa z pramene učení Kristova osvěžili se k jednotnému, svornému soužití v pokoji a lásce a ve snahách o vítězství hodnot vyšších, duchovních. Obrat, slibný obrat k této dalekosáhlé proměně již nastal, je to katolická renesance, u jiných velkých národů slibně to raší a nový teplý proud proudí již také k nám a přece na druhé straně je ještě tolik neuvědomění a zlé vůle, že máme kulturní boj, nebezpečný, ba sebevražedný luxus, který jest s to, aby vážně ohrozil samu naši existenci.

V tomto světovém obrození křesťanství Slovanstvu připadá vznešený úkol, aby bylo prostředníkem pro spojení církve Janovy s Petrovou, Východu se Západem. Už proto třeba pustiti u nás boj proti Římu, který patří minulosti. Byl pochopitelný jako akce proti reakci, když rakouské panství zneužívalo katolicství proti nám, osvobozením národa však osvobozen i český katolicismus. Máme k tomu půdu zvlášť připravenou za požehnané činnosti nynějšího sv. Otce.

„S Římem se smíříme a bude potom naším pomocníkem,” praví Madlmayer doslova. „Ohlédněte se po světě, nebudte zabedněni do malého českého světa a v něm do posledních tří set let, nesetrvávejte na včerejšku, když dnešek mluví řečí zcela jinou. Církev se dnes orientuje nutně demokraticky – a kdo ji v tom nejdříve a nejlépe pomůže a v ní a s ní uskuteční, ten bude vůdcem světa. Ano, zavolati církev ku pravému demokratickému křesťanství, k obci boží, k pospolitosti vyšší, než jsou pospolitosti na hmotné moci založené (státy), k duchovní jednotě všeho lidstva, to jest úkolem národa, který chce duchovně vésti. A v tom by právě bylo také následování Husa, ne v zakládání oddělené národní

církve a nejméně ne ve volnomyšlenkářském pokro-
kářství, které nevede konec konců nikam."

S hlubokou moudrostí, založenou na živé víře, po-
ráží Madlmayer námitky tábora protikatolického, že
v katolictví jest dnes mnoho věcí, jichž prý „zdravý
lidský rozum" nemůže přijmouti. Všecko, co žilo, ži-
je, roste a má své tisíctelé dějiny, nemá po mno-
hých stránkách rozumové pravidelnosti, a veliké in-
stitute života jsou nad obyčejným životem, mají svá
mysteria. „Co jest analytickému rozumu pokrokáře
závadou, to jest syntetické intuici člověka nábožen-
ského výhodou, v tom je právě zásadní obrat – i
vůči katolicismu.

Bez mysterií nelze člověku žíti. A kdo mluví k ně-
mu lépe řečí mysterií a svátostí, touto jedinou řečí
Absolutna, která může proniknouti až do jádra je-
ho bytosti a rozžehnouti mu světla na cestu k věčné-
mu cíli, kdo mluví či mohl by lépe mluvit tu u
nás, než právě katolicismus? Nevzpomínejte stále na
případy zneužití, přčetné zajisté a nesmírně pohor-
šlivé! A nic si nedělejte z toho, že většina skutečných
representantů katolicismu touto řečí umí jen velmi
neohrabaně mluvit. K realizaci katolicismu a všech
jeho možností (a možnosti tyto jsou úchvatné) jest
právě zapotřebí nesmírně více kultury, kultury celé-
ho člověka, ducha, duše i těla, než jí dnešní člověk
má. A dnešním člověkem jest nepochybně i – kato-
lický kněz."

„Učiňte jenom krok z úzkého okruhu do širé ob-
lasti ducha celého a užasnete, jak jiné tvářnosti na-
bude to, co jste tak vášnivě potírali, jakou moudrost
objevíte v těch dříve vám nepochopitelných a za-
vržení hodných mysteriích, svátostech, dogmatech,
legendách a mytech. A nechodte sem na tato místa
stále s exaktní vědou! Ta má jiné úkoly. Věda nikdy
neodpoví na otázky po posledním smyslu a cíli ži-
vota."

„Právě to konkrétní, historické náboženství katolic-
ké... katolicismus očištěný ode všeho rmutného ná-
nosu staletí, ode vší špatnosti a omezenosti lidské,

v plné velikosti a šířce obrozený, všeobsáhlý, všecko posvěcující, jest oním místem, na němž se všichni sejíti můžeme, to jest a má býti ten příbytek jistoty, ten chrám Ducha svatého všeobsáhlý, to je ten stůl, bohatě pokrytý pro všechny, pro lidi každého stáří, každého stupně duchovního, pro filosofa i pastýře, pro lidi každé kultury, každého stavu, kde z příkazů nejdůležitějších jest právě nepohoršovati se, že mimo pokrm, který jde nám k duhu, jsou na stole tomto pokrmy pro lidi jiného duchovního stupně, jiné duchovní organisace."

Velmi rázně a jasně pověděl Madlmayer své mínění o přemrštěných názorech, na nichž vyrostly u nás smělé pokusy o laickou morálku, ač slova toho ani nejmenuje. „Nechťěte redukovat náboženství na pouhou mravnost, na pozitivní etiku. Kdo zná člověka, ví, že se s ním tak nic nepořídí. Mravnost musí míti vyšší posvěcení v náboženství, zakotvení v Absolutnu, k trůnu božímu musí býti pozdvižena a obklopena svatou bází a úctou, jakou jsme povinni tajuplné, vše pronikající a všechno udržující vůli Věčného. Nejpositivnější etika jest etika náboženská a nejpositivnější náboženství pro nás je katolicismus. To ostatní, to jsou jenom intelektualistické rozředěniny a více či méně násilná lidská zjednodušení a zjednostranění s nejřidším materialistickopositivistickým vědeckým světovým názorem na konci – útvary to čím dále, tím méně pozitivní. Ano, tak hodnotíme dnes, proti včerejšku."

MUDr. Josef Svítal v článku „Národ a jeho nepřátelé“ (v „Lid. Listech“ 1923) zdůrazňuje, že proti všemu právu a řádu katolíkům se na všech stranách dějí křivdy a násilí a posměch, kdežto rozvratným živlům v republice dopřává se vši vůle a zvůle i k nebezpečným piklům protistátním, řízeným namnoze až z nepřátelské ciziny. Začíná svůj vážný a včasný projev takto:

„Nepíše tyto řádky zarytý politický straník, nýbrž poctivý Čech a katolík, jenž souhlasí s výrokem R.

Dehmelovým, že „bestii v člověku je jakékoli heslo vhod, jen může-li hřešiti pod jeho svatozáří“. Nejsou mi arci všechny strany stejně milé, ale vždycky mi byl národ neskonale více, než strana jediná, byť byl její program mému cítění sebe bližším. A právě v zájmu národního celku a státní bezpečnosti nelze déle utajovati palčivou bolest nad tím obecným zjevem, že našim liberálům a pokrokářům všech odstínů jsou katolíci solí v očích, že i zarytí komunisté jsou jim bližší, nežli uvědomělý český katolík. Ukázalo se to na mnohých místech při nedávných volbách, na příklad hned v Jiráskově Litomyšli.

Svědčí to o dvojím zlu. Jednak o tom, že půl století vštěpovaná nenávist k Římu a tendenční výklad českých dějin nese neblahé ovoce i dnes, kdy čeští katolíci znamenají nepostradatelnou složku národní kultury, ale také o tom, že si většina národa neuvědomuje celý dosah nebezpečí, jakým je pro naši obnovenou samostatnost odvážný nápor tajné i zjevné agitace bolševické s jejím filosofickým podkladem, marxistickým materialismem, jemuž sloužiti a cestu připravovati má především výchova bez Boha, do našich škol tak lehkomyslně a za hříšné lhostejnosti rozvážnějších kruhů propašovaná a úředně schválená.“

S opravdovou bolestí vlastence a věřícího člověka ukazuje dr. Svítal na nebezpečí, jaké se trpí podvratným živelům, že směji již předkládati útlé mládeži zvláštní svou literaturu:

„Což pak je to maličkostí, když do vnímavé duše dětské všemožnými praktikami vštěpuje se nenávist a zášť k spoluobčanům jiného smýšlení, když místo evangelia lásky k bližnímu vštěpuje se touha po krvavé revoluci s odbojem proti autoritě božské i lidské, otcovské, úřední, školní i státní, když místo oddaných synů a dcer národa vyhovávají se internalistickou léčkou zaslepení odrodilci, kterých každé chvíle odvěký nepřítel použití může za berana, bořícího českou státní neodvislost?“

„Divadlo i krásná literatura přestávají býti oporou a oltářem národních ideálů, umění dalo se do vleku třídního zápasu, při čemž se v něm znamenitě uplatňuje byzantismus – směrem dolů. Náš dnešní román vytrvale líčí manželskou nevěru a mravní zvrhlost, přičiňuje se takto všemožně o úplný rozvrat velkého národního statku, p o č e s t n é r o d i n y.“

„Víra v Boha a láska k národu rve se z útlých duší tak brutálně, jako když se mladé stromky s kořenem z půdy trhají a odhazují na hnůj. Proto také, co se na hladině duší dnešní mládeže vynořuje, to nejsou koráby s dobrým zbožím pro šťastnou a bezpečnou plavbu budoucí, to jsou Medúsy z propasti se vynořující s dravým úmyslem, pohltit, co dobrého v těch duších bylo rodem a tradicí vštípeno.“

Myslícímu člověku je naprosto nepochopitelné, když potom v rozhodných chvílích přes tento rozvrat a zlou vůli „pokrokové“ strany dovedou se najednou smluviti a spojití, jen když je to proti katolíkům – kdežto „katolíkům – praví doslova – štítí se jako prašivého psa.“

Muž výborný vzácné inteligence, uzavírá svůj článek tímto napomenutím:

„Národ ocítá se na rozcestí. Neví, za kým jíti, zda za Marxem či – za Kristem. A před našima očima naplňují se slova D. S. Merežkovského: „Otrok, který se stal pánem, jest chán, a chán, stav se pánem, jest ďábel.“ Ale zrovna proto, že jsme toho svědky, jsme povinni také rozpomenouti se na další výrok téhož myslitele, který volá všem do duše: „Přicházejícího chána přemůže jedině Přicházející Kristus!“

Z této pravdy plynou pak samozřejmě povinnosti jak pro jednotlivce, tak pro školu, pro umění i pro stát. „K mohutnému působení na zemi, aby byla převrácena, přetvořena, nutno přitáhnouti a k zemi přichýliti nezemské síly. Umění, jež se osamostatnilo, oddělilo od náboženství, musí vstoupiti s ním v nový, svobodný svazek.“ (Solovjev.)

Končím celou úvahu slovy presidenta Masaryka, která pronesl při audienci k J. K. Matejovu, redakto-

ru „Slováka“: „Já uznávám, že všeobecný světový vývoj kloní se od protestantismu ke katolicismu. Nemohu toho zatajit, neboť to pozoruji ze všech svých nynějších studií.“ („Lid. Listy“ 12. března 1925.)

XXVII

HUSOVA SLAVNOST

Jsme na slavnosti Husově. Řečník hned na začátku ohlašuje rázně, že bude mluvit o takových věcech a tak, že by před převratem byl za podobné mluvení jistě úřady stíhán, a pochvaluje si, nyní, že naopak takto mluvit se nařizuje. O Husa jen zavadil, že hájil pravdu a za pravdu že raději umřel, než by byl od ní ustoupil, když jej k tomu nutila římská církev na kostnickém shromáždění, proslulém prý nemravností svých účastníků. Následek byl: války husitské, jež proslavily české jméno po celém světě, všude vyslovovati jméno Čechů s obdivem i s hrůzou, ale také s opovržením jako kacírů a násilníků, a země česká sama za dlouhou dobu válek z blahobytu doby Karlovy proměnila se v kraje vylidněné, zpuštěné, s vypálenými a vyvrácenými osadami a s obyvatelstvem pokleslým hmotně i mravně.

To všechno prý se stalo vinou římské církve. A teď začíná dlouhatánská obžaloba nejen katolické církve, ale křesťanství vůbec od jeho základů ze Starého zákona. Líčeny i zveličovány všechny vady a chyby církve, skutečné i domnělé, jak už jsme takovým hrubým nájezdům zvyklí z hojných nevěreckých brožur, z řečí demagogických a táborových řečníků atd. Začalo se se stvořením světa a člověka, s potopou, obydlením země od potomků Noemových, a podle staré volnomyšlenkářské šablony slavnostní řečník prohlásil to všechno za pohádky, které jsou v rozporu s vědou. Co tomu všemu říká nová věda theologická, o tom se slovem nezmínil, patrně to ne-

neznal, a podle svého programu a životního křesťanství ovšem nepotřeboval a nechtěl znáti.

S nadšením, hodným lepších věcí, pokračoval ve vítězném sebevědomí: křesťanství srazilo se s pohanstvím. A jako kdyby se srazily dvě hmoty, nezůstala po nárazu tím, čím byly napřed, nýbrž zanechají účinky nárazu jedna na druhé, tak prý bylo zde. Křesťanství přijímalo mnoho prvků pohanských, upravovalo si je podle svého, ale tím prý se už poskvrňovalo a pozměňovalo proti původnímu obrazu první církve. Tohle místo nejvíce mě překvapilo ve „slavnostní řeči“ pokrokového člověka s vysokoškolským vzděláním. Vždyť i učení opravdu nepřátelé církve uznávají s úctou zásluhy, jichž si katolická církev dobyla tím, že od každého národa, jež postupem přijímala pod svůj ochranný plášť, brala a chránila, co v jeho životě a mravech cenného a schopného mohlo dál žít a tím moudře konala podivuhodnou, jednotnou syntesu rozličných kultur v kulturu jedinou – světovou křesťanskou. A to onen slavnostní řečník ještě nevěděl? A jak horlil dále: Od Konstantina počínaje vstupuje do církve velká nákaza, že se jí dostává bohatství a moci světské. Papeži už se nevydávají za nástupce Petrovy, jak by mělo býti, nýbrž Kristovy. Mezi nimi jsou největší nemravové, ale přes to dovoluje si římská církev soudit, stíhat, ba i trestat nemravnost svých členů. Neomluvitelným násilím zůstane mučení kacířů, inkvisice, soudy očištné. Kacíři prý vybojovali svobodu myšlení a rozvoj věd. Církev římská dusila obojí. Věřila v zastaralý geocentrický názor světový, že nechtěla ani připustiti učení Koperníkovo, že slunce je středem všeho. Církevní spor s Galileem a Brunem Jordánem zůstane hanbou římské církve. Ale přes to prohlašuje si papež právo na neomylnost. Řečník podle své logiky nepřipouští, nýbrž hned vyvrací pravý pojem neomylnosti, že platí totiž poslední slovo papežovo jen ve věcech víry a křesťanských mravů. „Když neomylnost, tak prý neomylnost ve všem.“ A proto z neomylnosti papežovy měla prý také církev

vědět, že Ptolemeův názor je nesprávný a že slunce jest středem všehomíra. Měla sama starý názor odvolat, ne proti němu brojit. Tak si zajisté vede věda. Kdyby se dnes ukázalo, že zákony Keplerovy jsou chybné, věda je ochotna je odvolat. Proto věda stojí nad učením církve a musíme jí věřit, ne církvi. Vedle vědy je největší hybnou silou života spravedlnost. Ta se jeví už v tom, že nyní za vlády demokracie ponecháváme každému úplnou svobodu jeho smýšlení. Nejhorší neřestí jest náboženský fanatismus. Budou-li posluchači těchto věcí dbát, budou prý Kristu blíží ti, kteří se od něho odtrhli, nežli povrchní věřící katolíci. Atd.

Čekal jsem, že slavnostní řečník, mluvící ke shromáždění na oslavu jména a památky mistra Jana Husa, vrátí se alespoň na konci k tomuto hlavnímu úkolu své řeči. Čekal jsem to tím jistěji, poněvadž na schůzích, které už jsou svým programem tendenční, anebo jsou pořádány institucemi náboženství vůbec nepřátelskými, bývá povaha Husova i jeho činnost úmyslně jednostranně zkreslována. Zde byla slavnost, poslouchalo shromáždění, jež z větší části bylo by jistě dychtivě a vděčně přijalo nestranné pravdivé poučení o hlavním významu nešťastného národního genia, o zásluhách, jichž mu neupírá ani katolická církev. Mohl by a měl by zajisté Hus býti zvláště dnes doporučován jako učený křesťan vroucí zbožností a hluboké víry, ctitel Nejsvětější svátosti a Matky Boží, jako čistý charakter, jenž světlem víry sám byv vyveden z mravní pokleslosti doby, usiluje až do sebeobětování o všeobecnou mravní očistu v národě. Hus měl by zvláště dnes býti doporučován jako vzor vlastence – vyčítal měšťanům pražským, že mluví půl česky a půl německy – a spisovatele vpravdě národního, který povznesl český literární jazyk jednak důmyslnou soustavou vlastního pravopisu, jednak ustálením a přiblížením zastaralého jazyka knižního k živé mluvě v nejpokročilejší části Čech.

Naproti tomu všechn obsah řeči byl tak podvratný, celá forma tak jízlivá a bojovná, že bylo vidět, jak

řečníku běží jen o křiklavý, veskrze černý obraz církve a jejích dějin, tak aby k jejím lidským vadám neproniklo nejmenšího světla z věčného Božího ohně, který v ní sám Spasitel zanítil. Měřím-li pak cenu a výši řečnickova výkonu podle jeho vlastních pěkných hesel, jež bohužel v našich dnech tak často znějí na plano, že se totiž velebí svoboda, pokrok, že se zavrhuje fanatismus náboženský, jež zejména ovšem národ český odpýkal nad jiné bolestněji a několikrát, že se odporučuje náboženská snášelivost a úcta k přesvědčení druhého, že velebí se mravnost, vrcholící v spravedlnosti, tu jeví se celá řeč, jež měla býti hlavní oslavou Husovou, křiklavou ironií na platnost těchto ušlechtilých zásad. Nevím, kolik přišlo na slavnost těch, kteří se už byli odtrhli od Krista, to však lze souditi z dojmu řečnickových slov, že místo vážné slavnostní nálady způsobil roztrpčení a velké pohoršení v celém shromáždění, takže jistě i ti, kdož dosud s Kristem stojí, jednak svádění k pochybnostem, jednak i strhování k nedůvěře v náboženství vůbec, a místo vzájemné snášelivosti vyvolávána řečníkem nenávisť, osudný náboženský fanatismus nahrazen tu osudnějším a záhubnějším fanatismem nevěry.

Vzpomeneme-li pak si, že jsme právě žili v památném jubileu díla Husova a Žižkova, kdy takových řečí, snižujících národní slavnost na nevěreckou nebo sektářskou agitaci, přednášeno v národě na sta a snad na tisíce, kdy od takových zlovolných výkladů nebývá ušetřena ani školní mládež, musíme věru litovati, bolestně litovati všech, kteří si vlastním vzděláním a vlastní živou vírou nemohou pomoci proti takovému pohoršení, jež v širokých davech nemůže vésti než k novým kulturním roztržkám a marnému vysilujícímu boji Čecha s Čechem a Slovákem, kdy naopak v těžkých počátcích naší samostatnosti bylo by třeba svorné, spojené síly a snahy na věci, jež se už dnes ukazují podmínkami existence národa a státu.

Z lásky k národu musíme se odvrátiti od tohoto bláhového bloudění, nad nímž by dnes zalomili rukama

Hus i Žižka, a přimknouti se blíž k církvi, jež po všech svých pohromách uvnitř a po tisícířých útocích zevně vítězná opatruje odkaz Kristův: „Já jsem cesta, pravda a život!“

XXVIII

LIST ZE SV. ZEMĚ

Dostal jsem psaní z Jerusalema. Kdopak mi to píše až se Svaté země a copak chce?

S dychtivostí otvíráám list, v němž se mi představuje neznámý krajan Čech, účastník první československé výpravy do Palestiny po válce, a oznamuje mi s hřejivou sdílností, že se na „Via Dolorosa“ modlil křížovou cestu z mé knížky *Hořící keř*.

Takových a podobných přátelských přihlášek písemných i ústních dostal jsem mnoho v letech, co vyšla tato nepatrná knížka. Jedna z nich, zvláště milá, byla z daleké válečné fronty od vojáka-otce, jemuž bylo opustit doma spořádanou rodinu. Ten vděčně vzpomínal, že nosil knížku tu na prsou a že mu byla útěchou v nejtěžších dobách válečných trampot.

Musím se tu přiznati, že kniha *Hořící keř* vyrostla mi pod rukama v nahodilých chvílích z vlastní duchovní potřeby. Psal jsem pro sebe a to upřímně, jak se kdy v duchovním mém zraku obrazil můj vlastní život se svými světlými i temnými stránkami. Vydal jsem pak *Hořící keř* na doléhání nejbližších přátel, kteří spatřili v soukromí můj rukopis. Ale nenadáli se jistě ti to moji přátelé, že ta malá snůška úvah a modliteb vzbudí celé nové duchovní přátelstvo lidí, kteří se nikdy předtím neviděli a snad neuvidí a nikdy spolu nemluvili, a přece že je to přátelství pravé, nezištné, vznešené, poněvadž je to přátelství duší, založené na společném nejdůležitějším názoru životním, na živé víře a touze po radostech života v duchu evangelia Kristova a proto nemůže je zavést ani podlomiti žádná porucha z tohoto světa.

Často mi vděčná radost z tohoto vědomí prochvívá srdce a duše má vítá vás, vy duše spřízněné, do svazku opravdového čistého lidství, o němž dnes marně mluví a sní nevěřící svět. Měl bych to sladké vědomí duchovního přátelství, rostoucího dál a dále, aniž o tom vím, také bez církve?

Ne ne!

Vstupují mi té chvíle na mysl slova slavná Apoštolského vyznání víry: „...Věřím v Ducha svatého, v svatou církev obecnou, svatých obcování, odpuštění hříchů, těla z mrtvých vzkříšení a v život věčný. Amen.“

XXIX

ZVŮLE ŠKOLY

Kdyby ani nebylo vznešené stránky náboženské, mého vlastního poměru k Bohu, jak byl mi v duši vůlí Boží založen a péčí mých starších i mou vlastní lidskou slabostí i smyslem pro dobré v dlouhé době vytvořen, ze samé povinnosti vlastenecké a národní hleděl bych se zubý nehty držeti církve obecné, poněvadž, čím více vidím a čítám a srovnávám, tím pevnějšího nabývám přesvědčení, že církev, stojící od dob Kristových pevně na evangeliu a plníc ve všech podstatných věcech odkaz Kristův, jediná ona ukazuje jisté cesty a podává dostatečné prostředky národu, který s ní jde, aby byl mravný, zdravý a silný, osvícený a slavný.

Láska k národu a starostlivost o jeho budoucí rozvoj a rozkvět zastavuje tu mysl mou hned při jedné základní věci: při výchově mládeže. Mám tu povinnost a právo povědět své slovo jako občan, který vychovatelskému povolání věnoval život. A toto mé slovo začíná se i vrcholí v horoucí žádosti, abych mohl národu svému vymodlit výchovu mládeže takovou, jako ji chtěl Kristus, a jak ji v duchu křesťanských zásad zdárně vytvářeli povolání vychovatelé všech národů kulturních, konajíce tak nejplatnější vlaste-

necké služby. Ba věru, obětoval bych za to všechny své pozemské výhody a světské útěchy, vymíňoval bych si z nich jednu jedinou, totiž trvalou chuť a způsobilost ku práci, jen kdybych za to za všechno mohl zajistiti naší svobodné republice svobodnou vpravdě výchovu od dětské opatrovny až na školy vysoké.

Ale člověku se svírá srdce bolestí a zármutek zatemňuje mysl, když se rozhlédneme po protivném díle našich vlastních lidí a každé chvíle s pravým úžasem staneme nad šerednými, násilnými snahami nevěry a hmotařství, jež šlapajíce po základních podmínkách svobody, už by se odvažovaly spojenými silami i rváti křesťanským matkám dívky z jejich klína, aby je otrávilý jedem beznábožství a bezideálnosti. Bděte! Ty snahy protivné mají pozadí cizácké a nekřesťanské.

Při utváření našeho samostatného, svobodného státu účastnili se přece, obětující krev i síly, schopnosti i statky, čeští katolíci zrovna tak jako jiné uvědomělé strany a vrstvy národa. Proč jediní oni nemají míti tedy pravé svobody ve svém svědomí a smýšlení, ve svých kulturních potřebách a požadavcích, ve vlastních projevech duchovního života?

Začínali jsme s moderními hesly o právu a pravdě, o svornosti, bratrství a humanitě – to v pěkných řečech slavnostních řečníků a slibných rozpravách novinářů – ve skutečích objevilo se však brzy stranické násilí, neupřímnost a lež a především jiným sobectví osob i stran, hlavní neřest přítomnosti a pramen všeho zla.

Myslívám si o těch prvních kalných proudech po prvních trpkých zklamáních a zmatených nezdarech, že jsme začínali hospodařiti bez požehnání, protože jsme se pustili do velkého, odpovědného státotvorného díla hříchem samozvaných vůdců nevěrců a lidí vlažných – bez Boha!

Velká, světovládná a praktická Anglie nerozpakovala se poděkovati veřejně v kostele Bohu za šťastný konec války. A malý náš národ, jehož hlavní hybnou

silou v dějinách bylo vždy náboženství, malý, po tři věky utlačovaný národ, jemuž z nenadání darovalo nebe nedoceněný dar svobody, neměl té vyšší touhy ani důstojné odvahy, aby po krásném příkladu předků radost svou z té chvíle velké i starost do budoucna obětoval společně před tváří Boží?

Naděláno honem ukvapených zákonů a nařízení, z nichž některé za několik málo let, třeba se škodou národa se mění a odvolávají. Nejvíce pak ohrožena rodina uvolněním a zevšedněním manželského svazku křesťanské svátosti na všední zájmovou smlouvu, rozlučitelnou jako jednání na trhu. A po rodině postižena škola omezením – vlastně podvrácením výuky náboženské a z toho poklesem mravnosti a kázně v mládeži a v pokolení, jež z ní roste.

Co všechno dovolí si dnes říci ve škole nesvědomitý učitel nevěrec před nevinnou, nezavedenou ještě dušičkou dětskou, vštěpuje školákům často svévolně a násilně své bohopusté názory místo bedlivé práce u procvičování nejnutnějších nauk, o tom slyšíme stále, někdy zrovna do nebe volající stesky a žaloby rodičů, dbalých budoucnosti svých dětí a vedoucích je doma cestou přikázání Božích.

A nedosti na tom! Čeho nelze říci ve škole, odloží se a poví svobodněji v besídkách, na které moderní lživýchovatelé lákají mládež, hledíce každý pro svou stranu uchvátiti útlých duší co nejvíce. Chvástají se při tom prvním zdaru a rozumují, kdo bude míti mládež, že bude míti budoucnost. Jaká to zpupná zásada, urážející všecken dobrý řád! Komu jinému že by patřily děti, ne-li rodině, kdo jiný že má právo určovati směr výchovy a vzdělání jejich, než rodiče?

Jak dlouho bude tu hřešeno na trpělivosti a mírumilovnosti křesťanských matek a otců, věrných republice v blahobytu i v bezpráví? Už nepravím jen katolických, neboť tu musí se ozvati přirozeně právo všech konfesí křesťanských! Židé jsou toho násilí ušetřeni! Ano, už se pro ně i zřizují zvláštní státní školy střední a mluví se i o vysoké.

Slyšíme od odpůrců, zmatených závistí a nenávistí, pyšných nadřezováním úřední moci, že naši školu a všechn náš náboženský život čekají ještě horší věci, až jen přijdou – laické zákony! Laické! Jaké to neupřímné, ošklivé a zbytečné slovo v našem dosti bohatém jazyce mateřském! Proč laické? Cožpak ty zděděné byly kněžské nebo řeholnické? Vždyť měly základ v pohanském římanství a naši spořádaní předkové přidávali si do nich a pozměnili je po svém, dokud byli samostatní, že se jim podivovali světoví právníci.

Odkryjte hledí, nezabalujte nic a řekněte upřímně, co jimi chcete: nevěru, hmotářství! A mějte důslednou odvahu, nechte těm vašim chystaným zákonům pravý název **n e v ě r e c k é** nebo volnomyšlenkářské, aby bylo všude jasno! Ale pozor, vy pánové, dost mocní – jak vám se aspoň zdá – bez Boha! Pamatujte, že křesťan všechno si dá vzíti snáze a spíš, jen Boha ne! Vzpomeňte si na legie mučedníků, rozmyslete si na před dobře, dali-li byste vy za svou pustou nevěru, co oni dávali za živou víru! A zdá-li se vám to vzdálenou legendou, obračejte dobře oči na přítomnost, na skutečnost! Jen se rozhlédněte v šíř i v dáli přes hranice našeho státu, jehož slabé stránky jsme si dosud vymlouvali „dětskými nemocemi“, a uvidíte, že mohutný duch obecného křesťanství všude vstává s novou, vnitřní blahodárnou mocí obrozovací a že přináší a musí přinést on sám v světových poválečných zmatcích a nedostacích nápravu a záchranu nejen statků duchovních, nýbrž i hmotných! Pohledte jen na naše chrámy, které o nedělích a svátcích jsou utěšeně zaplněny, popaťte na stále vzrůstající počet těch, kteří každou neděli ba i každý den se tísni kolem oltáře, aby přijali Tělo Páně. Vzpomeňte neobyčejně krásného celostátního sjezdu katolíků v roce 1935, obrátil na sebe pozornost celého světa, který v úžase viděl jak v našem státě, všelijak pomlouvaném, náboženský život vykvétá a mohutní. A vizte dobře, že tento obrozený a obrozující náboženský duch

v lidstvu, kde bude nutno, nebude se báti pustiti se v čestný boj s hříchem a tmou.

Výstrahu historicky vážnou dává nám právě současná, spřátelená s námi Francie.

Sotvaže volnomyšlenkář Herriot vytasil se s plánem obnoviti pronásledování církve, kněžských řádů, křesťanských škol, hle, v té Francii slavné, zářícím příkladem povznesené úcty ku přesvědčení druhého, socialisty – ne katolický lidovec – vyvolává odpor proti násilnému, ukvapenému zámyslu. Slyšte, co řekl náčelníku vlády poslanec Hervé: „Ve jménu laicismu, který není už než jednou z forem atheismu a jež chtěli ztotožňovati s republikou, s duchem republikánským, stíhali katolicismus, který byl většině obyvatelstva základem celé jeho výchovy a celého jeho života duchovního. Náboženství bylo vypuzeno ze školy veřejné, výhradně na prospěch jedné odbyté sekty filosofické, která měla ke své dispozici sta milionů v rozpočtu veřejného vyučování na odkřesťanění francouzské mládeže. Bylo zakázáno řeholníkům vyučovati i ve školách soukromých, i vypovídány řády, které se nechtěly podrobiti tomuto násilí. Mladým generacím, které bojují dnes v životě politickém, připomeneme odpor Alsaska proti zamýšlenému zavedení laických zákonů, výjimečný stav, kterému předválečná svobodomyslná a atheistická republika podrobila katolíky, hřešíc tím proti svým vlastním zásadám republikánským. Z této vzpomínky může vzejíti spása a vzkříšení Francie přes všechny časové nesnáze.“

Dodáváme: A snad také nám, zvláště, když jsme my ještě nezabloudili tak daleko jako tenkrát Francie, a když se naše vládnoucí kruhy napřed poučili z hotových neblahých následků tehdejšího násilného pokusu francouzské vlády, dřív než to zas odnese národ na své kůži.

A když už se stala zmínka o Alsasku, připomeňme si ještě, co se dalo po hrozbách Herriotových tam, jak dobře byl předvídal Hervé.

V Štrassburce konána protestní schůze proti chystaným laickým zákonům, jíž proti všemu očekávání účastnilo se na 50.000 lidí, také pro ně bylo třeba řečniti na sedmnácti místech, aby mohli všichni rozuměti. Neohroženými vůdci hnutí, byli biskupové ve Štrassburku i v Metách, ale jim podali pomocnou ruku poslanci a celá akce posilována vřelým a nebojácným souhlasem i z vnitřní Francie.

Když v Bishofheimu nemohl vlak pobratí účastníků, telefonovali si neohroženě o zvláštní vlak: „Vlak sem, chcem do Štrassburku!“ A bylo jim vyhověno. Z Marmontieru poslán ministerskému předsedovi tento dojmavý telegram: „Osm podepsaných matek rodin s devadesátidevíti dětmi, rodin, které zlatými medailami byly vyznamenány, prosí vřele, aby bylo upuštěno od zrušení křesťanské konfesní školy, z níž samy vyšly a na níž celým srdcem lpí.“

Z pronesených řečí, pokud byly u nás uveřejněny, ještě aspoň tento úryvek slov alsaského poslance Pflegra: „Revoluční škola nemohla se udržeti, protože rodiče své děti do ní neposílali. Sám Robespierre konečně nahlédl, že stát bez náboženství nemůže si činiti nároků na jméno kulturního státu a zastavil tento boj. Za akcí zavést laické zákony stojí zednářství. Vedeme boj nejen za určitou krajinu, ale za celý národ. Nevzdáme se konfesní školy! Chceme vychovávat děti na řádné křesťanské Francouze, morálka a výchova není možná bez víry v Boha. Děti patří rodičům, ne státu. Rodina jest dříve než stát. A má-li býti stát řádně zřízen, musí býti postaven na rodině, na rodičích. Proto žádáme, aby tato otázka byla předložena lidu k hlasování. Nežádáme privilegia pro katolíky, ale svobody pro rodiče. Každá konfese má míti své školy...“

Nemnoho slov, ale samé těžké zrno. V nich je ozvěna týchž stesků našich a zároveň platný vzor pro smířlivé vyřešení zapletené otázky u nás. Kladu váhu nakonec: „Každá konfese má své školy.“ Jako necháváte židům židovské, nám katolíkům nechte ka-

tolické, a když sami chcete míti v rodinách svých vychování bez Boha, zřizujte si je z celého moderního světa pro své děti – ale jen pro své – školy nevěrecké! Jenže vám zkušenosti s nevěreckou školou povědí napřed, že si v těch nevěreckých školách vychováte vzor mládeže, j a k á b ý t i n e m á.

A takové mládeže náš národ, proslavený náboženskou hloubkou a vroucností ve všech stránkách života kulturního, v umění, v písemnictví i ve vědě, nemůže potřebovati, má-li růsti, síliti a trvati ve cti a slávě.

Napsali jsme si ve znak vznešenou zásadu: „Pravda vítězí.“ Šetřme a zachovejme tuto zásadu skutkem vždy a všude a zvláště vůči těm, s nimiž se rozcházíme v názorech a zájmech, ať se nám nestane osudnou ironií jako socha Spravedlnosti před parlamentem národů rakouských ve Vídni.

XXX

NAŠE MLÁDEŽ

Když jsem napsal předcházející článek, tu jako na zavolanou čtu jedním dnem v jedněch novinách dvě zprávy, přiléhající k oné látce, ale proti sobě tak rozdílné, že padala každá na jinou miskou mé váhy. Uvedu obě doslova:

D ě t s k á p o u t.

Vidím-li ty zástupy dětí, které v době školních výletů procházejí naší drahou katedrálou, je mi do pláče. Hle, budoucí národ, naděje vlasti. Tak rád bych vás viděl, jak přicházíte se pokloniti našim velkým světcům, národem nevděčně zapomínaným: Sv. Václavu, v jehož kapli zrovna každý kámen vás vyzývá, abyste mu zapěly tisíciletý, nezapomenutelný chorál, pod nímž země česká bezprostředně před převratem – jak krásně napsal prof. Pekař – duněla, k sv. Janu Nepomuckému, abyste zde u jeho hrobu daly mu sa-

tisfakci za urážky a potupy, kterými ho zahrnují zaslepení jeho krajané, k sv. Vojtěchu, dobrému pastýři svého stáde...

To je sen za dnešních poměrů neuskutečnitelný. A skutečnost? Smutná, k pláči!

Chrámem valí se proud dětí – jako stádo – beze vší úcty k místům tak svatým a pravému českému vlastenci tak drahým.

Možná, že v museu se chovají uctivěji a slušněji. Někteří chlapci s klobouky na hlavách, na otázku, jakého jsou vyznání, odpovídají sebevědomě: „Já jsem bez vyznání.“ Patrně, že jsou od nejútlejšího mládí vychováváni v zásadách Volné myšlenky, zdali též v zásadách o všeobecných pravidlech slušnosti, je jiná otázka. A učitelé, jejich vůdcové? Škodolibě se usmívají... Nemohou utajiti radosti, že jejich rozkladná činnost ve škole nese zlé ovoce i na těchto místech.

Co si dá kněz práce ve škole, aby dětem vštípil co možno nejhlubší úctu k Nejsvětější Svátosti oltářní – a zde svíčková žena musí s roztaženými rukama brániti, aby děti nevlezly na sám oltář, kde Ježíš svátostný přebývá. Pokleknout před svatostánkem? Ani pomyslení! Co by tomu řekl pan učitel? Kdyby tedy aspoň křížem nebo jiným znamením vzdaly úctu svému Pánu a Bohu. Marně čekám. V lavicích kaple sv. Václava nacházím zbytky jídla. Zmocňují se mne myšlenky zoufalé.

Jak bude vypadati ten náboženský život budoucího národa, který nám v těchto dětech roste? Vidím v duchu národ říti se v náboženský nihilism.

A přece do těchto chmur, do toho pessimismu trochu jasu. Jednoho dne nám zvěstuje svíčková žena s radostnou tváří: „Zaplať Pán Bůh, přece aspoň jedna z těch tisíců dívek poklekla před oltářem a zbožně se pomodlila.“ Díky tobě, statečná, neznámá katoličko!

A nedávno jsme byli svědky výjevu, který také dojímal k slzám radosti.

Tam u hrobu sv. Jana Nepomuckého klečí hlouček dětí a kněz, jejich vůdce, podává jim Tělo Páně.

Dětská pouť... dostává se mi od vůdce vysvětlení na můj dotaz. A odkud? – Z Pavlovic u Přerova. – Tedy až z Moravy. Krásně spojily poučení s poutí ke hrobům našich svatých patronů a korunovaly ji společným svatým přijímáním u hrobu sv. Jana Nepomuckého. Tím mu daly nejkrásnější dostiučinění!

Dojat gratuluji vůdci-knězi k té krásné myšlence, a z duše dere se mi toužebný vzdech: Bude mítí tato vzorná škola následovníky?

Přijde po době dětských spouští na místě svatém doba dětských poutí?

Zpráva druhá:

Kdo přišel o prázdninách do Prostějova a stávil se na osmé mši sv. ve farním kostele, s údivem hleděl na řady dětí u oltáře. Což je dnes nějaký významný den, svátek? myslil si. A ty řady rostou, přicházejí noví a noví a tvoří přesné a přehledné linky. – Vlevo hoši, vpravo dívky. V době prázdná, kdy dítě je volné a kdy obvykle jsme byli zvyklí nevidět dětí v kostele, působí tento zjev dojmem velmi překvapujícím. A skutečně je tento úkaz jen prostějovskou zvláštností, všude jinde nevídanou, která tím více potěší, že je o prázdninách zjevem každodenním, v tom Prostějově, o němž tolik se bájilo a snad ještě více se povídat bude, zvláštností, která na každého věřícího mohutně zapůsobí, když uvidí v obyčejný den asi 150 dětí v kostele, šik nejmenších farníků. Samy se řadí, samy kleknou při sanctus a klečí až do sv. přijímání – samy začnou po mši sv. zpívat svého „Andělíčka“ a „Můj Ježíši“ a v dvojstupech odcházejí na dvůr pro lísteček. To jest jejich miláček. Opatrně si ho uschovají a běží domů opsati si jeho obsah do svých sešitů. Odpoledne přijdou zase na sv. požehnání. To je každý den, celé prázdniny. Tážete se mimochodem, kdo ty děti řídí, kdo se o ně stará, kdo je vede? Ony vám řeknou: „P. Alfons.“ Našel je na ulicích, získal je pro kostel a seskupil kolem Spasitele. Celý rok vyplnil různými dětskými pobož-

nostmi, koná s nimi společné adorace, svatá přijímání a pamatuje i na častá osvěžení. Bylo nám na osmých mších svatých za prázdniny tak dobře, bývali jsme k slzám dojatí – a nyní, až jich tam nebude, bude nám smutno.“ – – –

Dříve, než povím, jak na mne působila každá z těchto zpráv, uvedu příhodu, které jsem byl nedávno svědkem sám.

Za parného červencového dne před polednem sedl jsem si v městských sadech na jediné prázdné místo na lavičce, kde už seděli dva staří lidé. Roztomilý 78letý dědeček dělal vzornou chůvu jedenáctiměsíční vnučce a vypravoval při tom o něco mladšímu sousedu, že tuto obtížnou, ale pro něho radostnou povinnost dělává každé dopoledne, aby mohla dcera bez vyrušování spořádat domácnost a vařit oběd. Sám bydlí v jiné čtvrti města, má 250 Kč měsíční pense z továrny, kde pracoval skoro 40 let. Teď odvede dítě matce, dostane za chování oběd a odpoledne má zase doma volno pro sebe.

Za toho hovoru, z něhož proskakovala zvláštní tichá radost ze spořádaných poměrů rodinných, povstane blízko nás divoký dětský křik. Několik kluků, tak z prvních školních let, baví se tu svým moderním způsobem, nemajíce nejmenší starosti, že dělají něco nepřístojného na veřejném místě, ani nejevíce úcty k starším, ani bázně před policií. „Ty blboune, ty mezku, ty slone!“ Takové názvy si ti hoši dávali, a to ne snad z hněvu a sváru, naopak, byli při tom veselí. Podivnou zábavu jejich ještě snižovalo, že tyto jednotlivé nadávky i celé věty obsahu ještě sprostšího na sebe nejen volali, ale přímo řvali. Za hlavní skupinou šli ještě dva a ti měli zábavu ušlechtilejší: zpívali si. Ale co? „Seděla cikánka u jetele, vlezla jí housenka do!“

Chvíli jsme se dívali na tuto nadějnou mládež všichni tři mlčky. Potom se ozval první dědeček: „Je tohle mládež! Co z toho vyrostete?“

Druhý soused pokyvoval a řekl až urputně: „Řekněte mi, kde je vina: ve škole či na rodičích?“

„Všude, všude, všude!“ opakoval třikrát to slovo dědeček a zesmutněl, div se při tom nerozplakal. „Prosím vás: Bůh není, hřích není – není kázeň ani bázeň!“

Druhý dal se potom do vypravování, jak on chodíval do školy. Jak se tenkrát žilo prostě a šetrně. Co prý dnes vyházejí děti na mlsačky! Jak platívalo slovo učitelovo, jaká úcta byla k němu, kde to je všechno dnes? Z další řeči jsme se dověděli, že byl stařec v mládí také studentem. Vděčně a rád vzpomínal svých bývalých profesorů. Musel chodit do města dvě hodiny pěšky. Za oběd měl krajíc černého domácího chleba. Dnes jezdí přespolní studenti vlakem, mají postaráno o slušné živobytí, ale přes to i na těch je už vidět, že není všecko, jak by mělo být. Zná prý jich několik ze sousedství. Jsou samá vzpurnost a to i proti – rodičům, kteří na ně platí, samá prázdná pýcha, smělé nebo dvojsmyslné řeči a drzé odpovědi – takový jest dnes student. Výjimek je asi málo!

Bylo mi úzko, když jsem „pro čest řemesla“ musel slyšet tyto výtky, padající nepřímo i na mé povolání, ačkoliv se netýkaly mých vlastních žáků, a vzpomínal jsem v duchu s uspokojením na své hochy. Pravda, jsou i mezi nimi výjimky!

Stařeček, který dělal chůvu, znovu ještě do věci promluvil: „Hlavní chyba – lidé se dnes štítí práce. Kdo se vyhýbá práci, ten ztrácí čest. Dnes to vidí děti na rodičích i na učitelích a děti se tomu učí od nich. Jen lehce žít a všeho užít. Vždyť prý je svoboda. To je ta jejich svoboda. Zřekli se náboženství v rodinách – už je vyhánějí také ze škol! To nám ještě chybělo!“

A zase ujímá se slova můj soused: „Tak je to, – souhlasil – zdivočelost přijde za tím vším a už se leckdes ukazuje. Pozorujte jenom, jak se lidé dnes prohřešují proti nejobyčejnějším pravidlům zdvořilosti. Šel jsem před několika dny po ulici a potkal jsem pohřeb. Smekl jsem a jdu v pokoji svou cestou. Za rakví dávám klobouk na hlavu a už slyším šerednou

poznámku: „Hleďte ho, blázna, před tím popem sundává!“

Ale teď musím upozorniti, jak nás oba překvapila starcova slova: „Víte, já jsem žid! Před křesťanským pohřbem jsem smekl a smekávám vždycky, protože jsem v tom už jako malý hoch spařoval povinnou zdvořilost jednak k náboženskému obřadu jiného vyznání – při tom si ovšem zůstávám při svém – jednak vážnou úctu k nebožtíkovi, třebaš mi byl zcela neznám. Tak nás naši učitelé i rodiče vychovali. Nyní se to vše vede jinak, ale k lepšímu sotva!“

Zvonili poledne, starší dědeček položil vnučku do vozíku a loučil se, aby prý na něho nečekali s obědem. Rozcházeli jsme se všichni v náladě, na kterou dosud vzpomínám se smutkem.

Několik dní po této příhodě čtu v krajinském listě dopis, jehož původce jako by se byl smluvil a shodl v názorech a starostech s oběma starci. – Úmyslně uvádím z něho větší část, z níž je viděti, že ani v zastrčeném zákoutí není lépe, než v továrním městě.

„Jak rádi čteme knihy Raisovy, v nichž vzpomínkami vracíme se k dětství! A neodolatelné jsou stránky, kde líčí školu. Dýše tu zrovna láska a mír duše a dodávají tím zvláštního kouzla, že vracíme se k téže knize po letech opět a opět.“

Proto tak rádi vzpomínáme na první dojmy, že nebyly ničím pošpiněny, pokaženy. Byli jsme opravdu dětmi, jež neznají rozdílů politických nebo třídních, nebyli jsme mladými starci.

Dnes opravdoví přátelé mládeže zděšeně se ptají, zda jest opravdu mládeží to, co se nám jako mládež ukazuje. Řeči hrubé, sprosté, jednání neurvalé, často drzé – co bude z takové mládeže, až vyroste? – Jako odpověď černají se před vaším zrakem sloupce novin: Ze soudní síně: vraždy, krádeže, podvody atd.

Jak se to mohlo státi!? – Snadno. Vzali dětem víru v Boha, kříž ze škol vyhodili a za Ježíšem šly smutně všechny ctnosti jak ze školy, jež stala se téměř káznicí, tak ze srdcí dětských, z nichž bují hloží a bodláčí.

Škola – základ života – stala se místem pokusů. Nevyzkoušené recepty se teprve zkoušely a na dětech se výsledky pozorovaly. Vzalo se dětem dětství, bezstarostnost a radost, a mladé duše spálil mráz bojů politických, náboženských a třídních. Nedivme se, že se nedívají na nás oči dětí nevinných a prostých, že nesetkáváme se s pohledem jasným – naopak, že stopuje nás oko podmračené a zlobou naplněné, že vidíme v oku mravní zpustlost. – Děti ty vyrostly bez náboženství."

A teď několik slov v souvislosti ke zprávám, od nichž jsme vyšli.

Čtu-li znovu zprávu první, tu tento můj smutek s novým pohoršlivým příkladem ještě stoupá. Školní děti a české děti, vedené k posvátnému palladiu, svaté pro srdce každého věrného Čecha, že by si mohly vésti tak sprostě a nezdvořile a to za dohledu samých učitelů? A ti učitelé, že by je neokřikli, že by se za ně a za své převrácené výchovatelské dílo nestyděli? Komenského mají plná ústa, ale v hlavách z něho málo a v srdcích nic! Neboť kdyby znali a ctili Komenského, nezabloudili by k tak ubohým výsledkům všeobecné výchovy mravní, patrné na nejzákladnějších požadavcích zdvořilosti. Komenský ukládá rodičům a pěstounům, aby uctivost k náboženským pojmům vpravili v útlou duši hned, dokud je dítě na klíně mateřském. A pro školu samu hlásá zásadu: „Před neznabohem zavři dvéře učebné síně!"

Zato z této smutné zkušenosti, zatížené ještě zprávou o zažitém „dětském příběhu" před tváří dvou vážných starců, s jejich celým hovorem, vychází nejen vážné ponaučení, ale i varování. Slýcháme často stesky souhlasné, jako měli oba naši starci. Naříká se na mizející zbožnost, na klesající návštěvu bohoslužeb v té neb oné osadě, kde třeba nedávno za jiné duchovní správy byl milý život náboženský. Stesků dost, nářků dost, ba i výčitek. Ale nikdy neslyšíme: Když nikdo, tedy začnu já! Pokusím se aspoň o nápravu! Vždyť ještě platí stará pravda, že dobré slovo najde dobré místo. Jen začni, příteli, získáš-li jedno-

ho, budete už dva, a každý potom nového jednoho a budou čtyři. Bojíš se nezdaru? Co se ti může státi zlého, když s vůlí dobrou půjdeš pracovat a třebaš i trpět ve jménu Božím? Snaha jediného pátera Alfonse z Prostějova, korunovaná samým nebem tak radostnými výsledky, mluví za tisíce a proti tisícům.

XXXI

SVÁTOST POSLEDNÍHO POMAZÁNÍ

Postaven-li člověk do sadu s přehojnou úrodou všelikého ovoce, zevšední mu brzy toto bohatství nejlibeznějších plodů, až i šlape po ovoci, jež by jindy a jinde, v čas nouze, rád sebral, ochránil a obrátil k svému užitku. Takovému člověku, pychajícimu z veliké hojnosti, podobá se katolický křesťan, jenž stojí v církvi svaté rovněž v nepřeborné hojnosti všelikých milostí, takže na jednu pro druhou zapomíná, jich nedbá, ani se řádně nepoučí, kterak a k jakému duchovnímu užitku měl by je uctívati a k dobru své duše obracet. Jeden takový poklad, bohužel skrytý pro přemnohé křesťany povrchní a slabé, jest svátost Posledního pomazání.

Kdypak v životě společenském to slovo slýcháme? Když se někde stal nějaký úraz nebo přišla těžká nemoc, a tu objeví se někdo se svědomitějším nazíráním na povinnosti katolického křesťana a starostlivě upozorní, že trpící by měl býti zaopatřen. Za našich předků bývalo obyčejem, že toto upozornění bral na sebe sám lékař a bylo to pokládáno za jeho mravní povinnost. Ale kdepak dnes? Pro lidi, připoutané k světu ať bohatstvím a blahobytem, ať pochybnými rozkošemi a radostmi, zní nepříjemně toto slovo. Lekají se ho všichni kolem nemocného a bojíce se, aby se nepolekal on sám, raději mocí je zadržují v ústech toho, jenž má na mysli spásu nesmrtelné duše. Jak převrácený to mrav, lépe řečeno nemrav, hledíc k tak závažné věci pro duchovní život člověka. Bojíte se,

aby se nemocnému nepřitížilo z polekání, proč a z čeho? Ale já vám pravím podle zkušenosti, na které se pamatuji, když jsem byl přítomen obřadu posledního pomazání, že každý ten nemocný po odchodu kněze si liboval, jaké tu slyšel – a obyčejně po prvé – krásné modlitby, jaká z nich hřeje laskavá péče církve o jejího úda, ocitnuvšího se v nebezpečnosti mezi nebem a zemí. Ba pamatuji se na případy, že se nejen duševní, ale i tělesný stav trpícího obrátil v lepší, takže svátost přijatá nebyla mu poslední, ale on vstal a chodil a pracoval zase a to zpravidla s vírou od té doby mile provroucnělou.

Poněvadž pak je tato svátost tak stará, neboť už jí v době apoštolské bylo přisluhováno, a jest dále tak potřebná duši před velikou otázkou její věčnosti, a poněvadž jest tak bohatá milostmi, neboť současně s ní, je-li k nemocnému volán kněz včas, aby byl při plném vědomí, přijímá napřed svátost pokání a Nejsvětější svátost oltářní a tak tedy pije najednou z trojího živého pramene lásky Boží, proto ještě zde malé vysvětlení o ní s připojenými některými modlitbami.

Kněz vchází k nemocnému s biblickým pozdravem: „Pokoje domu tomuto a všem přebývajícím v něm.“ Položiv Sanctissimum i nádobku se sv. olejem na stůl, obrací se k nemocnému s tímto poučením:

„Milený v Kristu! Obráťte se k Bohu s vděčným srdcem a pokojnou myslí, neboť i tato nemoc prospěje vám ke spáse, budete-li s důvěrou v nekonečnou dobrotu Boží ve všem trpěliv. Svátostí pokání nabyli jste milostí Boží a pokoje srdce. Ježíš Kristus sám ráčil v Nejsvětější svátosti zavítati k vám, aby vám dokázal, jak dobře s vámi smýšlí. Nyní pak nabízí vám Bůh novou útěchu a nové milosti ve svatém pomazání.“ Svátostí tou rozmnožuje se posvěcující milost a odpouštějí se hříchy všední z křehkosti lidské zapomenuté a též všechny ty, z nichžto se nemocný kající již zpovídati nemůže. Svaté pomazání zbavuje také nemocného úzkostí, dodává mu síly proti pokušením a navrácí i tělesné zdraví, je-li prospěšno ke spáse duše.

Proto napomíná sv. apoštol Jakub: „Stůně-li kdo z vás, povolej k sobě kněží církve a ať se modlí nad ním, mažíce ho olejem ve jménu Páně; a modlitba víry uzdraví nemocného a polehčí mu Pán a je-li v hříších, budou mu odpuštěny.“ (Jak. 5., 14–15.)

Děkujte tedy Bohu, že tuto svátost ustanovil, jakož i za to, že vám dáno ji přijmouti. Abyste ji však hodně přijal, vzbudte ještě jednou lítost nad svými hříchy a oživte v sobě pevnou naději v Boha, který v nekonečné dobrotě své modlitbu vaši vyslyší, vám uzdraví opět navrátí, kdyby vám to ke spáse duše bylo prospěšno, vás posilní k boji poslednímu a pro nekonečné zásluhy Ježíše Krista přijme do stánků nebeských.

Modleme se: „Vejdíš, Pane Ježíši Kriste, do domu tohoto s pokorným příchodem naším ustavičné štěstí, božské blaho, nezkalená radost, láska, neustálé zdraví; unikej z místa tohoto přístup zlých duchů, přebývejte tu andělé pokoje a opustiž dům tento všeliký zlý svár. Oslaviž, Pane, nad námi svaté jméno své a požehnej obcování našemu; posvěť pokorný příchod náš ty, jenž jsi svatý a dobrotivý a zůstáváš s Otcem i Duchem svatým na věky věkův. Amen.

Modleme se a prosme Pána našeho Ježíše Krista, aby požehnal příbytku tomuto a všem, kdo v něm přebývají, dal jim strážcem anděla dobrého a učinil je služebníky svými, aby rozjímali divy zákona jeho; ať odvrátí od nich všeliké bázně a ze všeho zmatku ať ráčí je zdravé v tomto stánku zachovati, jenž s Otcem a Duchem svatým živ jest a kraluje Bůh na věky věkův. Amen.

„Vyslyš nás, Hospodine svatý Otče, všemohoucí Bože věčný, a račiž seslati s nebe anděla svého svatého, aby střežil, v lásce choval, chránil, navštěvoval a hájil všech přebývajících v příbytku tomto. Skrze Krista Pána našeho. Amen.“

Po vykonaném pomazání svatým olejem očí, uší, nosu, úst, rukou a nohou se zvláštní modlitbičkou při každém údě, zakončuje se posvátný obřad těmito krásnými, přiléhavými modlitbami: „Pane Bo-

že, jenž jsi ústy sv. apoštola pravil: stůně-li kdo z vás, povolej k sobě kněží církve a (ti) ať se modlí nad ním, mažete ho olejem ve jménu Páně, a je-li v hříších, budou mu odpuštěny, uzdrav, prosíme Tebe, Vykupiteli náš, milostí Ducha svatého neduhy toho nemocného, zahoj jeho rány, odpusť hříchy a navrať mu milosrdně vnitř i zevně úplné zdraví, aby pomocí smilování Tvého zotaven a navrácen byl k dřívějším povinnostem. Jenž s Otcem a Duchem svatým živ jsi a kraluješ na věky věkův. Amen."

"Shlédni, prosíme Tebe, na služebníka svého, v tělesné chorobě své umdlévajícího, a občerstvi duši, kterou jsi stvořil, aby tresty napravena, cítila se Tvým lékem zachráněnou. Skrze Krista Pána našeho. Amen."

"Hospodine, svatý Otče všemohoucí, věčný Bože, jenž milost požehnání svého chorým tělům vlévaje, tvora svého dvojnásobnou dobrotou zachováváš, na vzývání jména Tvého dobrotivě přispěj, abys služebníka svého, zbaveného nemoci a obdařeného zdravím, pravicí svou pozdvihl, silou svou posilnil, mocí ochránil a v žádoucím úplném zdraví navrátil svaté církvi své. Skrze Krista Pána našeho. Amen."

Poté běře kněz do ruky krucifix a žehná jím nemocného: „Ježíš Kristus, náš Pán, buď ve vás a s vámi po všechn čas, aby vás chránil a občerstvoval, aby vás zachovával a sílil, aby vás opatroval a vám žehnal.

Duch svatý sestup a spočívej na vás. Amen.

Hospodin odpusť vám každý hřích! Amen.

A vyhoj každou křehkost vaši. Amen. A vysvobod život váš od zahynutí. Vaše touhy po všem dobru naplň Trojjediný Bůh, který živ jest a kraluje na věky věkův. Amen."

Podáváje nemocnému krucifix ku políbení, praví kněz: Pokoj vám!

Poté vztáhne pravici nad nemocného a dotýkáje se jeho hlavy, praví: „Uděl vám zdraví duše i těla Bůh Otec, který vás stvořil, Bůh Syn, který za vás na kříži trpěl, Bůh Duch svatý, který vám byl dán na křtu svatém. Svatý Trojjediný Bůh rozmnožíž ve vás

milost svou ku blahu duše i těla, zbav vás všeho zlého a zachovej vždycky ve všem dobru. Amen."

Tím posvátný obřad skončen a na konec loučí se duchovní s nemocným podobným oslovením, jako jej byl při svém příchodu pozdravil, povzbuzuje jej k důvěře a k lásce k svému Spasiteli.

Byl jsem nedávno při obřadu posledního pomazání, kde byla náhodou přítomna dívka z řad intelligence a ta mi po odchodu kněze pravila s neobyčejným pohnutím: „Jaké jsou to krásné modlitby, povzbuzující nemocného i ty, kteří jsou kolem něho, a lidé o nich nevědí." To vážné slovo mladé katoličky беру zde na svědectví, proč jsem v tomto článku více uváděl církevních textů a méně uvažoval sám. Ptám se na konec každého, kdo tyto modlitby církevní pozorně přečetl, kde že je jaká příčina k falešné bázni, že by se jimi těžce nemocný poděsil, až by snad mělo to i neblahý vliv na stav jeho nemoci. Naopak! Církev vložila do celé formy obřadu Posledního pomazání i do modliteb při něm tolik péče a lásky, tolik povzbuzení, že zpravidla nemocný sám na konec radostně vyznává, jak je rád, že se mu za úplného vědomí dostalo této duchovní posily.

Vzpomínám na své předky a rodáky, staré chodské dřevorubce, kteří při svém lopotném životě o nejmenší míře životních potřeb žili ku podivu spokojeně a spořádaně, čerpající nejvíce sil duševních ze své prosté, ale živé víry. Jim nebylo daleko v neděli a ve svátek do kostela neschůdnou přespolní cestou a třebaš za největších nečasů. Kostel vynechat – to říkali, že jim není žádný svátek. A s pohnutím v této chvíli vzpomínám, s jakou vážností a úctou smýšleli o svátosti posledního pomazání. Chodívali vždy pro kněze včas, někdy i dřív než pro lékaře. A stalo-li se přes to, že nebezpečí smrti přikvačilo nenadále, třebaš po nějakém úrazu v lese, pospíchali pro tuto poslední útěchu i o půlnoci. A jakživ jsem neslyšel, že by se byl někdy některý ten prostý člověk bál kněze. Naopak, on sám i jeho lidé při něm počítali úzkostlivě hodiny a chvíle, aby duchovní ne-

přišel pozdě. Za takového stavu nebývalo mezi chodským lidem možno – kromě nezaviněných výjimek – aby rubrika v matrice o zaopatření pohřbeného zůstala prázdná, jako se bohužel dnes děje v naší společnosti a zejména té, jež si dává název „lepší“.

XXXII

KŘESŤANSKÝ POHŘEB

Tělu do hrobu přísluší,
běda, kdos nedbal o duši!
K. J. Erben.

Pravý křesťanský pohřeb může mi dáti jenom církev katolická. Proč? Protože ona jediná věří v obcování svatých. A ve znamení této víry od svých prvopočátků obsah i formu pohřbu vytvářela a dosud jej tak zachovává. Podle učení všeobecné církve v obcování svatých jsou zúčastněni věřící na zemi a svatí v nebi, věřící na zemi a duše v očistci, duše v očistci se svatými v nebi. My, vyhnaní synové Evy, s úctou slyšíme a čteme o životech svatých, radujeme se z jejich dokonalosti a prosíme důvěrně o jejich přimluvu. S láskou a vděčností vzpomínáme pak duši v očistci, zejména svých příbuzných a známých, a snažíme se svými modlitbami a dobrými skutky zkrátiti jejich utrpení. Svatí v nebi, jako s nejdokonalější blíženeckou láskou pohlízejí na nás za našich slastí a strastí i pozemského našeho tápání, tak ještě více lnou k duším v očistci, protože jsou jim už blíž a samy sobě v ničem pomoci nemohou. Tato víra katolického křesťana jest základem všeho, co se při křesťanském pohřbu děje a mluví. Ona působila mocně hned v prvních křesťanských dobách, že křesťan nepovažoval zemřelé tělo za hrubou mrtvolu, za odumřelou hmotu, nýbrž viděl v ní a uctíval schránku nesmrtelné duše. To slovo nesmrtelné dobře si tu zapamatujme! Proto právě první křesťané

a my dodnes po nich při obřadě pohřebním jsme stavěni ve zvláštní svatou povinnost, abychom duchovním zrakem hleděli zadívat se dál za hrob a tam někde abychom se živou nadějí hledali – jak to náš básník řekl – „druhý břeh“.

A proto ta péče křesťanova o pohřeb svých drahých, proto ta hloubka myšlenek, modliteb a zpěvů, kterými láska k nesmrtelným duším vypravila, okrášlila a posvětila v tradici věků křesťanský pohřeb.

První křesťané, s nasazením vlastního života v noční tmě a třebaš za bouřlivých nečasů, plížili se ke bráně cirků, když v něm bratří byli sápani šelmami, a zmrzačená těla, jež pohanští drábi železnými háky vyvlékali s jeviště a vyhazovali do tmy, křesťané čekající tajně líbali, čistili, odnášeli do tajů katakomb a tam si je pohřbívali jako své mučedníky, hodné, aby se nad jejich hroby konala oběť Nejvyšší. Katakomy, přeslavná pohřebiště křesťanská, jimž rovné neměl svět!

A v dalším vývoji historie církevní jednotliví učitelé církevní a světci vracejí se opět a opět k otázce důstojné poslední pouti křesťanovy – ze slzavého údolí na neznámou věčnost. Svatý Augustin píše zvláštní spis o obstarávání pohřbu a klade hlavní váhu na jeho stránku duchovní, zejména na modlitby přátel a příbuzných za duši nesmrtelnou, které jí jedině mohou prospěti na věčnosti z toho, co člověk k oslavě zemřelých může činiti. Postupem času nashromáždila církev nejkrásnější místa Písma svatého i ze spisů Otců a spisovatelů církevních, vztahující se ke křesťanskému pohřbu s jeho vážnou náladou, jednak jako modlitby, jednak jako slova útěchy, naděje a jistoty v život posmrtný a v nekonečné milosrdenství Boží. Pro doklad a na povzbuzenou opakujeme si tu hlavní modlitby při pohřbu. *)

*) Podle přídavku k Manuálu pražské provincie z r. 1921, obsahujícím modlitby, jež s povolením papeže Benedikta XV. v Československé republice mohou se konati česky. Postup obřadu je všeobecně znám, proto jej tu nevykládám.

Hospodine, Bože! Z hlubin hoře svého, volám k Tobě: Hospodine, vyslyš hlas můj!

Nakloň sluchu svého milostivě k hlasu vroucí modlitby mé. Kdybys vzpomínal zlých skutků, Pane Hospodine, kdož by obstál! Ale u Tebe je slitování, pro Tvůj zákon doufám v Tebe, Pane! Důvěřuje sluch můj slovu jeho, naději svou skládá v Hospodina. Od jitřního bdění až v stín noci doufej, lide Boží, v Hospodina. Neboť Hospodin je milosrdný, hojné u něho vykoupení. A on vysvobodí lid svůj věrný ze všech jeho provinění. Odpočinutí dej mu (jí), Pane, světlo věčné, ať mu (jí) svítí.

Hospodine, Bože, kdybys skutků zlých vzpomínal, Hospodine, kdož by obstál? Hospodine, smiluj se nad námi! Jezu Kriste, smiluj se nad námi! Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš! A neuvod' nás v pokušení. Ale zbav nás od zlého! Od bran pekelných. Vysvobod' Pane duši jeho (její), Odpočívej v pokoji. Amen. Hospodine, vyslyš modlitbu mou. A volání mé přijď k Tobě. Hospodin s vámi! I s tvým duchem.

Modleme se! Prosíme, Pane, vysvobod' duši služebníka svého (služebnice své) N. ode všech pout hříchu, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými Tvými. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane. A světlo věčné ať mu (jí) svítí! Odpočívej v pokoji. Amen.

Srdce naše zkroušené zaraduje se v Pánu.

Žalm 50. (Zpívají zpěváci cestou do kostela nebo na hřbitov.)

Smiluj se nade mnou, Hospodine, podle velikého milosrdenství svého. Podle množství svých slitování nepravosti moje zahlad'! Dokonale obmyj nepravost mou, od hříchu mého očisti mě. Neboť poznávám viny svoje, přede mnou hříchy mé jsou vždycky. Tobě, ó Bože, jen já jsem zhřešil a co je před Tebou, zlé jsem činil. Aby Tvá spravedlnost zjevna byla, abys zvítězil, když souzen býváš. Neboť hled', v nepravostech počat jsem byl a v hříších mne po-

čala matka moje. Nebo hle, upřímnost jest Ti milá, moudrost svou neznámou mně jsi zjevil. Pokrop mne, Bože, abych očištěn byl, obmyj mne, abych byl nad sních zbělen. Radost a veselí slyšet mi dej, zaplesá zkroušené srdce moje. Odvrať svůj obličej od hříchů mých, nepravost veškeru ve mně zahlad'. Bože můj, ve mně stvoř srdce čisté, v nitru mém pravého ducha obnov! Ode své tváře mne nezamítej, svatého Ducha mi neodnímej! Navrať mi radost z ochrany své, k dobrému posilni vůli moji. Cestám Tvým učití budu hříšné a tak se bezbožní vrátí k Tobě. Viny mé krevní zbav mne, Bože, slaviti budu Tvou spravedlnost. Pane, rač rty mé otevřítí, chválu Tvou zvěstují ústa moje. Kdybys chtěl oběti, dal bych je rád, v zápalech Ty si však nelibuješ. Obětí milou duch zkroušený, kajícím srdcem Ty nepohrdneš. Milost Tvá zasvitni nad Sionem, aby byl vzdělán zas Jerusalemem. Zákonné oběti potom přijmeš, tehdáž mlád' položí na Tvůj oltář. Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane, a světlo věčné ať mu (jí) svítí.

V kostele přede mší sv.:

Přispěchejte svatí Boží vstříc, pospěšte andělové Páně, vezměte s sebou duši jeho (její) a ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího. Nechť přijme tebe Kristus, jenž zavolal tě a do sídel nebeských doprovodtež tě andělé. Vezměte s sebou duši jeho (její) a ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího. Odpočinutí věčné dejž mu (jí), ó Pane, a světlo věčné ať mu svítí. A ji doprovodtež před božský trůn Nejvyššího.

V kostele po mši sv.:

Nevcházej v soud se služebníkem svým, Pane, neboť žádný člověk nebude ospravedlněn před Tebou, nedáš-li mu odpuštění všech hříchů. Nechť tedy netíží rozsudek Tvůj toho, jehož Ti doporučí opravdová prosba víry křesťanské, nýbrž ať s milostí Tvou zaslouží ujíti soudu odvety, když za života označen byl znamením kříže.

Vysvobod' mne, ó Pane, od záhuby věčné v onen den tak hrůzný, strašný, v němžto nebe trásti se má

i země, až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm. A já hrůzou se chvěji a děším, až rozsudek přijde a s ním budoucí hněv Tvůj. V němžto nebe třásti se má i země. Toť den onen, toť den hněvu, všeho soužení a bédování, toť den velký, nad jiné tak hořký. Až přijdeš soudit veškeren svět ohněm. Odpočinutí věčné zemřelým dej, Pane, a Světlo věčné nechť jim svítí!

Hospodine, smiluj se nad námi, Jezu Kriste, smiluj se nad námi! Hospodine, smiluj se nad námi!

Otče náš! A neuvoď nás v pokušení! Ale zbav nás od zlého! Od bran pekelných! Vysvoboď, Pane, duši jeho (její)! Odpočívej v pokoji! Amen. Hospodine, vyslyš modlitbu mou. A volání mé přijď k Tobě!

Hospodin s námi! I s tvým duchem!

Modleme se: Bože, jehož vlastností jest smilovávat se a vždycky odpouštět, pokorně prosíme za duši služebníka Tvého (služebnice Tvé) N., které Jsi rozkázal s tohoto světa odejít, abys ji nevydával v moc nepřátel, ani na ni nezapomínal, nýbrž abys poručil přijmouti ji svatými anděly a uvésti do vlasti rajske, aby, ježto v Tebe doufala a věřila, nesnášela trestů pekelných, nýbrž požívala radostí věčných. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Zdravas Královno. Ve všeliké úzkosti a strasti. Pomoz nám, blahoslavená Panno Maria.

Modleme se! Pane Jezu Kriste, prosíme Tebe, aby nyní i vždycky i v hodinu smrti naší u milosrdenství Tvého za nás orodovala Matka Tvá, nejdobrotivější Panna Maria, jejíž přesvatou duši v hodinu požehnaného utrpení Tvého a přehořké smrti Tvé pronikl meč bolesti. Skrze Tebe, Ježíši Kriste, Spasiteli světa, jenž žiješ a kraluješ na věky věkův! Amen.

Když tělo nesou ke hrobu:

Do ráje nebes ať doprovodí tě andělé a při tvém příchodu ať mučedníci tě přijmou a tebe uvedou do svatého města Jerusalema. Andělův ať sbory tebe vítají a tam s Lazarem, kdysi chudobným, věčného požívej pokoje!

Hospodine, smiluj se nad námi!
Jezu Kriste, smiluj se nad námi!
Hospodine, smiluj se nad námi!
Otče náš!

A neuvod' nás v pokušení!
Ale zbav nás od zlého!
Od bran pekelných!
Vysvobod', Pane, duši jeho (její).
Odpočívej v pokoji! Amen.
Hospodine, vyslyš mou modlitbu.
A volání mé přijď k Tobě.
Hospodin s vámi!
I s Tvým duchem!
Modleme se!

Prosíme, Pane, vysvobod' duši služebníka svého (služebnice) ode všech pout hříchů, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými Tvými. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné dej mu (jí), Pane.
A světlo věčné ať mu (jí) svítí.
Odpočívej v pokoji. Amen.

Duše jeho (její) a duše všech zemřelých pro milosrdenství Boží odpočiňtež v pokoji. Amen.

Modleme se!

Hospodine, jehož milosrdenstvím zemřelí zde odpočívají, rač požehnati tento hrob a dáti mu za strážce svého anděla. A osvobod' ode všech hříchů duši toho, jehož (jejíž, jejichž) tělo zde se pohřbívá, aby se radovala(y) v Tobě na věky se svatými Tvými. Skrze Krista Pána našeho. Amen.

Zpěv Zachariášův:

Blahoslaven budiž Hospodin, Bůh náš věrný, neboť navštívil svůj lid a spásu mu zjednal. Onť nám mocného Spasitele vzbudil v domě Davida, služebníka svého. Jakož mluvíval k nám ústy svatých, kteří od věků jsou, proroků jeho. O vysvobození z rukou nepřátel našich, z rukou všechněch, kteří nás nenávidí. Aby milosrdenství učinil s našimi otci, na svaťou úmluvu svou se rozpomenul. Na přísahu, kterou

přísahal Abrahamovi, našemu otci, že nám slib svůj splní!

Bychom vysvobození z rukou nepřátel našich beze strachu mohli sloužiti Jemu svatě a spravedlivě před tváří Jeho po veškeré časy života svého. A ty dítě prorokem Nejvyššího budeš, předejdeš před tváří Páně, připravit cestu jeho. Aby poučen byl o svém spasení lid Jeho, témuž budou odpuštěny hříchy jeho. Skrze nezměrné milosrdenství našeho Boha, v němžto navštívil nás, přišed s výsostí nebes. Osvítil sedící ve tmě a v stínu smrti, na cestu pokoje řídil kroky naše. Odpočinutí věčné dej jim, Pane. A světlo věčné nechť jim svítí.

Já sám jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne i kdyby mrtev byl, bude živ přece a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neužrjí na věky věkův.

Hospodine, smiluj se nad námi, Jezu Kriste, smiluj se nad námi! Hospodine, smiluj se nad námi! Otče náš. A neuvoď nás v pokušení. Ale zbav nás od zlého. Od bran pekelných. Vysvoboď, Pane, duši jeho (její). Odpočívej v pokoji. Amen. Hospodine, vyslyš mou modlitbu. A volání mé přijd' k Tobě. Hospodin s vámi. I s Tvým duchem.

Modleme se! Prokaž, prosíme, Hospodine, tomuto zemřelému služebníku svému (této zemřelé služebnici své) N. milosrdenství, aby nedošel (nedošla) za skutky své trestů, a poněvadž si přál(a) konati Tvou vůli, aby milosrdenství Tvé jej (jí) přidružilo ke sborům andělským, jakož pravá víra pojila jej (ji) se zástupy věřících. Skrze Krista Pána našeho. Amen. Odpočinutí věčné, dej mu (jí), ó Pane. A Světlo věčné ať mu (jí) svítí! Odpočívej v pokoji! Amen.

Duše jeho (její) a duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží odpočiňte v pokoji. Amen.

Hospodine, smiluj se nad námi, Jezu Kriste, smiluj se nad námi! Hospodine, smiluj se nad námi. Otče náš.

A neuvoď nás v pokušení.

Ale zbav nás od zlého!

Od bran pekelných!

Vysvobod', Pane, duši jeho (její).
Odpočívej v pokoji. Amen.
Hospodine, vyslyš mou modlitbu!
A na volání přijď k Tobě!
Hospodin s vámi!
I s Tvým duchem.

Modleme se!

Bože, všech věrných, Stvořiteli a Vykupiteli, uděl duším služebníků a služebnic svých odpuštění všech hříchů, aby pokornými prosbami dosáhly prominutí, kterého si vždycky žádaly. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.

Odpočinutí věčné, dej jim, Pane!

A světlo věčné ať jim svítí!

Odpočiňte v pokoji! Amen.

Elegické modlitby, zpěvy a citáty z Písma vyvrcholují při mši sv. zádušní, která má být nerozpočnou částí křesťanského pohřbu a zvláště o třech mších svatých v den Dušiček, které podle nových nařízení církevních tohoto dne má právo sloužiti každý kněz. (Dies irae. – 1 Kor. 15., 51–57: „Trouba zazní a mrtví vstanou neporušitelní“. 2. Mak. 12: „V těch dnech Juda, muž velestatečný, učiniv sbírku, poslal dvanácte tisíc drachem stříbra do Jerusalema, aby podána byla oběť za hříchy mrtvých dobře a zbožně smýšleje o vzkříšení – kdyby totiž Juda nebyl měl naděje, že padlí vstanou, bylo by se domnívati, že je zbytečno a neužitečno modliti se za mrtvé.“)

Málokdo z křesťanů katolických pozastavil se asi sám od sebe nad tím, s jakou úctou přistupuje kněz o pohřbu k mrtvému tělu křesťana. Světla se zažehují jako při oběti mše svaté, ano i kadidlem se vykuřuje, pocta to, která při obřadech našich přísluší Nejsvětější Svátosti.

A stejně milo připomenouti si, jak věřící sami své drahé zemřelé od nepaměti uctívali. Naši předkové vytvořili dokonce úctyhodný obyčej, že těla svých v Pánu zemřelých chtěli mít na místě nejvzácnějším v obci nebo v osadě, totiž při samém svém chrámu, a tak nacházíme staré hřbitovy skoro vesměs

okolo kostelů. Jak to bylo účelné a zrovna bych řekl něžné! Cesta do kostela v den sváteční vedla zároveň osadníky živé ku pravidelné návštěvě osady mrtvých. Každý návštěvník kostela jistojistě buď před službami Božími nebo po nich navštívil některý drahý hrob. Tak se tu to krásné obcování svatých svátek co svátek oživovalo a ve zpřízněných srdcích znova a znova vyvolávala se a utvrzovala památka zemřelých a při tom při všem vzbuzovala se v nábožných myslích s myšlenkou na drahé zesnulé myšlenka na vlastní náš pomíjitelný život, na poslední věci člověka. Materialistická věda porušila tento blízký styk živých a mrtvých křesťanů. Pod záminkou epidemie vystěhovala hřbitovy daleko za osady, jen aby na ně neviděla, ačkoliv věda pravá a zdokonalená vytýká, že ty obavy z nákazy od hřbitovů byly bláhové a marné. Podobný, předstíraný důvod má moderní zařízení pohřbu křesťanského, přejaté z pohanského – spalování mrtvol. Neříkejme tomu pohřbívání ohněm, těch dvou slov nelze spojovati, neboť pohřbívati znamená tolik, jako zemí, prstí pokrývati. Touto cestou ovšem bude pietní styk mezi přáteli živými a mrtvými, a to i vlastní krve, docela přerušen. Kdyby tento nový způsob nabyl převahy, přestaly by i cesty na hřbitov a zejména zmizely by bezděčné oslavy života, smrti, předtuchy o nesmrtelnosti ve dnech dušičkových, které pohnou mocně i lidmi malé víry. Namítne se mi, že naopak může býti ono pietní spojení ještě bližší: urnu s popelem drahého zesnulého mohu si třeba v umělecké úpravě postavit na nejvzácnějším místě svého příbytku. Ano, ale kdo pak to dnes tak dělá z těch, kteří dali své příbuzné spáliti? Naopak slyšíme o drsném zevšednění, že příbuzní ani nechtěli z krematoria popel z mrtvoly, ano v moderní naší společnosti, vypadající z víry a upadající v pověru, jsou i takoví, kteří se popela vlastních předků bojí! Pověrečná hrůza jim nedá vzít si je pod svou střechu!

A když už jsem o věc zavadil, ještě o krok dále a připojím zde mínění cizí. Setkal jsem se s mladým mužem velmi svobodných názorů životních. Vracel se z pohřbu vynikajícího občana jiné víry, který se dal spáliti. „Viděl jsem krematorium po prvé,” pravil mi, „a byl jsem hrozně zklamán. Pohřeb byl slavný, řečnilo se několikrát, věnců bylo na zvláštní vůz, ale mně se stále zdálo, že tomuto obřadu cizí mi církve, něco podstatného schází. Když pak na konec místo rukou lidských, chopila se rakve podivná mašinerie krematorní, mráz mi proběhl údy. Zazněly varhany, ty mě poněkud dojaly a konejšily, ale jakmile dozněl jejich hlas, zas mi tu ze všeho zely chlad a prázdnota. Něco mi chybělo a chápal jsem brzy sám, co to bylo: modlitba a náboženské zpěvy, jimž jsem byl navyklý o všech pohřbech, kterým jsem byl přítomen od svého dětství.”

Pochopujeme a věříme. Varhany tedy byly to jediné, co mladého inteligenta opravdu dojalo. A ty varhany vypůjčil si do svého pohřebního úkonu výdělečný podnik od pietního obřadu křesťanského. Jinak prázdno předtím a prázdno potom – nic nepomohla všecka světská pompa, ani chvála mrtvého z úst slavnostních řečníků. „Pamatuj, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš” – a podle toho vědomí a nejlepšího svědomí ustanov si každý již včas napřed svou pouť ke hrobu. Já chci do hrobu, jako se do něho dal položit Kristus, a jako z něho z mrtvých vstal, jako z hrobu vyvolal k životu Lazara, tak věřím a doufám, že z hrobu vstanu k životu věčnému. Chci, aby se, bude-li možná, smísil prach těla mého s prachem předků mých na hřbitově v mé rodné osadě. Nelekám se slova hniloba, neboť hnití jest základem obrození ve vší přírodě. Odumřelý list je potravou kořenům pro nové pupeny, pro nový květ i plod. Chci do země, nechci do povětří v podobě atomů z mých kostí a tuku, pražených v krematoriu, jež by kouřem přecházely do vzduchu a snad i vdechovány byly znovu lidmi i živočichy, přibli-

žujícími se k místu spalování. A nadto nade všecko bude posledním mým přáním, aby katolický kněz jako mě přijímal křtem svatým za úda církve, tak zase kněz aby vedl mé tělo ke hrobu a aby mi církev na prosby jeho a všech přítomných křesťanů obřady svými vyprosila všech milostí, jež jí dává zakladatel Kristus pro ty, kdož jsou na cestě do věčnosti. K tomu nejzávažnějšímu přání připojuji, když už o věci mluvím, něco málo ze svého soukromí, a to předně, poněvadž mi dal Bůh poznati tajemnou krásu a zázračnou sílu pokory, aby můj pohřeb byl v duchu církve, ale prostý a pokorný: ať jej vede jediný kněz, ať odpadnou všechny pompy – místo řeči pohřební ať po chvalitebném způsobu mých předků modlí se přátelé za rakví růženec – ať odpadne, možno-li, i zvláštní pohřební vůz, aby mě na marách donesli čtyři z mého rodného lidu, k němuž se rád a uvědoměle hlásím, nebo moji bývalí žáci. To mi dej se svým slitováním Trojjediný Bůh! Amen.

XXXIII.

ÚVAHA ZÁVĚREČNÁ

Když si na konec našich úvah obnovíme v mysli celý ten obraz „curae animarum“ katolické církve, jak se nám jen zhruba a zlomkovitě kreslil v jednotlivých rozjímáních, který však proti skutečnému dílu církve o spásu duší není víc než hrst paprsků proti sluneční záři, musíme při dobré vůli a vděčné úctě uznati, že není a nebylo společnosti ani soustavy vědecké, i když přibereme všechny vědecké i lidumilné instituce lidské, kde by bylo člověku jedinci i jako členu společnosti lidské tolik dobrého a jistého podáváno pro řádný život nejen po stránce duchovní, ale také hmotné, jako se děje v obecné církvi.

Pohledme zrovna do rozvrácených poměrů po válce jak u nás, tak po celé Evropě – ba pronikají a nabývají vrchu ty neblahé následky války, hmotné

i mravní, až daleko za oceány! Tolik hlav moudrých a vynikajících mužů světového jména pracuje a mluví do stěžejních otázek světových, národohospodářských i kulturních, tolik výtěžků a úspor z přičinění milionových davů se na toto řešení problémů vyplývá, a ejhle, kam jsme dospěli za dlouhých dvacet let po válce? Ani ne tam, aby národové byli jisti, že mír, celými desítkami zástupců nejpřednějších států přes půl léta ujednáváný, je opravdu mírem, hrází postavenou navždy proti takovému bláznivému běsnění zvrácených vášní, jako se stalo v hanebné válce světové. Proč bylo a jest toto dílo nejpřednějších světových tužeb a potřeb tak nedokonalé a malomocné? Jen se to nebojme říci, bylo děláno bez Boha a namnoze proti Bohu! Proto nemohli při něm potřebovati ani poradního hlasu církve a její hlavy, k níž se přes to všechno obracejí s pozorností, ať rádi nebo neradi, vůdcové států na celé zeměkouli.

A co se děje nyní nepravého dál od pobuřujících vzdorů přemožených proti podmínkám mírovým až do zcela intimních politických nepravostí jednotlivých národů, jako jsou na příklad naše zahanbující aféry a zronevěry ve službě vlasti, to všechno jest jen přirozeným pokračováním, a můžeme říci, ovocem zla, jehož kořeny vštěpují si a bedlivě hnojí i zalévají národové v životě bez náboženství, bez Boha, bez církve, v neplodném životě nevěreckém.

Ať mluví doklad o opaku, opřený o zářivý příklad, známý tisícům. Dne 28. dubna 1923 zemřel místopředseda senátu, Moravan J. M. Kadlčák. Veřejnost naše nedovedla si hned uvědomiti, jaký jí to odchází muž velikán, až jí to pověděli souhlasnou chválou – političtí protivníci tohoto skromného, pracovitého, obětavého, věřícího Moravana v duchu Stojanově. Prolamoval se z těžké chudoby od dětství a po celý život. Půl Moravy jej znalo z jeho vlastenecké činnosti, při níž neznal únavy a nehledal odměny, konaje sta a sta přednášek na všestranné povznesení svého rodného lidu. Byl poslancem již za Rakouska, důvěra spoluobčanů vyslala jej do naše-

ho revolučního shromáždění, až i v senátě stanul na místě předním, a na celé té životní dráze zachoval si tento vzorný hrdina obětavé lásky k vlasti tak ryzí srdce a čisté ruce, že při nepatrném služném venkovského učitele nepřijímal ani žádných podpor, jediné, jak prohlašuje ve vlastním životopise, přijal kdysi od krajana dra Kohna náhradu na školné za syna, které musil neprávem zaplatiti při svém měsíčním platu 60 zlatých.

Kde bral neúnavný kulturní apoštol Moravy všechnu tu sílu, sebevědomí, vytrvalost při tak obětavé práci? Učitel Kadlčák byl věrný syn své církve. Ano, dovídám se po jeho smrti, že i v náboženském životě soukromém ukládal si více, než co sama církev žádá, učitel a místopředseda senátu nestyděl se býti zvláštním ctitelem a zrovna duchovním synem „Chudáčka božího“. Žil a umřel jako člen III. řádu sv. Františka.

Na konec hlásí se do této úvahy ještě jedna velká přednost církve katolické: církev prokazuje a hlásá lásku k bližnímu bez ohledu na jeho národnost, vyznání a smýšlení – jak ji k tomu vedl od počátku Kristus, moderní společnost, zapomínající na Boha, zaujata stavovskými zájmy a ochuzena třídními boji, i když má tuto nestrannou zásadu na štítě, plní ji více na oko a jen když musí, ve skutečnosti ptají se dnes všude napřed po legitimaci strany: něco za něco!

Ne tak církev katolická! Naše církev rozdává nejen tak, aby nevěděla pravice, co dělá levice, ale kdy a jak kde třeba, rozdává přestědře oběma rukama. Rozdává „chléb náš vezdejší“, třebas z přijatých almužen svých údů; i „chléb andělský“ z věčného darování Kristova pro kající srdce. Rozdává poklady duchovní a mravní pro důstojný a radostný život v tomto slzavém údolí – sama sobě nechává odříkání a sebezapírání, jsouc jako pravá matka šťastna ze štěstí svých synů. A co má za to za všechno od národů světa?

Stačí jí vědomí, že koná velkou, mnohonásobnou svatou povinnost. Roznáší trpělivě a vytrvale mezi všechny stavy lidstva světlo učení Kristova, jehož tmy neobsáhly a neobsáhnou. V tom je její dík z minulosti i naděje a síla pro budoucnost – Světlo pravé, tmy ho neobsáhnou...

Jako na zavalanou mluví tu ke mně hlas zbratřené věřící duše. Slyším jej a vidím duchovním okem touž sílu a slávu církve katolické, s tímž radostným sebevědomím a procítěnou vděčností. Slyšte jej se mnou všichni, kdož jste dočtli, na rozloučenou!

„Žasnou nad ní průměrní smrtelníci jako nad velkou sfingou v egyptské poušti, diví se jí, že jest v čase, a nejeví se přec podrobena zákonu jeho, všeobecnému zmaru.“

Píší o ní s podivem dějepisci a srovnávají ji jako Macaulay s pyramidou Cheopsovou, jež podle arabské báje přečněla a přežila potopu.

Žasnou nad ní politikové, neboť ona, která se řídí principem přesně monarchistickým, snáší se, pokud na ní jest, s nejrozmanitějšími útvary státními, s absolutismem stejně, jako s konstitucí a republikou. Jest jim na podiv zvláště proto, že užili všech těchto státních forem jako nástrojů k tomu, aby ji zničili – avšak marně.

Diví se jí ekonomisté, jako Montesquieu, který správně postřehl, že křesťanství, jež má na zřeteli především život věčný, přece při tom blahobyť života vezdejšího silně podmiňuje.

Jsou udiveni finančníci, kteří ji viděli průběhem tisíciletí několikrát ožebračenou, že ji tolikráte zase spatřili bohatstvím zahrnutou.

Jsou podivem naplnění válečníci, kteří v tisícetých bojích mohli se přesvědčiti, že ona, která hlásá lásku a pasivní ctnosti, přece zároveň jest pramenem aktivního heroismu.

Podivují se jí nacionalisté, že ona všeobecná, internacionální, stala se ochránkyní národností a spoluzakladatelkou národních kultur.

Žasnou filosofové, kterak bylo možno, aby při pomíjivosti jejich systémů nalezla se soustava, kteráž by veškeré intelektuální ničivosti vzdorovala a nové a nové látky k útokům věčně a marně se opakujícím stále skýtala.

Podivná ve svém založení, pravý div světa, provedený dvanácti rybáři, div pro ně samé, kteří jistě nesnadno dovedli si s počátku představit, jak do rybářské sítě lze též zahrnouti všecko pokolení země.

Přepodivná ve své konstrukci. Vedle tolika božského jest v ní tolik lidského, že obojí k úžasu nutí, nebeské výsostné ctnosti světcův a vedle nich propastná pohoršení i v nejvyšších institucích, vedle nesmírné rozmanitosti dokonalá jednota, vedle jisté nutné spoutanosti nejplnější svoboda, svoboda synů božích; vedle základního konservatismu jistý pokrok, vedle neomylné nezměnitelnosti v jistých mezích skutečný opravdový vývoj.

Předivná ve svých zápasech a bojích se světem nechápajícím. Často přemáhána, nikdy přemožena; stále do hrobu odklizována a stále z hrobu vstávající.

— — — — —
Jest ohromnou nerozbornou lodí, po dvě tisíciletí oceánem světa plovoucí a netonoucí, a přece mnohé sekty, ač ji vidí, než by na ni vstoupily, raději se na svých kocábkách na moře pouštějí a tonou.

— — — — —
Kdo pochopí katolickou Církev ve vší její zvláštní podivuhodnosti? Jen ten, kdo ji miluje. Láska" (V. Bělohlávek, Církev katolická – Paradoxon.)

OBSAH :

Úvod	7
I. Ze vzpomínek na naše dětství	9
II. První sv. přijímání	14
III. Nespouštěj es Boha	17
IV. Mše svatá všude a stále	19
V. Znamení kříže v podání chodském	21
VI. Pouti	28
VII. Církev a umění	40
VIII. Proč trpí dobří křesťané?	46
IX. Katakomby	52
X. Večeře Páně	55
XI. Modlitba, půst, almužna	67
XII. Zpověď	80
XIII. U Františkánů	86
XIV. Četba	87
XV. Církevní lidumilství	93
XVI. Bludaři	107
XVII. Konvertité	123
XVIII. Dogmata	131
XIX. Špatní kněží	140
XX. Církev ohlupuje?	152
XXI. Církev nemyslí, chce panovat	159
XXII. Návrat ku prvotné církvi	165
XXIII. Papeži	176
XXIV. Odpadová agitace	197
XXV. Obrazoborci	201
XXVI. Obránci	205
XXVII. Husova slavnost	231
XXVIII. List ze Sv. země	235
XXIX. Zvůle školy	236
XXX. Naše mládež	242
XXXI. Svátost Posledního pomazání	249
XXXII. Křesťanský pohřeb	254
XXXIII. Úvaha závěrečná	264

Jan Fr. Hruška:
PROČ JSEM NEODPADL
A NEODPADNU

Druhé vydání
upravil k tisku Dr. Karel Kadlec.
Obraz autorův podle
fotografie Ing. Jana Novotného, Praha.
Obálku navrhl Zdeněk Bouše.
Vytiskla v létě roku 1938 knihtiskárna
družstva Vlast, náj. A. Daněk v Praze.
Nákladem
Dědictví sv. Jana Nepomuckého.

Ve Vaší knihovně nesmějí scházeti tyto knihy:

Písmo sv. Nového zákona. Kapesní formát; brož. výtisk 12 Kč, váz. v plátně 18 Kč; na jemném papíře v kož. vazbě 30 Kč.

Perikopy čili Epištoly a Evangelia na neděle a svátky celého roku. Výtisk Kč 10.—, váz. v plátně 25 Kč, v kůži se zlatou ořízkou 40 Kč.

Žaltář čili kniha Žalmů. V úpravě Dr. Jana Hejčla. Výtisk brož. 8 Kč, váz. v plátně 16 Kč.

Výklady epištol. celého roku. Cena váz. výtisku Kč 10.—.

Křesťansko-katolická domácí kniha na každý den v roce. Cena 5 Kč.

Filothea čili Navedení k životu zbožnému od sv. Františka Saleského. Výtisk brož. 12 Kč, váz. v plátně Kč 20.—.

Soustavná věrouka pro lid, sepsaná od P. Frant. Žáka T. J. Díl I.—IV. Cena brož. 84 Kč.

Katolická mravouka od Dr. K. L. Řeháka. Váz. výtisk Kč 8.—.

Liturgika o posvátných dobách katol. církve od Bohumila Hakla. Výt. váz. Kč 8.—.

Troji Řím od Gauma. 2 díly váz. Kč 10.—.

Milosrdný Samaritán. Modlitební kniha a poučná pro nemocné a jejich ošetřovatele. Výt. váz. Kč 8.—.

Všechny tyto knihy má dosud na skladě

**Dědictví sv. Jana Nepomuckého
v Praze IV. 58.**

Vyžádejte si v témže Dědictví nejnovější seznam knih!